

MAJTENYI ZOLTÁN

A FURFANGOS THYL

MAJTÉNYI ZOLTÁN

A FURFANGOS THYL

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ

A FEDÉL PÁSZTOR CSABA MUNKÁJA

© Majtényi Zoltán, 1990

HU ISSN 0324– 3222

ISBN 963 11 6575 2

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Sziládi János igazgató

Franklin Nyomda (90/4109) Budapest, 1990
Felelős vezető: Mátyás Miklós igazgató
Felelős szerkesztő: Rónaszegi Miklós
Műszaki vezető: Szakálos Mihály
Képszerkesztő: Kiss Tibor
Műszaki szerkesztő: Kardos Gábor
Terjedelem: 13,58 (A/5) ív. IF 6353

HÁNYSZOR IS ÉRT KERESZTVÍZ?

Ha jól számolom, legalább fél tucatszor! No de ne vágjunk elébe az eseményeknek – már amennyiben ilyen fellengzős szóval illelhetem születésem körülményeit. Elég az hozzá, hogy a flandriai Damme városában láttam meg a napvilágot, az időben, amikor a május virágba borítja a galagonyabokrokat.

Katheline nevezetű szomszédasszonyunk bábáskodott világ-rajövetelemnél. Meleg pólyába bonyált, és amikor meggyurmókolta csalé buksimat, apró bőrcafatot vett észre rajta.

– Hehej, ez a bikfic burokban született, jó csillagzat alatt! – mondta vidáman. Hanem csakhamar elfancsalodott mosolygós ábrázata. Siránkozva bökött rá a vállamon feketéllő foltra: – Jaj, jaj! Az ördög ujsa megjelölte!

S azzal édesapám, Claes kezébe nyomott. Őt városszerte csak Szénhordónak hívták. Mokány volt, széles vállú, markos és vidám képű. Ami szörzet csak kiütött rajta, úgy feketéllött, akár a szén, csillogó szeme párja szintúgy. A nap végeztével, szürkületkor, amikor valamelyik kocsmá felé tartott, hogy egy kis jófajta sörrel öblögesse le szénporos torkát, a kapuk előtt friss levegőt szívó asszonyok barátságosan oda-odakiáltottak neki. A gyermekek vastag hangjáról és facipője kopogásáról ismerték meg. Hozzáfutottak, úgy köszöntötték:

– Jó estét, szenes bácsi!

– Adjon Isten nektek is, angyalkáim! – felelte. – Nehogy közelebb gyertek ám, mert szerezcent csinálók belőletek!

Amikor aztán mégiscsak közelebb merészkedtek, elkapott egyet az ujjasánál fogva, fekete mancsát az üde kis pofácskához dörgölte, a többiek nagy derűtségére, majd eleresztette a lurkót,

aki – mi mást tehetett volna? – maga is csengő kacajra fakadt.

Édesanyám, Soetkin, mint afféle derék fehérszemély, korán kelt, akár a hajnal, és szorgosan dolgozott, akár a hangya. Édesapámmal kettesben művelték meg tenyérnyi földünket; ökörként önmagukat fogták az eke elé, és keservesen húzták, akár csak a fogast (ennek a szegényes falusi fatákolmánynak a fogával lazították tavaszoként a kökemény hantot). Munkájukat derűs szívvel végezték, kedvesen dalolgatták vidékünk régi nótáit, és akárhogy tikkasztotta is őket a száraz rög, akármilyen forrón tűzött is rájuk a napsugár, akármilyen nehezen feszült is meg derekuk, amikor megálltak, édesanyám a hites párja felé fordította szelíd arcát, s édesapám megcsókolta felesége gyöngéd lelkének a tükrét. Azon nyomban elfeledték minden fáradtságukat.

Amikor aztán keresztelőre vittek, hirtelen záporosó kerekedett. Bőrig áztam. Először az égbolt ontotta rám a keresztvizet.

Odabenn a templomban anyám, apám meg a keresztszüleim szépen körülállták a keresztelőmedencét; fölötte egy kőműves épp lyukat vert a mennyezetbe, hogy valamilyen lámpát akaszson föl – a boltozat nyílásán merő tréfából lezúdított egy csöbör vizet. Bombaként fröccsent szét a medence bronzfedőjéről. A legtöbb énám jutott. Ekkor keresztéltek meg másodjára.

Az esperes úr sürgősen végzett a szertartással, annyira bömböltem és rúgkapáltam. Thylbertnek nevezett el, vagyis „szapora mozgásúnak”. Így nyertem kereszttségét harmadízben.

Az Úr házából kijöve, édesapám, ahogy dukál, betelerlte a kis társaságot a Butéliák Szent Olvasójához címzett csapszékbe, ahol felöntöttek a garatra vagy tizenhét pint jóféle seritallal, no meg a ráadással. Mert ugyebár Flandriában az a szokás járja, hogy az ember, ha átázik, a bendőjében gyújt tüzet, és persze sörrel. Arcom a korsókról lecsöpögő sörhabban csillogott, s én állítólag átszellemülten nyaldostam az üdítő nedűt. Ekkor kereszteltettem meg negyedszerre.

Hazafelé mentükben té s tova imbolyogván az úton, Katheline, a keresztanyám az eliszaposodó patak fölött átnyúló pallón félrelépett, és én a pocsétába toccsantom. Így kereszteltek meg ötödször is.

Amikor Katheline roppant óbégatás közepette kihúzott a lattyakból, zákányos feje kissé kitisztult, jobban szemügyre vett, és fölkiáltott:

– Ebadta huncut kölyke, épp hogy csak kibújt a tojásból, és máris csúfolkodik! Nézzétek! Hát nem olyan, mint valami ördögfióka?

A szemtanúk egybehangzó állítása szerint ugyanis számárfület mutattam neki két kis fölcsapott tenyeremmel, sáros pófácskából pedig ráöltöttem a nyelvemet. Otthon aztán megfürdettek, jó meleg vízben.

Ha jól számítom, ez volt hatodik keresztségem.

Hanem aki úgy hinné, hogy ezek után holmi ájtatos szemforgató lett belőlem, az bizony téved. Vakbuzgó szenteskedő éppenséggel abból vált, aki ugyanazon a szent napon született, amelyen jómagam; csak hogy ő nem városszéli kunyhóban, hanem királyi palotában, nem Flandriában, hanem Hispániában, nem paraszti sorban tengődő szénhordó nemzette, hanem V. Károly császár öfelsege, szülőhazám gyilkosa, nem Thylnek keresztelték, hanem Fülöpnek, és nem is hatszor, hanem csak egyetlenegyszer.

Nem is lett afféle bohókás tréfamester és vakmerő kalandkereső, mint én, hanem mindig is lóhátról nézte az életet, tengernyi bűnbajt okozott csatáival, szipolyozásaival, megátalkodottságával és egyéb bűneivel. Őkelme mindig a népfalók, a tolvaj herék pártját fogta, míg én az áldozatokat oltalmaztam, s a serény méhek közt nyüzsögtem. Becsmérelhet engem bárki hétp próbás himpellérnek, csavargó naplopónak, az igazság az, hogy örökifjan, halált nem ösmerve járom a világot, magasztalom a szépet és a jót, teli torokból ócsárlom a hígvelejűséget.

Annyi szent, jó sok borsot törtem a gonosz hatalmasok orra alá, és valahányszor csak módom nyílik rá, számárfület mutatok nekik. Ezt el nem szalasztom soha. Hej, egyszer hogy ellazsnakoltam azt a gaz... azt a bitang...

Hopp, megálljunk csak! Ezt most nem árulom el, amúgy is odébb van. Előbb elmondom, hogyan cseperedtem föl. Jó?

FLANDRIA ÉGBOLTJA BEBORUL

Amikortól fogva édesanyám elválasztott a tejétől, úgy növekedtem, akár a jegenyecsemete. Édesapám azontúl nem csókolt meg olyan gyakran, hanem szeretetét mogorvább arckifejezés mögé rejtette, nehogy elkényeztessen. Amikor egyszer azzal a panasszal állítottam be, hogy elagyabugyáltak valami verekedésben, ráadásul ő is elpáholt, mondván, miért nem láttam el én a pofozkodók bajját. Úgy nevelődtem hát, akár a tigriskölyök. Be jó hasznát is vettem már néhány esztendő múltán! No, majd sort keríték rá, s elbeszélem a maga helyén és idejében.

Bármilyen vidáman telt is gyermekkorom, amikor már benőtt a fejem lágya, észre kellett vennem, hogy kedves szüleimet sokszor emésztí gond és aggodalom. Még ma is jól emlékszem, hogy elhültem, amikor először sikerült kihámoznom szavaik velejét. Egy ízben édesapám lecsüggesztett fejjel járt-kelt a konyhában.

– Mi bánt, férjemuram? – kérdezte édesanyám. – Halovány vagy, haragosnak látszol!

– Kifüggesztették a császár könyörtelen hirdetményeit – dörmögte Claes. – Aki följelent valakit, megkapja az áldozat vagyonának a felét, ha nem ér többet száz Károly-forintnál!

– Mi szegények vagyunk – legyintett Soetkin.

– Azok – sóhajtott apám –, de azért akadnak olyan rongyemberek, akik szívesen megosztoznának öfelségével egy kosár

szénen is! Hát mit vehettek el attól a nincstelen Tannekentől, a Sis szabó özvegyétől, akit elevenen földeltek el? Biblia, három arany meg néhány konyhaedény angliai ónból, arra fájdukt meg a foga a szomszédjának! Johanna Martenst máglyán égették meg, csak hogy rátehessék kezüket az ócska bútorára! Hajjaj, a halál újra rátelepszik Flandria földjére!

– Csak ne rémíts el! – ijedezett édesanyám. – A császár Flandria és Brabant atyja! Csupa nagylelkűség, szelídség meg könyörületeség!...

Abban a pillanatban fölharsant a városi hírnök trombitája, és megcsattant a cintányér. Szüleim kézen fogtak, s a tömeggel együtt a zaj irányába szaladtunk. A városháza előtt édesapám a nyakába ültetett, onnan láttam, hogy a városbíró kinyújtott karal szétcsavarja a császári parancsot; harsogva olvasta:

– Ezen naptól fogva megtiltatik mindenknek, hogy nyomtassanak, olvassanak vagy birtokukban tartsanak olyan írásokat, könyveket, amelyeknek szerzője Luther Márton, Wyckliff János, Husz János, Zwinglius Ulrik, Melanchton Fülöp... Eltiltatik továbbá amaz Új Testamentom, amely telve vagyon lutheri és egyébfajta eretnkségekkel... Őfelsége elrendelte, hogy ami a bűnben megátalkodottakat illeti, megégettetésre ítéltessenek, lassú vagy heves tűzön, a bíró szabad döntése szerint. A nemesek vagy polgárok kard által végeztessenek ki, a parasztok pedig bitófán veszejtessenek el, az asszony nép meg gödörbe földeltessék... Fejük, intő például, karóra tűzessék. Alkalmas helyen elérhető javaik a császár számára elkoboztassanak...

– No, Soetkin – suttopta édesapám –, ez hát a te béketűrő és kegyes uralkodód!

Édesanyám szép pirosalma-orcája úgy elsápadt, mintha a pokol kengőze hervasztotta volna le róla az élet színét. Mintha a kíneserves vég sejtelve csapta volna szíven a városbíró eme szavai hallatán:

– Őfelsége a feljelentőnek juttatja a halálraítéltek tulajdonának a felét, ha értéke nem több száz flandriai aranynál, az őt illető összeget pedig irgalmas cselekedetekre fordítja, mint tette volt Róma megsarcolása alkalmával!

Szüleim lelkükben megszorodva bandukoltak haza. Édesanyám még útközben megkérdezte az ő hites urától:

– Hé, te nagyokos, aztán tudod-e, vajon miféle könyörületességeket hajtott végre császár urunk, amikor elfoglalta az Örök Várost?

– Megmondom én néked, Soetkin. Amikor zsoldosai elözönlötték a kereszténység fővárosát, Kelemen pápa az Angyalvárba menekült, és ott vesztegzár alatt élt, miközben német, spanyol, olasz csapatok fölégették, pusztították, fosztogatták Rómát, oltárokat, Mária-szobrokat, szentek és próféták ábrázolatait törték vagy szaggatták darabokra, bronzszobrokat olvasztottak be, ágyúkat öntöttek belőlük, tüzeket raktak a Vatikán márványmozaikos padlóján, festmények szemét kiszúrták, a lakosságot bántalmazták, sanyargatták, kirabolták, és az irgalmasság más efféle testi és lelki cselekedeteit hajtotta végre a mi jószágos császárunk...

– De hát miért?

– Mert ekként mérkőzik Ferenc francia királlyal az európai főhatalomért. Ugye, milyen jó keresztény ökelme? A fiunk születése előtti esztendőben például a tulajdon édeshúgát hagyta cserben, csakhogy a „legkatolikusabb” francia királlyal hadakozhassék...

– Máriát, a mi kormányzó asszonyunkat?

– Úgy bizony, Soetkin. Ez a szentfazék császár egyetlen zsoldost sem küldött a sógorának, a magyar Lajos királynak a segítségére! Oda is veszett szegény fiatal fejedelem a hadával egyetlenben. A keresztény Magyarország pedig a vérivő pogány török martaléka lett...

– Isten irgalmazzon minékünk! – fohászzkodott föl édes-

anyám. – Rossz napoknak nézünk hát elébe... Hej, bizony, jól is tennéd, ha fölkerelkednél végre-valahára, és meglátogatnád a bátyádat, aki sokkalta élelmesebb szerzet, mint te vagy, drága párom!..

AZ ÉN FARAMUCI BÁCSIKÁM

Az esztendő bőven fizetett, ezért hát édesapám vett egy szürke csacsit meg kilenc köből borsót.

– Hová készülödsz? – kérdeztem tőle kíváncsian.

– Hát a bácsikádhoz – felelte, aztán rám kacsintott. – No, szedelőzködj, lurkó, mert velem jössz.

Azzal föl pattant a számárra, én meg bukfencet hánytam örömben, aztán a háta mögé kapaszkodtam, onnan integettem édesanyámnak. Amikor odakünn kocogtunk már az országúton, buzgón tudakolni kezdtem:

– Vaj ki ő, és merre van hazája?

– Josse a neve, Meyborg közelében lakik – válaszolta, vállá fölött hátraszólva. – Fura szerzet, annyi szent!

– Régóta nem találkoztatok, apám?

– Hát bizony... Annyi igazságtalanságot szenvedett, hogy valósággal eszelős lett. Meggyűlölte az embereket, vére fekete epévé változott, magányosan él szegény fiú, pedig én jól emlékszem, ifjúkorunkban milyen jámbor és melegszívű volt.

– És mostanában mit hallottál felőle?

– Csupa rosszat. Abban leli örömét, ha összeveszejtheti az embereket, különösen a jó barátokat. Még három petákot sem sajnál attól, aki alaposan helybenhagyja a másikat!

Ettől a hírtől igencsak fölvidámultam, és kezdtem még jobban örülni kirándulásunknak. Meyborg határába érkezvén szép kis ligeten haladtunk át. A számár békésen legelészte az útszéli bogáncsot, én meg föl-fölhajítottam tökfödőmet a lepkék után.

Egyszer csak valahonnan harangszó ütötte meg a fületem, majd afféle zshivaj, mint amikor nagy tömeg ember lármázik.

– Mi lehet ez a zaj? – kérdeztem álmélkodva.

– Alkalmasint búcsújárás – vélekedett édesapám. – Mulatnak a zarándok uraságok. Mar csak megnézzük őket! Hohé, füles, igyekezz!

Ahogy az erdő szélét elhagytuk, tág fennsíkon ereszkedtünk alá. Keleti lejtőjén aprócska kápolna állt, lépcsőin egy remete vihogva kongatta a harangot. Körülötte muzsikások hemzsegetek, dobosok, kornétások, fuvolások, síposok meg dudások, és még jó néhány vidám fickó zörgetett ócskavassal teli bádogdobozt. Végig a völgybeli úton pedig zarándokok vonultak, hetes csoportokban, fejükben sisak, kezükben furkósbot. A kápolna előtt vettek egy-egy gyertyát, cserében lefizettek egy-egy fél forintot a remetének.

Édesapám, a szamarunk meg én csak néztük, mérhetetlen elképedéssel, hogyan rengetik előttünk rengetegféle pocakjukat – lötyköset, hetykét, kúposat, széleset, feszeset vagy petyhüdten lelógó tarisznyaalját, már amilyet az anyatermészet kinek-kinek adott. Legtöbbjük amolyan ócska és rozsdamarta vaskalapot viselt, amelyik akár Gambrinus idejéből is származhatott, aki Flandriának és a seritalnak királyaként tudvalevőleg kilencszáz évvel a mi Urunk, Jézus Krisztus születése előtt élt; akadtak azonban még Trójából való bronzbilik is, tetejükön veres sörénytaréjjal.

S akkor egyszer csak szétsendültek, fölharsantak, összeve-rődtek és csengeni-bongani, zörömpölni kezdtek a harangok, dudák, kürtök, dobok és ócskavasak. Ilyet én még nem pipáltam! Hát még ami utána következett! A fülhasogató csinnadrattára a zarándokok hetes csoportokba különülve szembefordul-tak, s a lángoló gyertyákat kihívásul egymás ábrázatába csapták. Támadt is erre jókora prüszkölés! Suhogott a sok frissen vágott husáng! Némelyek faltörő kosként rontottak ellenfelük potrohá-

nak, előreszegzett sisakkal. No hisz az se fogadta őket kesztyűs kézzel! A vérmesebbje bolondul agyabugyálta a sok nyimnyá-mot, könyörtelenül dögönyözték, sőt egyszerűen legázolták, földbe tiporták őket.

A remete meg csak nevetett. Öblös hahotája harsányan visszhangzott a völgyben.

A verekedő csoportok szorosan összetapadtak, mint szőlő-fürtben a bogyók, úgy hengerbuckáztak le a fennsíkról, bele a folyóba, dühüket azonban a víz se hűtötte le.

A remete meg csak nevetett.

A fennsíkon maradt pocakosok dagadtra püfölték egymás szemét, kiverték egymás fogát, csomókban tépdesték egymás haját, leszaggatták egymás zekéjét meg bugyogóját.

A remete meg csak nevetett, s emígy biztatta őket:

– Rajta, barátaim! Aki itt odavág, otthon a szerelemben sem vall kárt! Akinek itt nem hanyatlik gatyájába a szíve, azt otthon szívébe fogadja a fehérnép!

Akkor értünk oda. Jómagam kacagva és rikoltozva tapsoltam a csihi-puhi láttán, édesapám pedig nyájasan érdeklődött:

– Atyám, mi rosszat követtek el ezek a szerencsétlen atyafiak, amiért úgy vezekelnek, hogy ilyen istentelenül ellazsnakolják egymást?

A remete reánk pislantott, és nyomban orráig buktatta le a csuklyáját. Aztán megcsendítette a harangot. Sípok, dudák, dobok, trombiták, kürtök egyszerűben elnémultak, s úgyszintén a csörömpölő vasak is. Az eszeveszett dulakodás tüstént abba-maradt. A zarándokok összeszedték sebesültjeiket, azonközben pedig a remete így szólt hozzájuk:

– Mondjatok el egy-egy Üdvözlégyet, és mindenki takarodjék haza élete párjához! Kilenc hónap múlva annyival több kised lesz a megyében, ahány derék vitéz harcolt ma a csatában! Menjetek békével!

A horpadt sisakú és düllelt pocakú bajnokok útnak eredtek,

kurjongatva, lökdösődve, dalolászva bandukoltak Meyborg felé, ahol az asszonyszemélyek már türelmetlenül vártak rájuk a házak küszöbén. A város minden harangja ünnepien bimbamozott, majd kirepültek a toronyból; pintek, kupák, serlegek, flaskók és korsók csodálatosan csengtek-bongtak, a torkokba patakokban folyt a bor. Ekkor a remete hátravetette csuklyáját, és fölnevetett. Öblös hahotája harsányan visszhangzott a völgyben:

– Huhu, Claes! Hogy ityeg a fityeg?

– Josse! Te vagy? – bámuldozott édesapám.

– Én bizony. No és ez a kis pulya, aki az orrát csavargatja rám?

– Thyl, a fiam. Van ám esze, nem is kevés! Nemhiába érte hatszor is keresztvíz! No de nem dicsérem, még elbízta magát.

– Isten hozott, bikfic... Hát ha olyan okos vagy, erre felelj!

Mi a különbség köztem meg Károly császár közt?

– Sok – válaszoltam némi habozás után.

– Nem úgy van az, mert kevés – csóválta fejét Josse bácsi. – Egyet csinálunk mind a ketten, ökelme öldösteti egymással az embereket, én csak püföltetem egymással őket, de mindketten tulajdon hasznunkra és gyönyörűségünkre...

ELSŐ CSÍNYTEVÉSEM

Azzal vígan betessékelt minket az otthonába, és tizenegy napon át mást se tettünk, csak lakomáztunk. Mennél több nézetét fejtette ki előttünk, annál jobban szívembe zártam. Édesapám például már az első korty ital hatására jámboran megtudakolta tőle:

– Aztán, mondd csak, minő égi kegyet remélnék elnyerni ezek a pupákok?

Bácsikám öblös hahotája harsányan visszhangzott a házban. És széles vigyorgással belefogott történetébe. Hallott arról a csodáról, hogy Szent Márton két jámbor ökröt támadó bikává

vadított, mert gyertyával és frissen nyesett pálcával illette orrukat. A legenda szerint ez itt esett meg, Meyborg határában. No, gondolt egyet, engedélyt szerzett jó áron, letelepedett, s attól fogva ahány vén kehes meg potrohos csak akadt a környéken, mindnek telebeszélte a fejét.

– S mind szentül hiszik, hogy ha bökdösnek a gyertyával, meg helybenhagyják egymást a furkóval, maguk felé hajlítják a Szűzanya szívét – dörmögte mély hangján, és rákacsintott édesapámra. – Az asszonyok azótától kezdve rendre ideküldik kivénhedt férjüket. A gyermekek, akik a zarándoklat varázslatának köszönhetik születésüket, mind forróvérűek, merészek, szilajok és fürgék!...

Mi tagadás, jól éltünk a remetelakban, mert az csak kívülről mutatott szerényen; támadt benne vasárnapon dínomdánom, hétközben meg eszem-iszom. Három helyett faltam, s úgy turkáltam a tálban, mint veréb a búzarakásban. Ettük a sok finom pecsenyét meg paszulyt, bácsikámék buzgón üritgették a nagy ónkupát. Meg is kérdeztem édesapámtól, amikor épp jókorát húzott a söréből:

– Miért van neked akkora kupád, nekem meg csak ilyen kis semmi bögrécském?

– Merthogy apád vagyok – felelte. Én azonban nem hagytam magam, s ekként okoskodtam:

– Te már vagy negyven esztendeje iszogatsz, én meg még csak kilenc éve: a te időd lassan lejár, az enyém meg most kezdődik az ivásban! Ezért engem illetve a nagy kupa és téged a kis bögre.

– Patakba önti az a sörét, fiam – mondta apám –, aki holmi sajtárocskába akar tölteni egy jó öreg hordóra valót.

– Akkor hát öntsed csak a sajtárocskádat az én hordómba – vágtam rá nyomban –, hiszen legalább tízakkora vagyok, mint a kupád!

S az én kedves édesapám vidáman átnyújtotta a kupáját,

mert emígy biztatta a bátyja is:

– Add csak oda neki, Claes, ha már ilyen jól beletanult az iváshoz szükséges ékesszólásba!

Igen jól mulattunk Josse bácsinál, el is szontyolodtam, amikor fölcihelődünk, elbúcsúztunk tőle és útra keltünk. Amikor szürke csacsink átkocogott a meyborgi nagykapu boltíve alatt, nem is bírtam tovább, túláradt a szívem, s a következő szavakra fakadtam:

– Édesapám, ha felnövök, én olyan szeretnék lenni, mint Josse bácsi.

Ezt egyenest a zekéje hátába mondtam, szerfölött lelkesültem, ő azonban nem válaszolt, csak csöndeskén hümmögött valamit. Egyszer csak meghökkenve fölriadt:

– Ejnye, mi ez?!

Hát csak az történt, hogy letoltam a nadrágomat, fölhúztam az ingemet, s a hátsó ábrázatomat mutogattam a mögöttünk bandukoló rengeteg zarándoknak. Apám észrevette, hogy engem fenyegetnek:

– Mit csináltál, kisfiam, hogy így acsarkodnak rád?

– Semmit – füllentettem jámboran –, csak ülök a szürkén, és gyaláznak.

Ez azonban szöget ütött a fejébe. Maga elé ültetett. Ekkor torz arcot vágtam, és a nyelvemet öltöttem a kétoldalt utat engedő zarándokokra. Öklüket rázták felénk, és botjukat lóbálták, hogy nyakunk közé csördítsenek. Édesapám jól megsarkallta hátasunkat, fölé m hajolt, hogy megvédjen, és tüstént észrevette a turpisságot.

– No, húzd be csak szépen a fullánkod, Thyken – szóló rám, csöppet sem haragosan –, mert csomót kötök rá! Te gaz kópé! Még hogy olyan akarsz lenni, mint Josse bácsikád? Szerintem még olyanabb leszel!

NELE

Még afféle lótifuti kis lurkó lehettem, amikor megtudtam, hogy édesanyám gyermekáldásnak néz elébe. Keresztanyám a szomszédban szintén anyaság jelét hordta öve alatt, de félelmében ki sem mert mozdulni a házból. Így panaszkodott anyámnak:

– Istenem, mit tegyek?! Ha a poroszlók rajtakapnak, hogy gyermekem van, bár nem vagyok férjnél, húsz forint bírságot vetnek ki rám, mint valami utolsóra, s megvesszőznek a Nagy Piacon!

Anyám alig győzte vigasztalni. Egy napon aztán így szólt apámhoz:

– Ha egy gyerek helyett kettőt szülnék, megvernél-e, Claes?

– Nem tudom – felelte apám óvatosan.

– De hogyha a másik nem az én magzatom volna, hanem Katheline-é?

– Az ő gyermekét úgy tekinteném, mint a magamét! – jelentette ki apám, Soetkin pedig sietett a jó hírrel a szomszédba. Katheline azt se tudta, hova legyen örömeiben. Amikor lebabázott, leánykát hozott a világra; édesanyám fiúcskának adott életet. Mindkét porontyot úgy vitték keresztvíz alá, mint Claes ikergyermekeit. Öcsémet Hansnak nevezték. Nem maradt életben. Katheline leánya a Nele nevet kapta, és csak úgy duzzadt az egészségtől.

Attól fogva aztán árnyékom lett az a leányka. Mint afféle szeleburdi lurkó, eleinte úgy véltem, kisfiú jobban illenék kísérrőmül, de nem túl sok évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy rájőj-jek: sokkal kedvesebb nekem az ő társasága, mint holmi vadóc kölyöké. Hamar megéreztem, hogy az ő lelke szent liget: bármilyen viharok ostromolják is, a szilaj szenvedélyek megtorpannak rügyei előtt – tisztaság és áhítat tölti be azt a pagonyt. Alighogy nagyobbacska gyermekké cseperedtünk, észre se vettük, máris szívvel szerettük egymást.

Még ma is jól emlékszem arra a csodálatos tavaszra. Április vége felé a virágba borult fák, a nedvektől feszülésig duzzadó füvek a szirombontó májust várták, hogy dalra fakasszák a bozótok valamennyi fülemiléjét. Egyre többet barangoltunk kettesben az utakon. Nele belém karolt, sőt még a két kezével is megkapaszkodott. Nagy kedvem telt ebben az enyelgésben. Mint afféle szemfüles kamasz, karomat gyakran dereka köré fontam.

– Csak hogy jobban tartsalak – magyaráztam jámbor képpel. Láttam, hogy örül, ámbár hangot nem ejtett.

Rétek illatát hömpölygette lágyan a szél, a távoli tenger lúttán sustorgott a tűző napsütésben. Büszkén feszítettem, mint valami sikeres ördögfióka, Nele pedig, mint paradicsombeli kis szentecske, szinte szégyenkezett boldogságában. Fejét vállamra hajtotta, én pedig megfogtam aprócska kezét, járás közben megcsókoltam homlokát, arcát, édes kicsi száját, ő azonban nem ejtett hangot.

Néhány óra múlva kimelegedtünk, megszomjajztunk; betértünk egy út menti tanya udvarába, a gazda tejjel kínált, de meg se kottyant nekünk. Aztán leültünk a gyöpre az árok partján. Hirtelen elfogott a bánat. Nele szorongva tekintett rám.

– Szomorú vagy? – kérdezte, s ibolyaszirmként kéklő szeme elborult.

– Az – bólintottam.

– Mi bánt?

– Magam sem tudom, miért vagyok némelykor ilyen nyugtalan, ilyen halhatnék vagy alhatnék. Miért ver olyan vadul a szívem, amikor meglátom a hazatérő fecskéket?... És hol fázom, hol meg melegem van! Jaj, Nele, Nele, néha úgy szeretném, bár ne volnék már ezen a földi világon, vagy pedig tudnék ezer életet adni annak, aki majd megszeret...

A leány azonban hangot sem ejtett, csak nézett rám, örvendező mosollyal.

– Olykor szeretnék útra kelni, messzebbre, mint a nap és a hold! – tettem hozzá elmerengve.

Rövidesen megtudtam, hogy bizony kár volt efféle áhítoznom.

ÚJABB CSÍNYTEVÉSEM

Ebben az esztendőben a május és a június valóban a virágok hava volt: soha talán nem láttunk még annyi illatos galagonyát, a kertekben pedig annyi rózsát, jázmint és loncot. Midőn az Anglia felől fúvó szél kelet felé sodorta a szirmokkal pompázó föld balzsamos illatát, mindenki örvendezve szimatolt a levegőbe, mondván:

– Érzitek-e, micsoda finom érlelő szellő jön?

Szívogatták is ugyancsak a szorgos méhecskék a virágok mézét, csinálták a viaszt, és rakták petéiket a méhkasba, amely nem volt elég nagy, hogy befogadja rajaikat. A munkának micsoda zengő muzsikája zümmögött a kék égbolt alatt, amely ragyogással borította be a dús földet!

Fontunk kast sásból, szalmából, fűzfavesszőből, megsodort szénából, kopott belé, csorbult belé a kosárfonók, bognárok,, kádárok szerszáma; ami meg a teknővájókat illeti, már régóta nem győzték a sok rendelést.

Egy-egy rajban harmincezer méh és kétezer-hétszáz here is bozsgott. A lépes méz pedig szerfölött ízlett valamennyiünknek. Tekergők, koldusok, mihasznák és azok a sokféle országszerte csellengők, akik inkább fölkötnének magukat, mintsem megfogják a dolog végét, amint megorrontották a méz csudás illatozását, odagyűltek, hogy ők is kivegyék belőle a részüket. Éjszánként csapatokban kóboroltak.

A mi méhkasaink közül egyik-másik már meg is telt rajjal, de akadt köztük még üres is. Édesapám hajnalig virrasztott mel-

lettük; amikor belefáradt, megkért, hogy helyettesítsem. Szívesen megtettem.

Éjnek évadján azonban egyszer olyan hűvösség támadt, hogy bebújtam előle az egyik méhkasba, összehúzódkodtam benne, és kikukucsáltam a két kis nyíláson. Már az álom kerülgetett, amikor recsenést hallottam a sövény cserjéi közül. No, ettől tüstént fölriadtam. Férfihangok ütötték meg a fületem.

„Ejnye, ezek rablók” – gondoltam. Kikémleltem a kas egyik nyílásán. Két torzonborz fickót vettem észre a homályban, egy dagadtat meg egy nyiszlettet.

– Melyik kast emeljük el? – kérdezte a cingár.

– Te számár – dörmögte ingerülten a kövér –, hát ezt se tudod?! A legnehezebbet!

Kasról kasra mentek. Amikor odaértek az enyémhez, és megemelték, a vékonypénzű tolvaj fölnyögött:

– Ez a legnehezebb!

Botokra tettek, és vittek.

Megvallom, semmi gyönyörűséget nem szerzett ez az utazás. A két zsvány halk zihálással haladt a szép tiszta éjszakában. Ötvenlépésenként megálltak, hogy kifújják magukat, aztán megint útnak eredtek. Az elülső dühösen fortyogott, amiért ekkora terhet kell cipelnie, a hátulsó pedig szívtépően nyögött. Akkor tanultam meg: a dibdáb naplopók két fajtája él e kerek világon: az egyik dühbe gurul, ha tennivalója akad, a másik meg: fájdalmasan nyöszörög.

Semmi más dolgom nem lévén, jól meghúzgáltam az elülső méztolvaj haját, a hátul szuszogónak meg a szakállát cibáltam eladdig, míg végül is a morcos rá nem förmedt a siránkozóra:

– Ne tépd már az üstökömet, mert úgy kupán talállak kólintani, hogy a fejed beszakad a melledbe, és majd úgy kukucskálhatsz ki a bordáid közül, akár rács mögül a rab!

– Már hogy is bánthatnálak én, édes egykomám, hiszen két kézzel markolom a rudakat! – tiltakozott a nyafogó. – Éppen

hogy te gyapázod az én szakállamat!

A dühösködő visszavágott, emígy:

– Nem vadászok én férgeket akárki nyüves szakállában!

– Ne rángasd már annyira ezt a kast! Szegény karom nem bírja tovább! – nyuszított a hátulsó.

– Majd kirángatom én a karod, de mindenestül! – ripakodott rá a méregzsák. – Megállj te, csirkefogó!

– Csak fenyegetőzz, gazember! – csattant föl a kákabélű, akinek ismét jól megcsavarintottam a szakállát. – Most már aztán elég I Torkig vagyok az arcátlansággoddal!

Ekkor úgy belemarkoltam a pókhasú bozontjába, hogy néhány tincs majdnem az ujjaim közt maradt.

– El a kezekkel, girnyó! – hördült föl veszett dühében. – Ezért most ellátom a bajodat!

Azzal kibújt a bőrszíjból, földre zökkenetette a kast – majd elharaptam a nyelvemet! –, aztán nekiesett a cimborájának. Hörögve és szitkozódva szabták egymást istenesen. Az egyik őrjöngve káromkodott, a másik kegyelemért rimánkodott, de azért neki is derekasán csapkodott a mancsa, akár a cséphadaró. Amikor már javában folyt a csihi-puhi, szépen kimásztam a kasból, fölkaptam és elinaltam. Távolodóban még messziről is hallottam az ütlegek zuhogását az éjféli sötétségben. A két elvakult dulakodó észre se vette, mekkora számárfület mutatok nekik.

KÖTÉLTÁNC

A Miasszonyunk utca végén két fűzfa áll egymással szemben a folyóparton, eléggé mély víz fölött. Abban az időben, mintha ördög bújt volna minden porcikámba, folyton csak cigánykereket hánytam, kézen jártam, futkároztam vagy elkószáltam mesze, hetedhét határra. Édesanyám sokszor panaszkolta édesapám-

nak:

– Jaj, te Claes, majd megszakad a szívem! Három napja immár, hogy Thyl elment hazulról. Nem tudod, hol lehet?

– Ott, ahol a kóbor kutyák. Az országúton. Néhány hason-szörű léhűtővel – felelte szomorúan édesapám. – Megvert bennünket az Isten ezzel a fiúval. Amikor megszületett, azt reméltem, öreg napjaink öröme lesz. Jó kézművest akartam faragni belőle, a rossz sors pedig lóköttöt nevel a semmirekellőből!

– Ne légy olyan keményszívű, kedves párom – vigasztalta Soetkin. – Kölyök még a fiunk, most van a gyermekkori boldonságok időszakában. Kópésága később még javára válhat, ha nem csínytevésre használja az eszét. Nem is sejti a lelkem, milyen fájdalmat okoz nekünk a csellengéseivel, mert hát a szíve jó, szeret is bennünket.

Apám fejét csóválta, hümmögött. Anyám meg magában sírdogált. Reggelre kelve pedig kiment a küszöbre, onnan nézegette, nem tartok-e még hazafelé. S egyszer csak meglátott. Azám, de hol? Hát odafönn a levegőben. Szegény anyám, lélegzete is elállt, eltátotta szemét-száját.

Mert én akkor épp azt ötlöttem ki, hogy kötelet feszítsek a két fűzfa közé, s azon gyakoroljam a csepűrágók egyik közkedvelt mutatványát. Nem is minden siker nélkül.

Vasárnap, vecsernye után már olyan ügyesen áttáncoltam a víz fölött, hogy egész sereg arra járó tapsolt és éljenzett meg. No, több se kellett nekem. Olyan lélegzetszakajtó bukfencezést csaptam ég és föld közt, hogy csak úgy hüledeztek a nézők, s amikor lepattantam az innenső fűzfáról, bízvást odatarthattam mindenki elé a bögrémet, hamarosan megtelt pénzzel. Az egész csörgő halmot beleöntöttem anyám kötényébe. Hej, törülgette is a szemét! Ma már úgy vélem, inkább a megkönnyebbüléstől, semmint a meghatott elismeréstől.

A következő vasárnapra újabb hátborzongató megingásokat, majdnem lepottyanásokat és egyéb látványosságokat dolgoztam

ki. Hanem az irigyeimmel nem számoltam! Épp a kötél kellős közepén ingtam-bingtam, a közönség rémült moraja közepette, amikor egy minden hájjal megkent gazfickó a suhogó fűzfalombok közt elvágta a kötelet.

Meghallottam a tompa pendülést. A bizonytalanság komisz érzése egyetlen szempillantás alatt térdemig futott, onnan ágyékomba szökött, majd émelygősen megemelte a gyomromat. Mire megijedhettem volna, már összezsaptak fejem fölött a habok.

Amikor csuromvizesen és prüszkölve kimásztam a szárazra, a szájtátik mind a hasukat fogták, úgy röhögtek rajtam, s a kötélmetsző csibészek nevetve csúfolódtak:

– Hahaha! Csak nem a vízfenéken tanítod tán keringőzni a pontyokat, táncmester úr?

És a veréstől való félelmükben gyorsan eliszkoltak. „No, megálljatok, gálád népség, ezért még megfizettek!” – gondoltam magamban.

– Hé! Sose féljete! – kiabáltam utánuk. – Gyertek el jövő vasárnap is. Olyat mutatok, hogy még! Nem feleditek, amíg csak éltek!

Vasárnap aztán az imposztorok persze hogy nem metszették el a kötelet, sőt lesben álltak körös-körül, nehogy valaki hozzányúljon. Mert nagy tömeg gyűlt össze ám! Amikor láttam, mekkora a sokadalom, fölmásztam a fűzfán a csomóig, s oda szóltam a csirkefogóknak:

– Adjátok ide a bal cipőtöket!

– Minek az neked, Thyl?! – kurjongtak gyanakodva.

– Fogadjunk, hogy akár kicsi, akár nagy, valamennyit fölveszem, s úgy táncolok át a folyó fölött...

Éktelen rihegés-röhögés, fütyögés támadt; homlokukat bökdösték.

– Mit fizetsz, ha veszítesz? – rikoltoztak elcsukló hangon.

– Negyven pint barnasört! – vágtam rá. Nyomban fölhagy-

tak az idétlenkedéssel. – Ti meg három petákot adtok, ha én nyerek.

– Ennek a fele se tréfa! – jegyezte meg biztatón Lamme, pókhasú pajtásom, akit beavattam tervembe. És a sok kamasz vakarni kezdte a tarkóját, úgy töprengett. Majd egymás után huppantak fenékre, lekapták a bal cipőjüket, és fölnyújtották hozzám: – Jól van, áll az alku!

Zsinegre füztem a rengeteg lábszagú lábbelit, a hátamra kanyarítottam mind egy szálíg, s így megrakodva pattantam föl a kötéltre. Nem csekély fáradsággal, persze. Odafentről aztán csúfondáros vigyorral néztem le a fölfelé meredő ábrázatokra. Némelyikről lesírt már az aggodalom: „Vajon viszontlátom-e valaha a szép új topánkámat?!”

– Hé, te, hékás! – ordított föl az egyik kötélmetsző. – Miért nem húzod föl a lábadra valamennyit?!

– Mert úgy kötöttünk fogadást, hogy „fөлveszem” valamennyit. Föl is vettem, a hátamra. Ám ha azt óhajtod...

Azzal leguggoltam a folyó közepe fölött, és lekaptam vállamról a jókora füzért. Némelyik cipőorr már-már a hullámok taraját hasította. A rémület zúgása harsant föl odalent. Nekiesetek többen is a kihívó kölyöknek, és jól megcibálták a fülét.

– Meghibbantál, te gügye?! – förmedtek rá. – Ne ingereld, mert még vízbe ejti a cipőnket, és féllábasan biceghetünk haza!

Néhányszor megcsóváltam a jó bűdös lábtyúkoszorút, mire az ijedelem sűrű sóhajként lebbent föl a sokadalomból, sziszegés, nyögés kínos vegyülete.

– Jaj nekem! Csatornába esik a csizmácskám! – fohászzkodott az egyik ebadta; sápadt arcán látszott, mennyire szorong.

– Nesze neked! – kiáltottam oda, és jót kacagtam. – Most kezdődik a tréfa, hahaha!

Kioldottam a zsinórt. Surrogva szaladtak le róla a topánok, pattogva zuhantak egy rakásra. Ott halmozódtak föl színes kupacban, kicsinyek és nagyok, divatosak és nyűttek, újak és fol-

dozottak, piszkosak és fényesre suvikszoltak.

Megrökönyödés és megkönnyebbülés ordítása hagyta el a kerekre tátott szájakat. Aztán öregek és fiatalok vad összevisz-
szaságban estek neki az égből jött áldásnak. Parázs dulakodás
tombolt. A markosabbak majd kitaposták a véznábbak lelkét,
csakhogy megkaparintsák lábvalójukat. Bizony, jó néhány
zeke hasadt ketté, számos ing nyaka ronggyá foszlott. A bicskás
kötélmetsző böszén rikácsolt:

– Ez az enyém!

– Csipiszt! – sívított a cimborája. – Az enyém! Add ide!

Hajba kaptak, igencsak megtépázták egymást. Körülöttük
egyre szilajabb pofozkodás csattogott. Akiket orrba vágtak,
síránkozva mosogatták képükről a vért, több pár a parti sárban
és sekélyben hempergett már, akár a dagonyázó disznók. Pokoli
lárma kerekedett. Falkányi kóbor kutya ugatott körös-körül,
némelyik eb már kereket is oldott saruval, bocskorral vagy más
ormótlan csukával a pofájában. Kiskölykök visongtak, kama-
szok szitkozódtak. Odacsődült az egész szomszédság, és a hasát
fogta, úgy hahotázott.

Mire befejeztem a kötélhányót, a kacagó közönség figyelme
ismét felém fordult. Megtapsoltak.

– Az nevet jól, aki utoljára nevet! – kiáltottam le az eloldal-
gó tépett gyülevész népnek, és búcsúzóul számfület mutattam
nekik.

SZABAD MADÁR, SZOLGA VÁROS

A tavasznak e ragyogó, friss napjaiban, egy sugaras reggelen,
amidőn édesanyám épp a nyitott ablaknál varrogatott, édesapám
pedig vidám nótát dúdolgatott, hirtelen cikkanást hallottam.
Kósza árny libbent át előttem, amint a szájamhoz emeltem a
bögrét, és tejet kortyoltam.

Abban a szempillantásban talpra ugrottam, becsuktam az ablakot, föl s alá futkostam a szobában, nemcsak a székre szökentem föl, hanem az asztalra is.

– Meghibbantál, fiacskám? – kérdezte anyám. – Miért pattogsz?

– Hát nem látod, Soetkin? – dörmögte apám. – Az úrfi azért viharzik ilyen eszeveszetten, hogy elcsípje azt az aranyos kis tengelicét.

A rémulően csipogó madárka ekkor a mennyezet alatt, a gendazugban bújt meg. Nyúltam érte, és már-már megragadtam, amikor apám hirtelen rám szólt:

– Miért üzöd azt a szerencsétlen kis jószágot?

– Hogy kalitkába zárjam, és maggal etessem – válaszoltam, és vonogattam a vállamat. Azonközben az ég szárnyas küldötte riadtságában egyre csipogott, s újra röpdösni kezdett a szobában, majd az ablaküvegekbe verte a fejét.

– Hagyd már abba az ugrálást, Thyl! – kérte édesanyám, engem azonban fűtött a vadászláz, tovább hajszoltam a tengelicét. Egyszer csak édesapám súlyos kezét éreztem a vállamon.

– Bomolj, csak bomolj, hebehurgya! Fogd meg, csukd kalitkába, daloltasd csak! Hanem arra készülj föl, hogy majd én is ketrecbe duglak, jó erős vasrudak mögé, és majd én is megénekeltek! Szeretsz futkosni? No hát majd nem szaladgálhatsz többet! Ott aztán ázhatsz-fázhatsz hideg esőkben, főhetsz-sülhetsz izzó napsütésben. Egy szép vasárnap pedig elmegyünk messzire, és elfeledünk ennivalót hagyni neked. Jó lesz? Csak csütörtökön térünk haza, s aztán szegény Thylt itt leljük holtan. Éhen halt...

– Ne beszélj így, Claes! – kérte édesanyám, és elsírta magát. Én meg azon nyomban az ablaknál termettem.

– Mit csinálsz? – kérdezte édesapám.

– Kinyitom a madárnak! – feleltem vidoran.

A tengelice nyílsebesen kisurrant, vidáman fölcshivogott,

ide-oda csapongott a levegőég kékségében, majd rátelepedett az almafánkra. Csőrével simítgatta szárnyát, tollait rázta, borzolta, aztán éktelen hangoskodásba fogott, mintha a maga madárnyelvén ezer átkot szórna rám.

– Látod, Claes – szólt engesztelőően édesanyám –, kár olyan kemény szívvel lenned a fiunk iránt. Tudom én, hogy nagy kópé, meg szeleburdi és kelekótya, mint afféle zöldfülű surbankó, de azért a szíve jó...

– Jó, jó – csóválta fejét apám –, de azért benőhetne már a feje lágya! Tanuld meg, Thyl, hogy soha senkit meg ne fossz a szabadságától, sem embert, sem állatot, mivelhogy ez a legdrágább kincs a földön...

A szabadság! Annyi keserűség zengett a hangjában, hogy megértettem: igazi nagy bánat nyomasztja lelkét, nem az én hebrencs viselkedésem. Ezt édesanyám is megérezte, tút fogó keze mozdulatlanra dermedt a levegőben, cernája megfeszült, egyet se öltött többé, úgy elfogta a balsejtelem.

– Mi történt, Claes? – kérdezte nyugtalanul.

– Csak annyi – felelte édesapám –, hogy nemes Gent városa megtagadta az adófizetést Károly császárnak.

– Nem tud fizetni?

– Nem ám, mert épp Károly jóvoltából teljesen pénz nélkül maradt, öfelsége pedig elhatározta, maga megy, hogy megtorolja ezt a bűnt.

– De hiszen ő a város szülötte! – szörnyülködött Soetkin.

– Igen bizony, s az anya háta mindennél keservesebben érzi tulajdon kedves fia csapásait – bólintott apám komoran.

– Károly is szereti Gentet, habár csak a pénzéért – tódítottam magam is. – Jó sokat bezsebelt már eddig, s a jövőben még többet akar megkaparintani.

S elmondtuk szegény anyámnak, akinek a kérdő szava is elakadt, hogy Károlynak nagy ellensége, a francia Hosszúorrú Ferenc fölkínálta a szabad átvonulást Frankföldön, sőt fejedel-

mien ünnepelte, fűrösztötte tejben-vajban.

– Az uralkodók megsegítik egymást, hogy annál irgalmatlanabbul gyötörhessék népeiket! – tette hozzá édesapám.

Károly négyezer lovassal érkezett Gent falai alá. Alba herceg kísérte, valamint az orániai herceg (örölük esik szó még később). A közrendűek megakadályozták volna a fiúi bevonulást, talpra állították a város meg a síkvidék nyolcvanezer fegyverbíró férfiát; hanem a nagypolgárok az alja népség fölülkerekedésétől tartottak, s ezért nem akartak harcba szállni. Pedig ez esetben Gent miszlikbe vagdalhatta volna kedves egy fiát, mind a négyezer lovasával egyetemben.

– Így azonban öfelsége hatalmába kerítette a várost – mondta apám. – Minden zugát katonai őrséggel rakatta meg, aztán ünnepélyesen ítéletet hirdetett fölötte. A legtekintélyesebb polgároknak kötéllal nyakukban kellett megjelenniük trónusa előtt, Gent pedig vétkesnek nyilvánított hűtlenségben, szerződészegésben, frigytorésben, ellenszegülésben, zendülésben, valamint felségsértésben. Minden kiváltságát, jogát, mentességét, szabadságlevelét semmisnek nyilvánította a császár. A Szent Bavon-i apátságot a föld színével tette egyenlővé, elkobozta Gent minden jószágát-javát, bevételét, hadi felszerelését. Leron-tatta a Vörös-tornyot, a Békalyuk-tornyot és mind a többbit; a romba döntött kapuk tégláit pedig erődítések építésére használta föl.

Anyám sírva fakadt, de most ám istenigazából eltörött a mécses. Nem szomorítottuk hát tovább bús híreinkkel. Lett volna pedig mondandónk épp elég. Károly koldussá tette Gentet. A megtagadott adó fejében négyszázezer Károly-aranyat fizettetett vele, s azonkívül még évi hatezer arany lepengetésére kötelezte, örökös járandóság címén. Mivel öfelsége jókora összeggel tartozott a városnak, most erőszakkal visszavette a hitellevelet, s ezzel valóságos vagyonra tett szert. Hálából meg, amiért Gent több ízben is megsegítette őt, nem ke-

gyelmezett még a híres-szép nagyharangnak sem! Úgy vélte: anyja túlságosan is hangosan beszél, leakasztatta hát a hatalmas bronzot. És mi, a sík haza lakói nemsokára keserűen mondogattuk:

– Gent meghalt, mert fia vasfogóval kitépette a nyelvét!

SZÁMŰZETÉS

Attól fogva valahogy megsűrűsödött az idő. Némelykor szédítő gyorsasággal peregtek az események.

Én magam nagy vígan sorra próbálkoztam több mesterséggel is, de egyiknél sem állapodtam meg. Növekedvén mindinkább rákaptam, hogy a vásárokat és búcsúkat járjam. Életem tizenötödik esztendejében Damme piacán aprócska sátrat feszítettem négy dúcra, és közhírré kiáltottam, hogy ott aznaptól fogva ki-ki megláthatja jelen és jövő állapotának képét. Tódultak is hozzám az emberek hosszú sorban, hadfiak, polgárok, szerzetesek, menyecskék, ifjak és öregek egyaránt, én meg tréfás szavak kíséretében tükröt mutattam valamennyinek, nemcsak a dammeiaknak, hanem még a brüggeieknek, a blankenberghe-ieknek, sőt még az ostendeieknek is. És jó hazai tájszólásban azt mondtam mindójuknek:

– *Ik ben ulen Spiegel... Én vagyok a tükrötök!*

No, hát attól fogva Flandria-szerte így ragadt rám az *Ulenspiegel* nevezet.

Amikor képírómester érkezett Damme-ba, hogy egyik-másik céh tagjait vászonra ábrázolja, megkértem, fogadjon föl inasául. Nem óhajtottam egyebet fizetségül, csak karaj kenyeret, jó kancsó árpasört meg három fityinget. Festéktörögetés közben aztán ellestem, hogyan dolgozik a piktor. Égtem a vágtyól, hogy festő legyek. Megkíséréltem, hogy fatáblára írjam apám, anyám, Katheline meg Nele képét. Buzgón rajzoltam faszénda-

rabakkal, ónnal, pingáltam mindenféle festékekkel. Claes nagy jövőt jósolt, én azonban hamar elpártoltam ettől a mesterségtől.

Helyette inkább fát és követ faragni tanultam meg egy kömetszőtől, aki azért látogatott el városunkba, hogy a Miasszonyunk szentélyének kórusába olyan ülő alkalmatosságot készítsen, amelyre az élemedett korú főkanonok szükség szerint leülhessen, és mégis úgy lássék, mintha állna. Én barkácsoltam minálunk az első olyan késnyelet is, amelyet egy zélandi zárándok kezében láttam. Az effajta nyél kalitka formájú, belsejében kicsi halálfej zörög, a markolat végén fekvő kutya látható. A két jelkép együtt azt fejezi ki: „halálig hű penge”.

Konyítottam hát ehhez-ahhoz, bár nem sok állhatatosságot tanúsítottam. Gondban is főtt szegény jó apám feje. Ugyan mire taníttasson mármost?

S ekkor közbeszólt a sors.

Éreztem, hogy előbb-utóbb valamilyen változás következik be életemben. Éjjel-nappal ott motozott valahol a fejemben, állandóan véremben bizsergett a sejtés. Azt azonban álomban sem hittem volna, ami aztán megesezt velem.

Lássuk hát sorjában.

Halottak napján történt. Miasszonyunk templomából jöttem ki éppen néhány velem egyívású cimborámmal. Pocakos pajtásom, Lamme Goedzak úgy tévedt közénk, akár farkasok közé a juh; bőkezűen inni invitált valamennyiünket a kocsmába. Betértünk hát a Vörös Pajzsba.

Sörözgetés közben valamiképpen az imák dolga került szóba, s én már némiképp kapatosan kerek perec kimondtam, hogy a halotti misék csak a papok javát szolgálják. Ám ahogy az lenni szokott, Júdás akadt a bandában. Talán valamelyik cipője vesztett kötélmetsző? Máig se tudom. Beárult azzal, hogy eretnekséget beszélek.

És hasztalan zokogott Soetkin, hasztalan rimázkodott Claes, elfogtak és börtönbe vetettek. Egy hónapig meg három napig

tartottak a rácsos ablakú pincében, mialatt teremtett lelket sem láttam. Napi elemózsiám háromnegyedét fölfalta előlem a porkoláb.

Amikor ítéletet hoztak ügyemben, megtudtam, hogy időközben mindenkit kifaggattak felőlem.

– S mit tudtak meg rólam? – kérdeztem suttogva Lammétól, amikor bírám elé vezettek.

– Sose aggódj! – válaszolta lehelethalkan pocakos pajtásom. – Megesküdtünk, hogy nincs nálad derekabb fickó hetedhét határon. A nyelved ugyan éles, felebarátaidat lépten-nyomon kifigurázod, de soha nem illetedt káromló szóval sem az Atya-úristent, sem a Boldogságos Szűzanyát, sem pedig a mennybéli szenteket...

Ehhez mérten „enyhe” büntetést mértek rám. Mert hisz igaz, sújthattak volna azzal is, hogy arcomra izzó vassal bélyeget sűtnek, és véresre korbácsolnak. Bírám kihirdette:

– Tekintetbe vettük Thyl ifjúi voltát, és csak arra ítéltük, hogy a legközelebbi körmenetben ott lépdeljen a templom körül, a papok mögött, egy szál ingben, hajadonfőtt, meztélláb, kezében gyertyával.

Az Úr mennybemenetelének napján így is történt. Amidőn a menet visszakanyarodott a templomba, meg kellett állnom az előcsarnokban, és ekként kellett kiáltanom:

– Hála légyen a mi Urunk Jézusunknak! Hála légyen a mi tisztelendő urainknak! Imáik fölüdítik a tisztítótűzben senyvedő lelkeket, mert mindahány üdvözlégy egy-egy vödör frissítő víz a fejükre és mindahány miatyánk egy-egy dézsa!

A nép nagyájtatossággal hallgatott, ám nem mosolygás nélkül.

Másodjára pünkösöd ünnepén lépdeltem a körmenetben, majd a templom előcsarnokában illendőséggel előrenyújtottam a gyertyát, és így szóltam fennen, tiszta hangon:

– Ha az igaz keresztények imái csillapítják a tisztítótűzben

elepedő lelkek égő szomját, tisztelendő esperes urunk fohászai úgy enyhítik a pokolbéli hőség okozta kínokat, hogy még a lángok is üdítő seritallá válnak! Ám a hóhér ördögök egy cseppet sem kapnak belőle...

A nép újfent nagy ájtatossággal figyelmeztet rám, és az esperes úr is kegyes mosolyra fakadt. Mélyet sóhajtottam. Abban a hiszemben, hogy levezekeltem sarkalatos bűnöm. Már-már megkönnyebbült sóhajjal készültem egy életre szóló fogadalmat tenni, hogy soha többé nem vetemedem holmi könnyelmű kotyogásra, amikor az esperes úr, az erények gyakorlásában oly tökéletes szent férfiú, továbbra is nyájas tekintettel így szólt:

– Ennek utána pediglen az ő tulajdon érdekében Thyl arra ítéltetik, hogy három évre száműzessék Flandriából, zárándokoljon Rómába, s onnan pápai feloldozással térjen meg.

Nem szándékozom túl sok szót vesztegetni érzelmeimre. Úgy látszik, mégiscsak hiába ért hatszor is keresztvíz... Szegevény jó apámnak még három forintot is kellett fizetnie az ítéletért; ám ő egyet még énnekem is adott, és ellátott zárándokcondrával is.

Szívem vérzett, amikor megöleltem őt és édesanyámat. Soetkin orcája könnytől áradt. Messze elkísértek az úton, és velük jó néhány koma meg komaasszony. Bár lógó orral, nekibúsultan ballagtam, meghallottam, amint édesapám így szólt élete párjához:

– Hallod-e, asszony, kegyetlen dolog ám némi kotnyeleskedésért ilyen kemény megtorlással sújtani egy ilyen jóra való gyereket!

– Látom, sírsz, édes jó uram – hüppögte anyám. – Lám, sejtettem én, hogy jobban szereted a mi fiunkat, mint ahogy mutatod...

Apám nem felelt egyetlen szót sem. Soetkin ekkor Neléhez fordult:

– Te meg ne itasd az egereket, kislányom... Hogy is nem

tudtad Thylt a fiatalság ékes erejével örökre mellettünk tartani?

– Jaj, bizony nem tudtam – suttogta Nele.

– Ez csak azért van, mert valami nagy belső tűz hajtja, hogy folyton fusson, sose pihenjen.

– Ó, a csúf haszontalanja! – panaszkodott Nele halkán.

– No, haszontalannak haszontalan – mormolta anyám –, azt elismerem, de csúfnak nem csúf. Ha képe nem is valami görög vagy római forma, az csak a javára van. Mert biz fürge lába Flandriára vall, kedves barna szeme a frank Brüggére, száját és orrát pedig minden csínytevésben és képfaragásban mester két róka mívelte...

Amikor az utolsó istenhozzád is elhangzott, s én azt hittem, már egymagam folytatom utamat, hirtelen tipegő léptek könnyű neszt hallottam, két vékony kar ölelte át a nyakamat. Megsimogattam kicsi virágkezét.

– Mi lesz veled, Thyl? – kérdezte Nele vékony cérnahanagon. – Sok szép hölgy akad majd utadba arrafelé...

– Szép, talán – feleltem, és vállat vontam –, de egyik sem lesz olyan üde, mint te, mivelhogy a nap pirosra süti őket, akár a pecsenyét. És ki másnak lehet ilyen ibolyaszírom-színű gyönyörű szeme?

Keze játékosan megborzolta üstökömet. Jó ideig elkísért. Gondolataimba merültem, mélyen, és csak nagy sokára szólaltam meg:

– Megfizettetem még velük a halotti miséiket!

– Micsoda miséket? – kérdezte Nele, és úgy belém kapaszkodott, hogy fáj. – És ki fizeti meg?

– Ha valami derék kézműves volnék, ezzel a zarándokúnál háromévi munkám gyümölcsét rabolnák el. Ám így szegény apám pénze bánja. Megfizetnek még nekem százszorosan ezért a három évemért...

– Jaj, Thyl, vigyázz, még majd megégetnek! – zokogta Nele.

– Engem nem fog a tűz – válaszoltam.

És elváltunk. Nele könnyét ontva, én magam szívszorongva és haraggal.

A TIZENKÉT VAK

Künn a mezők közt megráztam magam, akár a madár, akár a pórázról szabadult kutya, s úgy éreztem, a rétek, a tiszta napfényes szellők világában újfent erőre kapok.

Nem sokáig maradt útitársam ez a könnyű érzés. Nem kívánom sok szóval részletezni, mi mindent láttam, mert még ma is sajog emlékétől a szívem. Említetlen sem hagyhatom azonban a borzalmakat, hiszen életemhez tartoznak.

Löwenben tanúja lettem, amidőn a hóhérok egyszerre harminc lutheránust égettek meg, s a máglyának puskaporral gyűjtöttak alá. Limburgban előttem ment tűzhalálba egy egész nagy család, zsoldárokat énekelve, a férfi, az asszony, a lányok és a vők. A férfi már öreg volt, jajveszékelt, mialatt mardosták a lángok. Bármerre jártam, karóba ütött fejeket láttam, zsákba varrt és elevenen a folyóba dobott fiatal lányokat, kerékre feszített és vasdorongcsapásokkal összetört férfiakat, gödörbe ásott asszonyokat, akiknek pribék táncolt a mellén, hogy összeropantsa.

Uccle-be, a Brüsszel környéki jókora községbe már félelemmel és fájdalommal telve értem. A Vadászürthöz címzett vendégfogadó előtt megtorpantam. Orromat a becsinálthús-étel mennyei illatozása csapta meg. Körülnéztem, s észrevettem egy csavargót: ő is kéjesen szimatolta a mártások jó szagát. Megkérdeztem tőle:

– Vaj kinek a tiszteletére száll égnek a lakomázás e tömjénfüstje?

A szájtáti lődörgő azt felelte, annyira sanyargatja az éhség

és a szomjúság, hogy meg se bír szólalni, hacsak nem kap egy piculát. Megszántam, markába nyomtam a pénzt. Úgy surrant a vendégfogadóba, akár róka a tyúkólba. Nagy diadallal jött vissza, kezében egy fél kolbásszal meg egy jó karaj kenyérral. Kért még egy fityinget italtra is, majd az evés-ivás boldogságától ragyogva elmondta, hogy vecsernye után annak a csatának az emlékezetére ülnek ünnepet, amikor is hajdanában-danában az uccele-i asszonyok és lányok íjászcsoportja száznál több martalócot küldött át a másvilágra.

– Ez idén vigadhatunk utoljára e jeles napon, meglehet – mormogta aztán elszontyolodva. Nem kellett faggatnom. Sörét kortyolgatva, körmével fogát piszkálva elmondta, hogy fekete évek elé nézünk valamennyien. A hittudósok azzal hergelik Károly császárt, hogy az egyház veszélyben van, tekintélye semmibe vétetik; minden ragyogó diadalmát a katolikus hívők imáinak köszönheti, mivelhogy az tartja fenn trónján a császári hatalmat is.

– Mi, koldusok, sok mindenről tudomást szerzünk ám – suttogta a kéregető. – Spanyolország egyik érseke azt óhajtotta, hogy hatezer fej vágassék le vagy ugyanennyi test égettessék meg, s ekként irtassék ki gyökerestül Németalföldön a gaz lutheri eretnokség...

Lelki szemem előtt fölrémlett, mennyi szörnyűséget láttam az elmúlt napokban. Elkeseredve gondoltam arra: éppen most kellett magára hagynom apámat, anyámat meg Nelét. Az éhenkórász szava törte meg komor hallgatásomat. A kis ember megragadta karomat, s így szólt:

– Nézd csak! Vak vezet világtalant.

Amikor föltekintettem, különös látványon akadt meg pillantásom. Tizenkét vak bandukolt felénk a párizsi úton. Aki az élen haladt, botjával kopogtatta ki az országút hepehupáit, és ügyelt, hogy árokba ne vezesse társait, akik himbálódzó léptekkel követték, egymás vállába, kezébe vagy köpönyegébe ka-

paszkodva. Hangosan óbégatva panaszolták éhüket-szomjukat, s amint ellejtettek előttem szomorú és bohókás billegéssel, hirtelen villámtüzes ötlet villant át elmémen. Ma este ezek is megvacsorázhatnak!

Odamentem hát hozzájuk, s így szóltam:

– Hahó, jó emberek, érzitek-e a pörkölt hús illatát?

– Ohohó – mondták csemcsegő szájjal –, már vagy félmérföldnyire megszagoltuk! Csakhogy nincs reményünk ám, mert-hogy egyetlen huncut garas sem cincog a zsebünkben!

– Nesztek kilenc forint! – kiáltottam messze csengő hangon. Gyertek a fogadóba, most már ehettek! Itt a pénz!

És megcsörgettem szütyőm tartalmát. Üdvözült vigyorgásra húzódtak a foghíjas szájak, szaporán pillogott a tucatnyi fénye hunyt szempár. Hálásan köszöngették jóságomat:

– Áldott legyen a neved a kilenc forintért!

Bevezettem őket a fogadóba. Leültek egy félreeső asztalhoz, és a kilenc forint szent hitében szólva így hangoskodtak nagy büszkén:

– Hé, kocsmáros, ide az enni-innivalódat, de csak a legjavát! Van ám itt rávaló!

A kocsmáros, abban a hiszemben, hogy tarsolyukban a pénz, megkérdezte, mit óhajtanak. Egyszerre ontották a szót valamennyien:

– Szalonnás borsót, zöldséges vagdalthúst! – hangoskodtak.

– A kolbász tán a kutyának való?... Véres hurkát, májas hurkát!... Sonkás tojást serpenyőben!... Ej-haj, dicsőséges bélszín, lubickolsz-e már a finom vesepecsenye, kakastaréj, borjúmirigy, ökörfark, ürüláb, bors, szegfűszeg, szerecsendió meg a rengeteg hagyma közt, jól megpárolva, három pint fehér borral lelocsolva?... Berbécstokányt akarok, paradicsomos babbal... Én meg egy egész rózsafüzér sármányt, a miatyánk szalonka legyen, a hiszekegy pedig hízott kappan...

A fogadós arcrándulás nélkül így válaszolt:

– Kaptok rántottát hatvan tojásból, és ebbe a zaba– hegy– ségbe útjelző póznaként tizenkét gőzölgő véres hurkát plántálok! Hozzá jön egy-egy kancsó barnasör, az lesz a folyó...

Összefutott a nyál szegény vakok szájában, és öblösen visszhangozták:

– Ide a hegyet, a póznákat meg a folyót!

S amint négy kukta letette eléjük a petrezselyemtől és sarkantyúkától virító rántottadombot, már markolászták volna is; ám a fogadós – nem kis fáradsággal – igazságosan kiosztotta mindegyiknek a maga részét óntányérba. Meghatottan szemlélttem, a többi vendéggel együtt, hogyan esnek az ételnek, mint az éhkopp farkasok, hogyan nyeldekelik a hurkát, mint kutya a legyet. A serital meg úgy ömlött a gyomrukba hars csobogás közt, akár bércek fokáról alázuhanó vízesés.

Hanem amikor már a tányérok fenekét is kitörölték, megint csak követelni kezdték a sármányt meg a pörköltet.

– Hozom, hozom! – csitította őket a kocsmáros, és mókás fintorral rám kacsintott. Biztatóan intettem: csak nyugodtan. Miért ne mulasson kicsit? Megérdemli.

Ekkor jókora tálban marha-, borjú- meg birkacsontokat szolgáltat föl, fűszeres mártással leöntve. Azok pedig belemártogatták kenyerüket, sőt kezüket egész könyékig az ízes lébe, cuppogva habzsolták. Ám amikor a húst akarták volna marcangolni, csak mócsingos birkabordákat meg holmi ökörállkapcsot szopogathattak, némi bőnyét rágicsálván.

Irtózatos ribilliót csaptak. Abban a hiszemben, hogy a szomszédja falta el előle a húst, ki-ki a másik képébe vagdalta a csontokat. A díszlakoma vendégei úgy kacagtak, hogy a vékonyuk is belefájdult, de becsületükre legyen mondva, igaz emberségről tettek tanúbizonyságot. Vacsorájuk egy-egy porcióját jó szívvel belerakták a szerencsétlen vakok tányérjába. Ezért amikor valamelyikük harci szerszámért nyúlt a lébe, kezébe egy-egy sármány, csirkemell vagy borjúszelet akadt; némelyik

gyöngyözőn kacagó asszonyság pedig jócskán döntötte torkukba a tüzes brüsszeli bort.

Így hát jót ettek, ittak, nevettek. Némelyik világtalan, amúgy vak módra tapogatózva, kitapintott egy-egy karcsú derekat vagy domborodó szoknyát. A bájos kis fehérnépek azon nyomban kisiklottak a markukból. Az egyik tűzről pattant menyecske valósággal menekülni kényszerült. Üldözője esztétét veszítve, szerelemittasan kajtatta a teremben, de a huncut asszonyka ügyesen megbújta az egyik falatozó férfiú mögött, és így sikkantott:

– Csókolj meg!

Nosza, több se kellett a vaksi cimborának. Már csucsorította is a száját – de jaj, torzonborz, szakállas ábrázatra cuppantott, és ráadásul még egy morcos mellbe vágás is kijutott neki. Aztán persze megbékéltek szépen, s amikor a díszlakoma vendégei dalra gyűjtöttek, maguk is velük énekeltek. A jókedvű fehérszemélyek pedig örömük láttán nyájasan el-elmosolyodtak. E kellemes órák múltán így szólt a fogadós:

– Jól ettetek, ittatok, hét forintot kapok.

Hühű, milyen ijedt kapkodás támadt.

– De hisz Jannál csörgött az erszény! – rikkantotta harciasan az egyik zarándok. Jan persze esküdözött, hogy Pieter játszott a forintokkal, és így tovább, mindegyik a szomszédjára hárította a fizetést.

Lett aztán ebből is nagy csetepaté! Ki lábbal, ki ököllel, ki fejjel igyekezett elagyabugyálni a másikat, de szerencsére csak vaktában vagdalkoztak, levegőbe záporoztak csupán a csapások. Egy azonban véletlenül a kocsmáros arcát érte, aki erre éktelen dühbe gurult. Megmotozta valamennyiüket, de nem lelt egyebet náluk, csak néhány garast meg egy tucat rózsafüzért. Haragjában a disznóólba akarta csukni őket.

– Ott tartom a díszes kompániát kenyéren és vízen, míg meg nem kapom, amivel tartoznak! – jelentette ki mérgesen.

No, gondoltam, itt az idő, hogy közbelépjek.

– Akarod, hogy a kezesük legyenek? – kérdeztem.

– Hogyne – felelte a fogadós –, ha valaki meg érted vállal kezeséget.

– Maga az esperes lesz a kezesem – mondtam jó hangosan, s azzal mentem is. Amíg a koldus odavezetett, kigondoltam, mit adjak elő. Azzal a dajkamesével traktáltam az esperest, hogy a Vadászkürt fogadósát megszállta a sátán, egyre csak arról hadrikál, hogy a disznók fölfalják a vakokat, a vakok meg fölfalják a disznókat mindenféle szentségtelen sülték meg becsinált húsok formájában.

– A fogadós, ha rájön a roham, mindent összerombol. Kérem, tisztelendő uram, jöjjön, szabadítsa meg a gonosz szellemtől!

Az esperes megígérte, de szabadkozott: tüstént nem indulhat, mert épp a káptalan számadásait csinálja. Láttam, hogy türelmetlen, ezért azt javalltam:

– Visszajövök a fogadósnéval, beszéljen vele tisztelendő uram maga.

– Jó, jó, gyertek csak mind a ketten.

Ragyogó arccal állítottam be a Vadászkürtbe:

– Egyenest az esperestől jövök, kezeséget vállal a vakokért. Te csak vigyázz itt rájuk, kocsmáros uram, de azonközben jöjjön velem az esperes úrhoz a fogadósne, hadd erősítse meg neki is az ígéretét.

– Eredj hát, anyjuk! – mondta a fogadós.

Amikor az asszonnyal beléptem az espereshez, az még mindig a maga hasznát kereste a káptalani számvetésekben; türelmetlenül integetett, hogy távozzunk, és biztatóan kiáltotta a fogadósne után:

– Nyugodj csak meg, holnap vagy holnapután segíték az uradon!

– Hát te meg miért mutogatsz itt számárfület, kis zarándok?

– kérdezte kuncogva a kedves fogadósné, amikor útban visszafelé a kocsmához, megálltam, sarkon fordultam, s elvégeztem a kellő mozdulatokat.

– Sose törődj vele, asszonyság – legyintettem vidáman –, ez az én tartozásom. Fő az, hogy az esperes úr hét forintot fog fizetni nektek.

S azzal szedtem sátorfámat; azonképpen a vakok is.

EGY BOLOND SZÁZAT CSINÁL

Amikor vándorutamon Brabantban jártam, eljutottam Bois-le-Duc-be is. A városbéli uraságok szívesen fölfogadtak volna udvari bolondjuknak, mert igencsak szívükbe zártak kicsik is, nagyok is, én azonban visszautasítottam ezt a nagy tisztséget, mondván:

– Zarándok lévén nem mókázhatok tartósan egy helyben, hanem csak fogadóknak meg piactereken...

Ez idő tájt érkezett oda Fülöp király, hogy meglátogassa a reá szálló országokat, Flandriát, Brabantot, Hainaut-t, Hollandiát és Zélandot. Akkor épp, az Úr 1542. esztendejében, huszonkilenc éves lehetett. Lovagi tornák, harci játékok és víg ünnepek közepette járta be a vidám brabanti hercegséget, a dús flamand grófságot, valamint többi hűbérállamát. Így jutott el Antwerpenbe, ahol huszonhárom diadalívet állítottak föl fogadására, s ezrével varratták a karmazsinvörös díszköntösöket, ami a városnak kétszáznyolcvanhétezer forintjába került. A multságokon föllépett bolondjaival és cédáival a Szerelem Hercege, Tournai-ból – Asztarté nevezetű kocáján lovagolt –, a Kergék Királya, Lille-ből, a Dáridók Nagyura, nem tudom, honnan, aki számára pukkantásait számolgatta; továbbá a Szeleburdiak Főbírája, aki riadt bakkecskén nyargalt, és még sok más tréfamester – ám öfelsege csak búskomor és rideg maradt.

Egy estén épp a csapszékben ültem, s egy hatalmas tál babérlevéllel főtt kagylót kebeleztettem be, amikor valaki nagy zajjal berontott az ajtón. Akad félkótya duhaj épp elég azon a vidéken, föl se kaptam volna a fejem a zajra, ha nem hallom fújtatás és lihegés közepette a nevem. Hórihorgas fickó tántorgott be a borszagú lebuja, arca merő verejték; majd összecsuplott.

– Thyl Ulenspiegel keresem – zihálta, és fölmutatta a kenyelfutók jelvényét.

Amikor bemutatkoztam, lerogyott asztalomhoz, és elénk parancsolta a kricsmi legjobb borát. Aztán gyorsan megkérdezte:

– Tudsz-e vajon kiszelni valami újdonsült tréfát Fülöp király megnevettetésére?

– Egész bánya van olyanból az üstököm alatt – feleltem szokott szerénységemmel. – De hogyan akadtál rám?

– Nem érted küldtek ám, hékás, hanem a hírhedt Pierkenért. Az a hólyag épp akkor pukkad meg röhögtében, amikor odaérem. Végső vihogásával téged említett. Mármost ha nincs ló, számár is jó...

Kantárszáron tartalék lovat hozott magával; azonnal nyeregbe pattantam, és vágattunk Antwerpenbe. Mire észbe kaptam volna, máris ott álltam az örgróf, a két polgármester, a város kapitányai és vénei előtt.

– Hallottuk híredet, fürge fickó – mondta az örgróf. – Eszelj már ki valami fortélyos tréfát, ha már a mi bolondunknak ólom van a csizmájában. Vállalod?

– Vállalom.

– És mi a szándékod, mivel neveltetsz meg minket?

Eltűnődtem, aztán kivágtam:

– Felröpülök a levegőbe.

– Ugyan már! És miképpen?

Tudtam már: nincs más választásuk. Vagy én szórakoztatom öfelségét, vagy kútba esik a multság. Ezért ennyit kérdeztem

csupán hetykén:

– Tudják-e nagyságodék, mi ér kevesebbet még a kipukkadt hólyagnál is?

– Sejtjük – mondta az örgróf, és elnevette magát.

– Jól sejtik nagyságodék – bólintottam –, a titok, amit szel-
lőztetnek!

Fejcsóválva göcögtek a városi urak is.

Azonközben a hírnökök karmazsinvörös bársonnyal fölszer-
számozott paripákon benyargalták az utcákat, tereket, és kürt-
harsogással, dobpergéssel adták tudtára mindeneknek, hogy
Ulenspiegel, a damme-i cégéres bohóc röpdülni fog a levegőben,
a fejedelmi emelvény fölött, ahol maga Fülöp király is jelen lesz
mind egész előkelő, dicső és nagynevű kíséretével.

Már hajnalok hajnalán számárháton jártam be a várost. Gya-
logos apród futott mellettem. Szép karmazsinvörös selyemruhát
viseltem, fejfödöm ugyancsak ilyen színű csuklya volt, két
számárfüllel, mindegyik végén egy-egy csengettyű. Rézérmék-
ből fűzött nyakék fityegett a mellemen, Antwerpen címerével.
Zekém csuklóján, könyökén, övén aranyos csengőcskék csilin-
geltek, hasonlóképp korcsolyamódra fölkkunkorodó lábtyúm
orrán is. Fullajtárom egyik kezében számárfejet csóvált, a má-
sikban csodatehénkolompot kongatott-bongatott.

Kacagás, röhögés, kurjongatás kísért városszerte. Déltre
szinte már kocogni sem lehetett a sokadalomban. Én közben
szemügyre vettem az emelvénnel szemközt magasodó, olasz
módi szerint épült házat: homlokzata hosszat ereszcsonna
futott végig a tetőn. Fölmentem a padlásra, s az egyik ablakon
kimásztam a tető peremére. Odalenn már tarkán hullámozott a tér
és minden környező utca meg sikátor. A viharzó bozsgás
fölgangosult:

– Most! Most! Ulenspiegel röpdülni fog!

Egész áldott nap másról sem beszélt a város. Most elhalt az
ajkakon minden rikkantás, minden kacaj. Csak a vakok meg az

inaszakadtak maradtak otthon. Beláthatatlan néma tömeg tipródott alattam.

Engem is meglegyintett a levegőben feszülő rémület. A pompás napsütésben is hideg szánkázott a hátamon. Elégedetten láttam, hogy átellenben az izgalom talpra állította őfelségét is meg a többi nagyurat is. Fölléptem az ereszcatorna szélére.

– Jaj! – hüledeztek alattam a fehérnépek. Egy vászonceléd el is ájult. Valaki szinte sziszegve suttogetta a csöndben: – Csakugyan megkísérled?!...

Rápillantottam, s a szívforma arcsoska szívbe markolóan ismerősnek tetszett.

Ekkor lábujjhegyre emelkedtem, és lassú mozdulattal megrendítettem a karomat, mint valami szárnyra kelő roppant madár. A kíváncsiak szeme-szája tátva maradt, és az elszorult torkokból tompa nyögés hussant ki. Kitárt karomat széles ívben suhogtattam. Csengettyűim muzsikája elnyomott minden más neszt. Aztán Fülöp király felé fordultam, és harsány kacajra fakadtam.

– Azt hittem, nincs több bolond Antwerpenben, csak jómagam! – kiáltottam le fülig érő vigyorral. – Most azonban látom, hemzseg tőlük a város. Ha ti nekem azt mondjátok, hogy röpkölni fogtok, én biz nem hiszem. És lám, mihelyt egy bolond mondja, ti, okosok, mind elhiszitek egy szóra! De hát lúd vagyok-e, vagy tengelice? Hogy az ördögbe röpköljek szárny nélkül?

Odalenn egyszer csak megmoccantak a gigák. Mindenki nagyot nyelt, láttam magasról is. A szájtátiak némelyike elkámpicsorodott képpel szidott, mint a bokrot:

– Orrunknál fogva vezetett ez a lóköttő!

Antwerpen lakóinak becsületére válik, hogy kevesen akadtak efféle fafejűek. Az eszesebbek szája máris öblös hahotára nyílt:

– Ohohó! Bruhaha! De hisz ez a fickó színtiszta igazat

mond! Csakugyan mi vagyunk bolondok, amiért idecsődültünk! Hát hogy hittük józan fővel, hogy légbe röppen?!

A vidámság ragadósnak bizonyult, és pillanatok alatt elharapódzott. Nemsokára a víg polgárok gurultak a nevetéstől. Fogta a hasát az örgróf, a két polgármester meg a sok városatya.

Fülöp király azonban merev maradt, akár a kőbálvány.

Ekkor már fenséges színe elé vezettek. Szürkés szeméből nem áradt más, csak keserű mélabú, képmutatás és kegyetlen elszántság. No, gondoltam, ez nem sok örömét lelheti az uralkodásban, s ezért elfojtott bosszúvágya áporodott légburokként veszi körül. Sanyarú gög sugárzott fagyos orcájáról, fakó haj borította fejről. Botvékony lába mereven vitte sovány testét, mintha nyársat nyelt volna. Mert azonmód elfordult, amint lassúdad, nehézkes beszéddel – mintha gombócot forgatna a szájában – odavetett néhány kényszeredett üdvözlő szót.

– Kár is volt ilyen nagy hűhót csapni ennek a savanyú uborkának! – jegyezte meg valaki tisztán hallhatóan. Az ünnepélyesség alig leplezett kuncogásba fulladt, még a vén szenátorok válla is meg-megrázkódott. Az örgróf vérfagyasztóan komor képet vágott, de amikor átadta jutalmamat, a három forintot, akkorát kacsintott, mint valami hunyori bagoly.

Sürgősen visszaadtam a karmazsinvörös selyemruhát, és búcsút intettem a hátamat veregető derék antwerpenieknek.

– Mi ez a három forint egy síheder kezében? Nem több mint tűzbe pottyant három hólabda! Három forint! Piha...

Emígy bölcsködtem, amikor az eloszló sokadalomban szemügyre vettem a három forintot.

– No hiszen, ti is nemsokára elszálltok a leves meg a sült gőzén, nem úgy, mint én az antwerpeni nagytéren! De ni csak, micsoda rátarti képű itt Károly császár! – dűnnyögtem. – Túlsó felére meg milyen szép mondást vertek az éremnek: „Adj nekem bátorságot ellenségeid ellen” Hát bizony bátor is őfelsége a protestánsok ellenében, merthogy azoknak van vagyonuk, amit

el lehet kobozni!

Aztán beláttam, hasztalan nézegetem a szép pénzt, mihamar elgurul a pinteskannák csörömpölése és a pecsenyevillák zörömpölése közepette! Ezért aztán mély hajbókolással nyelvet öltöttem a távozó őfelsége meg udvara háta mögött, aztán akkora számárfület mutattam, amekkora csak ilyen ünnepi alkalomra dukál.

ÖRDÖGŰZÉS

A városszéli utolsó házak már a hátam mögött maradtak, szerűk és gyümölcsöskertek közé értem. Ezúttal olyan álmodozva baktattam, hogy az aprócska talpak tipegő nesze nem ütötte meg a fülem; de azt már megéreztem, amikor két kacsó egyszeriben a szememre tapadt. Megtorpantam.

– Te vagy itt?

– Én bizony – hallottam az ezüstcsengésű hangot. – Futok utánad, mióta csak elhagytad a várost...

Ohó, jól láttam hát a tetőcsatorna magasából, kié az az ibolyaszínben csillogó tekintet a tömegben! Kitártam a karomat, magamhoz öleltem azt az oly jól ösmert nádszálkarcsú derekat, csókokkal borítottam azt a könnyes arcocskát. Hirtelen balsejtem fogott el, a hajam töve is lúdbőrözni kezdett. Elkomorulva kérdeztem:

– Hol van Katheline?

Nele meg sírva a nyakamba borult.

– Kínvallatás alá vetették!

– Micsoda?!

– Gyere, nézd meg! Itt húzódtunk meg, nem messze Antwerpenből, Borgerhoutban.

Kézen fogva útnak eredtünk. Nele szapora szóval elmondta, mi történt. Katheline az idő tájt füvekkel meggyógyított egy

ökröt, három birkát meg egy sertést, de már nem tudott életben tartani egy döglődő tehenet. A gazda boszorkánysággal vádolta meg. Úton-útfélen harsogta, hogy Katheline gonosz varázslatot űzött a jószággal, sátáni nyelvezeten szólott hozzá. Akadt is egy aljas szomszéd, bizonyos Pieter Meulemeester, aki némi pénzmag fejében tanúságot tett arról, miszerint Katheline-nak boszorkányhíre van Damme-ban.

– Elfogták, és arra ítélték, hogy kínpadra vonassék, mindaddig, amíg csak gaztetteit meg nem vallja – mondta szipogva Nele. – Emlékszel-e a törvénybíróra?

– Hát persze! Speelman, az az ocsmány barom! Már négy hitvest elemesztett, és nincs olyan hétpróbás cafrika az egész tartományban, aki feleségül menne hozzá. Keresztanyámat is feleségül kívánta, de ő inkább hónapokra elbújt.

– Ő hallgatta ki. Naphosszat törkölyt ivott, és őrjöngött.

Megtudtam, hogy keresztanyámat törvényszéki határozattal tűzhalálra ítélték, a törvényhatóság józanabb tagjainak azonban – meg voltak győződve ártatlanságáról – sikerült megakadályozniuk Speelman aljas mesterkedéseit.

– Szánalomra gerjedtek keresztanyád iránt – mondta Nele –, de csak a pusztulástól óvhatták meg, a kínszenvedéstől nem. Speelman, az a sátánfatty, még csotrészegen is arra kárhoztatta, hogy pellengérhez láncolják, a hóhérrel levágattatta a haját, leborotvált fejére kőből font parókat tétetett, és meggyújtatta. Aztán három évre kitiltatta Damme területéről...

Fogcsikorgatva hallgattam a borzalmak hírét, és lelki szemmemmel láttam jóságos keresztanyámat, amint zokog és jajveszékel, míg kopasz fején elparázslik a töméntelen csepű. Átkozott hatalom, amely kaján népnúzókat rendel a jámborok, szorgosak és gyógyítók bírójául! Merő lázadás lett a lelkem, miközben szegény kislány ott mellettem újra meg újra arcomba nézett, s úgy folytatta:

– Azért mondom el ilyen részletesen, Thyl, nehogy majd

megijedj!

– Hogy meg ne ijedjek?

– Igen, igen, mert eszét vesztette a nagy gyötrelemtől. Amúgy megfogadja a szavamat mindenben, akár a kisgyermek, kivéve, ha tehenet vagy ökröt pillant meg. Ilyenkor rohanva menekül, semmi sem állíthatja meg, sem sorompó, sem patak, amíg csak a fáradtságtól össze nem roskad valamelyik tanya kerítésénél. Én meg utána szaladok, föltámogatom, vérző lábát bekötözöm. Úgy vélem, amikor azt a kócot elégették a fején, kárt tettek az agyvelejében.

Torokszorító keserűséggel telve értünk Borgerhoutba. Keresztanyám ott ült a napon; bagolyrúgta faluvegi vityilló falának támasztotta hátát. Odamentem hozzá, és megszólítottam:

– Katheline, megömersz?

– Négyszer három az szent szám – mormolta a szerencsétlen –, a tizenharmadik pedig a férj.. Ki vagy te, hitvány világ magzatja?

– Thyl vagyok – feleltem –, Soetkin és Claes fia.

Bólintott, hogy fölismert. Szemében értelem villant. Aztán ujjával magához intett, és fülembe súgta:

– Nagyon fáj, mert elvették az eszem. A fejem most biz egész üres. Hallod? Kong, akár a harang. A lelkem dörömböl belül, ki akar jutni, mert odabent minden lángra gyulladt. Ha meglátod valahol azt, akinek a csókja olyan, mint a hó, mondd meg neki, hogy visszárom. Lyukassza ki a fejem, hogy kimehessen a lelkem, mert kegyetlenül gyötör...

És lerogyott, úgy nyöszörgött tovább.

A parasztok, akik az estéli harang szavára akkor jöttek meg a mezőről, hogy vacsorához üljenek, így morogtak halkán, amikor elhaladtak mellettünk:

– Itt az eszelős.

És keresztet vetettek. Derék népség lakik Borgerhoutban; végtére is megengedték, hogy Katheline és Nele meghúzódjék

abban a kidőlt-bedőlt kalyibában. A számkivetett nyomorúsága láttán megfeledkeztem mókáimról, furfangos elmém fickándozásairól. Eszembe jutott, hogy magam csak földönfutó vagyok, semmi más, hontalan kölyök, akinek folytatnia kell zarándokútját.

– Mikor látlak újra, Thyl? – kérdezte Nele.

Némán sírtam, árva kukkot sem válaszolhattam, csak szorongattam azokat a remegő, agyondolgozott, kérges ujjacskákat, ajkammal pedig fölszárítgattam a könnyeket, amelyek a leány ibolyakék szeméből hullottak, kövéren, akár a záporosó csöppjei.

MÁJAS HURKA MEG ÁRPASÖR

Lüttichbe érve úgy elcsigázott már a sok úti fáradalom, hogy egészen elsoványodtam: szinte a gerincemet vakargattam, ha viszkető köldökömhöz nyúltam. Szimatom nyílegyenest a halpiac felé vezetett. Pillantásom bágyadtan révedezett a vígan nyüzsgő sokadalmon.

Milyen boldog, jóllakott népség! – sóhajtottam, korgó gyomrom muzsikáját hallgatva, s abban a minutumban ismerős háton akadt meg a tekintetem. És fölrémlett előttem a gyermekkorom. Lelki szememmel láttam legjobb pajtásom, aki ötévesen annyit nyomott, mint valami felnőtt. Dundi, dagadó pocakú testéből három gyerkcőc is kitellett volna. A jámbort azonban kákabélű kishúga is zsarnokian gyötörhette, agyba-főbe verte a legkisebb összekoccanásra, ő meg, a jámbor, sosem ütött vissza, bár bivalyerejével ellazsnakolhatott volna akár egy sihedert is.

– Lamme! – kiáltottam hirtelen örömmel.

A testes legény egyik karján mindenféle szárnyással teli háló lógott, a másik kezében pedig kosárnyi angolnát, pisztrángot és csukát cipelt. Hangomra megtorpant, és sarkon fordult.

Holdvilágképe földerült, szája szöglete füléig szaladt.

– Thyl, te kópé! Mi járatban vagy erre?

– Gazdát keresek, hogy kenyérért elszegődjem. Hát te?

– Szerelem után koslatok, komám – vigyorgott szemérmesen.

– Olyan gazdag vagy?

– Elvesztettem a szüleimet meg a hűgomat, aki valaha anynyira vert engem. Megörököltem a vagyonukat. Most épp fél-szemű szolgálómmal élek, aki egyetemi főoktató lehetne a főzés tudományában.

– Ne segítsem vinni ezt a sok halat meg baromfit?

– No, fogd csak.

Darab ideig így jártunk-keltünk kettesben a vásáron, amikor egyszer csak oldalba bökött.

– Tudod-e, miért vagy te bolond?

– Nem én – válaszoltam.

– Mert a szárnyast a markodban tartod, nem pedig len a hasadban.

– Te mondád, Lamme! Csakhogy amióta nincs kenyérem, a madár se tojik rám.

– Részed lesz benne – mondta biztatón –, fölfogadlak. El van boronálva. Hanem most fordítsuk komolyra a szót. Örvendezz velem, pajtás!... Odanézz! Ő lesz a feleségem.

Szépséges, szemérmes, bájos leányzóra mutatott, aki se-lyembe öltözve tipegett, és szelíd tekintettel pillantgatott vastag derekú barátomra, majd örömmel köszöntött bennünket. Váltott is velünk néhány szót, amennyire az illem engedte, és máris továbblibbent vén cselédje kíséretében.

– Hohó, Lamme – csaptam barátom araszos vállára –, ösmerem én ezt a leányzót! Nagyon ájtatos ám a szentem, nincs egy gondolata, amit meg ne gyónna rögvest a templomban.

– Ez lesz ám az eszemadta menyecske! – vágta rá Lamme üdvözült mosollyal. – No de már igyekezzünk haza.

A Háromívű híd közelében lakott. Amikor bekopogtattam, félszemű szolgálója nyitott ajtót, vén, hosszú, deszkaszerű, morcos vászoncseléd.

– Sanginne – szólta Lamme –, segítséget hoztam. Avasd be ezt a legényt konyhaművészeted titkaiba. Előbb azonban adj ennünk.

A savanyú képű égimeszelő három véres hurkát, egy pint árpasört és jókora karéj kenyeret rakott az asztalra. Lamme két-pofára falt. S mint ilyenkor mindig, most is bölcselkedhetnékje támadt.

– Tudod-e, hol lakik a lelünk? – kérdezte szuszogva.

– A gyomrunkban – feleltem, magam is teli szájjal –, s azért ott, hogy szüntelenül sűrítse és újrakeltse testünkben az életerőt.

– Helyes beszéd – mondta csámcsogva. – És kik a legjobb barátaink?

– Hát a finom falatok meg a jó borok.

– Úgy van. A hurka a legkellemesebb társaság a magányos léleknek... No, kínáld még, Sanginne! – noszogatta a szolgálót, aki felséges májas hurkát adott mindkettőnknek.

– Ha jobblétre szenderülök, kimúlik az árnyékvilágból a hasam is – folytatta Lamme az elmélkedést –, a tisztítóüzben netán még koplaltatnak is. Ezért hát e siralomvölgyben sosem sétáltatom üresen a pocakomat.

– Eszembe vésem ezeket a szavakat – mondtam boldogan, mert ugyanazt ettem, amit ő, s a bekebelezett hurkák önbizalmat öntöttek belém.

Úgy kifényesítettem minden üstöt, serpenyőt és tepsit, hogy ragyogtak, akár a bibliabéli Salamon orcája.

Jól éltem a házban, csak az a búvalbélelt égimeszelő szakácsnő nem állhatott engem, és zokszó meg panaszáradat közepette választásra kényszerítette Lammét.

– Ha ez a te mihaszna cimborád továbbra is itt élőködik, faképnél hagylak! – rikácsolta, hogy zengett tőle az épület.

Lamme akkor hozzám jött, és úgy szólt:

– El kell menned, pajtás, jöllehet igencsak kikerekedett a képed minálunk. Nem szívesen teszem ki a szűrödet, de hát gondold csak el, ez a Sanginne valóságos őrangyala életemnek a főztjével... Eredj hát Isten nevében! Fogd ezt a három forintot meg a hurkából font szent olvasót, úti vidámítóul...

Fölkerekedtem hát, nehéz szívvel, mert ugyanvalóst sajnáltam Lammét meg a konyháját. Azt azonban nem bántam, hogy az irigy szipirtjó ráncos ábrázata utoljára bámul utánam az ablakból.

Akkora számárfület mutattam neki búcsúzólul, amekkorát megérdemelt.

FŐÚRI HASONMÁSOK

Száműzetésem második esztendejében úton-útfélen, csapáson, ösvényen kóborolva egy szép napon megpillantottam egy szamarat. Ott legelgetett a dús füvelőn, fölszerszámozva rézveretes szíjjal, fejét libegő vörös függentyűk, bojtok és rojtok díszítették.

Néhány vénasszony kotkodácsolt a füles körül, valamennyien egyszerre nyelveltek:

– Senki sem tudja betörni ezt a csökönyös jószágot! Rais báró szörnyeteg számára ez... A Sátán parancsol csak neki, másnak nem engedelmeskedik. Amikor a pandúrok el akarták vezetni, olyan borzalmasan ordított és rugdalózott, hogy érinteni se merték. Bizony megfutamodtak! Ez bizony ördög maga is, még megégetni se bírják, mint boszorkányt...

Efféléket karattyoltak, s amikor a szürke a fülét hegyezte, vagy az oldalát csapkodta a farkával, kotkodálva és visítózva szétfutottak, csak sokára merészkedtek vissza sok locsogás és fecsegés közt. Az a boszorkányos állat azonban olyan fürgének

látszott, hogy szemet vetettem rá. Gyorsan szereztem egy tömött zabostarisznyát, megettettem ökelmét, aztán hirtelen a hátára pattantam.

A nagy bendőjű azonban meg se moccant. Állt csak, akár a határkő. Csak épp néhányszor remegés rebtent át a bőrén, hogy elzavarja a falánk bögyöket. A banyák vihogva kinevettek, ujjhegyezve mutogattak rám.

Nekikeseredve rávagdostam a makacs szerzetre. Szilaj iázásban tört ki.

– Most, hogy már daloltál egyet, láss hozzá! – biztattam. Összeszorítottam oldalán a lábszáramat, sarkammal doboltam a bordáin. Mindhiába, csak tespedt megátalkodottan, és a bogáncsot falta végtelen nyugalommal. Leugrottam a hátáról, csokornyí bogáncsot szedtem, újra fölültem rá, s a nyalábot a csacsi szája elé tartottam.

– No, most ügyelj, komé! Egyél, lüke, egyél!

– Nicsak, hát nem megindult?! – álmélkodtak a vénaszonyok. – Krisztus, segíts! Hisz ez a zarándok kifogott magán Belzebubon is.

– Haha! Engem hatszor ért ám keresztvíz! – kiáltottam vissza.

Ijedtünkben ájuldozva térdre buktak.

A kantárszárat meghúzva északnak fordultam, majd napkeletnek és napnyugatnak, távozóban pedig megáldottam a csárogó nőket. Messziről még hallottam, amint rajongva, ujjongással lelkendeztek:

– Angyal jött el! Láttátok? Angyal jött el, fácántollas nevezkalpagban! Mindnyájunkat megáldott, az ördög szamarát meg útnak indította a Jóisten különös kegyelméből!...

Én meg végre urasan haladtam kövér réteken és semlyénes tocsogókon által, ahol szabadon ugrándoztak a lovak, a tehének és üszők pedig a napon heverték. Hátasomat ilyenképpen kőrőcsokrok segítségével orránál fogva vezettem el a hesseni örgróf-

ságba.

– Lám, Jef, te oktondi – súgtam bele fölcsapott nagy fülébe –, hogy futsz ez után a bogáncs után, de bizony süket vagy a más üres hasa korgására! Rám se hederítesz, pedig a gyomrom milyen éhséget jelez!!!

Ekképp társalogtam vele, amikor Darmstadtban az örgróf palotája elé érkeztünk. A lépcsőn a strázsák épp kockajátékba merültek.

– Já! – jelentette ki Jef méltatlankodva, amikor elfogyott az utolsó csutaknyi lakomája is. Az egyik muskétás fölfigyelt rám.

– Mi szél hozott, vándor? – érdeklődött.

– Flandriai – feleltem.

– Mit kívánsz?

– Megmutatnék az örgróf őkegyelmességének egy festményt.

– No, akkor kerülj beljebb! – tessékelt barátságosan. – Jó helyen jársz...

Nos, úgy tetszett, ez egyszer ismét jól számítottam. Mert hogy tudtam ám, hazám hírneves festők szülőföldje. Jómagam meg kurta életem folyamán nem csekély jártasságra tettem szert a piktúra nemes mesterségében. Ha nem sújt a sors számkivetéssel, meglehet, tanyát ütök Gentben, Brüggében vagy Antwerpenben, és arcmásokat festek szorgosan. Ám még így is, vándorbottal a kezemben, nem hagytam fél e működéssel. Dolgoztam, amint ecsethez, festékhez és vászonhoz jutottam. Némi méltósággal léptem be hát a kastély kapuján. Az örgróf vizsla pillantással mért végig.

– Mi járatban vagy, flamand?

– Itáliába készülök, hogy mesterségbeli tudásom fejlesszem – mondtam, s ez nagyjából-egészéből meg is felelt a valóságnak.

– Zarándokcsuhában? – kérdezte fejcsóválva, és cinkos hu-nyorgással legyintett. – A szemed nemcsak értelmesnek látszik,

hanem ravasznak is. No, sebjaj. Add elő óhajodat!

Háromszori bókkal köszöntöttem, és így szóltam:

– Kegyelmisséged méltóztassa megbocsátani arcátlanságomat, amiért nemes lába elé merészelek helyezni egy festményt, amelyen Szűzanyánkat bátorkodtam ábrázolni császári pompában. Ha e kép megnyeri hatalmasságod tetszését, tán remélhetem, hogy helyet kapok abban a karszékben, amelyben feledhetetlen udvari festője ült, amíg élt.

Az őrgróf sokáig szemlélte a festményt, majd jókedvűen így szólt:

– Szép munka. Megteszünk festőnknek. Foglalj helyet a karszékben. Hanem szerfölött rongyos vagy ám, te piktor.

– Csakugyan, nagyuram – feleltem –, Jef, a szamaram megbédelt bogáncsból, magam azonban három napja a reménynek csak a füstjével táplálkozom.

– Jobb pecsenyét kapsz hamarosan – válaszolt jóindulattal.

Felséges vacsorát ettem az asztalánál. Vidám bugyogással ömlött le a bor a torkokon. Arcom vörösen izzott, mint a parázs, amikor az őrgróf hirtelen kihirdette a lakomázó előkelőségek színe előtt:

– Festő uram, ezennel megbízlak, készítsd el arcmásomat. Mert bizony kötelessége minden halandó fejedelemnek, hogy utódaira hagyja képét. Tudd meg, mi hesseni őrgrófok, rokonságba kerültünk Magyarhon és Csehország királyaival, Ausztria hercegeivel, Burgundia grófjaival és más egyéb uralkodóházakkal. Tartozom hát családomnak és népemnek azzal, hogy rájuk örökítem a magam és háznépem arcmását...

– Őrgróf uram, óhajod számomra parancs – rebegtem megilletődötten. – A jövő századok során leszármazottjaidnak teljék sok öröme e felséges tekintetben!

– Hanem úgy való – tette hozzá –, hogy nemes élettársam, az őrgrófné nagyasszony, valamint udvarhölgyei, udvarnokai, továbbá az én legbátrabb kapitányaim és tisztjeim mind-mind

ábrázoltassanak a képen!

– Valóban – jelentettem ki buzgón –, nagyuram és nagyaszszonyom úgy tündököljenek köztük, mint nap meg hold a csillagok közt... És ha szabad kérdezni, mit fizet kegyelmességéért ez a nagy munkáért?

– Száz forintot.

– Előtte vagy utána?

– Itt van előre – mondta nagyvonalúan, és már csörrent is előttem a súlyos bőrtarsoly.

– Nemeslelkűséged, nagy jó uram – bizonygattam lelkesen –, olajat önt pisla mécsesembe. Százszoros lánggal fog lobogni dicsőségére!

S magamban már terveztem is a rendkívüli méretű festményt. Egész éjszaka életem e fő remekéről álmodtam. Hanem ember tervez, Isten végez. Másnap az őrgrof elvonultatta előttem mindazokat, akiket kiszemelt arra a tisztességre, hogy véle együtt leföstessenek.

Jött először is Luneburg hercege, vaskos, otromba testű katoná. Lelógó potrohát ügyel-bajjal cipelte. Majd elkábultam a pálinkaszagtól, amikor fülembé súgta:

– Ha képmásomon nem szabadítasz meg hájas hasamtól, gyalogosaim föllógnak az első út menti fára!

Jött utána hercegi neje: melle lapos, háta púpos, orra konya, akár valami kivénhedt sasé. Lefittyedt szája sarkából vetette oda:

– Festő, ha nem teszel két púpot ennek az egynek a helyébe, és nem elől föstöd ide nékem, továbbá ha nem rajzolsz pisze nózit, fölnégyeltetek, mint holmi méregkeverőt!

Udvarhölgy jött utána, szőke, búbajos és üde, de felső ajka alatt négy foga hiányzott.

– Művészkém – fuvolázta megnyerően –, ha nem nevetek majd a képen teljes, ép gyöngyfogsorral, udvarlóim miszlikbe aprítanak!

Jött a főkamrás. Kancsal gülüszeme kiguvadt, báva vigyorral nyáladzott, és riasztó bárgyúsággal bámult rám, és fölnyársalással fenyegetett, ha nem festem meg őt a szépség és bölcsesség ókori istenségének. A menet sokáig folytatódott, míglén kettesben nem maradtam kenyéradó gazdammal. Ekkor ő maga intett különös nyomatékkal:

– Ha az a szerencsétlen ötleted támad, hogy vonásnyit is szépítesz ezeken az ocsmány pofákon, elvágatom a nyakadat, akár a csirkéét!

– Jézus Krisztus, most segíts! – fohászkodtam föl magamban, míg arcomra ráfagyott a szolgálatkész vigyor. – Fölköttetnek, fölnegyeltetnek, szecskává aprítanak, parázson pörkölnék, hamuba sütnék, kerékbe törnek, vízbe fojtanak, gigámat metszik, stb.... stb.... Most segélj, édes eszem! Ki kell fundálnom valamit!

– Hol az a lovagterem – kérdeztem az örgrófot –, amelyet festményekkel kell díszítenem?

– Gyere velem – szólított, és hatalmas csarnokba vezetett.

– E csupasz falak elé vonass hatalmas függönyöket, nagyuram – kértem –, hogy a sok légy meg a por kárt ne tegyen a munkámban.

– Úgy lesz! – bólintott az örgróf úr.

Amikor elkészültek a leplek, három inast fogadtam föl, hogy festéket törjenek, vakolatot keverjenek, és harminc napon át mást se tettünk, csak egyvégtében lakmározunk, dáridózunk, nem kíméltük sem a finom húsokat, sem az óborokat. Az örgróf gondoskodott róla, hogy mindenünk meglegyen. A harmincegyedik napon azonban bekukkantott hozzánk, és tudakolta:

– No hát, Thyl, hol az a kép? Megnézhetem?

– Még nem!

A harminchatodik napon újra bekandikált az ajtón.

– Nohát, Thyl? – firtatta ismét.

– Nagyuram, már a vége felé tartunk – jelentettem tisztelettel.

A hatvanadik napon azonban dühbe gurult, és berontott a terembe. Rám förmedt:

– Azonnal mutasd meg azokat a festményeket!

– Igenis, rettegett uram, csak csillapodj! – igyekeztem nyugtatni. – Kérlek azonban, ne kegyeskedj széthúzni a kárpitokat, amíg ide nem rendeled mind az udvaroncokat és udvarhölgyeket!

– Legyen – mondta enyhültebben az örgróf úr.

Parancsára valamennyien összesereglettek.

A jól összehúzott függöny előtt a következő szónoklatot intéztem hozzájuk:

– Örgróf uram, örgrófné asszonyom, Luneburg herceg uram, meg valamennyien szép hölgyek és derék kapitányok! A legjobb tehetségem szerint ábrázoltam bűbajos avagy lángeszű avagy harcias orcájukat. Bárki könnyen magára ismerhet. Tudom, ki-ki ég már a kíváncsiságtól, hogy szemügyre vegye képmását, de kegyeskedjetelek türelemmel lenni, hadd szóljak néhány intő szót. Előkelő hölgyek és főrangú urak, valamennyien, akik nemes vérből származnak, mind láthatják és megcsodálhatják önnön képük mását, hanem aki csak parasztivadék, az bizony nem fogja érzékelni a festmény színeit és formáit, fehérítő meszet lát csupán a falon. Most pedig méltóztassatok kinyitni nemes szemeteket!

Szétvontam a lenge kelmét, és így folytattam:

– Csupáncsak a nemesurak látnak itt képet, csupáncsak a nemes hölgyek látnak itt képet! Nemsokára tán szólásmondás lesz szerte Hessenben: „Vak a festészethez, akár a bugris, élesszemű, akár a nemesember”!...

Mindenki nagy kerekre tárta szemét. Néztek, néztek, mutogattak, és rendre fölismerték egymást. Vonásaikon azonban nem tudtak uralkodni, ott ült azokon a megrökönyödés a csu-

pasz fal láttán.

Csak az udvari bolond röhögött föl fülsértő élességgel. Háromlábnyit ugrott a levegőbe, és csörgőit rázva üvöltötte:

– Nevezetek hát parasztnak, proosztónak, bugrisnak, pórnak, földtúrónak, de én kimondom kereken, hogy itt csak fehérre meszelt falat látok, semmi mást, meztelen falat, istókucse!

– Ha már a bolondok belekotnyeleskednek, itt az ideje, hogy a bölcsek visszavonuljanak! – jelentette ki az őrgróf. És népes udvartartása szót fogadott.

Magam épp szürkémet vezettem ki az istállóból, amikor vendéglátó gazdám megállított.

– No, te pernahajder! – nevetett rám. – Tekeregsz föl s alá a világban, dicséred a jót és szépet, teli pofával becsmérled a butaságot!... Hát arra is vetemedtél, hogy nyilvánosan csúfot üzz ennyi előkelőség nagyúri származására való büszkeségből? Nem félsz, hogy egy szép napon felkötnek az ilyen szemtelen beszédért?

– Nem én, amíg akad bölcs uralkodó, aki hasznát veszi galádkodásomnak – feleltem mély főhajtással, és átnyújtottam neki azt a két olajfestményt, amelyet óróra és a nagyasszonyról készítettem. – Nagy jó uram, utódaid jobban fognak örülni ezeknek így, ama förtelmes körítés nélkül...

– Nesze, te selyma – intett mosolyogva, és finoman csengő erszényt nyomott a markomba. Majd tetszéssel nézegette a képeket. – Remek munka, Thyl! Mégsem csalódtam benned!

– Hálás köszönetem, nagyuram!

Azzal elügettem csacsimon. Búcsúzóul visszapillantva látam, durcás ábrázatok bámulnak utánam a palota ablakaiból. Tollam sebesen pörgött a szélben, süvegem táncolt a fejem búbján, ahogy kajánul számfület mutattam billegő ujjaimmal.

KORTYONDI KOMPÁNIA

Ahogy távozófélben Darmstadt főterén áthaladtam, még mindig nem csekély számú mérges képű urasággal és duzzogó dámával találkoztam, de ügyet se vettem rájuk. Csakhamar Luneburg hercegének tartományába érkeztem, s ott összeakadtam egy csapat vidám flamanddal. Ez a társaság Kortyondi Kompániának nevezte magát, minden szombaton félretett némi pénzt, hogy esztendőnként egyszer utazást tegyen a német országokban. Víg dalolással, födetlen szekéren utaztak Luneburg hercegség ingoványain át. Némelyik fuvolán játszott, a másik háromhúrú hegedőn cincogott, brácsás is donogott, dudás is rozszogott dobhártyarepszítő ricsajjal. Mivel utolsó forintjuknál tartottak, nagyon is kapóra jött nekik szerény személyem. Hogyan előzhetett meg ilyen villámsebességgel jártomban-keltemben az arannyal telt erszényem híre? Nem tudom.

Annai szent, unszoltak váltig, hogy tartsak inni velük, és erőnek erejével ők fizettek nekem. Úgy tettem, mintha szívesen fogadnám, de azért éltem a gyanúpörrel: lóvá tesznek...

Észre is vettem nemsokára félig lehunyt szemhéjam alól, hogy vigyorogva kacsintanak össze, amikor azt színlelem, hogy elnyom a buzgóság. S ügyeltek, soha ne hiányozzék poharamból a bor. No, itt csíny készül ellenem, gondoltam. Nagyszerű! Ha lúd, legyen kövér! Enyhén támolygó léptekkel kimentem a szabadba, aztán sebesen hátrasurrantam a csapszék nyitott ablaka mellé. Vaj mit forralnak ellenem a jópipák?

– Ez az örgróf udvari festője, cimborák – magyarázta csillogó szemmel a köcsögdudás. – Ezer forint ütötte markát valami mázsolmányért! Tartsuk jól itallal, aztán ha már beszszelt, hát... Suttogóra fogták a haditanácsot, nem érttem szavukat, de gúnyos arcuk nem sok jót ígért. Fölnyergelt szamaramat elvittem egy falubeli gazdálkodóhoz, fizettem neki becsülettel, hogy viselje gondját, aztán visszasiettem az ivóba, rogyadozó

térddel letelepedtem a kortyondiak asztalához, szó nélkül. Azok etettek-itattak, fújták a fuvolát, nyekergették a dudát. Így utazgattunk csígalassúsággal.

A szomszéd faluszéli fogadóhoz jutva úgy tettem, mintha it-tasan aludnék, de hunyt szemmel is élveztem a pörkölt hús ínycsiklandozó illatát. Egyszer csak hallom ám, hogy a hegedős így tájékoztatja a fogadóst:

– Ez az álomszuszék borzsák a hesseni örgróf festője! Dús-gazdag! Fölveti a pénz! Itt mindent ő fizet!

A csapszék tulajdonosa, úgy tetszett, bizalomgerjesztőnek találta ábrázatomat; mire ásítózva asztalhoz botladoztam, föl-hordott már bőven enni-innivalót. Ennyi ínycsfalat láttán én sem vallhattam szégyent. Bamba göcögéssel csörgettem tallér-jaimat a bőrzacskóban, de hébe-hóba rácsaptam csálé süvegem-re is, és habogva odasúgtam a kortyondiaknak:

– Ebben van ám a legtöbb kincsem, földik!

Olyan „halkan” közöltem ezt velük, hogy zengett suttogá-somtól a terem. Folyt hát Hencidától Boncidáig a sárga lé két nap, két éjjel. Végül a Kompánia egyetértőleg összepislogott, s a fuvolás oldalba bökött:

– No, emelődjünk, és fizessünk...

– Kibújik-e az egér a sajtból, és elkívánkozik-e belőle? – tudakoltam nehezen forgó nyelvvel.

– Nem, nem – csóválták a fejüket mély meggyőződéssel.

– Hát ti óhajtjátok-e bor helyett a piócás kutak vizét meg hús helyett az utak porát?

– Egyáltalán nem! – tiltakoztak, elborzadva e két közeli es-hetőségtől. Én meg így vélekedtem jámbor makogással:

– Akkor hát ugyan maradjunk csak itt, amíg győzöm zseb-bel...

És rendeltem még bort és kolbászt.

Miközben tömték a fejüket, azt színleltem, hogy ólomnehéz homlokom két öklömre polcolom, és így hablatyolok:

– Mostan ám rajtam a sor, arany fiúk! Fizetek, mint a köles! Mert nemcsak erszényemben muzsikálnak a forintok, hanem a fejfödöm bélésébe is belevarrtam igazi Károly-aranyakat!

Ezt olyan baráti bizodalommal árultam el, hogy jólesett látnom elragadtatott vigyorukat.

– Hadd tapogassuk meg – kérték leküzdhetetlen mohósággal. És sóváran morzsolgatták nemezkalpagom posztóbélését.

– Csak ne olyan hevesen, komák – kuncogtam –, várjátok ki a fejés idejét!

– Add nekem legalább a fele süvegedet! – könyörgött a pénzéhes pikulás. Heherészve figyelmeztettem:

– Hogyisne, még hurutosan meghasad az agyad, ha fele árnyékban hül, fele napon forr!

Tököfödömet hercegi mozdulattal átnyújtottam a kocsmárosnak, s így szóltam:

– Őrizd meg mindenesetre, amíg kimegyek, hogy könnyítsek magamon.

A fogadós megilletődötten tartotta tenyerén a nevezetes kalpagot, én meg kaptos tétovával kitántorogtam. Künn aztán uzsgyi, futottam a szomszéd faluba, föl pattantam szamaramra, és nyargalvást igyekeztem az Embdenbe vezető úton.

Hetek múltán fülembé jutott, hogyan végezte a Kortyondi Kompánia. Amikor reggelre kelve immár bizonyosnak látszott, hogy kereket oldottam, a fogadós néhány késvágással szétmetélte fővegemet: lelt is a karimaszegélyben annyi pénzt, amennyi az én évésem-ivásom költségeit fedezte, hanem Károly-aranyak persze nem akadtak ott. Dühében ekkor a cimborákra támadt:

– No, kortyondiak, tölem ugyan egyetlen kortyot sem kaptok! Tapodtat se mozdultok innen, amíg ingre nem vetkeztek!

Valamennyiüknek le kellett húzniuk gúnyájukat, s aztán egy szál ingben mehettek hegyen-völgyön át. Szánalmas állapotuk láttán mindenkinek megesett a szíve rajtuk, adtak nekik enni–

inni, ígyen érkeztek haza, lobogó pendelyben, de nadrág nélkül. És akkor már értették, hogy amikor utoljára láttak, s épp kifelé csetlettem-botlottam a fogadóból, asztaltól asztalig csámpázva, miért mutattam újra meg újra számárfület nekik.

A CSODAFELCSER

Mire Nürnberg szépséges városába értem, igencsak megfogytam anyagi javakban és testi erőben – de szellemi erőben nem! Valahogyan csömörig teltem már kóklerkedéssel, péklegénykedéssel, kornétáskodással, szellemképmázolással meg más egyéb kópésággal – úgy döntöttem, ideje végre fogatosítanom valami újszerű pénzszerzési módozatot. Mert arra még csak rákényszeríthetnek gonosz és agyalágyult felnőttek, hogy siheder létemre elhagyjam a szülői házat, üzött vadként kóboroljak idegenben, esővizet igyak keréknyomból, háljak árokszélien, egyem kocsmák kotyvalékát, túrjem útonállók pofonjait, miközben megfosztanak utolsó piculámtól – de már hogy rangomon alul fricskázzam meg az orrukat, és tisztos furfang nélkül szolgáljam meg betevő falatomat háromesztendős számkivetésében, ezt ugyan várhatják! Csínyjeimből elvégre azok okultak leginkább, akik oly fukar kézzel vetettek néhány falatot könyöradományként. Vagy bárki is úgy véli, nem ettem volna szívesebben otthon az édesanyám főztjét?

Nürnberg jeles városában akkortájt épp hiány támadt orvosokban. A legkiválóbb tudorok szétszéledtek a világban, hadak nyomán jártak, a templomkapukra csak bal körmű sarlatánok tüzték ki szégyentelenül dicsekvő céduláikat. A legbalgább polgár se fordult hozzájuk; ha megbetegedtek, százával vonultak a helyi ispotályba – vagyis tán inkább lazarétumnak nevezném a kopott-vert épületet, majd elmondom, miért.

Mert ugyanis amikor neszét vettem, hogy itt sápot szedhe-

tek az emberi ostobaságon, tüstént szert tettem okulára meg napkeleti csuklyás köpönyegre. Néhány hozzám hasonló fürge fickó jóvoltából csakhamar sikerült elterjesztenem magamról, hogy mindenféle-fajta kórság kikúrálója vagyok, neves purgáló, gyors allövetekkel csillapítom a rossz lázakat, irgalmatlanul kiirtom a rühöt, a pestis pedig látomra íziben eltakarodik.

Ezúttal sem számítottam kancsalul, mert az ispotály magisztere hallott már híremről, amikor beállítottam bagolyrúgta, büzös hodályába.

– Mély tisztelem, tudós magiszter uram! – köszöntöttem kellő alázattal, s ezt igen jó néven vette. Én még akkora nagyképű tökfejet nem láttam! Püffedt pofazacskói pöfetegen duzzadtak az önteltségtől. Fontoskodó hangján oly fennhéjázón pöntyögött, hogy fertályóra múlva tudtam már, ez is csak afféle mihaszna kuruzsló, aki arra hiú, amije nincs.

– Csakugyan képes kegyelmed meggyógyítani mindenféle kórságot? – vetette oda foghegyről, lekezelően, fröcsögő szájjal.

Hájféjébe süppedt malacszemében önerőből szerzett törhetetlen ostobaság kékllett vizenyösen.

– Kivéve az utolsót – feleltem.

Bizalmatlanul pillogott, eredendő gyanakvását azonban le kellett gyűrnie, mert igencsak vastag pácban leledzett.

– Zsúfolva van a kórházam! – tört ki belőle a panasz. – Nem is kórház ez, hanem haldoklók menhelye, lazarétum! S ezek a nyavalyások már nem is fizetnek! Koldusbotra jutok, annyit zabálnak! Hogy gyógyítsak meg egymagam ennyi göthöst, kólikást és inaszakadtat?! Megszabadítanál-e legalább néhánytól?

– Néhánytól? Ugyan már! – legyintettem fölényesen. – Sérteget kegyelmed? Valamennyinek visszaadom az egészségét, ha kétszáz forintot fizet!

Elkomorodott, sőt ellenséges szóra tátotta lepcsés száját, de elébe vágтам:

– Magiszter uram, úgy rémlik, nem hisz nekem. Nos, íme,

az ajánlatom: addig el nem fogadok egyetlen garast sem, amíg valamennyi haszontalan nyomoronc azt nem mondja, hogy meggyógyult, és Lázárként önként el nem hagyja a betegágyat.

– Hehehe, áll az alku! – rőfögte a fontoskodó férfiú. – Ehol, ni, a kezem, nem disznóláb. Kezdheti is uraságod, ebben a szent minutumban.

Hát – minek részletezzem? – ocsmány hely ám az efféle ispotály. Szimmantottam akkor én már jócskán a nincstelenség ezerféle orrfacsaró dohait, penészes szénvackok köhöggető porrát, mosdatlan csavargók kipárolgását... de azok a kórházbéli áporodott szagok! Magiszter uram tüntetően kendőbe takarta püffedt ábrázatát, aztán csakhamar megelévelte a vizitálást, és magamra hagyott.

No, erre vártam.

Esengve bámult rám a sok maródi, amikor ünnepélyes tekintettel egytől egyig mindnek a fülébe suttoztam:

– Meggyógyítalak, sose félj! Visszaadom az egészséged! Ám esküdj meg, hogy senkinek sem árulod el, amit most hallasz tőlem!

Fogadkozott valamennyi, Istenre és minden szentjére ígérte, hogy hallgatni fog.

– Néma légy ám, akár a sír! – néztem rá mindegyikre ugyanazzal az ádáz pillantással. – Mert tudd meg, hogy egyikőtöket porrá kell égetnem! Ebből a porból majd csodatévő medikamentumot keverek, és azt itatom meg valamennyi beteggel!

Hallhattak már efféle győgmódról, mert fikarcnyi kétely se támadt bennük. Elhűlve faggattak:

– Melyikünket égeted el, tudós jó uram?

– Hát azt, aki nem tud lábra állni, ha holnap idejövök az ispotály vezetőjével, és az utcáról fölkiabálva hívlak mindnyájukat...

Iszonyattól lúdbőrösen meredtek utánam, amint ágytól

ágyig lépve teljesítettem emberbaráti küldetésem. Lehet, hogy akad nálam különb felcser száz is ez ínséges világban, léleklátóbb tudor azonban nyilván nem sok szaladgál. Másnap reggel ugyanis, amikor elkiáltottam magam, igencsak élénk mozgólódás támadt.

– Aki nem beteg, szedje a cókókját, és jöjjön!

Emígy szólottam biztatón, és nem kellett sokáig váraoznóm magiszter urammal. Nyikorogva nyílt az ajtó, és köhécselve meg nyögdecseve ugyan, de figyelemre méltó fürgeséggel tódult ki rajta mind a hurutos, mind a sánta, mind a lázas. Botra, mankóra, egymásra támaszkodva döcögtek, botorkáltak bicebócán, de dicséretes igyekezettel, még azok is, akik tíz éve nem másztak le a derékaljukról. A bénák a vakok nyakába ültek, onnan magyarázták az utat.

– No fene, látom, jární azt tudtok! – fújta föl hájhurkás tokáját az ispotályos fő-fő doktor. – Hanem meggyógyultatok-e?

– Meg ám! De mennyire! – felelték kutyafuttában, és iszkoltak a közelünkből, nehogy még rávessem valamelyikre azt az égető pillantásomat. A kórházigazgató elkámpicsorodva törülgette a halántékán gyöngyöző verítéket, és hitetlenkedve mormolta:

– Hát ez bizony csoda!

– Ez a tudás hatalma – jegyeztem meg szerényen.

– Nem találok szavakat, hogy hálám kifejezzem – rebegte a gömböc tudor. – Kérem kegyelmedet, tisztelje meg otthonomat...

– Gondolja meg uraságod, hány helyen várják még az érkezésem – érveltem gyorsan, mert hirtelen viszketni kezdett Nürnberg macskaköve a talpam alatt. – Sok ám a beteg Berlinben, Bécsben, Mainzban is...

Még mindig értetlenkedve bólogatott, aztán megemberelte magát, és roppant szuszogás meg sóhajtozás közepette mar-komba pöngette áldásos közreműködésem díját. Megtöttem

zsebeimet, hajbókolva elbúcsúztam magiszter uramtól; sürgősen visszavitem tudós külsőm kellékeit barátaimnak, aztán már csak azt néztem, merre tágasabb.

Az ispotály előtt elhaladtomban még egy utolsó mély meghajlással és szamárful-mutogatással adóztam a hely szellemének.

Mint megtudtam, az ispotályos magiszter nem sokáig örvendezhetett a békés költségmegtakarításnak. Harmadnap már rendre jöttek vissza az ápolandók, bicebócán sántikálva, nyamvadtokban, mint valaha, valamennyien nyögtek és panaszkodtak, kivéven egyet. Ezt meggyógyította a friss levegő. Jól beszívott, és víg kedvvel hányt fittyet az ispotálynak. Azt fújta a gyászház előtt, az utca túlfelén:

– Dicsőség a nagy tudományú Ulenspiegel doktornak!

RÓMÁBAN

A rengeteg szamaragolás föltörte az ülepem, a rengeteg gyaloglás föltörte a lábam. Amikor Mainz püspökségben egy zarándokvivő szekéren helyet kaptam, túladtam csacsimon, és zörgő keréken döcögtem Rómáig.

Az Örök Város falai közt, amint leszálltam a kocsiról, szállás után néztem. Észre is vettem egy vendégfogadó kapujának küszöbén egy helyre kis barna menyecskét. A szépasszony elmosolyodott, amikor összeakadt a pillantásunk; magam sem igen aggódtam, hogy netán ne értenék szót vele, útközben Vencétől idáig jól megtanultam taljánul, s a fehérnép jó kedélyét kedvező jelnek láttam.

– Fogadósné, lelkem – kérdeztem –, befogadsz-e egy zarándokútnak eltikkadt vándort?

– Befogadlak fedelem alá, ha fizetsz.

– Száz dukát van az erszényemben – mondtam nem csekély

túlzással, csak a kerek szám kedvéért –, veled szeretném elkölteni az elsőt. Igyunk meg egy üveg óbort.

– Szent helyen jársz, idegen – felelte az asszony –, errefelé nem olyan drága az ital. Gyere, és igyál egy soldóért.

Nem vetette meg a kontyalávalót. Igaz, nemcsak szóval tartottam, hanem töltöttem is neki: végül a fogadós né kénytelen volt maga helyett a szolgálót küldeni, hogy szolgálja ki a vendégeket. Engem pedig kézen fogott, és maga után húzott egy hátsó márványpadozatú szobába. Odabenn szinte még a tél hűvössége borongott. Ott fejét vállamra hajtva megkérdezte tőlem:

– Vaj ki fia-borja vagy, és merre van hazád?

– Odahaza nagyúr vagyok – feleltem szerényen –, Sárdülők grófja, Árokszállás bárója a nevem, Damme-ban, a szülőföldemen van vagy huszonöt köblös holdfényem Szentheverdelhely határában...

– Miféle föld az vajon? – kérdezte, s jót húzott a kupámból.

– Az ábrándok magvát vetik oda, meg a hiú reményekét és a csalóka ígéreteket... Hanem te nem a holdfény szülöttje vagy, édes, az ámbraszín bőröddel, az igazgyöngyként csillámló szemmeddel! Napfényszínű a hajad barnás aranya, maga a szerelem istennője, Venus teremtette húsos válladat, gömbölyű karodat, édes kezeckédet. Együtt vacsorázunk ma este?

– Flandriai szép zarándok – kérdezte –, miért jöttél ide?

– Beszélhivalóm van valakivel.

– Kivel, te utak vándora?

– Hát a pápával.

– Híjjj! – sikkantott az asszony, és összecsapta a kezét. – Még hogy a pápával? Neked? Beszélhivalód? Én idevalósi vagyok, de még nekem sem sikerült eddig, bár ez a leghőbb vágyam!

– Nekem majd sikerül.

– Hohó, barátocskám! Tudod-e egyáltalán, milyen az életmódja, mik a szokásai, hova jár?

– Útközben mást se hallottam, csak azt, hogy Harmadik Gyulának hívják, igencsak életvidám, kicsapongó, ledér és buja, jó csevegő, csipkelődő, csalafinta, ért a visszavágáshoz. Azt is mondták, hogy rendkívüli barátságába fogadott egy éhenkórász, vadóc, fekete üstökű emberkét, aki majmával koldultatta magának az alamizsnát. Amint a pápai trónra jutott, a Szentatya ki-nevezte a fickót Mont érsekévé, s ha csak egy napig is nem látja ökelmét, szinte belebetegszik.

– No, egyél – biztatott az asszony –, és ne beszélj olyan hangosan!...

– Azt is rebesgetik – folytattam teli szájjal –, hogy egyik este, amikor nem találta a hideg fácánt, amit félretétetett vacsorá-
ra, úgy káromkodott, mint holmi haramiavezér... Lásd, édes galambom, ösmerem én a pápát, és tudom, kiféle-miféle...

– Jaj! – csapta a szájamra puha tenyerét. – Hallottam róla magam is, de ne beszélj így róla mások előtt! Ígérd meg, egyetlen szót se!

– No, majd beszélek én a fejével – legyintettem.

– Túl könnyelmű vagy, pajzánul jár a szád! Még csak látni se fogod!

– Teszek róla, hogy megáldjon téged is, szépasszony. Jó?

– Ha elintézed, meghálálom.

– Már zsebemben a pénz!

A bájos menyecske csakugyan oly igen háládatosnak bizonyult, hogy másnap elcsigázva virradt rám az első római hajnal. Kissé remegő lábbal, de szaporán jártam be a várost. És sikerült is megtudnom: aznap a San Giovanni di Laterano székesegyházban mond misét a pápa. Azonnal odakocsiztam az ünneplőbe öltözött fogadósnéval, még elég jókor ahhoz, hogy elhelyezkedhessünk a főoltár közvetlen közelében.

Amikor aztán megkezdődött a szertartás, annyira a főpap elé furakodtam, amennyire csak lehetett. Szerpapok tömege hosszú sorban követte a Szentatyát: ők is meg a hívek is egy

emberként borultak térdre előtte, valahányszor a templomi gyülekezet felé fordult áldást hintő kézzel. Én magam, valahányszor Gyula pápa fölemelte a kelyhet vagy az ostyát, hátat mutattam az oltárnak.

Hátrasandítva láttam, hogy senki nem vett észre a buzgón imádkozó seregletben, csak az a kaján képű, testes bíbornok, aki őszentsége mellett ministrált. Elállt szemem-szájam, amikor észrevettem, hogy a rangos egyházi férfiú vállán aprócska majom üldögél, és unott pislogással vakaródzik, míg a sanda monsignore egyetlen mozdulatokkal osztja a népnek a szentséget.

No, ez a csíkszemű, aranyköntösű lator figyelmeztette viselkedésemre az egyházfőt. És lám, nem is hiába. Mert amint vége szakadt a szentmisét befejező ünnepi éneknek, négy tagbaszakadt testőr furakodott mellém. De jó szorosan ám! Olyan szép szál, harcedzette legények, amilyenek csak Svájcban teremnek. Ékes öltözékük Michelangelo, a nagy szobrász és festő díszítő ízlését dicsérte. Kézbe kaparintottak, a szó szoros értelmében. Úgy ragadták meg karomat, hogy lábam se érte a földet, míg csak talpra nem zökkenettek őszentsége színe előtt.

– Milyen hitű vagy? – tudakolta a pápa.

– Szentatyám – feleltem –, ugyanolyan, mint a fogadósém.

És rámutattam a térdre roskadt menyecskére. A pápa odahívatta.

– Hát te milyen hiten vagy? – kérdezte tőle.

– Amilyenen őszentsége – válaszolta lelkesen az asszony. Könnyes szeme rajongó pillantással meredt Róma püspökére.

– Én is hasonlóképpen – tettem hozzá mély főhajtással.

– Akkor miért fordítottál hátat az oltáriszentségnek? – kérdezte a pápa.

– Mert az én bűnös lelkemmel nem vagyok méltó, hogy szemtől szemben lássam – mondtam alázatosan.

– Honnan jöttél? – érdeklődött enyhültebben az egyház feje.

– Flandriából keltem zarándokútra, hogy elnyerjem bűneim

bocsánatát.

Amint izzó, büszke és türelmetlen tekintetű szemébe néztem, láttam, hogy fölmérte már kilétem, fiatalságom, forrófejűségem. Talán még kétéves vándoréletem keserveit és fáradalmait is megsejtette, mert azután csak kegyes szavak hagyták el ajkát. Megáldott engem is meg a boldogságtól sugárzó fogadósnet is, aki ugyancsak örvendezett hirtelen jött népszerűségének, mert aznaptól fogva ki nem fogytak ágyaiból és asztalai mellől a vendégek. A San Giovanni-templomból hazamenet mindenesetre gyanakodva firtatta:

– Aztán ért-e téged keresztvíz egyáltalán?

– Ajjaj – legyintettem –, hatszor is.

Az egy csapásra hírneves menyecske igen megkedvelt, el sem akart engedni. Akkor is aranyos mosollyal kócolta össze amúgy is borzas üstökömet, amikor harmadnap lógó orral tértem vissza a Vatikánból.

– Ugyan miért szontyolodtál el, szép zarándok?

– Majd lesült a bőr a képemről – feleltem bánatosan.

– Megbántottak volna? – tamáskodott. – Nem hinném...

– Magam sem hinném, ha nem velem esik meg. Olyan nyájasan vezettek be a kancelláriába! Az oklevélhivatal legkiválóbb íródeákja sietett szolgálatomra, gyöngybetűkkel rótta pergamenre a pápai bűnbocsátó levelet...

– Nos, hát akkor mi a baj? – cirógatta meg duzzogó orcám, és szerelmesen hozzám törleszkedett.

– Csak az – feleltem vállvonogatva –, hogy amikor zsebre akartam vágni azt a nélkülözhetetlen igazolványt, a kincstári számvevő azt mondta: „Topp, előbb ide nekem a hét dukátot!”

Szállásadónóm csilingelő kacajra fakadt. Ujjacskáját úgy nyomta ajkamra, hogy ne ejthessek több panaszsztót.

– Értelek már, te flandriai csodabogár! – súgta a fülembe. – Úgy vélted, te ártatlan kópé, te nagyokos csacsi, hogy ingyért vezekelhetsz? Haha! Most megtanulod, hogy Rómában se más a

módi, mint odahaza tinálatok... Ej, no, azért ne búsulj...

És megfizette helyettem azt a nem kis summát. Aztán amikor lepöngtettem a pultra, s a pénztárnok csúfondáros mosollyal besöpörte az aranyakat, végbúcsúm pillanatában önkéntelenül magasba rándult mindkét kezem, és mire észbe kaptam, a tisztes helyhez egyáltalán nem illő módon hamisítatlan számárfület mutattam a tekintélyes hivatal elképedt tisztviselői előtt.

A FELTÁMADT EB

Ezután nem sokáig időztem már az Örök Városban. Mérhetetlenül vágyódtam már haza, enyéim közé. Alig győztem számolni a hol gyorsan, hol meg lassan múló napokat. Istenem, mikor ér véget számkivetésem? Tudtam, messze még az az idő, de azért egy helyben rostokolni nem bírtam többé. Elbúcsúztam áldott lelkű római galambomtól, és zarándokcsuhámban, bűneimtől immár megtisztultan nekivágtam az országútnak. És mentem, csak mentem, orrom után, egyenest.

Számtalan vígságos kaland esett meg velem akkoriban is. Majd elmondom mindet más alkalommal, más könyvben, ha akarjátok. Jó? Most inkább csak egyről emlékezem meg, mert hogy az igazán feledhetetlen.

A flandriai Renaix felé tartván szerfölött megviselt immár a talpam alá gyűrt irtózatosan hosszú út. Bizony éheztem, szomjaztam, de zokszót ejteni nem akaródozt mégsem. Igyekeztem mulattatni a népeket, hogy kenyeret adjanak – nevetésem azonban nem szívből fakadt már, ezért az emberek közönyösen elmentek mellettem, nem hullajtottak markomba könyöradományt.

Farkasordító hidegben vándoroltam. Hol eső, hol meg hó hullt a hátamra. Jégcsap vicsorgott a házak ereszén. Ha megláttam egy-egy csonton rágódó kutyát, összefutott szájamban a

nyál.

Be szívesen kerestem volna bár egy petákot is, de sehogy sem potyogott a tarisznyámba! A galambdúcok lakói tottyantottak ugyan holmi ezüstös korongokat elébem, de hát azok nem forintok voltak! Amikor aztán meghasadt fölöttem a vastag, fekete felhő, és a jégdara olyan sűrűn, keményen kopogott kobakomon, akár a kavics, keserűségemben így fohászkoztam:

– Jaj, még az ég is úgy dobál kővel, mint valami kóbor kutyát!

Azzal futásnak eredtem. Az én hibám-e – elmélkedtem megtörten –, hogy végig kell vonszolnom rongyaimat a fél világon, Róma kemencehőjében, Flandria fagyában? Nem, nem én hibáztam! Istenem, be éhes vagyok! Üres has, elhallgass! Horpadt gyomor, ne korgasson a nyomor! Elapadt belek, ne nyekergetek! Hol rejtőzöl, kegyes szerencse? No hiszen, még hogy szerencse!

Egyszer csak szilaj lihegés ütötte meg a fületem. Atyaúris-ten! Fehér-fekete kutya loholt a nyomomban. Nyelve lógott, tajtékos nyála szakadt, düledt szeme vérben forgott.

– Ujjujj! Ez veszett! – állapítottam meg, és iszkiri, nekiiramodtam. Hiába, a gaz jószág gyorsabban szaladt. Már-már a sarkamba kapott, amikor megláttam egy jókora követ. Nosza, fölvettem, majd amúgy kutyafuttában fölhúzódkodtam egy fára. Hiába bújtam meg a sűrű gallyszövevény közt, az ádáz véreb ott acsarkodott fáradhatatlanul. Úgy fáztam már, hogy magam is majd megvesztem. Végül a mogorva állatra hajítottam a követ.

– Takarodj! – utasítottam fogvacogva, de sajna, hiába. Mert ahogy kupán nyomtam ökelmét, tüstént fölfordult. Hát nem örültem ennek. Elkeseredve huppantam le melléje az avarba. Hanem a bundáját szép dúsnak találtam. No, ezt még eladhatom, gondoltam. Lenyúztam hát, hóval ledörgöltem, és botom

végére tűztem, úgy szárogattam a szélben.

Az éhség és szomjúság még jobban erőt vett rajtam. Bezörgettem több tanya kapuján is, de nem kínáltak sem kenyérrrel, sem fedéllel.

Mire az éjszaka leszállt, az irha megszáradt. Összetekertem, tarisznyámba dugtam. Alig vonszoltam már a lábam, amikor út menti fogadó ablakában pisla mécsfény sárgálló derengését pillantottam meg.

Odabenn leroskadtam a kandalló elé, ahol az öreg fogadósne épp hektikás vén házőrző kutyáját simogatta; elhűlve vettem észre, hogy az eb szőre mennyire hasonlít a tarisznyámban őrzött irhához.

– Honnét jössz, vándor? – kérdezte az asszonyság.

– Rómából – feleltem kornyadozva. – Akad itt valami forró ital?

– Láttad a pápát is? – nézett föl érdeklődve, miközben sört eresztett a korsóba. A kivénhedt eb göthösen zihált a lábamnál, még köhögött is, épp hogy csak nem köpött egyet.

– Bizony, még a kutyáját is kigyógyítottam a hűléséből. Szegény már nagyon szenvedett a náthától...

– Hogyan történt ez, kis zarándok? – érdeklődött csillogó szemmel. – No, igyál csak, és jól szárítkozz meg. Ne, bújj ebbe a pokrócba!

– Amikor az Örök Városban külön kihallgatáson fogadott öszentsége, véletlenül elkottyantottam, hogy egyebek közt értek ám én az állati kórságok gyógyításához is... No, hát aztán másnap már pitymallatkor értem küldte fő-fő bíbornoki fő-fő titkos kamarását, és üstöllést vatikáni palotájába hívatott. A Szentatya ezekkel a szavakkal kérlelt engem: „Képzeld, tudós barátom, kedvenc ebem hurutos lett a minap a huzatos folyosón! Gyógyítsd meg, kérlek tisztelettel”

– Ilyen nyájasan társalog a pápa?– ingatta fejét a kocsmárosné.

– Úgy ám. Ennél mi sem természetesebb... És már hozták is elébem bársony párnán a harákoló kutyust. Hát, tisztesség ne essék szólván, én még olyan szőrevesztett, csipás, rusnya férget nem láttam! Tömlőhasát a földön húzta, csak szétvetett lábbal bírt totyogni a hájas pocakja miatt. Szánalmasan köhögött, de közben folyvást odatojt a márványpadlóra, merthogy az a nagy bele is nyavalyás lett, mivel falánkul bezabált elégetett eretnekek szénné feketült csontjaiból...

– Juj, Jézus segíts! – izgult a fogadósné, és orcája pirosra hevült. – Nesze, igyál! És mondd csak, mit tettél?

– Akad itt valami fogamra való?... Hát kipurgáltam azt az eleven véres hurkát. Föllefetyelte saját kotyvasztású varázsitalomat, három nap és három éjjel szakadatlanul jött rá a cifra szapora, de meggyógyult.

– Szűzanyám, be örvendek! – lelkendezett az anyó. – Hadd csókoljalak meg, angyal hozta kis zarándok! Ugye, meggyógyítod az én Blökimet is?

Őszintén szólva nem áhítottam az aggnő csókját, ezért azonnal másra tereltem a szót:

– Őszentsége olyan mély hálát érzett, hogy engedélyt adott a lábcsókra. Ezzel az ajkammal itt, ni, megillemtem szentséges cipellőjét, orrom pedig telement azzal a balzsamos égi illattal, amely ama selyem lábtyűből áradt. Mármost mindazok, akik ebben a mérhetetlen megtiszteltetésben részesültek, álló évig nem fogadhatják a legangyalibb asszony csókját sem! Hanem tudod, mit? Süss már nekem néhány szelet rostélyost, adj egy-két hurkát, meg elegendő sört, és én majd úgy megtisztítom a Blökid hangját, hogy a kanonoknál szebben lalázva fogja énekelni az angyali üdvözetet a nagy templom karzatán!

– Bárcsak a próféta beszélne belőled! – sopánkodott a szipirtyó. – Ha meggyógyul a drágám, még egy forint is üti a marokodat.

– Meglesz – bólintottam –, de csak ha majd ettem.

Elém tálalta mindazt, amit kértem. Mialatt tömtem a fejem, a vén kutya mellső tappancsát térdemre fölrakva csontot kol-dult. Telő bendőm hálára késztetett, adtam neki nem is egyet, majd a fogadósnéhoz fordultam.

– Ha valaki jóllakik nálad, s aztán nem fizet, mit teszel ve-le?

– Elkobzom a legjobb gúnyját az ilyen latornak!

– Úgy is van rendjén – válaszoltam, azzal hónom alá vettem a kutyát, bevittem az istállóba, és bezártam oda néhány csont társaságában. Tarisznyámból előkotortam a döglött eb irháját, majd visszatértem az ivóba. Megkérdeztem az öregasszonytól:

– Mondd csak, igaz– e, hogy a legjobb gúnyját is lehúznád annak, aki nem fizeti meg a vacsoráját?

– De még mennyire igaz! – pattogott az asszonyság. – Még a bőrét is lenyúzom annak, aki sokat akadékoskodik!

– Nohát, a kutyád az imént velem evett, és nem fizetett. Én pedig utasításod szerint leszedtem róla a legjobb gúnyját...

Azzal megmutattam a döglött kutya bőrét. Eltörött a mé-cses.

– Jaj nekem! – sikoltott föl. – Gyalázatos kegyetlenség! Ho-gyan követhetél el ilyen gazságot?! Szegény kutyuskám! Gyermekem volt ő özvegységemben... Miért vetted el tőlem a barátomat, az egyetlen ezen a gonosz világon? Most már akár meg is halhatok...!

– Isten ments, korcsmárosné! – csitítottam. – Csöppet sem vagyok én könyörtelen. Hatszor ért engem keresztvíz! Nem nyuvasztottam meg végleg a te Blökikédet! Hisz föltámasztom, ha úgy óhajtod.

– Föltámasztod? – kapott a szón. – Ó, aranyos doktor uram! Ha életre kelted, nem kell fizetned a vacsoráért, bár ugyan sok-ba került! Ráadásul megkapod még a forintot is. Hát lehet, hogy megint hozzám dörgölődzik a Blökikém? Ismét csóválja sze-gény öreg a farkincáját, miközben reám bámul azzal a gyönyö-

rú, hűséges szemivel?

– Csóválja, csóválja – dünnyögtem –, de előbb még szükségem van mézre meg túre és cernára, hogy felöltöztethessem ökelmét.

Adott persze mindent, amit kértem, én meg fogtam a döglött kutya bőrét, és kimentem az istállóba. Ott aztán mézzel jól bemázoltam Blöki pofáját, hasa alját, mind a négy tappancsát, de még a farkát is. Derék öreg fickó! Vidáman túrta a kezelést, aztán nekilátott volna a nyalakodásnak, de én egymás után háromszor nagyot rikkantottam:

– Kelj föl, és járj!

Azzal jól farba rúgtam, hogy tüstént teremjen a fogadóban.

Az öregasszony összezsapta a kezét, és sírva fakadt örömben, kedvence láttán, és kapta volna az ölébe, de én nem engedtem.

– Ohó, addig nem simogathatod, amíg nyelvével meg nem tisztítja magát. Most pedig kérem a két forintot.

– Csak egyről volt szó! – tiltakozott a nyanya.

– Egy a föltámasztásért, egy a torokfájás meggyógyításáért – jelentettem ki megfellebbezhetetlenül.

– Csakugyan! – álmélkodott örvendezve a fogadós nőke.

– Csakugyan, már nem kahog a szentem!

És leszámolta a pénzt. Blöki tisztán légzett, és csengő vakantással nyugtázta a méz csodatevő hurutoldó hatalmát.

Én meg másnap reggel útnak eredvén, búcsúzóul behajítottam a döglött kutya irháját, és utána kiáltottam:

– Nesze, jóasszony, őrizd meg a régi bőrét is, jó hasznát látod majd, ha az új kilyukad, és meg kell foltoznod!

Még szamárfület is mutattam persze, aztán elindultam, egyenest és toronyiránt hazafelé.

FELJELENTÉS

Hűvösen szállt le az este, még a lelkem is reszketett, hiába szedtem szaporán a lábam. Nem értettem, mi ütött belém. Űztem én már pajzán csínyeket ennél fogvacogtatóbb hidegben is! Úgy volna rendjén való, ha most épp a hazatérés öröme melengetné a lelkem! Istenem, háromévi távollét után! Szinte láttam, amint anyám vacsorát főz, apám rőzsét kötöz, Nele pedig elmerengő arccal varrogat. Vajon éneám gondol-e még mindig? És hol lehet Katheline? Véget ért-e már az ő száműzetése is?

Szerettem volna otthon lenni, de titokzatos rémület fojtogatta a torkomat, amint hosszú léptekkel róttam az utat. A már jól ismert vidék láttán félelmem csak fokozódott.

Szívem hangosat dobbant, amikor egy vándor házaló megállított.

– Hová igyekszel ilyen sebbel-lobbal?

– Haza, Damme-ba – feleltem.

A kufár töprengve nézett rám bozontos szemöldöke alól, s így szólt:

– Nem biztonságos a városban... letartóztatják az újhitűeket...

Aztán mintha megbánta volna közlékenységét, köszönés nélkül sietett tovább.

A Vörös Pajzshoz címzett fogadóhoz érve betértem egy pohár sörre. A vendégek izgatott puzmogásba kezdtek, a csapos pedig megkérdezte:

– Ugye, te Claes fia vagy?

– Jól emlékszel, Thyl vagyok – válaszoltam.

– Siess – suttogta a csapos –, mert apád fölött ütött a szerencsétlenség órája.

– Mit jelentsen ez?

– Nagyon is gyorsan megtudod, Thyl... Sose feledd, mi tivéletek érzünk, akkor is, ha nem segíthetünk rajtatok!

Többet egy szóval sem bírtam kihúzni belőle. Rohantam tovább.

Damme határában, amikor a kutyák csaholva ugrottak a bokámnak, a lármára a házak küszöbén termettek az asszonyok, és egymás szavába vágva kiáltoztak:

– Elkéstél, Thyl! Már csak anyádat mentheted meg legföljebb!... Jaj, csak meg ne égessék szegény Claest!

Még vadabbul futottam. Az utcánk szögletén karcsú leányalak vált el a ház sarkától, és lélekszakadva szaladt elém. Könynyeivel áztatta arcomat, mellemet.

– Nele, Nele édes – babusgattam. – Ne sírj már... Mondd, mi történt?

– Thyl, haza ne menj! A város őrt állított házatok elé!

– Édesapám?

– Elfogták és lecsukták. Soetkin ott sírdogál a tömlöc küszöbén.

Szívem csordultig telt fájdalommal. Jézusom, miért sújt le ránk megint a balsors? Úgy tértem haza, akár a bibliabeli tékozló fiú, de hol vár engem az én édesapám?

Édesanyám valóban ott kuporgott a börtön lépcsőjén. Könynyezve ölelt magához, és összeborulva sírtunk. Láttunkra akkora néptömeg verődött össze, hogy rövidesen jöttek a poroszlók is. Vérekes szemükbe nézve nyomban tudtam, hányadán állunk. A hazámat kizsigerező idegen hatalom jól tudta, hol lel szövetségest szerencsétlen hazánkban. A félrészeg zsoldosok tekintetéből gyilkos düh áradt, telizabált pofájukból pedig pálinkabűz, amint reánk förmedtek:

– Tüstént kotródjatok el innét, mert...

Nele vityillójában találtunk menedéket; a mi házunkkal szomszédos lévén, láttuk: a mi ajtónk előtt ott ül az a strázsa, akit sokadmagával együtt Brüsszelből rendeltek ki, mert félték az esetleges zavargásoktól. Merthogy a damme-iak igencsak szerették az édesapámat, elfogatása úgyszólván mindenkit föl-

zaklatott.

A zsoldos ajtónk előtt terpeszkedett, és azzal foglalatoskodott, hogy hátraszegett nyakkal kiszippantsa flaskájából az utolsó csepp pálinkát. Aztán elhajította az üres üveget, kába vigyorral kihúzta a törét, és azzal szórakozott, hogy kifordította vele helyükből a kövezet kockáit.

Katheline, szegény nyomorult, ott görnyedt a suton, halk vinnyogással szüntelenül hajlongott, két keze közé szorítva fejét. Némelykor föl is jaidult gyermekesen vékonyka hangon:

– Tűz a fejemen! A lélek kopogtat, ki akar szabadulni!

Amikor anyám zokogva a vállára borult, egy pillanatra elhallgatott, aztán tovább nyüszített.

– Soha nem nyeri vissza ép eszét a szerencsétlen! – legyintett potrohos pajtásom, Lamme Goedzak, aki tüstént ott termett érkezésem hírére. Az idő tájt újólag visszaköltözött szülővárosunkba. – Okosabb is, ha magára hagyjuk... Gyere, Thyl, elmondom neked, mit tudok édesapád sorsáról...

Kábán hallgattam, amint Lamme, söröskancsóját sűrűn emelgetve, beszédbe fogott:

– Esztendeje még nagy ínséget látott szegény jó Claes bácsi... Elmaradt a tél innen Flandriából, nem hullott sem eső, sem hó, melegen sütött reggeltől estig a napocska, a fák nem hullajtották el őszi lombzatukat. Édesapád hiába várta a csípős szelecskét, az csak nem akart fűjdogálni. Senki nem vett szent tőle, ő pedig bizony nem áldotta az állandóan kék eget, mert nemsokára kifogyott a kenyér a házatokból. Akkor beállított hozzá Crypstuiver...

– Az a kapzsi halárus?

– Az... Claes bácsi búskomorságba süllyedt ugyan, de a feje lányára nem esett. Nem volt hajlandó féláron elkótyavetyélni téli készletét annak a gazembernek. Vállalta inkább a szükölködést...

– Bizony – szólt közbe anyám sóhajtozva –, akkor már ha-

todszorra mentem el a pékhez úgy, hogy egy garasom sem volt. És üres kézzel jöttem haza, nem kaptam több kenyeret. S akkor ámulva láttam, hogy Claes diadalmasan ragyogva tér haza egy feketébe öltözött lovassal. Duzzadt bőrtasakot szorongatott a könyökhajlatában. A derék hírhozó elmondta, hogy Josse sógor elhagyta a római szent vallást, és áttért Luther Márton új hitére, beállt harcolni Szász Frigyes csapatába...

– És mit küldött a nagybátyám? – kérdeztem rosszat sejtve.

– Hétszáz Károly-aranyat – felelte anyám.

– Jaj! – szaladt ki a szájamon.

– Úgy bizony, jaj! – bólintott Lamme, és jókora darab só-dart farigcsált a késével, merthogy a sós húsrá jobban ízlik a sör.

– Jaj nektek, Thyl! Mert itt hamarosan szétfutott a híre, hogy Josse bátyja jóvoltából szegény Claes egyszeriben gazdag Claes lett...

– De hiszen ugyanolyan szerényen éltünk, mint annak előtte – siránkozott csöndesen édesanyám. – Claes tovább dolgozott a mezőn, én meg a veteményemet gyomlálgattam, locsolgattam, ahogyan mindig is... És azon túl is szüntelenül, fájó szívvel csak azt lestem, édes kisfiam, mikor bukkansz föl az úton...

– Igen ám, de az esperes már azt rebesgette, hogy Katheline megbabonázta Claes bácsit – jegyezte meg Lamme –, mivel a tömérdek pénzből nem juttatott a Miasszonyunk-templomnak még egy szál miseruhára való összeget sem. Aztán meg az a két szerzetes, akik bűnbocsánatot árusítottak! Szűz Máriám, hogy azoknak is miért épp akkor kellett idejönniük, amikor Claes bácsit épp fölvetette a pénz...!

– Miért? – kérdeztem. – Kidobta őket, amikor...?

– Áh, éppenséggel hogy nem – mormogta Lamme bosszúsan. – Tudod, Thyl, az a furcsa, hogy nem is történt semmi különös. És mégis...

Fancsali képet vágott, elrévedő pillantása a múltat faggatta,

miközben nyámmogva majszolta a sódarról leszelt cafatot.

– Ej, a nemjóját, bökd ki már, mint esett! – böktek meg idegesen. – Ne csigázd a türelmemet!

– Igaz is, igaz – kapott észbe. – No, csak ne mérgeledj! Kóstold meg... Nem kell?! Megváltóm, nagyon beteg lehetsz, ha nem bírsz enni! Jó, jó, folytatom már... Hát szóval, az a két csuhás kis pergamendarabkákat árusított. Azokra volt írva, hány éves bűnbocsánat vár a vásárlóra. Egy petákért, egy párizsi dénánért, hét Károly-aranyért vagy tizenkettőért száz, kétszáz, háromszáz vagy négyszáz év bűnbocsánatot adtak...

– Tudom, tudom – sürgettem. – Ösmerem az árszabást... Apámról beszélj!

– Hát hiszen épp azt teszem, de te mindig közbevágsz! Hej, ide figyelj, fele se tréfa ám! Gondold csak meg. Fizetsz egy forintot, és a tisztítóűz pokoli kínjaiban szenvedő kedvesed vagy rokonod, akit meg akarsz váltani, egyszer csak kiröppen a lángok közül, üdítő levegőt szív, tenger hús habjaiban lubickol! Fele se tréfa, pajtás! Mert lehet, hogy Claes bácsi épp a te lelked üdvössége végett vett tízezer évi bűnbocsánatot!

– Jézusom! – hüledeztem. – Jól van, no! Hanem azt még mindig nem értem, hogyan lett ebből ekkora nagy baj!

– Várj a sorodra! – intett le, és anyámhoz fordult. – Soetkin néném, ugyan hozzon nekem még egy korsó seritalt...

Szuszogva ivott, míg én majd kibújtam a bőrömből, úgy izgatott pókhasú pajtásom nyugalma. De hát hogy is ne! Apám a tömlöcben, és még mindig nem tudom, mi juttatta oda! Igen-csak csúnyán nézhettem rá, mert Lamme nagyot nyelt, torkára szaladt a falat, és köhögve nyögte:

– Csigavér, csigavér... Tudod, én akkortájt költöztem haza Lüttichből... Magam is a Kéktorony kocsmát látogattam, akár-csak Claes bácsi. A szomszéd asztalnál gubbasztott Grypstuiver, az az istenátká. Apádurad állandóan a tarisznyájában hordta azt a pergamendarabot, amelyre a tízezer évnyi bűn-

bocsánat volt följegyezve, s amikor kérték, jó szívvel vágott le egy-egy vékony szeletet a hártýáról...

– Igen ám, de miért? – vágott közbe anyám. – Azt azért el ne hallgasd, te telhetetlen bendő!

Lamme egészségtől kicsattanó holdvilágképe elpirult, majd bíborvörös lett. Anyám kérlelhetetlenül folytatta:

– Ugye, most nem locsogsz, pákosztos! Mert tudd meg, Thyl, nem Claes ette-itta meg a bűnbocsánat árát, hanem ez a puffancs itt! Annyit zabált, hogy szinte szemlátomást dagadt...

Lamme jámbor vigyorral vonogatta a vállát, és legyintgett.

– Nyugalom, nyugalom, nem abból lett a baj, hanem abból, hogy Grypstuiver is kért Claes bácsitól vagy tíz napra való bűnbocsánati pergamencsíkot... Hej, az az égetnivaló, szűkmarkú, szőrös szívű, a pénzt a lelke üdvösségénél is jobban szerető zsigori gazember, a halárusok cégének korelnöke, láttam azon a fukarságtól elaszott, gonosz pofáján, hogy bosszút esküdött, amikor apád nem adott neki a bűnbocsánati cédulából, mert nem bírt olyan hajszálnyi keskeny csíkot lemetélni belőle!

TÁRGYALÁS

Másnap négy órára a „Város Vihara” nevezetű nagyharang törvénybe hívta a bírákat az igazság hársfája körül. Töméntelen nép sereglett össze. Zúgolódó moraj fogadta a hervadt lombátor alá vonuló főbíró, polgármestert, több városatyát, és a törvényszéki írnokot.

– Ezek a bírák nem azért jöttek, hogy igazságot tegyenek, hanem hogy a császárt szolgálják! – mondogatták itt is, ott is az emberek.

Az írnok előadta, hogy az előzetes törvényszéki ülés a feljelentés és a bizonyítékok láttán és hallatán úgy döntött, helyén-

való a damme-i születésű szénégető, Claes letartóztatása.

– Most pedig – fűzte hozzá –, a tanúk kihallgatására kerül sor...

Először Hans Barbier nevű szomszédunkat szólította. Hans esküt tett, majd így szólt:

– Lelkem üdvösségére bizonyítom, hogy az itt jelen lévő Claest tizenhét éve ösmerem. Tanúsítom, hogy mindig Anyaszentegyházunk törvényei szerint élt, róla soha megbotránkozta-tó szót nem ejtett, semmi olyast nem cselekedett, ami gyanúba keverhetné, miszerint megszegte volna a császárság törvényeit és rendeleteit. Úgy segéljen engem az Isten és az Úr minden angyala és minden szentje!

Ezután a Kéktorony kocsmabeli egyik kortyondi cimborát hallgatták ki, bizonyos Jan Roosewelt nevezetűt, aki arra a kérdésre, hogy vajon gúnyt űzött-e apám a purgatóriumból, így felelt:

– Mióta csak ismerem, Claes mindig rendesen elvégezte a húsvéti gyónást, a nagy ünnepeken megáldozott, misére minden vasárnap eljárt... Búcsúcédulákat valóban árult, de nem gúnyból vagy megvetésből, hanem felebaráti szeretetből! Magam is vásároltam belőle, és ez szándékában állott Grypstuiver uramnak, a halászok céhmesterének is. Igazat mondtam, Isten engem úgy segéljen...

A főbíró ekkor bejelentette, hogy ismerteti azokat a cselekményeket, amelyek miatt a vádlott törvénszék elé került. Az írnok a következőket olvasta föl:

– A feljelentő a háza küszöbén ülve észrevette, hogy valamely fekete vászonruhás ismeretlen férfi kopogtat be Claes otthonába, éppen akkor, amikor a szenesember felesége, Soetkin Brüggében tartózkodott, és részt vett a Szent Vér körmenetén. Kíváncsi lévén utána ment, egészen a félig nyitva hagyott ajtóig, és ott hallgatódzott. Megtudta, hogy a jövevény Claes bátyjáról, Josséről hozott hírt, akit kerébe törtek Aix

közelében, mert az eretnek újhítűek soraiban harcolt a császár ellen. Az idegen azt mondta Claesnak, hogy a fivéréától kapott pénzt fordítsa fiának, Thylnek a reformált vallásban való neveltetésére. Claes pedig szinte eszét veszette, olyan éktelen harag szállta meg. A hírhozó ekkor becsmérelte őfelsége seregeit, gaz eretnekeknek vádolta őket, a pápát pedig Antikrisztusnak nevezte, minden igazság ellenségének, aki gonoszságra bujtogatja a világ hatalmasságait. Claes ekkor megkérte az idegent, hogy ne intézzen hozzá többé ilyen beszédet, mert ha valaki meghallja, még gonosz pörbe foghatná őt. Aztán indult is azonnal, és bezárta az ajtót. A feljelentő ettől fogva nem hallott semmit...

Apám eddig némán ült, ahogy ilyen esetekben szokásos, és igyekezett fegyelmezni arcvonásait. Tekintete azonban újra meg újra a halázmesterre tévedt. Pillantásában döbrent szemrehányás csillant. Szeme azt fejezte ki: „Ember, hogyan követhetél el ilyen aljasságot?!” Ekkor azonban nem bírta tovább fékezni indulatait.

– A feljelentő! A feljelentő! – kiáltotta. – Nevezzük nevén valahára! Grypstuiver! Láttalak vasárnap, amint ott kuksoltál a küszöbödön, és képmutató ájtatossággal bámultál a levegőbe!

Rámutatott. A tömeg úgy húzódott el a halász mellől, mint ha az tudódott volna ki róla, hogy pestises. A rút, sárga pofa gonoszul elvigyorodott, látván, hogy Claes ezzel elárulta magát. Polgártársaim sokadalma pedig szánakozva sustorogta:

– Jaj neki, ez beismerő vallomás! Szegény Claes, ezek a szavak a halálát okozzák!

Az írrok azonban folytatta a nyilatkozat olvasását:

– A feljelentő ugyan nem hallotta tovább Claes és az idegen beszélgetését, mindazonáltal meg van győződve róla, hogy eretnekek módjára káromolták a misét, a gyónást, a búcsút.

– Nem igaz! – kiáltott közbe apám. – Nem vádolhat bizonyítékok nélkül!

– Azok is vannak – vágta rá az írrok. – Amikor az idegen

elhagyta házadat, te elkísérted őt az utca végéig. Ott megkérdezte tőled, mit csináltál Szűz Mária, Szent Miklós és Szent Márton képével. Te azt felelted, hogy összetörted és bedobtad a kútba őket. Valóban, meg is találták mindet, és a képek darabjai most ott vannak a kínzókamrában.

Apámra meredtem. Szemmel láthatólag magába roskadt. A főbíró megkérdezte:

– Van-e válaszd minderre, Claes?

Szótlatlanul nemet intett a fejével.

– Nem akard-e visszavonni bűnös elgondolásod, amely rávett arra, hogy összetörd a képeket? Megbánod-e azt a gyalázatos tévelygésedet, amely arra készítetted, hogy káromló szavakkal illesd az Isteni Felséget és ő királyi felségét?

– Testem fölött király őfelsége rendelkezik – felelte apám –, lelkem fölött azonban Krisztus, és én az ő törvényét követem.

– Ez a törvény vajon Anyaszentegyházunk törvénye-e? – kérdezte a bíró. Apám pedig így válaszolt:

– A törvény a Szent Evangéliumban van.

Amikor pedig felszólították, hogy feleljen arra a kérdésre, vajon a pápa Isten földi helytartója-e, csak ennyit mondott:

– Nem.

Megkérdezték, miként vélekedik arról, ha valaki fohászt rebeg a Szűzanya és a szentek képmása előtt. Azt válaszolta:

– Ez bálványimádás.

– Jó és üdvös dolognak tartod-e a fülbegyónást? – intézték hozzá az utolsó kérdést. Mire így felelt:

– Krisztus azt mondta: gyónjátok meg egymásnak bűneiteket.

Bátran felelgetett, bár látszott, szíve mélyén levert. Engem letaglóztak ezek a válaszok. Úgy tekintettem rá, mint valami bibliabéli hírneves hősre. Sosem hittem volna, hogy ennyi hitbéli elszántság lakozik apámban. Micsoda öngyilkos állhatatosság!

A nyolcat már elkongatták, és mivel sötétedett, a bírák visszavonultak. Másnapra halasztották a végleges ítélethozatalt.

CLAES KINCSE

Katheline házikójában anyám zokogott őrjító fájdalmában, és egyre csak ezt hajtogatta:

– Szegény jó uram! Mi van veled?! Mi lesz veled?!

Nagy áradó gyöngédséggel öleltem át. Másik karjával Nelét szorította magához, vigasztalhatatlanul sírdogált, majd intett, hogy hagyjuk magára. Nele a fülembé súgta:

– Menjünk hát, ha így kívánja. Amúgy is főbenjáró dologról kell még beszélnem veled. Gyere...

Főbenjáró dolog?! Apám kimondta tulajdon halálos ítéletét, még körül sem nézhettem otthonom falai közt, ölmos zsidbádasként nyűgöz le több mint háromesztendős zarándokutam minden fáradalma, megaláztatása, meg sem csókolhattam még kedvesem sápadt arcoskáját, meg se cirógathattam azt a lilikomkezt, s íme, lelkem szebbik fele valami halaszthatatlan ügyről suttog titokzatosan.

Karomra ejtett homlokkal darvadoztam az asztalnál, Nele megfogta a csuklóm, és teljes erőből húzott magával. Fölmentünk a padlásszobába. Ott aggályosan kikukucskált az ablakon, majd elfüggönyözte; gyertyát sem gyújtott. Sötétben hadrikált hozzám, sebesen pörgő nyelvecskéje még kábultabb szédületbe bűvölt. Ám csakhamar rá kellett ébrednem, nem gyermekes fontoskodás bírta szóra. És akkor úgy kivert a lúdbőr, hogy még a hajam töve is bizseregni kezdett.

– Úgy vártunk, Thyl, már jó ideje! El sem tudod képzelni – mondta Nele, és könnyes lehelete arcomat csiklandozta. – Néztük az utcát, mikor bukkansz föl már, te haszontalan kódorgó! Soetkin vette észre, hogy a városbíró közeledik négy poroszló-

val. Jézusisten, ezek ide jönnek, sikoltotta, és kirohant a konyhából. Claes akkor gyorsan odasúgta nekem: „Nele, mentsd meg a Károly-aranyakat! Ott vannak a kemence hátsó fala mögött.”

– De hiszen ott könnyűszerrel ráakadnak az első házkutatásnál! – ütöttem föl a fejemet.

– Úgy bizony, Thyl, nincs sok időnk!

– Várj, mindjárt kigondolom, mitévő legyek... Addig mondd csak: apa nem bírt volna megszökni előlük?

– Majdnem sikerült neki. Átugrott a sövényen, de ott is megbújt két porosló. Galléron ragadták, dulakodott velük. Én utánafutottam, rávettem magam az egyik katonára, tíz körömmel az arcába szántottam, de földhöz vágott, ott fetrengtem tehetetlenül...

Szipogva beszélt, szavaiból azonban nem önsajnálát csendült ki, hanem szilaj indulat.

– Amikor segítségért kiabáltam, odaért már Soetkin is. Őt is derékon ragadta a porosló, és nem engedte Claes közelébe, aki olyan erővel viaskodott, hogy minden bizonnyal megszabadul, ha nem ér oda időben a másik két fogdmeg is. Hárman aztán elbántak vele. Keservesen zokogva követtük, amikor megkötözött kézzel elvitték. Néhány szomszéd meg komaasszony, amikor híre kelt, hogy eretnecség gyanújába keveredett, azonmód hátat fordított apádnak, hanyatt-homlok hazarohant. Még az ajtót is magukra zárták. Csak a gyerkőcök futottak a nyomában, és kérdegették: „Hová mégy, szenes bácsi?” Mit tegyünk, Thyl?

Hangtalanul sírt, meleg könnycseppjei összevizezték az arcomat. Azóta is érzem ajkamon azt a sós ízt. Tudtam már, mit kell tennünk.

– Gyere, de lábujjhegyen – hívtam.

Elosontunk anyám mellett, aki odalenn elszenderült már. Katheline révetegen bámult utánunk, és fölfohászkozott:

– Vágjatok lyukat a fejemen! A lelkem szabadulni akar!

Házikókn – talán említettem már – a szomszédasszonyunk viskójához támaszkodott; mélyedésben állt, előtte kis kert. Katheline ablaka előtt babbal bevetett kis telek terült el, ez a rész az utcára nézett. Ezt a veteményest élősvény vette körül: ág-bogas sűrű fonadékába gyermekkoromban nyílást vágtam, hogy átjárkálhassak Neléhez.

Sikerült nesztelenül kitágítanom a benőtt lyukat. Átkúsztunk rajta. Onnan láttuk már az őrt álló zsoldost. Hopp, a szó nem helyénvaló! Merthogy nem állt, hanem hanyatt feküdt. Fejét jobbra-balra ingatva köpködött a levegőbe, a nyál azonban mindig visszacsöppent a zubbonyára. Fűzfavessző fonatos flaszkó hevert az oldalánál.

– Nele – szoltam lehelethalkan –, részeg ez a silbak, de szomját még nem oltotta teljesen. Innia kell! Akkor pedig mi leszünk az urak!

– Szedd föl a butykosát – biztatott Nele.

Zizegő tündérhangocskája neszére a strázsza horkantott egyet, és felénk fordította elnehezült fejét. Keressgélte az innivalót, de nem találta, mert már kezembe kaparintottam. Miközben öt ujjal vakarászott a földön, tovább köpdösött az ég felé, s a csalóka holdsugárnál igyekezett fölfedezni, hová csurran a nyála.

– A foga is elvászott már a pálinkától – magyaráztam Nelének. – Hallod, milyen kínnal pökik?

A katona azonban ráunt arra, hogy a szemét meresztgesse, dühös morgással kinyújtotta a karját. Ügyesen keze ügyébe csúsztattam a butykosat. Megmarkolta, nyakát szájába kapta, hátraszegett fejével ütögette vesszőfonatú fenekét, hogy kiadja minden cseppjét. Istókucse, úgy szívta, mint csecsszopó az anyamellet... Hogy nem jött több, hát beletörődött, letette a kulacsot maga mellé, felnémet nyelven ékes káromkodásra fakadt, és újra köpött egy jókorát, majd értelmetlen fohászokat

dünnögve álomba merült.

– Rövid szunyókálás biz az effajta – magyaráztam Nelének –, ajánlatos mélyebbé tenni!

Fogtam a flaskót, fölsiettünk vele a házba, Nele megtöltötte pálinkával.

Az ör kitaróan húzta a lóbört, amikor visszabújtam a sövényen át. Ölébe helyeztem a teli kulacsot, és Nelével együtt a lombok közt lestünk. Hiába. Ezért némi várakozás után odahajítottam egy kavicsot.

A zsoldos fölhorkant. Hortyogása elapadt apránként. Aztán első mozdulatával azt kereste, mi az, ami hideget áraszt a zekéjén át.

A kapatosak ösztönével megsejtette, mit ígér a frissen fejtett ital hűvössége. Meleget a zimankós éjszakában. A holdfényben megrázta zsákmányát, hogy hallja az ital kotyogását. Aztán megkóstolta. Gügyén fölnevetett. Sehogy sem értette a dolgot.

– Ni csak, hogy így teli van! – hüledezett.

Jót húzott belőle, és akkorát nyelt, hogy a papramorgó csak úgy csobbant a gyomrában. Majd újra jókorát kortyantott. Értetlenkedve heherészett, rácsodálkozott a butykosra, meghúzta, letette a földre, újra fölvette, megint ivott.

És egyszer csak dalra fakadt.

– Jaj, Istenem, ide ne csábítsa a többit! – ijedezett Nele.

– Ne félj, befullad a hangja – nyugtattam.

S valóban, elgajdolt néhány sort, majd a szót is, dallamot is félbeharapva hirtelen elaludt. No, most aztán úgy horkolt, akár az égzengés. Nem hallotta már, hogy Nele így szólt:

– A kemence hátsó fala mögött, Thyl.

Az istállón át osontam be konyhánkba. Leemeltem a lemezt a hátfalon. A sötétben pusztá tapintással megeltem a korsót.

Nele pisszenés nélkül várt Katheline telkén. Ott aztán elrejtettük a Károly-aranyakat a kút fala mellett. Jól tudtam: a pénzt, ha keresik, a kút belsejében keresik, nem pedig kívüle.

Végre visszatértünk Soetkinhez. Könnyek közt találtuk, ébren gyötrődött a szerencsétlen. Egyre csak azt hajtogatta:

– Claes, édes uram. Szegény jó párom...

Ott virrasztottunk mellette egészen pirkadatig.

ÍTÉLET

Másnap ismét csak harangszóval hívták össze a törvényszék bírák. Ahogy helyet foglaltak az igazság fája körül elhelyezett padokon, újra csak faggatták édesapámat:

– Claes, Claes – recsegte a főbíró –, hajlandó vagy-e belátni tévedéseidet?

– Krisztus, az én uram lát engem a magasból – felelte apám ég felé emelt karral. – Az ő napját néztem, amikor Thyl, a fiam született. Hej, de sokat bánkódom, mióta száműzték azt a csavargót! Soetkin, Soetkin, édes lelkem, erős leszel-e majd a szerencsétlenségben?

– Claes, tanúsítasz-e végre megbánást? – kérdezte a főbíró.

Válasz helyett apám a hársfát nézegette, és megátkozta ezekkel a szavakkal:

– Villám, szélvihar és szárazság! Miért nem pusztítjátok el lábom a fákat apáink földjén, semhogy látnunk kelljen, amint árnyékukban ítélik halálra a lelkiismeret szabadságát?!

A fölmorajló sokadalom fölött ekkor megtalálta a pillantása.

– Thyl, fiam, hol vagy? Isten hozott!... Keményen bántam veled, tudom, de csak azért, hogy elkerüld a törvény szigorát! Mindhiába! Lám, évekig vert téged, szegény fiam, sújtoló öklével az emberi gonoszság!

Könnyeim befelé folytak, fájó torkomra. Hanem a tömegben mindenki más sírt, kivéve a bírakat meg a halázmestert. Apám fölkiáltott:

– Uraim, hozzatok kegyelmes ítéletet! Úgy törjetek pálcát

fölöttem, mint ahogy a mi Urunk tenne az ő irgalmában...

Majd megkérdezte, van-e számára bocsánat, s így szólt:

– Mindig sokat dolgoztam, és keveset kerestem. Jó voltam a szegényekhez és szelíd mindenkire. Elhagytam a római egyházat, hogy engedelmessé legyek az isteni léleknek, aki szólított. Csak egy kegyet kérek. Váltásotok át a tűzhalált örökös száműzésre! Bizony, súlyos büntetés nekem az is, ha egyszer s mindenkorra el kell hagynom Flandria földjét!

Minden jelenlévő így kiáltott a törvényszékhez:

– Könyörüljete, bíró urak!

Csak Grypstuiver hallgatott, a kapzsi halászmester.

A főbíró csendet intett, és kijelentette:

– A rendeletek szerint kifejezetten tilos kegyelmet kérni eretnekek számára, hát elhallgassatok! Hanem ha Claes megtagadja tévedéseit, akkor kötélen végzi, tűzhalál helyett...

A nép fennhangon mondogatta:

– Miféle irgalom ez?! Tűz vagy kötélen egyként elemészt!

És az asszonyok sírtak, a sok férfi meg fojtottan zúgott. Akkor így szólt apám:

– Nem tagadok meg semmit. Tegyetek a testemmel azt, amit az isteni igazság parancsol.

Titelman, Renaix esperese így horkant föl:

– Tűrheterlen, hogy ez az eretnek féreg emelt fővel áll bírái előtt! Testének elégetése múlt büntetés csupán. A lelkét kell megmentenünk, kényszerítsük hát kínzással, hogy tagadja meg tévelygéseit! Bírák – rikácsolta –, jól vigyázzatok! A makacs megátalkodottságában halálba menő eretnekekkel ne szolgáltatassatok veszedelmes példát a népnek!

Szavaira az asszonyok még hangosabban jajveszéltek, és egy férfihang merészen odasüvöltötte:

– Aki vallott, azt csak büntetni lehet, de kínozni nem!

Én csak típródtam a tömegben, némán, mintha leharaptam volna a nyelvemet. A szívem odabenn hangosan ordított könyö-

rületért, visszhangozta a védő szövegeket, az ajkam azonban élő szót nem ejtett.

A törvényszék pedig úgy határozott:

– A megkínzás a rendeletekben előírva nem lévén, nincs helye, hogy Claes annak alávetessék!– hirdette ki a jegyző. És ismét felszólította apámat, hogy tagadja meg a tévtanokat. Mire ő így felelt:

– Nem tehetem.

A rendeletek értelmében bűnösnek mondták ki búcsúcédulák árusítása miatt, valamint eretnokségben és eretnekek rejtegetésében, és mint ilyet arra ítélték, hogy égettessék el elevenen, egészen a halál beálltáig, a városháza előtt.

– Teste úgy marad majd két napig, cölöphöz kikötve, hogy intő példának szolgáljon – olvasta föl a végzést az írnok. – Aztán pedig földeltessék el azon a helyen, ahová a kivégzetteket szokás temetni. A feljelentőnek a törvényszék ötven forintot enged át ama Károly-aranyakból, amelyek Claes nyomán megmaradnak...

Az ítélet hallatára apám így szólt a halászsok céhmesteréhez:

– Halálnak halálával halsz, te gonosz! Iszonyú szégyenletes pusztulás lesz osztályrészed, gyalázatos, ki özveggyé teszel egy boldog hitvest és szomorú árvává egy vidám fiút!

A bírák hagyták, hadd beszéljen, mert Titelman kivételével mindahányan megvetették a halászmestert hitványságáért.

És édesapámat visszavezették börtönébe.

SIRALOMHÁZBAN

Alázattal azt kértük a bíraktól, hadd keressük föl apámat a börtönben. Az engedélyt – Nelét kivéve – meg is kaptuk.

Soha nem feledem, hogyan találtuk. Ott kornyadozott: hosszú lánccal kötötték a fal vaskarikához. Nyirkos idő lévén,

néhány fadarab égett a kandallóban. Mert Flandriában jog és törvény előírja, hogy jól kell bánni a halálraítéltekkel, kenyeret, sajtot és bort kell adni nekik. Tudtam azonban, hogy a kapzsi börtönörök gyakran kijátsszák a törvényt, a szerencsétlen foglyok elől sokan eleszik táplálékuk oroszlánrészét s főleg a legjobb falatokat.

Apám sírva ölelt magához minket, de az ő könnye száradt föl elsőnek. Mint férfi és családfő erőt vett elérzékenyülésén.

– Ne sírj, Soetkin, ne sírj! – dédelgette anyámat, gyöngéden simogatta a haját. Én pedig fölmordultam:

– Széttöröm ezeket az átkozott vasakat!

Apám megcibálta borzas üstökömet, és így szólt:

– Látom, ugyanolyan kölyök vagy még, mint amikor útra keltél...

– Elmegyek Fülöp királyhoz – mondta anyám könnyek közt –, és térden állva könyörgök neki, hogy kegyelmezzen meg.

– Nem ösmer az irgalmat, szentem – felelte apám. – Nem tudod-e, hogy a vértanúk vagyonaából örököl? Édes jó feleségem, szomorú szívvel hagyom itt ezt a földi világot. Nem tagadom, félek a testi szenvedésektől is, de az is nagyon bánt, hogy mindketten szegények és nyomorultak lesztek, ha már én nem vagyok az élők sorában, mert a király elveszi minden vagyontokat... Magamhoz öleltem, megcsókoltam, és a fülébe súgtam: – Ezért ne aggódj, apám, tegnap kimentettem mindent...

– No, ennek örülök – sóhajtott mélyet –, legalább a feljelenő nem röhöghet a markába, hogy sikerült megkopasztania minket.

– Ó, hogy akadna torkán a falat annak az irigy gazembernek! – szólt anyám gyűlölködő tekintettel. Szeméből ekkor már kiapadtak a könnyek. Apám kedvesen rámosolygott:

– Fő az, hogy özvegységedre nem kell éhezned, aranyom. A bajban is nagy szerencsénk, hogy ilyen szemfüles a mi fiacs-kánk, ez a kópé Thylden...

És magához szorította édesanyámat, aki megint csak sírva fakadt, mert ezek a szavak eszébe juttatták, hogy mihamar elveszti életének drága támaszát. Kétségbeesetten jajdult föl, tíz körömmel kapaszkodott bele.

– Jaj, szegény jó uram! Miféle szörnyű bűnünk van nekünk?! Hisz békén éldegéltünk kettecskén, becsületesen, szerényen, szeretjük egymást, Uram Istenem, te tudod, mennyire. Hajnalok hajnalán munkához láttunk, este pedig hálát adtunk a Mindenhatónak, úgy ettük meg a kenyerünket, amelyet homlokunk verejtékével szereztünk...

Édesapám fájdalmas arccal nyugtatgatta, mély hangján csöndesen dörmögött valamit. Anyám zokogva folytatta:

– A légynek se vétettünk soha! Miért bánthanak hát minket? Előbb ezt a szerencsétlen fiút küldték hosszú, keserves számkivetésbe, most téged marcangolnak, akár a farkasok, pedig ártatlanabb vagy, mint a ma született bárány! Mit hoz még ránk a végzet?

Ahogy könnyesíkozta, szépséges arcára meredtem, irtózatossá balsejtelem facsarta meg a szívemet. Megpillantott tán valamit, a jövődőbe látva, lehunyt szemhéja mögött?

– Én Uram, Teremtőm, hiszen mi mit sem vétettünk! – hajtogatta, apám vállára ejtette a fejét. – A királyhoz akarok menni, hogy ízekre tépjem szét a körömmel, és megmondom az átkozott... gaz...

Apám gyors mozdulattal tapasztotta szájára a tenyerét, mert nyikordult az ajtó, és belépett a porkoláb.

– Távozzatok! – szólott ránk.

– Hadd maradjak még! – kérte anyám. Szegénynek tüzelt az orcája, úgy tapadt édesapámhoz, teste ott borzongott a karjában.

– Csak kis ideig szeretnék még a családommal lenni – kérte alázatosan apám is.

– Nem lehet. No, eredjetek már! – mordult ránk az őr. – Ez a parancs, én sem tehetek ellene semmit.

És elhúzta anyámat.
Apám ekkor hozzám fordult:
– Vigyázz rá, fiam!
– Meglesz – feleltem. Lerántottam anyám válláról a porkoláb markát, aztán elmentünk. Lassan, botladozva, mert támogatnom kellett anyámat.

SZELLEMÓRÁN

Anyámat leültettem. Feje előrecsuklott, kezét imára kulcsolta. Nem szólt, nem sírt. Elcsigázva gunnyasztottam mellette, és rémülten éreztem, milyen forró láz emészti testét. Barbier és Roosewelt levett kalappal álltak meg előttünk és fejezték ki részvétüket.

- Claes kínszenvedése véget ért. A máglya kihamvadt.
- Megdicsőült – suttopta anyám.
- Imádkozzál! – biztatott Nele, és kezembe adta olvasóját.

Elhárítottam.

– Mit kezdjek vele? Gyilkosok áldották meg ezeket a gyöngyszemeket.

És visszanyújtottam a rózsafüzért.

Nappalunk így telt el fohászok és siralom közt. Ahogy leszállt az éj, kérlelni kezdtem anyámat:

– Nyugodj le, az Isten áldjon meg, majd én virrasztok melletted.

– Nem szükséges, kisfiam – felelte. – Aludj csak, hisz jóformán gyerek vagy még...

Nele mindegyikünknek külön vetett ágyat a kunyhóban, elköszönt, behúzta maga mögött az ajtót, és hallottam, amint pihenőre tér nyoszolyáján. Mi kettesben fönnyaradtunk, míg a kemencében el nem hamvadt a rőzsetűz parazsa. Aztán anyám lefeküdt. Magam is leheveredtem.

Kábító neszek zsongtak a fülemben. Anyám halkan sírdogált a takarója alatt, künn az éj csöndjében csatorna menti fasort zúgatott a szél, s az ablakhoz csapta a fölkavart tavalyi leveleket. Mintha léptek koppantak volna felém a konyhaköveken...

Úgy rémlett, hogy emberi alak mozdul előttem, de ahogy jobban körülnéztem, eltűnt a szemem elől. És bárhogy figyeltem visszafojtott lélegzettel, csak a tűzhelyen huhogó huzatot hallottam, meg anyám zokogását a takaró alól. Aztán mögém surrant az a kísérteties láb, mintha macskatalpon osonna, majd valaki sóhajtott mögöttem, lehelet borzolta lágyan a sörényemet.

– Ki az? – kérdeztem halkan.

Senki sem felelt, csak az asztalt koppantotta meg valaki csöndesen. Félelem fogott el valami megnevezhetlentől, és újra megkérdeztem:

– Ki az?

Válasz azonban nem jött, csak a falon koppantottak újra hármat, aztán éreztem, hogy két kar ölel át szorosan, és arcom fölé hajol egy test, amelyen cserepes a bőr, mellkasán lyuk tártong, és belőle égett szag terjeng. Megszólítottam:

– Édesapám, a te szegény tested nehezedik úgy rám?

Az árnyék még ott lebegett mellettem, de válasz nélkül hagyott. És egyszerre csak kívülről zúgott föl a hívó szó, halk visszhangosan.

– Thyl! Thyl!

Anyám hirtelen fölkelt, és odalépett a fekhelyemhez.

– Kísfiam, nem hallottál valamit? – suttopta.

– De igen – mondtam. – Apám szólított.

– Én egy hideg testet éreztem magam mellett az ágyban – rebegette könnyesen –, zizegett a szalmazsák, suhogott a függöny, és egy hang duruzsolta a nevemet: „Soetkin! Soetkin!” Halkan becézett, mint ahogy lépte is oly puhán neszezett, akár a légszárny rebbenése...

– Menjünk, anyám?

– Várj, előbb megkérdem Claes szellemét...– És az ablak felé fordulva a levegőbe súgta. – Mondd hát meg, édes jó uram, mi a kívánságod, hogy teljesíthessük akaratomat.

Hirtelen szélroham zúdult a háznak, hevesen föltépte az ajtót, a konyhában körbe kavargott a szárazon zörgő avar.

Nem vártunk több túlvilági üzenetre, elindultunk a máglyához.

Senki nem vett észre minket a sötétben borongó éjszakában. Az elhamvadt farakást jól megtermett silbak őrizte. Föl s alá járkált, alabárdja nyelét oda-odakoccantotta a macskafejes kövezethez. Némelykor holló káromgott, nyilvánvalóan társait hívta. Amint közelebb lopódtunk, hallottam, hogyan kopácsol csőrével az elszenesült testen, majd hamarosan több baljós fekete madár is lehussant az égből. Rászálltak apám tetemére.

Ezt olyan gyalázatos szentségtörésnek éreztem, hogy hadonászva rájuk förmedtem:

– Takarodjatok innen!

A hold ezüstös ábrázata váratlanul előbukkant a csípős északi szél űzte felhők közül. Ekkor látott meg a poroszló.

– Hé, boszorkánymester, varázskézet akarsz tán szerezni?! – szólított meg dörmögve, nem is barátságatlanul. – Tudd meg, elégetett ember keze nem tesz láthatatlanná, csak az akasztóté...

– Vitéz uram – kérleltem –, nem varázsló vagyok én, hanem csak árvája ennek a szegény áldozatnak, ez az asszony pedig az özvegye. Nem kívánunk mást, csak egy maroknyit a hamvából magunkkal vinni az ő emlékezetére. Engedd meg, jó uram, hisz nem vagy idegen, téged is Flandria szült.

– Legyen, ahogy akarsz – felelte.

Üszkös hasábok közt botorkáltunk a holttesthez, mindketten sírva csókoltuk meg az arcát. A szív tájáról, ahol a láng tátongó lyukat égetett, kivettem valamennyit apám hamvából, aztán

anyámmal együtt térdre omolva imádkoztunk. Mindketten ott görnyedtünk még akkor is, amikor az ég alj lila homályán sápadt színnel földerengett a pirkadat.

– Most már eredjetez haza, mert még büntetést kapok, amiért megengedtem a halottsiratást – figyelmeztetett az ör.

– Köszönjük, jóember – hajoltam meg előtte, s egy aranyat csúsztattam a markába, de ő visszaadta:

– Nem jár ezért nekem se pénz, se köszönet. No, menjetek Isten hírével.

Visszatérvén Katheline konyhájába, anyám előszedett kis motyójából egy darabka piros meg egy darabka fekete selymet, zsákocskát varrt belőlük, és beletette a hamut; összeöltögette aprócska párnává, amelyet aztán szarvasbőr zacskóba rejtett. Ez lett az én ereklyém. Vékony szíjon állandóan a mellemen hordom. Amikor a nyakamba akasztottam, így szólt:

– Ez az én jó férjem hamva, pirosa az ő vére, feketéje a mi gyászunk. Viseld mindig a szíved fölött, akárcsak belül a boszszú tüzét hóhérai ellen.

– Úgy lesz, anyám – ígértem.

– Szegény árva – sóhajtott. Amikor megölelt, éppen fölizott keleten a téli napkorong tompán parázsló karimája.

KÓTYAVETYE

Nem sokat aludtam az idő tájt. Aznap is korán fölriasztottak rebbenékeny álmomból. Kikiáltók jelentek meg házunk előtt, hogy dobra verjék cókánkunkat: minden bútorunkat kirakják az utcára, és törvény szabta módon áruba bocsátják. Katheline ablakából láttuk, amint kihozták a vasból és rézből készült ösöreg bölcsőt, amely évszázadok óta apáról fiúra szállt apám családjában.

– Emberemlékezet óta ott ringott abban a házban – mondta

anyám, amint mellettem könyökölt a hideg párkányon, és fázó ujjait lehelgetve melengette. – Abban a házban, ahol szegény jó Claes született, s ahol te is világra jöttél, Thylden.

Égő szemmel nézte, amikor kihozták azt az ágyat, amelyben engem fogant, és amelyben annyi édes éjszakán át feküdt férje vállán. Utána a szuszék következett, amelyben kenyerünket tartottuk, aztán az a kis szekrényke, amelyben a füstölt húst tároltuk. Majd serpenyők, üstök és nagy hasú levesesfazekak következtek, és eszembe juttatták régi boldog idők családi lakomáit, amikor a szomszédságot is odacsalogatta a sok ínycsiklandozó illat.

Ezután kicipelték a nagy hordót, teli jófajta árpasörrel, meg a kis hordót, benne malátasörrel: aztán előkerült az a kosár, amelyben harminc flaskó bor hűsölt, még Josse nagybátyám jóvoltából. Mindent kiraktak az utcára az utolsó szögig – szegény anyám összerezett mellettem, amikor nagy dérral-dúrral azt is kirántották a falból. Nem jajveszékelt, nem panaszkodott, csak görnyedt az ablakban, lesújtottan, és nézte-nézte, mint hurcolják szét egy család minden emlékét.

A kikiáltó akkor gyertyát gyújtott, és árverezni kezdte a bútorokat.

Mire a gyertya csonkig égett, a halászok céhmestere mindent, megvett bagóért, hogy újra eladhassa, és szemmel láthatólag elégedetten nyalogatta súlyosan lefittyedő, húsos ajkát, mint valami vérszomjas menyét, ha kiszopogatta a velőt a szétharapott csirkefejből.

– Nem örülsz soká, te gyilkos – mondtam magam elé.

Az árverés véget ért, de a poroszlók nem találták meg a Károly-aranyakat, bár padlástól pincéig földúlták a házat. A halászmester éktelen dűhre gerjedt. Ellilulva, kidagadó nyakakkal rikácsolta:

– Nem keresitek kellő buzgalommal, naplopók! Lustaságotokkal az eretnekek kezére játsszatok a kincset! Följelentelek

benneteket...

– Azt adja meg az a fenn való Atyaúr isten – mordult rá az a tagbaszakadt poroszló, aki édesapám földi maradványait őrizte az éjjel. Azaz nem is mordult, inkább halkán sustorgott, de anyyi fenyegetés sziszegett a szavában, hogy a halászmester válla közé húzta a nyakát, és csak annyit dünnyögött sunyi hunyorgással:

– Tudom, hogy hat hónapja Claesnak még hétszáz Károly-aranya volt...

– Attól fölkiphat az állad, te gyilkos – mondtam magam elé. A poroszló pedig úgy mérte végig virrasztástól vérekes szemével, hogy Grypstuiver elkotródott. Anyám utánamutatott, és szárazon csak ennyit szólt:

– Ez jelentette fel apádat.

– Jól tudom én – feleltem.

– Akarod-e, hogy jussoljon apád véréből?

– Inkább szenvedjek álló napig a kínpadon! – mondtam, de valahogy torkomra forrt a szó, mintha balsejtelem akasztotta volna el.

– Én is – suttogetta erre anyám. – Hanem te el ne árulj sajnálatból, bármilyen fájdalmat kell is elviselnem a szemed láttára...

– Jaj, de te asszony vagy – mondtam riadtan.

– Szegénykém – cirógatta meg az arcomat –, tudok én szenvedni, hiszen vajúdtam, amikor világra hoztalak... Csak attól mentsen az Isten, hogy téged csigázzanak a szemem előtt. Fohászokodom is érte a Szűzanyához, aki látta fiát a kereszten...

Keményen megfogta a kezemet, és arcon csókolta. Így szöveteztünk egymással dacról és gyűlöletre, míg az utcán véget ért a kótyavetye. A halászmesternek csak a vételár felét kellett kifizetnie, a másik fele jutalomként szolgált neki a feljelentésért addig is, amíg meg nem találják a hétszáz Károly-aranyat.

Anyám éjszakánként csak sírt, gyakran hallottam, amint

magában hajtogatta:

– Ha megkaparintja a jussunk, belepusztulok.

Éltem a gyanúpörrel, hogy így is lenne, ezért Nelével együtt igyekeztem rávenni, hogy vonuljon vissza Walcherenbe, ahol rokonsága él.

– Nem akarok kimozdulni innen! – felelte csökönyösen.

Másnap este különös jövevény kopogtatott be az ajtón. Úgy meredt fölém, mint valami óriás, földig érő, fekete felleghajtó köpönyegében.

– Eressz be már – dörmögte –, titokban jöttem.

– Ki vagy te? – kérdeztem rosszat sejtve.

– Jó barát – mondta halkán, és hátravetette csuklyáját. Megismertem: ő vigyázta apám hamvait a kivégzés után. Majdnem nekicsapta homlokát a szemöldökfának, amikor beengedtem. Sietősen beszélt:

– Flamand vagyok, és jó katolikus, de első a hazám boldogsága, csak azután következik a hitem. A máglyákon égő áldozatok derék polgárai hazánknak, tudom én jól... Megesett rajtatok a szívem. Idelopódtam, hogy figyelmeztesselek... Meneküljtek!

– Mi történt?

– A halászmester ma újra beállított a főbíróhoz. Előadta, hogy az elhunyt csak néhány hónapja örökölte a hétszáz Károly-aranyat, és fősvény ember létére nem élhetett föl ekkora summát, hanem elrejtette. A főbíró megkérdezte tőle: ugyan mit vétettetek ti neki. Miért vette el Thyltől az apját, Soetkintől a férjét? Miért üldöz benneteket továbbra is?

– És mit felelt az az istenátká? – kérdezte anyám.

– Azt, hogy ő Damme rangos polgára, érvényt akar szerezni a császárság törvényeinek, ekként óhajtja kiérdemelni öfelsége kegyeit. És írásbeli feljelentést nyújtott át a főbírónak, és tanúkat is állított. Meneküljtek, amíg nem késő...

– Nem futok meg a férgek elől, nemsokára felőrölhetik öz-

vegy csontjaimat – jelentette ki anyám, és úgy merengett, mint valami jövendőmondó.

– Gondolj a fiadra! – intette a poroszló.

– Én anyámmal tartok – mondtam határozottan. – Nem eshet bajom... Engem hatszor kereszteltek.

– Akkor nincs segítség – dörmögte jóakarónk, és cihelődött. – Szánlak benneteket. Csak azt sajnálom még jobban, hogy nem üthetem agyon azt a hitvány halászt...

Azzal eltűnt az éjsötétben.

Másnap újabb házkutatásra érkeztek a városi poroszlók. Vezetőjük nem mert a szemükbe nézni, úgy hadarta el mondandóját:

– A tanács urai a tanúvallomások hallatán bűnösségtek eleendő gyanújelét találták ahhoz, hogy kínvallatást rendeljenek el. Be kell vinnünk benneteket a börtönbe, ahol letartóztatásban maradtok mindaddig, amíg meg nem érkezik Brüggéből a hóhér.

Amikor anyám meg én hátrakötött kézzel végigmentünk az utcán, a halászmester künn állt a háza küszöbén, és le nem vette rólunk kidülledt szeme pillantását. Rákiáltottam:

– Isten átka szálljon rád, özvegyek sanyargatója!

Anyám is odavetette:

– Gonosz halállal halj meg, árvák üldözője!

Szomszédaink szintén a kapuba csődültek. Amikor megtudták, hogy Grypstuiver újabb feljelentésére visznek börtönbe, fennhangon szidalmazták a besúgót.

CSÁSZÁR ÉS VÉRTANÚ

Azon a télutón sokat nyomtam az ágyat, míg valamennyire beforrtak sebeim. Lelkemen még tovább sajogtak a pörkök, hegeit föl-fölvakartam, olyan kínzón varrasodtak, hogy agyamat újra

meg újra elborította forró hullámaival a láz. Nemcsak számunkra jelölte iszonyat azt az esztendő, gyászolt a birodalom is, mert kimúlt a világból Károly császár, az ötödik e néven.

Izzó látomásaim közepette egy ízben a Miasszonyunk-székesegyház tornyán találtam magam. Fejem fölött hidegen szikráztak a csillagok, lenn, a városháza előtt aprócska alak kelt föl a máglyáról, és egyszer csak ott termett mellettem.

– Édesapám – mondtam –, alig ösmertelek meg... Milyen fekete vagy!

– Hát milyen legyen a szénégető? – kérdezte évdöve, ahogy szokta.

– Igaz – feleltem. – És hová igyekszel?

– Én az utolsó ítéletre megyek – mondta. – Hanem figyelj csak, Soetkint nem hívtad magaddal?

– Jaj, nagyon fáj a keze-lába – magyaráztam –, de ni csak, máris ide suhant...!

– Lám, csakugyan! – rikkantotta apám örömmel. – Soetkin, aranyom, ide, ide...!

S édesanyám máris odalibbent. Éppoly fürgén, fiatalosan, mint amikor kicsiny pulya koromban tárt karral futott felém a réten. Most is lányos hangon kacagott, amint elhelyezkedett a torony gombján, a férje mellett.

– Megint együtt vagyunk hát, mi hárman – örvendeztem gyermekesen. Aztán álmélkodva figyelmeztettem őket: – Ej, no, mi ez? Többen is leszünk? Nézzétek csak, ki jön ottan?

Vén és roskatag árnyék surrogott mellénk, előreugró álla kikaposott papucsra formázkodott, ritkás szakállán birsalmalekvár csimbókjai csüngtek.

– Koronás felség – üdvözölte őt édesapám –, mi szél hozta erre mifelénk?

– Estremadurából jövök, a kolostorból – felelte a szellem. Ötödik Károly császár néven uralkodtam a földön...

– És hová készül felséged ilyen dérral terhes felhőkön ke-

resztül?

– A végítéletre megyek – válaszolta, és már lobogott is tova. Ott libegett bukdácsolva az úrben, csuklott a fáradtságtól, göthösen zihált, időnként még hányt is, mert épp akkor ragadta el a halál, amikor gyomorrontás csikarta. Édesapám hozzám fordult, és részvétellel érdeklődött:

– Sajog-e még a talpad, ahol megpörkölték?

– Biz nemigen bírok még járni rajta, de hát szót sem érde-mel – legyintettem.

– Hát te, Soetkin? – fordult anyámhoz. – Összeforrtak-e a csontjaid?

– Nemigen – felelte anyám. – Most azonban nem sajognak.

– No, akkor tárjátok szét a karotokat, és tartsatok velem! – biztatott. Azzal pillékönyven fölsuhant a toronygombról. Mi utána. Csak röpiültünk fölfelé villámgyorsan, és közben zúgó hangon zengedezett az angyalok harsonája.

A mennyek országában aztán megpillantottuk Krisztust az ő dicsőségében. Csillagtrónon ült, mellette a Szűzanya, Mária, aki szüntelenül könyörög hozzá a bünösökért. Édesapám és a császár letérdepelt a trónszék zsámolyához. A trónálló angyal, aki jó és rossz cselekedeteinket ércetáblára rója föl, lekapta őfelsége fejéről a koronát.

– Itt csak egy császár van – mondta –, s az Krisztus.

Krisztus pedig így szólt hozzá:

– Tiszta lélekkel jössz-e az ítéletre?

– Hogyne, hogyne – legyintett kissé sértődötten őfelsége –, hiszen gyóntam...

– És te, Claes? – kérdezte az Üdvözítő.

– Az én lelkem bizony nem makulátlan – felelte édesapám –, ezért aggódva gondolok bűneimre, és félek tőled, ki a legfőbb igazságosság vagy.

– Nos, vallj hát – vetette oda a trónálló angyal őfelségének.

– Mióta Castilia királyává, Némethon császárává és a róma-

iak királyává szenteltek, szüntelenül szívemen viseltem a hatalom megőrzését, és ezért kötéllel, tűzzel és vassal üldöztem minden lutheránust – jelentette ki Károly.

– Hazudsz! – vágta rá az angyal. – Németországban megtűrted a lutheránusokat. Bezzeg Németalföldön lefejeztetted, megégettetted, fölakasztattad és elevenen eltemettetted őket, hogy megkaparintsd a vagyonukat. Százezer lelket veszejtettél el, te kényúr, országdúló zsarnok!

– És most szóljál te, Claes – mondta Krisztus.

– Ennek az embernek nincs mit meggyónnia – jelentette az angyal. – Jóságos lélek, szorgos életet élt, mint Flandria egész szegény népe. Szeretett nevetni, légynek se vétett. Bünt el nem követett, csak szállást adott egy lutheránusnak. Ezért szenvedett szörnyű tűzhalált.

– Jaj, szegény vértanú – simogatta meg apám arcát Szűz Mária. – Van azonban itt az égben sok hús forrás, tejet és bort csordító kút, magam vezetlek el oda, hogy fölüdítsek...

Ekkor fölzendült ismét az angyalok harsonája, s a feneketlen mélységekből pokoli szépségű, mezítelen férfiú szállt fölé, fején izzó vaskorona. Krisztus színe előtt dölőfösen megtorpant, és Károlyra mutatva, gyönyörű mély hangján így szólt:

– Mit tegyek veled?

– Vidd el ezt a férget kíznókamrádba, Sátán! – felelte az Üdvözítő megvetően. – Valahányszor egy-egy szerencsédn áldozata kízzatást szenved el, valahányszor egy-egy szabad lélek utolsót sóhajt a máglyán, mindannyiszor neki is sorjában el kell viselnie a gyötrelmes halálnemeket és kízzásokat. Hadd tudja meg, milyen gonoszságot követ el az az igazságtalan uralkodó, aki millióknak parancsol.

– Kegyelem, fiam – szólt közbe kérlelően Mária –, nem tudta, mit cselekszik, mert a hatalom vakká, süketé, esztele né tette, és megkeményítette szívét!

– Nincs kegyelem – felelte Krisztus.

A Sátán hátborzongató hangon fölkacagott. Öblös hahotája megrendítette a világot. És így szólt fennhangon:

– Rabszolgád vagyok, Isten fia! Csak arra kérlek, sorold föl, mi a teendőm.

– Nos, legyen. Tapasztaltasd meg ezzel az ördögnél gonoszabb döggel alattvalói minden kínját. Rothadjon börtönben, fetrengjen vérpadon, száműzetésben zokogjon távol hazájától, korbácsolják véresre, tördössék keze csontját, sütögessék talpát parázson, szívja vérét az államkincstár, vádolják hamisan besúgók, kobozzák el mindenét, ütlegeljék, rugdossák, koplaltassák... Dolgozzék rogyásig, sose lakják jól!

– Ennyi az egész? – érdeklődött csalódottan az ördögök fedelme.

– Korántsem – felelte Jézus. – Legyen része elárult népei sorsában is. Üldözzék mint flamandot, sanyargassák embertelen hitbuzgalomból mint spanyolt. Végvári vitézként küzdjön a török ellen az általa elárult Magyarhonban, viaskodjék más bőréért, ölesse meg magát ingyen, azt se tudva, kiért és miért. Kaszabolja le szüleit a pogány, gyermekeit és feleségét bocsássák áruba rabszolgapiacon, s alkudjék emberkufár az ő ványadt tagjaira is. Mert cserbenhagyott ő flamandot, spanyolt, németet és magyart egyaránt...

Sötéten fölragyogott a Sátán szépséges arca.

– Jöjj! – förmedt rá dörgő hangon Károly császárra. És magával vitte az alvilág mélységes fenekére, a legvégső bugyor legaljára.

– Isten áldjon, drága párom – búcsúzott édesapám. – Mikor látlak viszont, Soetkin?

– Nemsokára – felelte anyám, és angyalként ellebegett az űrben.

Én még láttam, amint a Szűzanya elvezette édesapámat a legmagasabb mennyországba, oda, ahol sűrű fűrtökben borítják csillagok az égboltot. Ott aztán az angyalok megmosdatták,

édesapám pedig szép lett, és fiatal. Amikor búcsút intett nekem, káprázó szememben úgy rémlett, mintha magamat pillantanám meg tó tükrében. Majd bezárult az ég.

Arra ébredtem, hogy Nele hús keze simítja homlokom.

– Beszéltem édesapámmal! – kiáltottam föl. A sarokból megszólalt édesanyám:

– Magam is veletek lehettem – mondta bágyadtan. – Hát nem emlékszel? Megdicsőült...

ISTEN, ÖRDÖG ÉS BOSZORKÁNY

Katheline akkoriban megsápadt, lefogyott. Az örületnél is pusztítóbb belső tűz emésztette. Nem mondogatta többé, hogy vájjunk lyukat a fejébe, mert a lelke szabadulni akar. Állandó révületben élve így szólt Neléhez:

– Asszonyá kell lenned, lányom! Áldott a szürke lovag. Ő legyen a férjed; a fénylő arcú, aki kardot visel.

– Ej már, keresztanyám, vigyázz csak, nem úgy van az! – szóltam rá, amikor már hetek óta ezt hajtogatta. – Mert gulyás-hússá aprítom azt a csillogó képű széptevőt, és késem nyomán bő levelet ereszt!

– Én biz nem kérek belőle – vágta rá Nele, s örömtől ragyogó pillantást vetett rám. Jólesett a szívének, hogy féltékenykedem..

– KönyörögjeteK Istenhez szegény háborodottért! – sóhajtott föl anyám.

– Thyl – szólt váratlanul Katheline –, eredj, töltesd meg sörrel az angol ónkancsómat. Addig kikeverem a tésztát.

Kérdőn anyámra néztem, aki bölintott:

– Katheline a ház asszonya... Menj, fiam.

Lábadozó lévén, sziszegve botorkáltam el a csapszékbe. Mi-re meghoztam az italt, a palacsinta illata megtöltötte a konyhát.

Még anyám is éhséget érzett. Jót ettem. Katheline hatalmas kupát nyomott a markomba.

– Férfi vagy, Thylken, keresztfiam – mondta ravaszkás arcifejezéssel –, többet kell hát innod, mint nekünk hármunknak. Aztán pedig rajta, énekelj...

Megütközve néztem rá, gyászunkhoz nem illett efféle beszéd. Nele riadtan bámult Katheline-ra, majd szemébe könny szökött, amikor sápadt és magába roskadt anyámra tévedt a pillantása. Vacsora után fölsegítettem anyámat a padlásszobába, hogy nyugovóra térjünk, Nele pedig odalenn vetett ágyat magának.

Hajnali két óra tájt hirtelen rétisas vijjogása vert föl álomból, mire a szobából hasonló hang válaszolt. Úgy véltem, éji madarak kelnek szárnyra, ezért tüstént elszunnyadtam. Akkor azonban végképp fölserkentem, amikor lónyihogás és vaspaták dobogása ütötte meg a fületem. Kilestem a kisablakon, és valóban, két fölnyergelt lovat vettem észre odalenn a sövénynél. Hirtelen zavaros lárma hallatszott, haragos férfihang, marakodás, elfojtott sikoly, ajtócsapódás robaja, futó léptek a lépcsőn.

Kinyitottam a padlásajtót, és tépett ingben, lélekszakadva, Nele borult a karomba. Zokogva kérlelt:

– Thyl, úgy félek, gyújts gyertyát!

A világosságban láttam, hogy nemcsak inge szakadt. Homlokán, arcán, nyakán körömszántotta, véres karcolások húzódtak.

– Hol sebesültél meg? – kérdeztem, még mindig álomittasan. Nele egyre csak reszketett, és nyöszörögve mondta:

– Jaj, Istenem, anyám máglyára juttat bennünket...

Ekkor keresztanyám kiáltására lettem figyelmes.

– Ki van odalenn?! – kérdeztem.

– Csöndesen, Thyl! – könyörgött Nele. – Az van itt, akit anyám férjemül szán. Most épp veri, miattam veri meg...

Megdörzsöltem a szememet. Hirtelen megértettem, miért

akarta keresztanyám, hogy fejembe szálljon a nehéz ital. Odalenn Katheline szüntelenül óbégatott. Nekilódultam, hogy lefusak, és nagyot kiáltottam:

– Ki jár itt a házban?!

– Senki, senki! – nyöszörgött Nele. – Jaj, ne menj le, Thyl!

Az ördög van ott...

Ő a vállamat, anyám a lábamat ölelte át, úgy tartóztattak:

– Hej! – kiáltottam. – Ördögférj Nelének? No majd én összeházásítom ökelmét a pizskavassal!... Sose féltsetek, engem hatszor kereszteltek!

Úgy zúdultam le a lépcsőn, mint hegytetőről a lavina. Lenn azonban már csak Katheline-t találtam. Ziláltan és sápadtan motyogta a hajnali szürkületben:

– Hanske, miért hagysz magamra? Hadd lássam holdként tündöklő orcád...

Rá se hederítettem, kirohantam az útra. A kihunyóban levő csillagok alatt két lovas tűnt el a ködök közt. Tudtam, hiába szaladnék utánuk. Hátrafordultam. Nele ott állt anyám és Katheline közt, rongyos pendelyében.

– Bántottak? – kérdeztem lihegve.

– Nem, Thyl, kedvesem, nem – felelte. Olyan nyíltan és annyi szomorúsággal tekintett a szemembe, hogy láttam: igazat szólt. Lefektettük Katheline-t, aki már alig támolygott a fáradtságtól, és csak azt motyogta:

– Hanske, aranyom, vigyél el megint a boszorkányszombat-ra...

Amikor végre elaludt, úgy napkeltetájban, Nele fölkapaszkodott a padlásszobába, és elmondta, mi történt.

– Keresztanyádnak vagy három hete egy fekete ruhás, csizmás, sarkantyús ördög a kedvese. Úgy rikolt, akár a rétisas, hogy jöttét jelezze. Katheline minden szombaton a konyhában fogadja, s az a gazember elszedi minden pénzét...

Anyám összekulcsolt kézzel imádkozott komaasszonya lelki

üdvösségéért, Nele pedig így folytatta:

– Katheline tegnap azt mondta nekem, hogy egy szürke ruhás, szép uraság, neve Hilbert, feleségül kíván engem, és eljön értem. Én erre azt feleltem, nekem nem kell férj, se szép, se csúnya, de hát vele szegénnyel már szót érteni nem lehet. Hittem is, nem is, amit motyogott. Lefeküdtem aludni. És egyszer csak éreztem ám, hogy valaki átölel, és megcsókolja a nyakamat. „Én vagyok Hilbert, a te férjed. Légy az enyém, és gazdaggá teszlek!” – Ezt dörmögte. Arca valóban olyan ezüstösen fénylett, mint hullámok taréja júliusi tengeráron, amikor vihar készülődik. Akkor megszimmentem, hogy szája zsírban sült haltól bűzlik. Rájöttem, hogy mégsem ördög. Eltaszítottam. Összevissza tépdeste az ingemet, durván markolászott és karmolászott, de nem bírt velem. Undorodtam tőle, mint valami hullától. Szemébe kaptam a tíz körmömmel, hogy fölördített fájdalomában. Megmenekültem, fölrohantam hozzátok...

Reggelizéskor, forró tejet szürcsölgetve anyám így szólt komaasszonyához:

– Katheline, Katheline, nekem a fájdalomtól már-már nincs maradásom a világban, te meg elüldözöl az átkozott boszorkányságaiddal?

Keresztanyám csak azt nyekeregte, amit újabban szokott:

– Hanske, aranyom, gyere vissza...

Attól fogva még éberebben aludtam. Nelét befogadta egy szomszédbeli özvegyasszony, én pedig meglestem keresztanyám látogatóit. A lakás hátsó fertályához épített mosóházban fogadta őket egy szerdai napon. És volt nagy dínomdánom: sörrel, borral, füstölt marhanyelvvvel várta őket. Dörzsöltem a szememet. Ábrázatuk valóban halvány ezüst-zöld derengéssel sugárzott. Pénzt kértek tőle, a szerencsétlen habókos asszony adott is nekik, de kevesellették. Fenyegetődztek, hogy nem jönnek többet: ekkor két Károly-aranyat nyújtott át nekik, és így szólt:

– Többé ne jöjjetek szombaton, mert a keresztfiam agyonüt benneteket. És én utánatok halnék...

– Majd kedden jövünk – felelték.

Katheline türelmetlenül leste őket. Amikor leszállt az est-homály, elindult eléjük, Sluys irányában, én utána lopakodtam. A mezőn megütötte fületem a rétisas vijjogása. Amikor a rőzse-kötegekből és gyeptáblákból épült gát lábához értem, túloldalról áthallatszott hozzám a két titokzatos idegen veszekedése.

– A fele az enyém – mordult föl az egyik.

– Abból ugyan nem eszel! – rikácsolta a másik. – Ami Katheline-é, az az enyém!

– Miért nem jössz már, Hanske, aranyom? – hangzott föl keresztanyám hibbant gajdolása. Ők azonban ügyet se vetettek rá, azon vitatkoztak, melyiküké legyen kizárólagos joggal Katheline vagyona. Nemsokára egymásnak is estek, és az egyik fölkurjantott:

– Arany kell? Nesze, a vasam!

És hörgés hallatszott, meg egy nehéz test zuhanása.

– Hanske, Hanske, mit tettél Hilberttel? – faggatta keresztanyám az egyik látogatót, aki így felelt:

– Sose félj, nem jön többé!

Keresztanyám pedig kísértetiesen kacagott, a háborodottak éneklő, vékonyka hangján.

Másnap, amikor még mindig nehezen gyógyuló lábamon végigbandukoltam a gát mentén, már mit sem fedeztem föl. Már azt hittem, lidércnyomásos álmok üttek tréfát velem, amikor léptem alatt besüppedt a gyeppel. Koporsónyi nagyságú területen barnás foltok lepték a dús paréjlevélcsomókat. Estére aztán azt a foltot is elmosta az eső.

A következő szerdán Sluys felől ismét fölhangzott a rétisas vijjogása. Én éppen előző éjjel – csillagtalán, felhős égbolt borongott fölöttem – osontam át az udvarunkba, ástam le a kútkáva külső fala mellett, szedtem ki a jól ismert követ, és vettem ki

két Károly-aranyat. Kellett már a közös kiadásokra. Amikor visszatértem, Nele megkérdezte: Jól elrejtetted a kincset?

– Jobb helyen nem is lehetne, mint a kút külső falában – felelte anyám gyanakvás nélkül. – Jól kifundálta ezt Thylken...

Mit sem sejtve bólogattam magam is. Egyikünk se ügyelt keresztanyámra, aki cérnavekony hangon nyivákolta szüntelen, mint valami kismacska:

– Miért nem jössz már, Hanském, aranyom?...

Csütörtökön aztán úgy éjféltajt a kutyánk torkaszakadtából, szilajon csaholt, majd fölvonított, és hirtelen elhallgatott.

– No – gondoltam –, a szokásos vakriadalom. Szimmancs nyúlhajszáról álmodik...

És újra elaludtam. Pénteken pitymallatkor szemet szúrt, hogy Katheline nincs a konyhában, nem ég a tűz, nem forr a tej. Elképedtem, és kinéztem a telekre. Ott ácsorgott keresztanyám a szitáló esőben, csapzottan, egy szál pendelyben, bőrig ázva, dermedten.

– Mit csinálsz ott? – kérdeztem. – Miért nem jössz be?

– Nagy csoda történt – hebegte. – Nagy csoda...

És átmutatott a mi telkünkre. Ott feküdt a kutyánk, átvágott nyakkal, mereven.

A kincs!...

Odafutottam. A kútkáva körül messzi széthányták a földet, a rejtekdű üresen tátongott a falban.

– Hol vannak az aranyaink?! – üvöltöttem föl kétségbeesetten.

– Nagy csoda történt – nyekeregte keresztanyám. – Nagy csoda... Hanske, mikor jössz végre, aranyom?...

Agyamat elborította a vér. Már-már kezet emeltem a boldogtalanságra. Nele azonban az anyja védelmére kelt:

– Bocsáss meg neki, Thyl, hisz nem tudja, mit cselekszik!

Karom lehanyatlott. Akkor ért oda keservesen vonszolódo járással az édesanyám. Tekintetében balsejtelem sötétlett.

– Mi történt? – tudakolta.

Megölt kutyánkra és az üres rejtekhelyre mutattam szótlanul. Anyám összegörnyedt, és halálsápadtan sóhajtotta:

– Hiába szenvedtük el a kínvallatást... Én Uram Istenem, de keményen sújtasz!

Szelídsége láttán Nelét kétségbeesés fogta el, és sírva fakadt. Katheline egy darab pergament lengetett, és így kornyikált vékony gyerekhangján:

– Nagy csoda történt. Hanském ma éjszaka eljött, szép volt, és jószágos. Majd elolvadtam tőle. „Most már gazdag vagyok, kapsz tőlem ezer aranyat hamarost” – ígerte. „Hanske, kedvesem – feleltem –, örülök neki, de köszönöm, nem kell a pénzed.” „Ejha, hát te ilyen büszke vagy? És Soetkinnek meg Thylnek sincs szüksége pénzre?” – kérdezte. Erre elmondtam, milyen bátran elszenvedtétek a kínvallatást. „De tán csak nem olyan ügyefogyottak, hogy a kút belsejébe dugták a kincset?” – gúnyolódott. „Óhó – mondtam –, nem olyan oktondi az én keresztfiam, Thylken, mert se a víz, se a káva köve meg nem szólal.” Ugye, jól feleltem neki?

Zavaros pillantású szeme ekkor a véres kutyatetemre tévedt. A kiontott vér láthatólag megrendítette. Mintha értelem szikrája villant volna tekintetében.

– Pitymallatkor vettem észre, hogy Szimmancsot megölték, és a rejtekhelyük üres – motyogta fakóra vált hangon.

– Végem van! – sóhajtott föl anyám. – Ellenem támadt Isten, ördög és boszorkány...

– Sose félj, jószágos ördög az én Hanském! – bizonygatta Katheline, és vékony hangján megint vinnyogóan gajdolt. – Íme, bizonyítékul ez a pergamen. Nézd csak! Ezt írja rajta: *„Katheline édes boszorkám, íme, a keverék, Lucifer macája maga is ezt használja. Ha megiszod ezt a vegyületet, részt vehetsz a szellemek szombatján, így készítsd: zúzz porrá beléndeket, ópiumot, friss kenderhajtásokat, belladonnát és daturát.*

Aztán ne légy ám szűkmarkú velünk! Árudd el, hol rejtegeti Claes kincsét Soetkin és Thyl. Ugye, szeretsz?... Szép ördögöd, Hanske” Sose félj, Soetkin, Hanském százszorosan megadja a pénzeteket...

– Szegény bolond – rebegte elhaló hangon anyám.

És több szemrehányást nem tett. Dolgozni nem bírt már, egyre csak üldögélt a tűz előtt, görnyedten, köhécselve. Nele illatos füvekből főzetet kotyvasztott neki, de semmiféle orvos-ság nem fogott rajta. Tapodtat sem mertem mozdulni mellőle.

Végül már se enni, se inni nem tudott. Eljött a borbély, eret vágott rajta, de a vérvesztés úgy elgyöngítette, hogy mozdulni se bírt már a padkáról. Egy este, fájdalomtól kiégve, így szólt:

– Hála legyen az Istennek, végre magához vesz! Elhagyom az ördögök és boszorkányok világát. Claes, drága uram, jövök! Thyl, fiacskám, egyetlenem, megáldalak...

Homlokomra tette tört csontú kezét, és meghalt.

ELMARADT BOSSZÚ

Katheline nem mert virrasztani anyám mellett, Nelével kettesben imádkoztunk egész éjjel a halott lelki üdvéért. Hajnalban a nyitott ablakon berepült egy fecske. Nele fölfigyelt.

– Lélekmadár... Jót jelent. Soetkin följutott a mennybe...

A fecske háromszor körbecsapongta a szobát. Kisvártatva besuhant egy másik is, nagyobb és feketébb, mint az előző. Csivítelve cikáztak fejem körül.

– Édesapám, édesanyám! – suttogtam, és ömlött a könnyem.

– Megteszem, amit kértek. Hamvatok keblemen dobog.

És feljött a nap. Soetkint pedig elföldeltem a Szegények Temetőjében.

Úgy éreztem, megbomlik az agyam. Kába fővel, mit se látó

szemmel ténferegtem föl s alá. Éjjel gyakorta fölriadtam. Nele etetett-itatott, de hiába próbált szelíd szóval reményt önteni belém.

– Claes és Soetkin már a paradicsomban van – mondogatta biztatón. Én azonban csak annyit bírtam felelni:

– Hamvuk itt dobog a szívemen.

Nele sírva fakadt. Szeme tükrébe nézve rádöbbsentem: mennyire tönkretett a sors. Nele akkor fontos hírekkel igyekezett lelket verni belém. Elmondta, hogy a halászok céhmestere úgy tengődik magányosan otthonában, mint valami apagyilkos. Kiközösítik. Csak este merészkedik ki az utcára, mert az emberek hangosan gyalázzák, a kisgyermekek sikoltozva futnak előle – hóhér, hóhér! –, félnek, hogy elevenen fölfalja őket. Egymagában bolyong az alkonyat homályában, Damme három kocsmája közül egyikbe se teszi be a lábát, mert ott is ujjal mutogatnak rá, s a vendégek máris elmentek, ha csak egy percig is elácsorgott valamelyikben.

– A csaplórosok ezért annyira megutálták, hogy becsapták orra előtt az ajtót. Ez a sátánfattya mégse hunyászkodott meg, hanem feljelentette őket. A bíróság azonban úgy döntött, hogy a vendégek kiszolgálása nem kötelesség, hanem jog – újságolta Nele.

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen – suttogtam.

Egy este, amikor kiültem az ajtó elé, a küszöbre, Mathyssen, a bognár megsajnálta, és így szólt hozzám:

– Fiatal vagy még, Thyl! Ej, no, ne ereszd örök búnak a fejed! Nézz végre valami foglalatosság után, hogy feledd a fájdalmas csapást.

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen – suttogtam.

– Aj! – szólt Mathyssen. – Annak a nyomorult besúgónak még szomorúbb az élete, mint a tied. Kutya se áll szóba vele. A Vörös Súlyomhoz címzett lebujba jár iddoggálni, tudod, a Sluys-csatorna partján van, jó messze a várostól. Ott kiszolgálják,

mivel a kocsmáros szűkösen él, és fogához kell vernie minden garast, de még azok a rongyosok se beszélnek velem. Nagy büntetés ám ez!

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen – suttogtam.

S még ugyanaznap, amikor a Miasszonyunk harangja elütötte a kilencet, elballagtam a Vörös Súlyomhoz. Nem leltem ott a halázmestert. Amint a csatorna menti jegenyék közt bolyongtam, a holdfény rezgő pászmái közt egyszer csak belebotlottam. Oldalgó járással közeledett, és félhangon hablatyolt. Ahogy elhaladt előttem, megértettem, min töpreng.

– Vajon hova rejthették azokat a Károly-aranyakat?...

– Oda, ahol rálelt az ördög – feleltem, és elébe álltam.

Úgy megrémült, hogy porba roskadt. Onnan bandzsított föl véreres, diónyi nagy gülszemével. Olyan gyorsan hadart, hogy csak minden harmadik szavát értettem, de talán jobb is így.

– Hajajaj! Hát te vagy az? – fröcsögte, és vastag alsó ajkán csurgott a nyál. – Könyörülj rajtam! Te fiatal vagy, én meg öreg vagyok, és erőtlen. Nem dicsőség elbánni egy beteg vénemberrel...

– Miért tetted? – kérdeztem.

– Nem gyűlölet vezérelt – dadogta. – Én csak öfelségét szolgáltam, mert én mindhalálig hűséges vagyok hozzá. Érted? Hűséges... A hatalom iránti tiszteletből tettem...

Közelebb léptem hozzá. Föltápáskodott, és bicegve hátrálni kezdett, úgy vartyogta tovább szakadatlan:

– Légy kegyes, bocsáss meg! Visszaadom a bútorokat, amiket megvásároltam, egy petákot se fizetsz érte. Hát csak elég? Hét aranyforintot adtam értük. Mindent visszakapsz, és még egy fél forintot adok, bár magam se vagyok gazdag, ne hidd...

Összetett kézzel rimánkodott. Elkapta a kezemet, és megcsókolta. Úgy kaptam el a karomat, mintha pestises fertőtől félnék.

Láttam, milyen visszataszító, reszketeg és gyáva, letettem a

bosszúról.

Hátat fordítottam neki. Erre nyüszítve elinalt, bele a vakvilágba.

Útnak váltam hazafelé. Hirtelen loccsanás hallatszott, és fuldokló jajkiáltás. Megtorpantam, majd odafutottam a csatorna partjához. Kezemet nyújtottam, hogy kimentsem. Meglepően erős marka olyan görcsösen kapaszkodott belé, hogy majdnem berántott a vízbe. Nagyot húztam rajta, és feje fölbukkant a holdsugár csillogtatta hullámok közt. Amikor már nyögvekrákgova caplatott a sárban, otthagytam.

KERESD A SZABADSÁGOT!

Egy szeptemberi délután épp a küszöbön gunnyasztottam, és Nele édesen vigasztalt, amikor roppant árnyék vetült reánk a ferdén tűző, aranyárga, áldott nyárutói napsugarak közt.

– Megösmerek, fogdmeg, bár nem viseled már a poroszlók gúnyját! – köszöntöttem az érkezőt. – Mi szél hozott, jóember?

– A máglyákon ég az áldozatok zsírja, Flandria földjén ezen a nyáron is aratott a halál, lekasálta a pápa nevében az erős férfiakat és a bájos asszonyokat. Országunk kiváltságait eltörlik, alkotmányát lábbal tapossák, elbujdosnák takácsai és posztókereskedői, hogy idegenben dolgozhassanak szabadon – mondta halkán, de szilárdan, és komor tekintetű zöld szeme a láthatárt fürkészte. – Flandria hamarosan elpusztul, ha fiai segítségére nem sietnek. Te mitévő leszel?

– Nem tudom... Mióta elvesztettem szüleimet, sebhelyes talpam alatt inog a föld. Úgy érzem, balsorsú kölyök vagyok, semmi más...

– Apád szörnyű tűzben égett el, anyád a kínvallatásba és a bánatba pusztult bele. Megtoroltad-e halálukat?

– Megtehettem volna, hogy bosszút állok a hitvány besú-

gón, de futni hagytam. Nem ő a fő bűnös. A zarnoki hatalom züllesztette ilyen aljassá. Hiába vágyom arra, hogy boldogabbnak lássam ezt a szegény földet, amelyben őseim csontjai pihennek. Hiába könyörögtem Istenhez, hogy lakoljanak meg apám és anyám üldözői. Nem hallgatott meg. Már a búsongásba is belefáradtam. Úgy érzem, senki, semmi vagyok, tökéletlen, korlátolt és tudatlan, semmi erényem sincsen, tisztátalan vagyok, méltatlan bármi emberi vagy isteni kegyre...

Nele görcsösen belém kapaszkodott, dolgos kezével befogta a számat, úgy könyörgött:

– Nem igaz, nem igaz! Ne becsméreld magad, Thylken...

– Hagyd el, leánya – intette az óriástermetű poroszló, aztán hozzám fordult: – Jól beszélsz, te szénégető-ivadék. Ez már a gyógyulás jele, ez már az éltető keserűség.

– Igen ám, de azt áruld el, hova menjek.

– Keresd a Szabadságot! – felelte halkán, biztos szóval.

– Te csúfot üzöl belőlem? – fakadtam ki. – Nem értem ezeket a titkos szavakat! Arra felelj, mit kezdhetnék egymagam a hatalom ellenében?

Karjával búcsút intett. Felleghajtó köpönyege komoran lebent, akár a szürke, őszi felhő. Távozóban pedig visszaszólt:

– Hallottad! Keresd a Szabadságot! Meg a Hallgatag Herceget. Mást nem mondhatok. No, Isten áldjon, Thyl! Remélem, még találkozunk.

Föl kellett hát kerekednem.

Hajnalok hajnalán, amikor Nele még aludt, fogtam vándorbotomat meg tarisznyámat, s a Szabadságot keresve-kutatva elindultam Antwerpen irányában.

Már vagy három mérföldet tettem meg, amikor szekeret vettem észre az úton, számár lógatta előtte a fejét, az árokparton pedig két bokor bogánccs közt köpcös fickó üldögélt. Ürucombot rágszált, és jókat húzott egy flakóból, közben pedig szakadatlanul sóhajtozott és sírdogált. Ahogy közelebb bandukoltam,

hallottam ám, hogy a füles dühösen ordítózik.

– Mi bajod, Jan? – kérdezte teli szájjal a hordóhasú.

– Semmi – feleltem –, csak az, hogy szívesen früstökölne abból a bogáncsból, amely melletted virít.

A dagadt fölbámult rám, és nagyot rikkantott:

– Thyl! Komám! Mit keresel itt?

– Én a Szabadságot, Lamme. Hanem te miért pityeregsz az útfélen?

– Haj aj, elhagyott a feleségem – nyögte, és szájához emelte a butéliát.

– Ne ess neki – intettem barátilag –, mert a vedelésnek csak a veséd látja kárát. Annak való ez, akinek még butykosa sincs.

– Hadd lám, ügyesebben iszol-e – mondta, és odanyújtotta a flaskót. Fogtam, egyet emelintettem a könyökömön, és így szóltam:

– Spanyolnak nevezhetsz, ha csak annyi is maradt benne, amennyitől egy veréb lerészegül...

Lamme csak bámult, aztán megint csak könnybe lábadt a szeme. A fényesre szopogatott ürücombot elhajította, kolbászrudat kotort elő tarisznyájából, és nekiállt, hogy aggályos gonddal vékony karikákra szeletelje.

– Kenyeres pajtás – kérdeztem –, te csak eszegetsz szünet nélkül?

– Csak hogy elűzzem szomorú gondolataimat – nyögdécseltem, és markomba nyomott néhány karikát. Áhítattal nyeldekelttem, egészen érzékenyültem a finom íztől. Ő meg csak falt, falt, közben pedig hüppögve így beszélt:

– Kedves, drága feleségem... Emlékszel rá, Thyl? Milyen édes, teste milyen formás! Könnyű, mint a pillangó, dalos, mint a pacsirta. Hogy illett hozzá a méregdrága cicoma! Simogatásra való kacsójának sosem engedtem meg, hogy kormos serpenyőhöz nyúljon. Otthon magam söpörtem, mostam, vasaltam, csak-hogy megkíméljem őt minden munkától... No, majszold csak,

pajtás, ez jófajta genti fokhagymás kolbász ám...

– Miért hagyott el? – firtattam könyörtelenül.

– Hát tudom én? Imádott engem! Bolondul összevissza csókölt százszor is, ezerszer is az arcomon, csak a szájamon soha, egyszer sem...

– És vajon mivégből? – faggattam elképedve.

– Anyja nevelte ilyen szemérmesnek. Csakhogy megőrizze ártatlanságát, arra tanította: ha szájon csókolják, abból gyereke születik... Istenem, mikor látom viszont az én édesemet? Velem tartanál-e, hogy megkeressük?

– Veled én – csaptam a markába.

– Mennyi van még a butéliában? – kérdezte aggodalmasan.

– Semennyi – válaszoltam. Új flaskót kotort elő. Fölültünk a szekérre, s a füles elindult velünk, bánatos iázással. Míg a mocsár és a csatorna közti töltésen döcögtünk, eltöprengve simogattam a nyakamban függő zacskót, de hiába erőltettem az agyamat, csak nem tudtam megfejteni, mit rejt az a szó, hogy Szabadság.

Jókora utat nyelt el már a kerék, amikor aranypéNZ csilingeléseként csengő hang köszöntött a kocsisra:

– Adj Isten, Lamme! Nem láttad azt a hűtlen gonoszt?

– Nem én – dünnyögte pajtásom, és könnycseppet dörzsölt el szeme sarkában –, hiszen épp őérte rázatam magam... De mit akarsz te Callekentől?

– Én nem a te feleségedet kergetem, hanem Thylt! Úgy faképnél hagyott, hogy azt se mondta, fakalap...

Akkorát dobbant a szívem, hogy a szekér is megrendült alattam. Kidugtam fejemet a ponyva hasítékán, és így szóltam:

– Nele, hát nem ismeresz meg?

A leány megriadt. Egyszerre sírt és nevetett, csupa mosoly és könny lett az orcája, s így felelt:

– Nem ismerek rád. Köszönés nélkül odébbállsz! Hát van szíved?

– Nele – mondtam komolyan –, a Szabadság után kell men-
nem.

– Tudom, Thyl – bólintott –, s éppen ezért úgy gondoltam,
nem jó, ha magadfajta sovány legény úgy kel útra, hogy nem
visz magával egy kis elemózsíát.

Úgy bámultam, mint a Miasszonyunk-templom oltárképét.
Hogyan maradhatott annyi borzalom közepette olyan, mint az
az angyal azon a festményen? Tündér jár a nyomomban ebben a
szörnyű, vérgőzös világban? Ő meg csak nyújtogatta föl nekem
a tarisznyáját: olyan degeszre tömte, hogy majd kiszakadt. Vé-
gül is Lamme nyúlt érte.

– Hálás köszönet érte, Nele... Ni csak, sonka, liba, kolbász!
Aranyat érsz, kislány! Meg sem érdemel téged ez a kákabélű
himpellér, aki csak szóltan meregeti rád a szemét.

A nap ragyogott, és tüzesen sütött le Nele fejére. Magára
borította kötényét. Hogy egyedül maradhassak vele, így szóltam
Lamméhoz:

– Nézd csak, amott egy asszony bolyong. Nem ismerős?

– Hajjaj! – nyögte Lamme. – Tán csak nem a feleségem?

– Miért nem győződsz meg róla, vaksi vakondok?

– Igaz, igaz – szuszogta, és lehuppant a bakról, majd öles
léptekkel futott a női alak felé. Én pedig így szóltam Neléhez:

– Ugyan már miért nem jössz ide mellém?

Fölsegítettem, magam mellé ültettem. Tíz pár csókot adtam
neki egyvégből, és megkérdeztem:

– Hová igyekszel, szerelmem?

Nem felelt, szemmel láthatólag elbűvölte a boldogság. Én
pedig éppoly elbűvölten folytattam:

– Itt vagy hát... A lugasokban a rózsa szirma nem olyan
lágú, mint a te üde bőröd. Drága kincsem, megsimogathatom
azt a puha vállad? Nem hervasztom el én, faragatlan fickó, ezt a
rózsás fehérséget? Hogyan lehetsz ilyen zsenge? Katheline talán
tejben fűröszött téged?

Föl akart állni.

– Mitől félsz? – kérdeztem. – Ne süsd le tekinteted! Nézd, az én szememben milyen lobogó tüzet gyújtott a pillantásod. Istenem, miért nem élhetek ezer évet, hogy lábadnál pergethessem le esztendőimet, mint indiai gyöngyszemeket?...

– Te hízelgő! – felelte Nele, és vállamra hajtotta fejét. A napsugarak aranyburává varázsolták fölöttünk a szürke ponyvát.

A mezőn pacsirta dalolt. Lamme zsiros hangja törte meg ezt a földöntúli békességet.

– Hajjaj! – szuszogta, mint valami delfin, kövér verejtékcseppekben fürödve. – Rossz csillagzat alatt születtem...

– Hát nem a feleséged az a nő?

– De nem ám. Hanem afféle aggszűz. És milyen harapós! Amikor hitvesem iránt érdeklődtem, kijelentette, hogy jól tette nejem, ha elhagyott, mert minden férfi bitang, semmirekellő, eretnek, becstelen méregkeverő, és takarodjak az ő lóheretáblájáról, mert reám uszítja a kutyáját. S az a vérszomjas komondor ki is hasított egy cafatot a nadrágomból.

S olyan bánatosan tapogatta ülepét, hogy föl kacagtunk. Ő is elnevette magát. Mikor elkomolyodtunk valahára, engem annál szomorúbb érzés ütött szíven.

– Nos hát, rajta, gyerekek – mondtam leverten –, csak bátorság! Sárgulnak a levelek, nemsokára zuhog az eső, és a nap őszi ködben tér nyugovóra. Jön a tél, olyan, mint a halál, és hóból terít szemfödelet azokra, akik lábunk alatt nyugosznak. Szegény jó halottaim, hamvatok itt dobog a szívemen.

– Nem kell siratni azokat, akik az igazságért adták életüket – vigasztalt Lamme.

Megsimogattam Nele szőke selyemhaját, és mély lélegzettel szakadt ki belőlem a szó:

– Lelkem, ütött a búcsúzás órája. Isten tudja, mikor találkozunk legközelebb. Talán soha nem látom meg újra édes arcocskádat.

Nele rám nézett, ibolyaszín szeme ragyogott, akár a páros csillag, úgy kérincsélt:

– Miért nem szállsz le a szekérről? Sétáljunk még egy kicsit az erdőn.

– Aranyom, ne tartóztasd soká azt a fiút! – dünnyögte búbanatosán Lamme. – Föl kell lelnie a Szabadságot, és nekem is segít, hogy ráakadjak a feleségemre.

– Ne még! – könnyögött Nele, és sírva fakadt, de könnyein át gyöngéden mosolygott rám.

– Thyl – dörmögött Lamme –, csak nem hagysz egyedül az út elején?

– Komám – biztattam –, ott van nálad az a teli tarisznya, éhen nem halsz hát egy darabig. Indulj nyugodtan, Koelkerkénél utolérlek. No, eridj, eridj már...

– Jó, megyek – mormogott Lamme, és igencsak kölletlenül cöcögött a csacsinak.

Halkan nyikorogtak a kerekek, csekélyke port vertek föl, azt is tüstént elfújta az erős, de langyos szél, amely mintha juhnyáját kergetett volna az égen, merthogy csapatostul tipródtak oda-fönn a bongyor, szürke felhők. Hurkokat helyeztem el az erdőszélen, és hívogatóan fütyültem a madaraknak, vidám tüzet gyújtottam, és nyársat faragtam – de csak egyetlen poszáta röppent arra, Nele azt is elhessentette, mert sajnálta. Csak néhány baljós holló káromgott magasan a fejünk fölött.

Már Nele se tagadhatta, eljött az idő, indulnia kell hazafelé. Sírva lépegetett, nőttön-nőtt köztünk a távolság. Egyszer csak visszafutott, s a nyakamba borult.

– Már megyek – mondta.

És így tett tucatszor vagy tán többször is.

Aztán a beborult égalj párái közt egyszer csak eltűnt vékonyka alakja. Akkor sarkon fordultam, és nekilódultam, hogy utolérjem pocakos pajtásomat. Együtt szekereztünk tovább a brabanti hercegség felé.

FÜLÖP KIRÁLY S A KOLDUSOK

Nem kell sokat vándorolnia az utazónak, hogy elegendő hírt szerezzen Flandria és az emberi jószág, derekasság esküdt elleniségéről. Fogadóknban, kocsmákban, csapszékekben és útszéli lebukokban is szanaszerte rebesgették, hogy az uralkodó éjt nappallá téve szüntelenül irkafirkál, mogorván mázol teli sok-sok pergament. Fülöp papírrongyokra bízta rá kőszíve sugallta gondolatait.

– Londonban kézről kézre adnak egy gúnyrajzot – újságolta, a brüsszeli Vén Kakas fogadóban egy hajós kalmár –, a tulajdon két szememmel láttam. Okádéknak ábrázolják őfelségét, mondhatom. Fülöp macskákat zár a clavecin* nevezetű zeneszerszámba, kerek kis lyukakon kihúzott farkukat pedig izzó vassal égeti, így kényszeríti őket, hogy mancsukkal csapkodják a billentyűket, eszeveszett nyávogással. A király pedig ocsmány vigyorgással élvezi a förtelmes rút zenét.

– Változatosság kedvéért pedig eretnekegetésben gyönyörködik – tódította egy genti fűszerkufár. – Rebesgetik, hogy épp egy flamand szobrászt pörköltetett lassú tűzön, amikor felesége, Portugáliai Mária kilehelte a lelkét. És nem ment el haláltusájában vergődő hitvese betegágyához, hanem a flamand utolsó hörgéseit hallgatta roppant élvezettel...

– Országunkat vidám népe miatt is gyűlöli, kalmárainkat fényűző életük és gazdagságuk miatt, nemeseinket nyílt beszédük, merész magatartásuk, áradó jókedélyük miatt...

A lázadás a pápa és a római egyház ellen már úgy forrt minden agyvelőben, mint zubogó víz a zárt üstben. Tudtuk, Fülöp makacs, akár az öszvér, és szentül hiszi, hogy az ő akara-

* Ejtsd: klávszen (zongora ősi formája)

ta az Istené, s rá kell nehezednie az egész világra. A római katolikus, apostoli anyaszentegyházat egyetlennek, egységesnek, általánosnak áhította, minden módosítás és változtatás nélkül. S míg éjszaka csak hánykolódott ágyában, mint tüskéből vetett nyoszolyán, szakadatlanul könyörgött Istenhez, hadd legyen ő az eretnekek igaz hitre térítője, akkor is, ha egyeden nagy közös sírba kell is hánynia Németalföld minden lakóját.

Pápább lett a pápánál, és katolikusabb, mint a zsinatok. Flandria és Németalföld népével együtt szinte láttam távolból, a spanyolhoni Escorial homályos lakosztályában azt a koronás pókot, amint hosszú lábaival, ragacsos csápjaival épp feszíti ki hálóját, hogy foglyul ejtsen mindnyájunkat, és kiszívja legjobb-jaink vérért.

Apja, Károly uralkodása idején a pápai inkvizíció százezer keresztényt pusztított el máglyán, bitón vagy elevenen való elföldeléssel, s az áldozatok minden vagyona a császári és királyi kincsesládákba gyűlt. Fülöp úgy vélte, mindez távolról sem elegendő. A városi kikiáltók harsonaszó és dobpergés közepette mindenütt efféle rendeleteket olvastak föl:

– Tűzhalál mondassák ki minden eretnek fejére, legyen bár férfi, asszony vagy gyermek, ha nem vonják vissza tévelygésüket, és kötél által veszítsék életüket mindazok, akik visszavonják. Asszonyok és lányok elevenen temetessenek el, és testükön a hóhér járjon táncot...

És az ellenállás futótűzként harapódzott el az egész országban.

Hamar neszét vettük, hogy a húsvéti ünnepek előtt, április ötödikén több főúr, Nassaui Lajos gróf, Culembourg meg Broderode ura, az Iszákos Herkules, háromszáz nemesember kíséretében fölkereste a brüsszeli udvarban a kormányzói tisztelet betöltő pármai nagyhercegnőt.

– Úgy ám, bizony, négyes sorokban vonultak föl a palota hatalmas lépcsőházában – tudtam meg a fogadóban Broderode

kulcsárjától. – Ünnepelesen állítottak be a nagyterembe, és kérelmet nyújtottak át a kormányzónőnek. Ebben azt kívánták, kísérelje meg kieszközölni Fülöp királynál, hogy érvénytelenítse a vallásra, valamint a spanyol inkvizíció bevezetésére vonatkozó rendeleteket. Kijelentették, hogy országainkra azokból csupán zavargás, pusztítás és általános nyomorúság származhat.

– Honnan tudod te mindezt? – tudakoltam a kulcsártól, aki átutazóban tért be a fogadóba, és a vagyonos kereskedők meg más helyi urak is úgy hallgatták a szavát, akár a kinyilatkoztatást.

– Urunktól, magától – felelte a kulcsár. – Ő maga látta és hallotta, hogy az áruló Berlaymont ekként gúnyolta az összehívott nemesurak szegénységét: „Mitől se tartson, kormányzó asszonyom, ezek csak koldusok”... Nos, igen, ezek az urak a király szolgálatában igencsak elszegényedtek, ez tény és való. Büszkeségük azonban a régi maradt. Úgy fejezték ki megvetésüket ezekre a szavakra, hogy arcába vágták: „Megtiszteltetésnek tartjuk a koldus elnevezést, mert a nép javáért lettünk azzá!”

– És miről ismerszik meg az efféle koldus? – érdeklődtem. – Csak azért kérdem, hogy tudjam, kinek legyen szolgálatára, ha úgy hozza a szükség.

– Hát arról, hogy aranyérmét visel a nyakában, rajt egyik oldalt a király képmása, másik oldalt koldustarisznya fölött összefonódó két kéz. Van olyan is, aki bolondsipkát hímeztet a köpönyegére...

– No, ezt jól megjegyzem – mondtam. – Hanem egyvalamit sehogy sem értek, kulcsár uram.

– És mi legyen az?

– Hát hogy a nemesurak miért akarnak hűségesek maradni a királyhoz egészen a koldustarisznyáig. Miért nem törekednek arra, hogy megfosszák őfelségét országaitól, s ekként az a hóhér legyen hűséges mindörökre a koldustarisznyához?!

Lamme tele pofával zümmögve bólogatott helyeslése jeléül, és a fogadó vendégei valamennyien nekem adtak igazat. A kulcsár szemének élénk tekintete barátságosan szegeződött rám; a komoly udvari férfiú elmosolyodott, és így szólt:

– Derék, becsületes képed van, te legény. Igazi jó flamand módjára kérdeztél az imént. Mostanság merre visz az utad?

– A Szabadságot keresem, uram.

– Miféle Szabadságot?

– Ha meggletem, majd számot adok róla. Addig igyekszem szemmel tartani a feljelentőket, besúgókat, az inkvizitorokat. Mert most ezrével vélik úgy, eljött az ő idejük, hogy ártatlan embereket hitükért kínvallassanak, büntessenek, rangjuktól megfoszsanak, letartóztassanak, börtönbe vessenek, pöröket folytassanak le az igazságszolgáltatás törvényes kereteinek megtartása nélkül, megégessenek, fölakasszanak, lefejezzenek derék polgárokat, lányoknak, asszonyoknak korai sírt ássanak...

– Okosan beszélsz, te legény! – vágta rá a kulcsár s az egész ivőbeli sokadalom.

– Bizony, uram, jól tennéd, ha figyelmeztetnéd a gazdádat, hogy azok a drágalátos inkvizitorok úgy lehet, őt sem kímélik, hiszen szíves-örömet kaparintanak meg a gazdagok pénzét. A királyra ugyebár tekintélyes vagyonok szállnak ilyen esetekben...

– Szent igaz! – dörmögte a kulcsár, s az emberek zúgvamorongva bölintgattak, hümmögtek, csóválták a fejüket. – Mi a neved, szép öcsém?

– Thyl Ulenspiegelnek hívnak, kulcsár uram, és máglyán halt apám hamvai itt dobognak a szívemen.

– Nos, tudd: bármilyen jó vagy rossz hírrrel jöjj is, szívesen látott vendég leszel minálunk. Elég, ha énrám hivatkozol, az órálló bebocsát.

KÉMÉNYKÜRTŐBEN

Elnyertem Broderode, az Iszákos Herkules becsülését. Bizalmi embere, bizonyos doktor Agileus leveleket adott, hogy vigyem el Simon Praet úrnak, az majd megmondja, mi a teendőm. Igen ám, csak épp elfelejtették kilétemről tudósítani ezt az embert, nyilván azt hitték, jól ismer.

Simon Praet uram pedig szállást és ellátást adott ugyan, de azonkívül hallgatott, akár a csuka. Gyanakvóan kirekesztett ügyeiből. „Mármost mi dolgom nékem itt?!” – füstölögtem magamban. Ez a beteges és siralmas ábrázatú Simon, úgy tett, mindig aggodalmas gondolatokba merül. Bármilyen korán keltem, ő már talpon volt, ványadt arcában úgy csillogott szeme párja, mint aki halálos harcra készül: sűrűn sóhajtozott, olajos, fekete ujjait imára kulcsolta, karján és ingén jókora foltok sötétlettek.

Amikor éjszakánként némelykor kalapácsütéseket hallottam, úgy döntöttem, hogy kifürkészem, honnan ered a zaj. A lehető legszívélyesebben meghívtam Simon urat a Kék Liba csapszékbe. Hát nagyon kelletlenül tartott velem, lógó orral csóválta fejét, amikor úgy tettem, mintha fejembe szállt volna az ital.

– Istenkém, árt szegénykének ez a duhaj dorbézolás! – dűnnyögte szánakozva. – Haladéktalanul haza kell támogatnom!

Csuklottam, tántorogtam, danolásztam, adtam a részegyet, úgy botorkáltam föl a lépcsőn a padlásra, ahol macskák honában háltam. Simon gyöngéd gondoskodással támogatott, mintha a kisöccse volnék.

– Istenkém, de kár, hogy ilyen kortyondi ez a kákabélú kölyök! – sajnálkozott. – Pedig a pofikája olyan, akár a viruló ifjúság!...

Lefektetett, elsietett, s én nemsokára megint hallottam a ko-

pácsolást. Lábujjhegyen leosontam a keskeny fokokon, a hetvenkettedik után nesztelenül eljutottam a pinceajtóig. Fénysugár szűrődött ki a résen. Belestem. Simon röpíveket nyomtatott.

– Biblia készül itt? – kérdeztem halkán.

– Ha az ördögfattyaival tartasz, jelents fel! De ha van Istened, nyelvednek börtöne legyen a szád! – mondta feszülten.

– Hatszor ért engem keresztvíz – feleltem. – Van Istenem, ő segített Philippe de Beauvoir hadnépének legyőzésében is. Miért éjnek évadján dolgozol?

– Mert nappal, hogy feleségemet és gyermekeimet elartsam, a király kegyeden és gonosz rendeleteit teszem közzé. Ilyenkor viszont Isten igaz igéjének a magvait hintem, hogy így tegyem jóvá a napközben elkövetett rosszat.

– Derék ember vagy – mondtam. – Kérlek, tisztelj meg azal, hogy munkát adsz nekem!

S attól fogva együtt tevékenykedtünk. Estétől kivilágos kiviláradtig nyomtattuk a Szentírást, ódon, gyönyörű betűkkel, amelyek Laurens Costernek, a könyvnyomtatás nemes művésze nagy terjesztőjének az idejéből származtak.

Nagyon sok mindent tanultam tőle, többek közt a láthatatlan írások olvashatóvá varázslását a legkülönfélébb hártványon, víz, tűz és vegyszerek segítségével. Ez mesterségünkhöz tartozott, s én nem hittem volna, milyen nagy hasznát veszem még egyszer! Aztán rendkívül különös feladattal bízott meg. Ma is borsózik a hátam, ha eszembe jut.

Egy este, vacsora után, amint lenyeltem az utolsó falatot, indultam a műhelybe. Simon azonban félrehívott.

– Hallod-e, testvér, van-e benned bátorság?

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen.

– Mukkanás nélkül tudnál-e gubbasztani egy kürtőben?

– Hm! Isten kegyelméből erős az ágyékom, és rugalmas a lábam szára, fára úgy mászok, akár a macska. De mit keresnek ott?

– Ki kéli hallgatnod, amit a szobában beszélnek. Van-e benned türelem és jó emlékezet?

– Tégy próbát velem, Simon – feleltem. – Nálam jobbat aligha lelsz!

– Akkor figyelj! Fogd ezt a kártyát, siess Dendermondéba, ott kétszer erősen s egyszer halkan kopogj annak a háznak az ajtaján, melynek ihol a rajzolt képe. Ha valaki megkérdi, te vagy-e a kéményseprő, feleld azt, hogy nem vesztetted el a kártyát, s akkor beereszt.

– Kik gyűlnek ott össze?

– Kiváló nagyurak vesznek részt a titkos találkozón. Hallgató Vilmost, az orániai herceget arról ismered meg, hogy minden szavát olyan lassan ejti, mintha egyenként rakná patikamérlegre őket. Egmont gróf nyers, dölyfös, metsző hangon beszél. Hoogstraeten úrra rekedt dörmögéséről ismersz rá, De Hoornra pedig pincemély morgásáról; Nassauai Lajos gróf keményen és katonásan pattog...

– Mikor keljek útra?

– Most, az éjszaka leple alatt. Nagy szerencsétlenség fenyegeti Flandriát, Thyl! Tudnunk kell, mire vállalkoznak uraink. Tedd, amit kell!

Úgy tettem. Dendermondéba alkonysötéttel surrantam be észrevétlen. Aki beeresztett a házba, megvizsgálta a felmutatott kártyát, majd a jól kisöpört kandallóhoz vezetett. Hunyorogva nézegetett, s így szólt:

– Szerencsére jó karcsú fiú vagy, csak az eszed ne legyen sovány! Most mássz föl a kürtöbe! Kampókat találsz benne a lábadnak, a fenekednek meg ülőkét.

– Örvendezve látom, hogy nem ég a tűz, – jegyeztem meg fölfont szemöldökkel. Az ismeretlen elmosolyodott, és integetett.

– Nyugodj meg, nem is fog, gondom lesz rá...

Hát ez csak félig-meddig sikerült neki. Én gyorsan elhe-

lyezkedtem a jól rögzített deszkadarabon, és veszteg vártam. Nemsokára nyílt a terem ajtaja, és valahányszor nyílt, engem minduntalan szélroham járt át. Ujjamba haraptam, hogy ne hallják meg a fogvacogásom. Körülményes üdvözlések és széktologatás után a nagyurak beszélgetni kezdtek, aggodalmaikról, az állam jövedelmeiről, a rossz pénzügyigazgatásról. Aztán hirtelen éles, kevély hang vágott bele a csevegésbe, Egmont grófé:

– Urak! Miért jöttünk össze másodízben? Hiszen Hellegatban egyszer már eldöntöttük, mi a teendő!

– A király egyre bosszúsabb és türelmetlenebb – válaszolt De Hoorn. – Véget kell vetnünk a halogatásnak.

– Országainkat veszély fenyegeti: meg kell védenünk az idegen hadsereg támadása ellen – mondta súlyos szóval Orániai Vilmos, akit a nép csak úgy hívott: a Hallgatag Herceg.

– Nem tartom valószínűnek, hogy urunk és királyunk hadsereg küldését tartaná szükségesnek – csattant föl háborogva Egmont gróf. – Az urak gondoskodásának köszönhetőleg minden lecsöndesedett.

Izgatott mormogás kezdődött. Valaki – talán Egmont gróf fivére – hízelegve így szólt:

– Főleg kegyelmed jóvoltából...

Erre már gúnyos zúgolódás támadt, és ezen csak a Hallgatag Herceg hangja hatolt át:

– Fülöpnek tizennégy hadosztálya van Németalföldön, s a katonák mind hívei annak, aki Gravellines-nél meg Saint-Quentinnél parancsnokolt.

– Nem értem – mondta vontatottan Egmont.

– Szóból ért az ember – jelentette ki Orániai Vilmos. – Most azonban méltóságod előtt felolvastatok néhány levelet. Először is szegény Montigny úrét.

– „A király rendkívül haragszik amiatt, ami Németalföldön történt, és kellő időben büntetéssel fogja sújtani a zavargások szítóit” – dönögte egy ismeretlen orrhang, nyilván a titkáré.

– Fázom! – szólt ekkor dohogva Egmont gróf, és kikiáltott a terem ajtaján. – Háznagy! Rakass tüzet!

– Természetesen majd magam – hallottam annak a hangját, aki a kürtöbe küldött, majd gyors léptekkel elkopogott, aztán csoszogás-szuszogás közepette fahasábokat halmozott alám. – Sose félj! – ütötte meg lehelethalk suttogása a fülemet. – Napok óta vízben áztatom őket...

Biz nem is nagyon gyúladoztak a lángok, viszont a roppant sziszegés-pattogás muzsikájára bodor füstgomolyok kavarogtak körülöttem. Csorgott a könnyem, kékülve-zöldülve kapkodtam levegő után. S egyszer csak, zsuppsz, észre se vettem máris akkorát tüszköltem, hogy majd a fejemre dült a kémény.

Jézus! Mi lesz ebből? Ha rajtakapnak a hallgatózáson, koncra háynak, mielőtt bizonyíthatnám honfiúi jó szándékaimat! A háznagy azonban, úgy látszik, élt a gyanúpörrel, mert abban a pillanatban éktelen jajveszékelés verte föl a termet.

– Te barom! – förmedt rá a titkár náthás hangja a háznagyra. – Jaj a lábam! Lesántultam! Három kandallófát dobtál a tyúk-szememre!

– Te löktél meg, szekretárius uram – mentegetődzött a háznagy.

– Igen, mert immár nemcsak a takonykórtól fulladok meg... már bocsánat! – kesergett a titkár. – A teremben vágni lehet a füstöt!

Akkor már mindenki köhögött és szipákolt, mert karcsúságom ellenére éppen eléggé eldugaszoltam a kürtöt. Hoogstraeten gróf szapora harákolás közepette olvasta föl Alava spanyol nagykövet leveleit.

– Ezeket Alava a helytartónőhöz intézte, de nekünk sikerült elfognunk a futárokat – magyarázta Hoogstraeten gróf. – No, lássuk csak! A követ azt írja: „Minden bajt, ami Németalföldre szakadt, hárman idéztek elő: az orániai herceg, Egmont gróf és De Hoorn úr. E három úr felé jó képet kell vágni, és azt kell

elhitetni velük, hogy a király az ő szolgálataik segítségével szándékozik az országot engedelmességben tartani maga iránt. Ami a két másikat, Montigny és De Berghen urakat illeti, azok ott maradjanak, ahol lenniük kell”

– Ah! – sóhajtottam föl kormos tömlöcömben. – Inkább pácolódom e füstfogta téglák közt, mint Spanyolhon nedves bőrtönében!

– Nevezett követ hozzáteszi, hogy őfelsége így beszélt Madrid városában... – folytatta Hoogstraeten gróf. – Hrrr! Hrrr! Bocsánat!... „Mindaz, ami Németalföldön történt, csökkenti királyi tekintélyünket, lealacsonyítja Isten tiszteletét, és mi inkább kockáztatnók valamennyi többi országunkat, semhogy ilyen lázadást büntetlenül hagyjunk. Elhatároztuk, hogy személyesen Németalföldre megyünk, és hogy segítséget kérünk a pápától meg a császártól. A jelenlegi bajoknak alatta fekszik a jövő üdve. Németalföldet visszakényszerítjük föltétlen engedelmességre jogarunk alá, és tetszésünk szerint módosítani fogjuk az ottani államrendet, vallást és kormányzatot”

Szavai rekedt hörgésbe fulladtak.

– Bort, bort! – hallatszott a teremből, majd serlegek csengése, csobogás, csoszogás, aztán Hoogstraeten dercés hangja: – Hazánkra iszom!

Az asztal márványlapján csattogtak a kehelyaljak, és Hoogstraeten gróf így szólt:

– Rossz óra virrad a belga nemességre. Tanácskoznunk kell a védekezés eszközeiről.

Csönd támadt. Nagy sokára zendült csak föl Orániai Vilmos megfontolt beszéde:

– Ellenállásunk azon áll vagy bukik, hogy Egmont gróf hajlandó-e segítségünkre sietni és megakadályozni, hogy a spanyol behatoljon országunkba. A gróf Gravellines-nél és Saint-Quentinnél két ízben megremegtette Franciaországot, és minden flamand katona elismeri hadvezéri rátermettségét.

– Sokkal mélyebben tisztellem a spanyol uralkodót, sem hogy azt higgyem: lázadók módjára kell fegyvert fognunk öfel-sége ellen. Csak húzódjanak vissza azok, akik félnek a haragjától. Én maradok.

– Fülöp irgalmatlan bosszút áll – mondta Orániai Vilmos.

– Én bízom benne – felelte dacosan Egmont gróf.

– Abban is, hogy nyakadon marad a fejed? – érdeklődött Nassau Lajos katonásan pattogó szóval.

– Minden marad a régiben – válaszolt élesen Egmont –, a fejem is, a hűségem is.

– Elveszted az előbbit, ha nem veszted el az utóbbit – je-gyezte meg talányosan Orániai Vilmos. – És jaj a késlekedők-nek!

Egmont gróf ekkor hevesen kitört, indulatos hangja szinte vijjogott:

– Grammontban felköttem huszonnégy protestánst! Ha a nagy prédikálgatás véget ér, ha a képrombolókat megbüntetik, lecsillapul a király haragja!

– Csalóka remények – jelentette ki a Hallgatag Herceg, nyugalmasan, mint valami jövendőmondó.

– Fegyverezzük föl magunkat bizalommal – mondta Eg-mont.

– Fegyverezzük föl magunkat bizalommal – visszhangozta De Hoorn.

Vassal kell fegyverkezniünk, nem bizalommal – vetette elle-nük Hoogstraeten úr.

– Uraim, távozom – szólt a Hallgatag Herceg.

– Isten veled, föld nélküli herceg! – búcsúzott Egmont.

– Isten veled, fej nélküli gróf – búcsúzott a Hallgatag.

– Hentes vár a juhra és dicsőség a katonára, aki megmenti apáink földjét! – pattogott szilajon Nassau Lajos.

– Nem tehetem – vetette oda elkészönőben Egmont.

Az urak elvonultak.

Haladéktalanul megvittem a híreket Simon Praetnak. A nyomdász barázdált arca szürkére sápadt, és így szólt:

– Egmont áruló. Áldozatok vére, hullj fejére az udvaroncoknak!

És megfogant az átok. Hanem ez a szent ember sem végezte különül. Az ő nyomdájából kerültek ki azok a szépséges flamand Bibliák, amelyek egész Brabant, Flandria, Hollandia, Zéland, Utrecht, Felső-Yssel és Gelderland földjén elterjedtek, mindaddig, amíg fővesztésre nem ítélték, és Krisztusért meg az igazságért életét nem adta.

EGMONT GRÓF

Októberben, árpaérés hónapjában, alkonyattájt, épp Gentbe igyekeztem fontos levelekkel és szóbeli üzenetekkel, amikor észrevettem Egmont grófot. Mint utóbb megtudtam, akkor épp hazatérőben volt a kolostorból, ahol Saint-Bavon apátúr nemes társaságában dáridózott és mulatozott. Dúdolgotós kedvében lévén álmodozva ringatózott lassan léptető lova hátán. Kísérete jócskán lemaradt mögötte. Gondoltam egyet, előkaptam a tűzszerszámot, szikrát csiholtam, meggyújtottam lámpásom kanócat, és háromszor Egmont gróf felé lengettem a hártyaszemes alkalmatosságot.

Abbahagyta a zümmögést, és odaszólt:

– Mit akarsz?

– Ezt a világosságot ajánlom gróf uramnak – kínáltam.

– No, állj odébb, és hagyj békén – vetette oda élesen, fohgyról.

– Nem mehetek – válaszoltam.

– Rád húzzak tán egyet az ostorommal? – kérdezte bosszúsan.

– Akár tizet is, ha lámpavilágot gyújthatok méltóságod fejé-

ben, és ellát végre egészen az Escurialig.

– Ugyan mit tudsz te az Escurialról, csavargó?

– Alighanem többet, mint uraságod.

– Eh, takarodj már, arcátlan!

– Már pedig hasznos értesülést kell közölnöm, sürgetősen!

Megsarkantyúzta hátasát, nekem ugratta, hogy leszorítson az országútról. Fél kézzel elkaptam a megbokrosodott paripa kantárját, és így szóltam:

– Uram! Hentes vár a juhra és dicsőség a katonára, aki megmenti apáink földjét – idéztem Nassau Lajos szavait, még katonás hanghordozását is. Visszafogta táncoló lovát, és hüledezve hajolt hozzám:

– Ki vagy te, vészmadár?

– Thyl Ulenspiegel vagyok, annak a Claesnek a fia, akit hi-téért elevenen elégettek. Hamva itt dobog a szívemen, és azt sugallja, hogy Egmont, a legkiválóbb katona háromszorosan győztes sereget állíthat ki Alba herceg ellen.

– Hah, téged hát a Hallgatag küldött? Vagy netán a Nassau? – legyintett. – No jó, bárki küldött, vidd hírül, hogy nem vagyok áruló!

– Nagyúr, mentsd meg az országot! – kérleltem keserű hangon. – Isten téged ajándékozott meg a legnagyobb vezéri tehetséggel!

– Elég! – förmedt rám türelmét veszítve. – Hordd el magad!

– Gyújts lámpavilágot a fejedben meg a szívedben – mondtam halkán. – Vassal fegyverkezz, ne bizalommal!

Ekkor ért oda a kísérete. Egy csatlós már emelte ostorát, hogy eltángáljon, de Egmont gróf elhessentette.

És talányos arccal ingatta fejét, amikor búcsúzóul így köszöntöttem:

– Elveszted a fejed, ha nem veszted el a hűséged...

Még ugyanazon az őszön összeakadtam vele másodjára is. Foga volt már az időnek akkoriban, és én betértem a Csíkos

Vadmalachoz címzett vendégfogadóba, hogy lélekmelegítőként némi forralt bort vegyek magamhoz. Kellőképpen feltöltekzvéen illatos és zamatos nedűkkel, éppen fejembe vágtam süvegemet a küszöbön, hogy útra keljek, amikor a gróf odaért. Holmi kocsmaszolgának hihetett, mert fölállt a kengyelben, és vacogós hangon rám kiáltott:

– Ihatnám!

Tüstént terültem-fordultam, és hoztam a teli kancsó párolgó italt. Akkor megismert ögrófsága, és így szólt:

– Lám csak! Most itt károgsz, baljós holló?

128

– Uram – feleltem –, megmondanád-e nekem, mi pirosabb? A torkon lecsurgó bor vagy a nyakból kibuggyanó vér?

Nem felelt. Ivott, fizetni akart, de én intettem, hogy nem fogadom el a pénzt. Elment. Utánaszóltam:

– Még nem késő, gyújts lámpavilágot!

CSELSZÖVÉNY

S Orániai Vilmos, a Hallgatag Herceg elvonult Isten vezérletével. Alba hercege törvénybe idézte őt is, fivérét is, Hoogstraetent is, De Berghent, Broderodét s az orániai herceg egyéb barátait. Jóakarató igazságszolgáltatást és könyörületet ígért nekik, ha megjelennek színe előtt ők azonban vonakodtak eleget tenni a felhívásnak. Egmont gróf és De Hoorn nem követték a példájukat. Gyöngének bizonyultak a kötelességtudásban, s ezzel fejükre vonták Isten ítéletét.

A két grófort elfogták.

És hogyan festett Alba herceg kímélete és megbocsátása?

Én láttam. Tiszta egű, enyhe júniusi napon a brüsszeli városháza előtt, a piactéren vérpadot ácsoltak, fekete posztóval vonták be, és három vashegyű póznát állítottak föl mellette.

– Melyik közülük Alba hercege? – faggatott Lamme, amikor az udvari előkelőségek fölvonultak a kivégzésre.

– Az a hétrét görnyedt dögmadár, az! – mutattam rá az emberiség szégyenére. – Olyan belapult az a szűk homloka, mint valami majomé, hosszú kenderszakálla meg úgy lóg, mint a ki-rojtosodott akasztófa-kötél! Hogy fojtaná meg vele az Isten! Ezt a póklábú szörnyszülöttet akkor okáda országunkra a Sátán, amikor fölfordult a gyomra!

És annak a vesztőhelynek a bakacsinján fejezték le, pallossal, a két Egmont grófot meg De Hoornt. És a király örökölt. És a grófok fejét a vascsúcsokra tűzték.

Ez idő tájt a Hallgatag Herceg hadakat gyűjtött, és háromfelől hatolt be Németalföldre, ahol így fohászodott föl a nép:

– Áldottak legyenek, akik az eljövendő fekete napokban fennen tartják majd szívüket és egyenesen a kardjukat!

Fülöp király Németalföld lakóit egyetemlegesen és egyenként vétkesnek nyilvánította felségsértésben azért is, mert az eretnekséghez szegődtek, azért is, mert nem szegültek az új hit ellen. A felségárulásért csak büntetés járt, a kegyelemnek még a reménye sem. És a király örökölt. Aratott a halál abban a gazdag országban, amelyet az Északi-tenger, az Emden grófság, az Amise folyó, Vesztfália, Cléves, Juliers és Lüttich tartományok, a kölni és trieri püspökségek meg Lotaringia és Frankhon határolnak. Aratott a halál háromszáznegyven négyzetmérföldnyi területen, kétszáz fal övezte városban, százötven pallos jogú községben, mezővárosokban, falvakban, mezőségeken és síkságokon. És a király örökölt.

Apáink földjét csontházakká változtatták, menekültek belőle a művészetek, elhagyták a mesterségek, szöktek belőle az iparok. Vér és könnyek! Végromlás súlyosult a máglyákon, a bitónak használt út menti fákon, a gödrökben, ahová elevenen temettek ártatlan kislányokat, a vízbe fojtó ketrecekben, a fölper-

zselt szalmakunyhókban, ahol füstbe és hamvukba fulladtak az áldozatok. És a király örökölt.

Én azonban tudtam: az ország vitéz férfiai nem fogják hagyni, hogy bárányok módjára mészárolják őket, hanem ők falják föl farkasokként a király katonáit. Egyre több ilyen fegyveres bujdosóval találkoztam. Portyáikon nyugtalanították Alba herceg sárga és vörös ruhájú harcosait, ölték, fosztogatták őket, aztán szurdékaikba menekültek. Rongyosan, ádázan, elszánt büszke tekintettel kóboroltak erdeinkben fejszékkel, alabárdjakkal, kardjaikkal, törökkel, lándzsáikkal, kézíveikkel, muskétáikkal. Kerestem köztük a Szabadságot, de nem találtam.

Háború, háború, háború! Spanyolok sanyargatták népemet, pusztították jószágait, jó pénzünk tönkrement, és patakokban folyt a vérünk, s abból senkinek semmi haszna se tellett, ha csak annak a királyi gazembernek nem, aki szörnyű díszekkel gyarapította koronája tekintélyét: vérvirággal, zsarátrubinttal. Romok, vér és könnyek közt hiába kerestem atyáim földjének az üdvét. A hóhérok országszerte akasztottak, négyeltek, égettek, csigáztak. És a király örökölt.

Akkor már szerte Flandriában mindenütt énekeltük a riadó-dalt:

*Hej, Németalföld! Jól vigyázz!
Időd elérkezett!
Szabadságod ne sújtsa gyász!
Kincset és életet
áldoztak érte őseid,
vért ontván ontva híven –
most szörnyűmód próbára tétetik,
el is űzhetik innen...*

A haza sorsa szent legyen!

*Sok városod s a nép
régóta edzi szüntelen
elméjét s erejét.
A nemes tüze nem lohad,
páratlan bátor őriünk.
Fékezzétek meg a spanyolokat!
Kotródjanak mitőlünk!*

*Védd, őrizd, oltalmazd hazád!
Rút cselet sző a spanyol!
Ki ne forgasson a galád
múltad jogaiból!
Ha törvénytek megőrzitek,
hős férfiként kiálltok,
az Úristenhez tárván kezetek,
Ő is ügyel tirátok!*

Szeptemberben a Hallgatag Herceg hat tábori löveggel és négy ágyúval meg tizennégyezer flamanddal, vallonnal és némettel átkelt a Rajnán. A burgundi sárga és vörös zászlók alatt huszonhatezer ember kelt ellene, tizenhét tábori löveggel és kilenc nagy ágyúval. És Orániai Vilmosra semmi siker nem várt ebben a háborúban, ezért újra meg újra kitért az ütközet elől.

A tábort csakhamar meghasonlás dúlta föl. Két párt alakult, és szüntelenül civakodott.

– A Hallgatag Herceg hazaáruló! – zúgolódtak a bajkeverők.

– Majd a torkotokra forrasztjuk szemérmeden hazugságaitokat! – ripakodtunk rájuk mi, akik bíztunk Orániai Vilmosban. Amikor azonban Lüttich környékén vonulási hadműveleteket végeztetett keresztül-kasul a környéken, hogy megtévessze velük Alba herceg éberségét, a bizalmatlanság futótűzként terjedt. Dulakodásokká fajult a feszültség, az ellenfelek mindenfé-

le fegyverrel összecsaptak, eldőrdültek még a puskák is. A lödözés zajára előjött urunk, Orániai Vilmos, és átment a marakodó felek közt, hogy megbékítse őket. Egy golyó lesodorta oldaláról a kardját. Véget vetett a tusakodásnak, körbejárta az egész tábort, hogy ellenfelei ne suddoghassák: „Meghalt a Hallgatag, meghalt a háború!”

Másnap, éjfél tájt, amikor felderítőutamról visszatérőben alig vártam már, hogy átadjam urunknak a leveleket meg szóbeli üzeneteket, furcsán rekedt káromgást hallottam egy út menti viskó felől. Háromszor hangzott föl.

– No, ez a holló torokgyíkban szenved! – gondoltam, és nesztelenül elbújtam a cserjésben. Messziről fölhangzott a válasz: valaki három ízben karácsolt.

– Ej, be jól számol ez a tudós madár – véltem –, mégis, milyen nagy számár!

Akkor a kunyhó küszöbén megjelent valaki. Közelebb loptam, és hallottam, amint megkérdezte a hozzásiető két árnyékot:

– Mit végeztetek?

– Jó munkát – felelte vidáman az egyik. – Jó nagyokat hazudtunk király urunk érdekében...

– Nagy a széthúzás a táborban?

– Napról napra nőttön-nő... Hol vannak a levelek?

– Kerüljtek beljebb – tessékeltte őket az ismeretlen. Odabent lámpát gyújtottak, de valami pokrócfélével elfüggönyözték az ablakot. Szerencsére mégis kiszüremlett mellette egy kis fénycsík, ott beleshettem. A kunyhó lakója paraszti gúnyát viselt, de az álöltözék lehetett, mert ő osztogatott parancsot a másik kettőnek, pedig ruháikról látszott, hogy nemesemberek. Kapkodó mozdulatokkal törték föl a két irat pecsétjét, és olvasás közben örvendezve vigyorogtak. A pörgűnyás pedig bort hozott, koccintott velük, majd tanácskozásba fogtak.

– Ajjaj, ennek se vége, se hossza – dörmögtem az egyre kö-

dösebb éjszakában. Aztán egyszer végre fölkerekedtek. Vendéglátójuk kézilámpást adott nekik, majd az ajtóban megvereggette a vállukat.

– Csak így tovább, pajtások! Ha eredménnyel jár a rendbontás, nem bánjátok meg! Nem csekély summa üti a markotokat!...

A párák úgy megsűrűsödtek, hogy észrevétlenül követhetem a két imbolygó fényfoltot, csak épp azt nem tudtam, merre járunk. Akkor kaptam észbe, amikor a tábortüzek sárgászörös derengése fölsejlett a ködszítalós sötétségben. Jézusom! Ha ezek elvegyülnek a hadinép közt, bottal üthetem a nyomukat! Le kell fülelnem őket! Azám, de hogyan csípek nyakon egyszerre kettőt? – Megállj! – kiáltottam utánuk torkom szakadtából.

Az egyik futásnak eredt, a másik felém lőtt, hangirányban. Jó hallása lehetett, mert pisztolygolyója mellém csapott a bozótba. Nem maradt más választásom: lekaptam vállamról íjamat, s a vesszőt az elől futó lámpakörébe zuhintottam. Annyi esze nem maradt, hogy elhajítsa a világító szerszámot, s ez lett a veszte. Hallottam, hogy följajdul, lerogy. És lámpása kanóca kialudt. A másiké azonban még nem. Ám ez a lidércláng is ellobbant, amint odaszisszentettem a második nyilat, nehogy még újratölthesse mordályát. Szerencsére nehézkes banni efféle kézfegyverrel, sokáig tart, amíg fölporozzák. Az első sebesült is elsütötte a magáét, már fektében, de ő sem talált.

Durrogtatásukra tüstént megbolydult a tábor. Nemsokára fáklyás csapat élén odaért a porkoláb.

– Moccanni se merj! – ripakodott rám. – Add át a fegyveredet!

Feléje nyújtottam az íjat.

– Puska? Pisztoly? – kérdezte fenyegetően.

– Azt amazoknál keressed, porkoláb! – mutattam a homályba. – Én a vadász vagyok, ti szedjétek föl a vadat.

S a fáklyásokat arrafelé vezettem, ahol azok ketten elestek. Könnyűszerrel megtaláltuk őket. Mindkettő szívszagatóan óbégatott. Az egyik nemesúr hasmánt feküdt, és a füvet rágt a kinyájában. Ülepének vastaghúsába jó mélyen befűródott a vesző. A másik sötét alaknak a jobb tenyerét ütötte át teljesen a vashegy; el kellett törnünk a nyílszárat, hogy kiszabadíthassuk a sebből. A bős hadfi keservesen siránkozott:

– Jaj, folyik a vérem! Ki az orvtámadó?!

– Végem van! Szíven lóttek! Meghalok! – visított a másik, amikor hamarjában kitepték farpofájából a szakállas vascsúcsot. Aztán fölháborodva förmedt rá a porkolábra: – Azonnal verjétek gúzsba a nyilazó gazembert! Mi a herceg kíséretéhez tartozunk!

– Hátrább az agarakkal! – kiáltottam a katonákra, akik önkéntelenül is engedelmeskedni akartak a nemesúr parancsának. – Követelem, hogy hercegünk tegyen igazságot!

Akkor már százával vettek körül bennünket. Lamme kedves holdvilágképe is föltűnt a tömegben, több flamand földink közepette.

– Testvérek, rohanjatok az út menti kunyhóba, és fogjátok el benne az álruhás parasztot! – szóltam nekik, majd a fáklyásokkal együtt a Hallgatag Herceg sátra elé vonultam, landsknechtek, zöld-sárga zubbonyos alabárdosok kíséretében.

Urunk felhős homlokkal lépett elő a szövétnekek világosságába. A porkoláb zavart köhéccseléssel vádolni készült engem, én azonban szavába vágtam, s elmondtam, mi történt.

Mire befejeztem, Lamméék hozták már a tépett condrajú álpoört, aki dühödten hánytavetette magát a kérges markokban.

Ám odaért addigra Hollenhauseni Frigyes, a hesseni örgróf, Schonenberg Albert, Nassau Lajos, Hoogstraeten gróf, Antoine Lalaing, Malines kormányzója is. A két sérült átkokat fröcsögve igyekezett belém fojtani a szót, a Hallgatag Herceg azonban végül is utasította a porkolábot:

– Motozzátok meg őket!

A nemeseknél megtalálták Granvelle pecsétetes leveleit, amelyek arra uszították őket, hogy szítsanak visszavonást Orániai Vilmos kíséretében, mert ezzel csökkentik leginkább az erejét; szorítsák engedményekre és szolgáltatassák ki Alba hercegnek, az majd fejét véteti érdeme szerint. Jó urunk titkára fennhangon olvasta:

– Finoman és burkolt szavakkal kell feketére festenetek Orániai Vilmost, hogy a seregbeliek ténynek fogadják el a rágalmakat. Azt kell terjesztenetek, hogy a saját hasznára már külön megegyezett Alba herceggel. Akkor majd kapitányai és katonái megutálják, hitványnak tekintik és letartóztatják, jutalomképpen mindegyikőiknek egy-egy ötszáz aranyról szóló utalványt mellékelek, az összeget az antwerpeni Fuggerek bankjában vehetitek át...

Amikor ez elhangzott, a két nemesúr már vinnyni se mert, a harmadik is lehorgasztott fővel roskadozott Lamme mancsának nem csekély súlya alatt.

A Hallgatag pedig nevéhez méltóan azok felé fordult, akik már régóta gyanakodtak rá, némán a három árulóra mutatott. Csak ennyivel jelezte szemrehányását bizalmatlanságukért. Az egész vitézi nép óriási zajgásban tört ki:

– Sokáig éljen hűséges hercegünk! Kövessük az Orániait! Kaszaboljuk le ezt a három felforgatót! Hányjuk koncra! Kutyák elé a holttestüket!

A három nemesúr térdre roskadt, úgy könyörgött kegyelemért. A Hallgatag így szólt:

– Nem bánhatunk velük ellenségeink erkölcsé szerint. És nem holttesteket kell a kutyák elé vetni, hanem a lelki gyöngeséget, a kétséget a tiszta szándékok iránt!

És az urak, a katonák így harsantak föl:

– Éljen az Orániai, az ország védelmezője! Éljen a herceg!

Urunk a három bűnösre mutatott:

- Nem a népharag, hanem a bíróság ítéel majd fölöttük!
Mennydörgő üdvrivalgás kelt a kora hajnali, farkasfényű égboltra:
– Éljen az igazságos herceg!

SÖPRÚPÁRBAJ

Alba herceg nem akart síkra szállni, mi pedig ide-oda vonultunk a Juliers és a Maas folyó közt, a mezőségen. Hondtnál, Mechelennél, Elsennél és Meersennél bűváraink kitapogatták a medret, és mindenütt úgy találták, hogy tele van rakva lábtövissekkel. A herceg így szólt:

– Ellenfeleink szokásos embertelensége. Gyalázat!

Stockennél mélységkutatóink nem bukkantak semmire. A herceg elrendelte az átkelést. A lovasok átúsztottak a Maason, s a túlparton csatarendben fölsorakoztak. Aztán egyik parttól a másikig tíz sorban felálltak az íjászok és a puskások; magam is köztük. Így törtük meg a folyók árját.

Ma is emlékszem: a víz a combomig ért, egy-egy alattomos hullám lovastul megemelt. Figyeltem, hogyan evickélnek át a gyalogosok, süvegük csúcsán egy-egy lőporos zacskóval, flintájukat magasra tartva; aztán jöttek a szekerek, a szakállas puskák, a pattantyúsok, a csatakígyók, a tarackok, ágyúk, kerekes szerkocsikon.

Igencsak átfagytam; valamiféle melegítő italt kerestem. Fanyüvő íjász – behemót, bárdolatlan felnémet ember – el-elbóbiskolt mellettem a paripáján, vastag torokhangon horkolt, és minden lehetével csak úgy dőlt belőle a pálinkaszag. A butykost nem a nyereghez, hanem Fanyüvő kardkötőjéhez bohozva találtam meg. Elvágta a madzagot, és jókorát húztam a célzóvízből.

– Kerítsd ide mifelénk is! – kérték íjász barátaim.

Úgy tettem. Amikor az utolsó csepp is elfogyott, a kulacsot visszakötöttem a helyére.

Jókor.

Fanyűvő fölébredt, és a kitűnően begyakorolt mozdulattal szájához emelte a csutorát. A kulacs azonban nem kotyogott, hanem kongott az ürességtől. Fanyűvő vérben forgó szemmel bömbölt rám:

– Te haramia! Hova lett a pálinkám?

– Lecsúsztott minden italok örök útján – feleltem, az alkalomhoz illő kenetességgel. – Te is vedelted már az én pálinkámat...

– Meglakolsz ezért, zsvivány!

– A zsupori a zsvivány! – vágtam rá, mert bosszantott a kicsinyessége. – Te hányszor benyakaltál már a mi papramorgónkból!...

– Holnap párviadalban szétaprítalak!

– Állok elébe! Hanem nincs-e neked székrekedésed, hogy mindig olyan savanyú a pofád?

– De van – felelte Fanyűvő.

– Hát akkor hashajtó kell neked, nem párviadal...

Megegyeztünk a részletekben. Kértem, hogy bottal helyettesíthessem a kardot; elnyertem hozzá ellenfelem jóváhagyását.

Ezenközben valamennyi katona átlábolt a folyón, s utánuk a tízsornyi íjász is. És a Hallgatag Herceg így szólt:

– Indulás Lüttich ellen!

Hej, megöriült ennek minden flamand. Harsányan rivalogtak:

– Sokáig éljen az Orániai! Indulás Lüttich ellen!

Az idegenek azonban – főképp a felnémetek – váltig zúgóldódtak:

– Csontig átmostak és kiöblítettek minket! Nem bírjuk a menetelést!

Hiába bizonygatta Orániai Vilmos, hogy baráti városba, biz-

tos győzelemre vonulunk, hallani sem akartak a dolgról. Nagy tüzeket gyújtottak, és szárítkoztak, melegedtek. A támadást másnapra kellett halasztanunk miattuk. Akkorra pedig Álba herceg megfenyegette Lüttichet, hogy tűzzel-vassal földülja, ha a Hallgatag Herceg hívei hatalomra jutnak.

Nem jó szemmel néztük hát a felnémeteket, amikor párba-jomra sor került. A segédek úgy döntöttek, hogy gyalog harcoljunk, mindaddig, amíg a legyőzött meg nem adja magát. Fanyűvő azonban kötötte az ebet a karóhoz:

– Addig küzdök, míg csak ki nem taposom a girnyó egy-szálbélút!

Tölgyfák kerítette, hangával benőtt kis tisztást jelöltek ki a párbaj színteréül. A bokrok közül roppant lombsustorgás közepette mellém gurult Lamme. Pocakos pajtásom rémült szuszogással sápiózott:

– Ne hergeld, Thyl, az ég szerelmére! Ez gyilkos! Ártatlan szavakért már huszonegy vitézt megölt. Erős, akár a vadbarom. Térj ki a viadal elől!

– Szó sem lehet róla! Készen állok!

– Így?! – habogta Lamme, kancsal szemmel, és leesett az álla. – Micsoda hacuka van rajtad, te szerencsétlen?

Fűzfaháncsból font kosarat nyomtam a fejembe sisak gyanánt, forgóján gyaluforgács ékeskedett, mint tolldísz. Kard helyett erős, fiatal fenyőtörzset fogtam: végére jó sűrű söprút kötöttem fenyőágakból. Csillogó fegyverzetem láttán Fanyűvő segédei könnybe lábadt szemmel hahotáztak.

Ellenfelem bezzeg nyalkán kiöltözött. Fölvette ellenző nélküli, nyakvédős sisakját, s olyan nehéz sodronyinget öltött, hogy súlya alatt még a ló is majd összeroskadt. Amikor megpillantott, ő is röhejre fakadt érces torokhangján. Csak akkor képedt el, amikor vizenyőskék, vérekes szemébe néztem, s aggodalmasan megjegyeztem:

– Ma is milyen szorulósos az a lila pofád! No, ma meghajta-

lak!

Irtózatos dühbe gurult. Amikor segédeim fölszólították, vesse le páncélzatát, mert hiszen én csak bottal meg vért nélkül állok ki ellene, gyűlölködő pillantással vállat vont, és kardja ingerült csapásaival kaszabolta a sovány szárú füveket. Lamme közben szüntelenül sopánkodott:

– Lépj vissza, Thyl, drága fiam! Ez miszlikbe vág téged, egyetlen barátom! Hogyan adok számot rólad Nelének?!

Ahogy kiejtette száján ezt a nevet, boldog, vidám érzés fogott el, és kijelentettem, hogy azzal az egy szál söprűvel óhajtok párbajozni.

A négy segéd áment mondott a dologra.

Akkor előrementem a porond közepéig, és így szóltam fennhangon:

– Pestisnél, lepránál és döghalálnál büdösebbnek tartom azokat az aljas kártevőket, akiknek egyéb gondjuk sincs, csak az, hogy dülva-fúlva kötözködjenek jó bajtársaikkal. Ez a Fanyűvő itt, butykosaink örökös nadálya, sajnált tőlünk egy fél kulacs pálinkát! Ezért ma kedvem szottyant szőr ellenében megkefélni a harapós kuvasz koszos bundáját!

Fanyűvő ekként válaszolt:

– Nekem meg kedvem szottyant, hogy széthasítsam ennek a locsogónak azt a nagyokos fejét. Hadd lássátok: nem agyvelő, csak széna van benne!

– Kezdődjék a párbaj! – adtak jelt a segédek.

Fanyűvő rettentő vagdalkozásba fogott. Csak úgy süvített az a sok vért látott penge!

– Eszem ágában sincs, hogy hárítsam a kardod! súgtam neki. – Érdj utol, te rekedésem, ha tudsz!

Az ördögök minden pereputtyát előkáromkodta, én meg fürgén szökdecselem előle. Ide-oda ugráltam a hangában, rézsút és körben, zezugvonalban, még csak nem is esett nehezemre. A hústoronyból azonban csakhamar kifogyott a szusz.

Egyre bizonytalanabb léptekkel tántorogva suhintotta újra meg újra súlyos fringiját. Még arra is hagyott időt, hogy számárfület mutassak neki, nyelvemet öltöggessem, és száz egyéb fintorral bosszantsam.

– Szecskává aprítalak, te pogány! – zihálta félelmetes csuklások közepette; lélegzete úgy sípolt, akár a rosszul szelelő orgonafújtató.

– Ne becsméreld a pajtásomat, te cégéres ökor! – bődült el háborogva Lamme, és pocakja remegett az izgalomtól. – Tanúsíthatom, hogy hatszor is érte keresztvíz!

– Leszedem... róla... a keresztvizet! – hörögte fulladozva Fanyúvő, és kínos nyögések közt akkorákat hasított a levegőbe, hogy a szele is megpöndörített. Végül azonban már csak két marokra bírta fogni irdatlan nagy pallosát, úgy vagdalkozott, mint valami bakó. Játszi könnyedséggel elpattogtam csapásai elől, s egyszer csak a kard vasa a vércsatornáig belevájódott a tisztás széli tölgy törzsébe.

Csak úgy csikorgott!

Akkor sarkon pördültem, és söprűm nyelével pontos ütést mértem a német uborkaorrára. Fanyúvő kezét-lábát szétvetve elvágódott, mint holmi halódó béka. Páncélinge és vállvértje fülsértően csörömpölt és zörömpölt.

Tüstént ráléptem roppant potrohára. Úgy hágtam föl rá, mint afféle diadalmi oromra; lassan, módszeresen, nagy nyugalommal, de könyörtelenül végigsöpörtem rusnya ábrázatát szőrmentén és szőr ellenében. Közben természetesen lovagiasan figyelmeztettem:

– Hé, te hordók aszálya, ide hallgass! Kérj kegyelmet, különben megétetem veled a söprűmet!

– Ne– he– hem! – hörögte dacosan, és talpam alatt veszedelmesen ingott a gyomra. Sürgősen gyorsítottam hát az iramon, és szüntelenül keféltam azt a szalonnás pofázmányát jobbról és balról, a körülállók mérhetetlen multságára. És közben

újra meg újra ekként intettem:

– Kérj kegyelmet!

Fanyűvő azonban nem kért, hanem csak feketült-feketült ir-
tózatos dühében, és egyszer csak gyanús robaj dörrent elő alfe-
léből szapora gurgulázással. Tátott torkát pedig a haldokló bö-
lények halálhörgéséhez hasonló bugyborgás hagyta el; hasa
görcsök közt vonaglott csizmám alatt, akár a lávaömléses tűz-
hányó. A négy párbajsegéd ekkor fölkiáltott:

– Elég, elég! Megadja magát!

– Hogyan? – kérdeztem. – Én nem hallok semmit!

– Jaj, ugyan már nyisd ki a füledet, Thyl! – korholt fejcsó-
válva Lamme. – És fogd be az orrod!

A jó tanács elkéssett. A vidáman beszívott levegő elakadt
légcsővemben, és rá kellett döbbenem, hogy valóra vált az, amit
csak tréfának szántam. A förtelmes büztől tikákolva azonban
még megérdeklődtem a biztonság kedvéért:

– Kegyelmet kérsz?

– Kegyelmet kérek! – rebegte Fanyűvő, habogó ajakkal.
Szája széle félrefittyedt, és attól fogva féloldalasan leffegett.

– Javulj meg, és ne köszönj semmit – legyintettem nagyvo-
nalúan, de azért hápogva. – Bizony, mordizomadta, nagy köny-
nyebbség az ilyesmi, még akkor is, ha ilyen nagy nyilvánosság
előtt suvad a nadrágba, ami az ember bögyét nyomja.

Akár hiszitek, akár nem, soha többé nem vívott párbajt,
senkivel...

VÉRES HERCEG, MULYA, TE...

Október vége felé elfogyott Orániai Vilmos pénze, a sereg éhe-
zett. A katonák morogtak, ő meg Frankhon felé tartott, és ütkö-
zetet ajánlott Alba hercegnek, az azonban nem fogadta el. Ami-
kor Cambrésis irányába fordultunk, tíz század némettel, nyolc

zászlóalj spanyollal és három kornétás vezette könnyűlovassággal találkoztunk. Alba herceg fia, Don Raffaele Henricis parancsolt a hadnak.

Don Raffaele épp a csatarend közepén lovagolt, és hallottam, amikor vijjogó sasmadár hangján spanyolul így kiáltott:

– Öld! Öld! Nincs irgalom! Éljen a pápa!

Don Raffaele épp szemközt száguldott azzal a századdal, amelyben szolgáltam. Meg kell hagyni, a spanyolok igencsak ádázul vetették ránk magukat. Vezérük meg csak kiáltozott, mint a dögkeselyű.

– Megérett, hogy lesújtson rá a bosszúállás angyala! – mondtam Lamménak.

Don Raffaele vérszomjas süvítése dobhártyánkat hasogatta.

– Megsüketülök! – dörmögte Lamme. – Fojtsd bele a szót, ha Istent ismersz!

Egyetlen jól célzott lövéssel szétzúztam Don Raffaele állkapcsát. A puskagolyó kitepte a herceg fiának a nyelvét is, amellyel öldöklésre bujtogatott.

Átrohant fölöttünk a huszárság, Delmarés márki fiát is leszedtem lováról. Kézitusában megvertük a nyolc zászlóalja gyalogsereget és háromszakasznyi lovat.

Győzelmünk után mindenfelé kerestem Lammét a táborban, de nem találtam sehol. Bár a holtak közt sem leltem, bűnnek eresztettem a fejemet. Vajon hol lehet az én pocakos pajtásom?!

Novemberben, a hóviharak hónapjában a Hallgatag Herceg maga elé hivatott. Sodronyinge zsinórját pödörgette, és így szólt:

– Hallgass ide és érts meg!

– Fülelem börtönkapu – feleltem –, mindent foglyul tart, szájam azonban nem ereszt szabadon semmit!

– Legszemfülesebb szószólóm vagy, Thyl – mondta a Hall-

gatag Herceg. – Menj hát keresztül Namuron, Flandrián, Hennegaun, Brabanton, Antwerpenen, Geldernen, Észak-Hollandián, és híreid mindenütt, hogy ha a szerencse szárazföldön elhagyta is a mi szent és keresztény ügyünket, a küzdelem a tengeren tovább fog folytatódni minden méltatlanság és erőszak ellen. Vállalod?

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen! – válaszoltam.

– Tudom, Isten teljes kegyelmével vezérel csillagunkat. Amszterdamba érkezve számolj be meghitt emberemnek, Paul Buysnek minden tapasztalatodról. Íme, három útlevel, Alba maga írta alá, és mi a csatatéren halottak zsebében találtuk őket. Nesze, ötven forint. Ne feledd, azok a híveink, akik pacsirtaszóra harci kakasdallal felelnek! Légy bátor és hű, járj szerencsével!

Az ökörszemek, a hideg hírnökei ijedten röpdöstek a házak körül, menedéket kértek. Harmadnapra havazott. Lüttich határában már forgószelel vágta arcomba a hópelyheket. A fehéren elterülő síkságon havas örvénylést hajtott a fürgeteg.

Ez a zúzmarás látomás üldözött egész télen, míg a fagytól kopogós gátakon, ösvényeken, pusztulásban, vérben, könnyek közepette jártam városról városra.

A Szabadságot sehol sem találtam...

Megleltem azonban Lammét. Amikor a Maas partja mentén Namurba igyekeztem, csónak alja csusszant föl ropogva a kavicsos martra. Odapillantottam, és nicsak, rám ragyogott a kedves holdvilágarc! Nem minden szuszogás nélkül mászott föl a kaptatón, és örömeiben dadogva üdvözölt:

– Thyl, Thyl, kenyeres pajtás! Itt vagy hát jó erőben, frissen, fűgén!...

Lihegve hopszaszázott, ugrált, és pocakjához szorítva kényszerített, hogy vele táncoljak. Nagy sokára bírtam csak megtudakolni:

– Higgadsz már, komám? No, mi szél hozott erre?

– A csata után észrevettem egy asszonykát, az országúton szekerezett. Azt hittem, a feleségem, és idáig követtem, de hát nem az életem párja. Nem láttad véletlenül Callekent?

– Nem, sajna, nem; de úgy hallom, Namurban sok a szép fehérnép...

– Bánom is én, hiszen tudod, egyeden nagy emlék tölti be a szívemet.

– Ahogy számtalan ínyencfalat a potrohodat...

– Tyuhaj, Thyl, igazad van! Ide nézz: fickándozik itt angolna is, márna is! Semmi mocsárizük! Majd eszel velem a Maas halaiból! Olyan mártást főzök neked, hogy könyéig nyalod mind a tíz ujjad!

Elindultunk Namur felé. A kapuban fölmutattam útleveletem, melyet Alba herceg írt alá. Lamménak nem kellett írás: ő bérelt csónakban halászott a város engedélyével. A házában pisztrángot rántott ki egy csöbörből, és így lelkendezett:

– No, ezt most megsütöm, és megesszük! Nézd, milyen szép és kemény, rózsaszínű a húsa, akár a feleségemé! Thyl, holnap elindulunk hazafelé! Jó?

– Belesoványodsz, komám!

– „Damme, ott a helyed, Lamme!”, ezt dobogja a szívem. No, ne anyátlanodj el úgy, pajti!

Hát bizony, szívszorogató szomorúság zsibbasztott el ott, Lamme asztalánál. Eszembe jutott Nele angyalarcocskája, és a vágyakozás sietségre ösztökélt.

Útra keltünk, feszes iramban poroszkáltunk, és ahol csak lehetett, elmondtam az embereknek a Hallgatag Herceg üzenetét. Már a Sambre mentén haladtunk, és elhagytuk Huyt, amikor Lamme körülnézett, és gyanakodva megkérdezte:

– Hová megyünk, Thyl?

– Maestrichbe – feleltem nyugodtan. Ideges lett.

– Húha! Nem hallottad, hogy Alba herceg benn van a városban, hadai pedig teljesen körülfogták?! Márpedig akkor az

útleveleid aligha lesznek érvényesek! A spanyolok elkapnak, kivallatnak és fölkötnek minket! Fuccs az életünknek!

– Átjutunk! – feleltem nyugodtan. Még idegesebb lett.

Lamden közelében nagy tanyához érkeztünk. Füttyöltem néhányat, ahogy a pacsirta szokott, és válaszképpen belülről rögtön fölkukorított a kakas harci riadója. Medvemozgású, jóképű bérlő jelent meg a küszöbön.

– Éljen a Koldus! – köszöntött. – Kik vagytok?

– Szabad emberek, a Hallgatag Herceg harcosai.

– Lépjetek be! Egyetek és igyatok!

És sercent a sonka a serpenyőben, hetykén durrogott a hurka, került bor is, és csengtek a kupák, és Lamme ivott, akár a száraz homok, kétpofára lakmározott, és hálás szemmel érdeklődött:

– Thyl, pajtás! Ki ez a derék férfiú?

– Vitéz a javából – feleltem. – Thomas Utenhove a neve. Béreseivel és szolgálóival együtt hathatósan küzd a lelkiismereti szabadságért.

– Hogyan sikeríti ki, gazduram – fordult vendéglátónkhoz Lamme elismerő főhajtással –, hogy ennek a kolbásznak olyan finom a zamata?

– Fahéjat és macskafüvet teszünk belé – felelte Utenhove, aztán megkérdezte tőlem: – Barátja-e még Edzard fríz gróf a Hallgatagnak?

– Titkolja – válaszoltam –, de Emdenben menedéket adott urunk hajóinak. Miért kérded, Thomas gazda?

– Még a héten száz paraszt indul innen, azzal az ürüggyel, hogy a brüggei és környékbeli töltésekre megy dolgozni. Ötös-hatos csoportokban szivárognak majd ilyen-olyan utakon. Brüggeben bárkák várják őket, és tengeren folytatják útjukat Emdenbe.

– Hát fegyverük és pénzüik lesz-e?

– Mindegyikük tíz forintot kap, meg egy nagy kést.

– Megjutalmaz érte a herceg – mondtam megindultan.

– Nem jutalomért teszem – legyintett Thomas gazda. – Hanem ti hová készültök?

– Maestrichbe kell mennünk.

– Gyertek föl velem a padlásra – szólt erre elkomorulva Utenhove. És fölvezetett minket, és megmutatta nekünk a távoli síkon tarkálló lovasok és gyalogosok zászlait és jelvényeit.

– Alba herceg hadnépe gyűrübe zárta a várost! Csak a mardár jut be oda!

Leereszkedtünk a padlásról, visszaültünk az asztalhoz. Akkor válaszoltam, s ennyit csupán:

– Mi is bejutunk, ha kegyelmed engedélyt ad arra, hogy megnősüljek!

A széles vállú, szép szál házigazda komoran összevonta szemöldökét, szúrósan nézett rám, aztán elmosolyodott. Karom majd leszakadt péklapát tenyere súlya alatt.

Nevetgélve mondta:

– Hallottam híret, hogy nagy mókamester vagy, Thyl...

– Most nem tréfálok. Meg kell házasodnom!

Lamme a világ legkeserűbb fintorával majszolta a mézes süteményt, és így dörmögött megrovóan:

– Nem okultál az én példámból, pajti?! Sose hallgasson rá, gazduram, ez a fiú meghibbant...

Kedves csivogás gyöngyözött felém valahonnan. Fölkaptam a fejemet. Az ajtóban s az ablakokban kandi szempárok csillogtak. Mennyi szép fehérszemély! Menyecskék és eladó leányok valóságos tömege. A velük született kíváncsiság sarkallta őket. Restelltek ugyan a szobába jönni, tiltotta az illem, de unosuntalan bekandikáltak, hogy minket fürkésszenek. Aztán ahogy odapillantottam, és rájuk kacsintottam, szégyenlős kuncogás csendült föl, majd meghallottam, hogy az egyik vadalmaképu így suttog:

– Ej no, hát nem észrevette az a szép szál, sudár legény,

hogy bekukucsáltam! Híjnye, de csókolni való az a betyár ábrázatja! És lám, énrám kacsintott!

– Dehogy is terád! Kell is annak ilyen vézna söprűnyél! Le nem veszi rólam azt a huncut szemeit, látom jól. Bár énnekem inkább az az emberebb forma társa tetszik, ki oly szép degeszre eszi magát. Látszik: két harapással fél ökröt temet bendőjébe a pokolbelű! Haj, az lehet aztán a férfi! – lelkendezett egy bögyös menyecske.

– Thomas gazda – magyaráztam Utenhovénak –, te csak keríts nekem menyasszonyt. Elmegyek vele a templomba, frigyünket megáldatom a plébánossal, az pedig kiadja nekünk az esketési igazolványt... amely persze nem lesz érvényes, hiszen pápista paptól való. Nevezett bizonyítvány birtokában aztán fölkerelkedünk, és utazunk egyet, ahogy az már lakodalmi ünnepegeknél szokásos... Érted-e már?

– No de hát a mátká?! – csóválta fejét a házigazdánk.

– Majd csak találsz valakit – választottam. – Én meg szerzek két szekeret, fölvirágozom őket fenyőkoszorúkkal, magyarágak abroncsaival meg papírszirmokkal, és megrakom néhány derék legénnyel, akiket a Hallgatag Herceghez akarsz küldeni... Érted-e már?

– No de hát a mátká?! – vakarta dús szalmaszín üstökét Thomas Utenhoven.

– Majd csak akad itt valahol – feleltem. – Befogunk a két szekér elé. Az elsőbe „feleségem” meg én ülünk, és Lamme barátom és a „házassági tanúk”. A másodikba a tamburások, a pikulások meg a csimpolyások. Aztán kibontjuk a lakodalmi víg lobogókat, és dobszóra kirobogunk az országútra. S az vagy a Bitófák mezejére vezet, vagy pedig a szabadságba... Érted-e már?

– Hanem az asszonyok és lányok követni akarják majd az embereiket – habozott még mindig Thomas gazda.

– El is megyünk, Isten kegyelmével! – vágta rá egy barna

lányka, és bedugta csinos pofikáját az ajtón.

– Segítségedre leszek – nyújtotta felém kérges markát Thomas gazda. – Meglásd, négy szekér is jön. Több mint huszonöt embert átvezethetsz.

– Haha, fricskát kap Alba herceg orra! – örvendeztem.

– S a Hallgatag Herceg hajórajja vitéz katonákkal gyarapodik! – tette hozzá Utenhove.

Aztán megkondította a kisharangot, és egybehívta minden szolgáját és szolgálóját, majd így szólt hozzájuk:

– Zélandi férfiak és nők, halljátok! Thyl, a flamand, aki itt vagyon előttemek, azt akarja, hogy lakodalmi öltözékben törjetekek át Alba herceg hadseregén...

– Csak átcusszanjunk! – helyesbítettem. – Még úgy is a halállal cicázunk ám!

– Nem félünk a veszélytől! – kiáltoztak a férfiak. – Vállaljuk! Elhagyjuk a szolgálás földjét! Előre, a szabad tengerre! Éljen Thyl!

– Követjük a párunkat! – kiáltozták a nők. – Ha Isten velünk, ki ellenünk?!...

– Nem ajánlanátok nekem egy szemrevaló hajadont? – kérdeztem somolyogva, és akkorát kacsintottam, amekkorát csak tudtam. Az asszony nép dült a kacagástól, és visongva lökdösött elém egy takaros leánykát:

– Menj hozzá, Tannekin! Nem látod, hogy épp terád hunyorgat az a selyma? Vigyázz, csak balkérről akar...!

A tűzrőlpattant, bögyös menyecske megfenyegetett rózsás ujjával:

– Ne csodáld úgy, Thylen, mert kiesik az a ravaszdi szemed! Ez a jérce Hanshoz húz, Utenhove gazda fiához!

– Be gyönyörű vagy, galambom! – udvaroltam az irulópiruló Tannekinnek, aki sugárzóan szép volt. – Leszel-e a feleségem?

– Csak templomban! – vágta rá talpraesetten, és a szeme

kacér szikrákat szórt. Szemügyre vettem Hansot. Mit mondjak? Akkorára nőtt, mint az apja. Szerencsémre értette a tréfát.

– Nem vagy-e török? – tudakolta nyájasan, és meglengette orrom előtt az öklét. – Vajon hiányzik egy zélandi fehérszemély a népes háremedből?

– Lamme a tanúm, hogy hatszor is ért keresztvíz! – igazoltam magam. Erre Hans az apjára nézett, aki nevetve bólintott, s így szólt:

– Lakodalomra átengedheted...

Thomas Utenhove másnap kora reggel ünneplőbe öltözött a násznéppel egyetemben. Bársonyujjast és -nadrágot húzott, fejébe széles karimájú kalapot nyomott, a templomba ment. Elégedett arccal jött vissza.

– Megkértem a plébános urat, ugyan adná össze még ma Thylbert Ulenspiegelt és Tannekin Pieterst. Szabódott... Mar-kába nyomtam két aranyat: vállalta. Hadd látom hát, hol az a boldog ifjú pár!

Akkor vezették elém a menyasszonyt teljes díszben. Fekete harisnyát és ezüstcsatos bársonycipőt viselt, homlokán baloldalt nagy aranyérem csillogott, nyakában fodor fehérlett; ingmellét arannyal, skarláttal és azúrral hímezték ki, fekete gyapjúsoknyáján ugyanolyan színű széles bársonysávok sötétlettek. Repe-sett a szívem, úgy gyönyörködtem benne, bár tudtam jól, más-nak termett ez a virágszál. Ahogy mellém perdült, megéreztem, milyen jó húsban van.

– Egyem a zúzát, be szívesen adnék pusztit arra a ragyogó pofikádra – súgtam oda neki.

– Hagyj már békén, Thylken! – mondta duzzogva. – Meg-csókolnálak én is örömet, de ahun-e, Hans! Mindjárt átdöf azzal a gülü szemeivel!

Az a takaros, gömbölyű menyecske, aki egyszer már fi-gyelmeztetett, most is keményen oldalba bökött.

– Másutt kereskedj, flamand! Tannekin tart a vőlegényétől!

Tisztességtudóan elvonultunk a templomba, majd vissza a tanyára. Aztán aranyló téli verőfényben és friss szélben elindultak a kocsik, fenyőlombokkal díszesen, kibontott lobogókkal, dobok, tilinkók, sípok és dudák víg muzsikája kíséretében.

Messziről láttuk már az úton, hogy izgatott nyüzsgés támad az őrök közt, néhány futár lóhalálban elvágat; aztán felderítők száguldottak elénk.

Négy szekerünkön akkor harsant csak föl lehangosabban a zenebona!

Az asszonynép dalolva táncra perdült, körbejártak a boros butéliák, vígan rikoltoztak a kürtök, sipákolnak a tilinkók, peregetek a dobok.

Amikor a muskétások körülfogtak, megálljt intettem, és a négy kocsi megtorpant. Büszkén feszítettem ifjú „hitvesem” oldalán, fölpántlikázva. A férfiak és nők pedig leugráltak az országútra, körültáncolták a katonákat, és itallal kínálták őket.

Alba herceg, aki úgy képeskedett nyergén, mint valami póklábú szörny, gunyoros vigyorral rázta bojtos akasztófafötél-szakállát, heherészve bökdöste szőrös ujjával busa szemöldökét, majd így recsegett önhittén azon a szörnyű repedtfazék-hangján:

– Milyen együgyűek ezek a zélandi parasztok! Nótáznak és mulatnak, amikor állig fegyverben áll a világ!

– Hejretyutyutyú! – kacagtam méregzöld szemébe. – Koc-cintsatok velünk, vitéz urak! Ingyom-bingyom, tillárom, haj!

Amikor hátat fordított nekünk, számárfület mutattam. Erre a jelre násznépem előszedte a szekérből a butéliákat, és a katonáknak ajándékozta a rengeteg bort; azok pedig tapssal és üdvörléssel ünnepeltek minket.

Amikor aztán kifogytunk a borból, újra számárfület lebegtettem tíz ujjal, a négy kocsi pedig tovaördült, éles csimpolyaszóval, dudák roszogása közepette. És senki sem zaklatott bennünket. És a vedelő spanyolok jókedvűen sortüzet adtak tiszte-

letünkre.

Ilyen ihajjal-csuhajjal vonultunk be Maestrichtbe, ahol megállapodtam a protestáns ügynökkel, hogy vízi úton fegyvert és lőszert küldünk a Hallgatag Herceg hajórajának.

És ugyanígy cselekedtünk Laudenben is.

És nászí díszben ekként mindenüvé eljutottunk.

Alba herceg úgy értesült a csínyről, hogy a dalos ajkú zélandiak nótába szedték:

*Véres herceg, mulya, te,
a menyecskét láttad-e?*

És valahányszor elhibázott valami hadiműveletet, a mieink rögtön rágyújtottak a dalra:

*Lát a herceg, de keresztbe:
megrontotta a menyecske!*

ERŐS PÉTER

Maestricht városában tüstént akadt tiszteletes, aki annak rendje és módja szerint összeadta Hans Utenhovét meg az én kandi „hitvesemet”, Tannekint, aki szontyoli arcot vágott, csillagos szemével sajnálkozva nézett, és búcsúzóul odasúgta:

– Úgysem felejtelek ám el, „uracskám”!

No hát csak ez kellett az én Lamme barátomnak, akinek pocakjáig lógott az orra, úgy bánkódott az ő szökevény oldalbordája után; hiába igyekezett vigasztaló oltalmába venni az a tűzrőlpattant bögyös menyecske. Föl kell vidítanom ezt a búvalbélt pókhast, gondoltam, amikor a Maas mentén kocogtunk,

immár újra kettesben, számárháton.

A kikötőparton figyelmesen szemügyre vettem a folyam ringatta hajókat, aztán megtorpantam egyikük előtt. Megkérdeztem Lammétól:

– Látod-e, komám, az orrán azt a szirénalakot?

– Amelyik címerpajzsot emel?

– Azt. Rajta fekete alapon arany színnel az I. H. S betűk ragyognak, ami a Megváltó Krisztus urunkat jelenti. Ez a mi jelünk... No, és mondd csak, hallottad-e hírét Erős Péternek?

– Soha.

– Helyes!

Nyomban vidám pacsirtadalba fogtam. A hajóról harsány kukorékolás válaszolt... ami aztán ádáz iázásba csapott át. Két szamarunk – Jef és Jan – izgatottan hegyezte fülét a meglepő hangzatokra, majd rettentő odaadással rázendített a maga természetes nótájára.

A vontatólovakon arra léptető férfiak ütemesen rázkódtak a röhögéstől.

– Hé, te, az a fickó gúnyt űz belőlünk! – méltatlankodott Lamme.

– Úgy véled? – érdeklődtem álmatagon. Az iázás fülsértő párbeszédde fajult a hajós és szürkéink közt.

– Thyl, én megtanítom mósresre ezt a himpellért! – mérgelődött pipacspirosan pocakos pajtásom.

– Csak ne pattogj, te dagadt! – szólt rá egy kofa. – Ha nem akarsz tört karral, zúzott bordával és bevert pofával elpatkolni, hagyd szépen énekelni Erős Pétert!

– Iá, iá! – böngött a hajós.

– Kitaposom a belét! – tüzelt egyre dühösebben Lamme.

– Nono! – intette kacagva a kofa. – Vigyázz, gömböc! Te csak egy hordóhasat cipelsz, de én láttam a minap, hogy ő hat söröshordóval megrakott szekeret emelt meg a vállán!

– Iá, iá! – böngött a hajós.

– Fittyet hányunk arra a te Erős Péteredre! – kiáltottam jó hangosan. – Itt ez az én Lamme barátom két ilyen matrózinast is bekapna, és még csak nem is csuklanék tőle...

– Mit vartyogsz, Thyl? – firtatta pajtásom kisség aggodalmasan. – Én egyáltalán... én.

– Ne is ellenkezz velem csupa szerénységből! – vágtam a szavába. – Úgy ám, jó emberek, kedves fehérnépek, mindjárt meglátjátok, hogy az én bajnok barátom miként morzsolja miszlikbe a ti híres Erős Pétereteket!

– Ej, fogd már be a lepénylesődet! – bökött oldalba Lamme.

– Hallották hírét a hősiességednek – jelentettem ki –, nem is titkolhatnád...

– Iá, iá! – bögött a hajós.

– Iá, iá! – bögtek alattunk a csacsik.

Újra megeresztettem egy dallamos pacsirtafüttyöt, aztán a hajója fedélzetén rendületlenül iázó folyami hajósnak kiáltottam:

– Csibész, nem mersz kijönni a partra, hogy itt csúfolódj?!

– Iá, iá! – ordított a hajós. – Szamárszavú urak, fáradjatok a fedélzetemre...

– Ami azt illeti, hogy fölmenjünk hitványul összetákolt deszkáidra, hát ahhoz nem nagyon fűlik a fogunk! – feleltem fennköltén.

– Minden hullámtól megbillen az a mosóteknő! – tódította Lamme.

– Mit morogsz a fogaid közt, te hájfejű?! – förmedt rá a hajós.

– Még neked áll följobb, cingár tormagyökér?! – fakadt ki Lamme. – Füstölt heringen és tőkehalon tengődsz, te gibernyúz, amennyire a lyukas gatyádon kikukucskáló aszott húsoból megítélhetem! Te mersz gúnyolni?!

– Tyuhaj, de megaszonta neki! Ezek ölre mennek! – hűhóztak örömmel a révben várakozók. Vidám érdeklődéssel telt meg

az izgatott légkör.

– Já, já! – harsogta a hajós. Aztán odaszólt egy kölyöknek, aki csáklójával tüstént leoldott egy ladikot, és a parthoz közeledett. Amikor elének ért, büszkén kiegyenesedve így szólt:

– Gazdám kérdezteti: megmérkőzöl– e vele ököltre a fedélzeten?

– Elfogadom a kihívást! – jelentette ki nagy büszkén Lamme.

Délre járt az idő. A gátépítők, a kövezőmunkások, a hajóácsok, vontatók, gyümölcsárosok, a férjüknek ételt hozó asszonyok, az apjukkal együtt babot meg főtt húst evő gyerekek mind nevettek és tapsoltak a közeli viadal reményében. Fogadásokat kötöttek, és találgatták:

Vaj melyik töri be a másik fejét?

– Fiam! – dörmögte halkán Lamme. – Ez vízbe hajít engem!

– Ugyan már – noszogattam –, lehengereled!

– A pókhasnak inába szállt a bátorsága! – rihegtek-röhögtek a szájtátiak.

Lamme marcona képet vágott, farkasszemet nézett velük, és lehurrogta őket:

– Majd meglátjátok, ki rezel itt be!

– Gyerünk már föl! – biztattam. Leszálltunk, a gyeplőt a fiúnak dobtuk, aki a bogáncsosba vezette a csacsikat, mi meg csónakon a hajóhoz hajtottunk. Gyorsan fölkapaszkodtam a fedélzetre, Lamme izzadva és szuszogva mászott utánam. A régi barátsággal rámosolyogtam Erős Péterre, és titkon odasúgtam neki valamit. A hajós megértett, csippentett a szemével, aztán sértések özönét zúdította cimborámra:

– Híjnye, te kásazabáló dagadék, pöffedt bálna, hány tonna olajat eresztesz, ha megböklek?!

Lamme nem felelt, hanem hirtelenében úgy nekirontott, mint a bőszült vadbarom. Teljes erőből püfölte hájas karjával, de nem nagy kárt tett benne. A hajós meg csak színre védeke-

zett. A kíváncsiskodók váltig álmélkodtak:

– Ki hitte volna, hogy ez a tohonya méregzsák ilyen viharos verekedő?!

És tapsoltak, mialatt Lamme tovább dögönyözte ellenfelét, mint aki se lát, se hall. A hajós játszi könnyedséggel hártotta a gyengülő ütések, aztán uzsgyi, sietősen hanyatt dőlt. Lamme máris a mellén térdelt, fél kezével a torkát szorongatta, a másikat ütésre emelte, hogy lesújtson.

– Kérj kegyelmet – mondta böszén –, mert kinyomom belőled a szuszt!

Erős Péter meg se mukkant, csak integetve mutogatta, hogy irgalomért esedezik. S akkor Lamme könnyőrelesen lehajolt, hogy föltámogassa ellenfelét. A hajós azonban talpra pattant, fürgén, akár a csík, és rám kacsintott. Majd megszakadtam a nevetéstől, amikor láttam, hogy Lamme büszkén lengeti sapkája tollát, és peckesen sétál föl s alá a fedélzetén. A nézősereglet elképedve rikoltozott:

– Éljen a vasgyúró! Hogy ellazsnakolta! Hű de elagyabugyálta!

Erős Péter már hozta is a bort meg a kolbászt a hajófenékről. A kandi népség pedig szétszóródott, és munkája után látott... Hamarosan szájról szájra szállt a híre, hogy egy szamaragoló hájasmuki, aki Sámsonnál is erősebb, leteperte a hírhedt hajóst.

Lamme ivott, és diadalmasan méregette Erős Pétert, aki egyszer csak szamarainkra mutatott.

– Unatkozik az a két jámbor jószág!

Azzal a rakodóparthoz irányította a hajót, pallót vetett ki, lesietett rajta, mellső és hátsó lábainál fogva megragadta az egyik fülest, és úgy vitte, mint Jézus a bárányt, majd könnyedén letette a bárka fedélzetén. Nyomban utána ugyanúgy tett a másikkal is. Még csak nem is lihegett. Lamménak leesett az álla, csak lopva sandikált a hajósgazdára, aki kedvesen nógatta.

- Gyerünk a hadikonyhába!
- Hadikonyhába?! – vonakodott Lamme nyugtalanul.
- Sose félj, jó kosztot tartalak – hunyorított rá Erős Péter.

Lemenőben mindenütt dagadó búzás zsákokat, babot, borsót, sárgarépat és egyéb főzelékfélét láttunk. A hajós így szólt:

– Mivel bátor szívű férfiak vagytok, és ismeritek a szabad pacsirta dalát meg az új hajnalt idéző kakasszót, megmutatom a konyhafőlszerelésemet.

Azzal félretolt a hajófenék padlózatán néhány kődarabot, fölemelt egy csapóajtót, jókora köteg puskacsövet húzott elő, majd lándzsavasakat, alabárdokat, kardpengéket meg golyókkal és lőporral teli zacskókat.

– Éljen a Koldus! – mondta. – íme, a bab meg az oldalas és a marhacsülök. Nos, Thyl, barátom, mi a parancs, hova szállít-sam ezt az élelmiszert?

– Nimwegbe – feleltem. – Ott a parasztok még jobban meg-rakják kamrádat effajta zöldségfélével... Onnan menj Nieuwe-Wahalba, Pontus doktorhoz, ő majd eligazít, hogy mit tégy azu-tán.

– Akkor hát egyetek és igyatok! – biztatott a halász, és só-zott hallal meg jóféle borral kínált, majd megkérdezte: – Hallot-tátok– e a nagy újságot?

– Jujha! – élénkült föl Lamme. – Tán találkoztál a felesé-gemmel?

– Nem, sajnos – felelte Erős Péter. – Miért?

– Mert megszökött tőlem – felelte elszontyolodva Lamme.

– Sose szomjúhozzék a kedves jószág – emelte kupáját a ha-jós. – Én azonban nem öreá gondoltam, hanem Broderode úrra.

– Hallottuk a szomorú hírt – bólintottam. – Isten nyugosz-talja a derék jó Iszákos Herkulest! Az ő halálánál jobban csak az keserít el, hogy a németalföldi nemesek elárulják szentséges szövetségünket, a vitéz egyezséget, amelyet atyáink földjének a javáért kötöttünk...

Komorán vettem számba a hadiállapotokat. A Hallgatag Herceget seregestül kiűzték Németalföldről, mert zsoldosai nem harcot akartak, hanem pénzt. Hűséges katonáival, fivérével, Lajos gróffal s a zweibrückeni herceggel Frankhon felé indult, hogy segítségére legyen a navarrai királynak meg a hugenottáknak. Onnan átment Németországba, és ott sok flamand menekült van vele. Fegyvereket kell küldenünk neki!

– Isten velünk! – mondta a hajós. – Bizakodj, Thy!

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen – feleltem.

Amikor elbúcsúztunk Erős Pétertől, és megindultunk Lüttich felé, Lamme darab ideig némán csóválta a fejét, hümögött, majd így morfondírozott:

– Te, pájti, nem gyanús neked a dolog? Vajon hogy tudtam én elpáholni azt az izompacsirtát?

– Magam se tudom, de büszke vagyok rád, Lamme! – feleltem. – Mármost bárhogy is esett, akárhová vetődünk, rettentő híred előttünk jár. Jobb kíséret, mint húsz lovas! Ki merné sértegetni Lammét, a győzedelmest, a páratlant, aki elcsépelte magát Erős Pétert?

– Jól beszélsz, öcsi – felelte Lamme –, nemcsak a szájad jár!

– Te mától fogva a félelmetes Lamme vagy, cimbora! – ve-regettem a vállára –, és én a te oltalmad árnyékában haladok utamon. Senki se mer eztán görbén nézni rád! Látod azokat a kíváncsi falusiakat? Ujjal mutogatnak Lamméra, a borzadályos viadorra. Hódolattal süvegelnek. S ez a tisztelet mind a te diadalmas öklöd erejének szól!

És Lamme rátartian haladt a nézők előtt, jobbra-balra integetve, mint valami király.

Így mentünk patakok, csatornák mentén.

És a pacstirtadalra mindenütt kakasszó válaszolt. És minde-nütt öntötték, kovácsolták és fényesítették a fegyvereket. És minduntalan akadtak bátor férfiak, akik átvették és biztos helyre

dugták őket, a puskaporral és golyókkal együtt, míg csak nem ütött Isten és a Szabadság órája.

Lammének pedig mindig előtte futott a legendás hírneve, maga is hinni kezdett roppant erejében, öntudatos lett, és harcias. Ennek pedig jó hasznát látta, amikor végül ráakadt élete párjára, akiért oly keservesen kóborolt keresztül-kasul egész Flandriában... No de erről majd még ejtünk szót.

A RÉMFARKAS

A tikkasztó levegőben mindkettőnket kivert a verejték, amikor szülőföldünkre érkeztünk. A nyugodt tenger felől rezzenő lenge szellőcskében alig rebbent a damme-i csatorna fásorának a lombozata. A mélykéken izzó mennyboltról ömlöttek alá a napsugarak; a nagy hőség ellenére itt is, ott is egyházi és apátsági adószedők járták a szántóföldeket, hogy elvitessék a termés tizenharmadát.

– Nicsak, de szép nagy potykák! – jegyezte meg szuszogva Lamme, és szaporán törölgette izzadt homlokát. Csakugyan jókora halak szökkentek föl a csatorna vizéből, hogy elkapdosásák az üstként zümmögő legyeket; a hosszú szárnyú fecskék azonban elcsípték előlük zsákmányukat. Nem feleltem.

Egyszer csak megkondult a harangunk – úgy szólt, akár holmi oldalba rugdosott katlan –, delet jelzett a torony tetejéről: ideje, hogy a szénagyűjtő parasztok ebédelni menjenek.

– Hans! Pieter! Joos! – kiabálták férjük, fiuk vagy fivérük nevét az asszonyok, kezükből tölcséert formáltak szájuk elé.

Amikor a földről fölsuhamló, selymesen habzó, fényesen csillogó párák közt szemünk előtt felködlött a Miasszonyunk-templom zömök tornya, Lamme így szólt:

– Fiam, amott van a te fájdalmaid és szerelmed.

Nem feleltem.

– Csakhamar meglátom régi otthonomat és talán a feleségemet is – folytatta Lamme, és nagyot fújtatott. Nem feleltem. Ekkor kifakadt:

– Te fabálvány! Kőszívű, te, hát semmi sem hat rád?! Meg se mukkansz? Hazaértünk, nem érted? Lásd, nekem a megindultságtól hogy izeg-mozog a pocakom! Atyaúristen, te sírsz?!

Rám bámult, és elhallgatott.

Szótlanul fordultunk be Damme-ba a Kócsag utcán. A hőség miatt emberfia sem járt künn. A kutyák nyelvüket lógatva és oldalukon elnyúlva ásítottak a küszöb előtt. Amikor a városháza mellett kocogtunk el, ahol apámat megégették, könnyeim fölszáradtak.

Házunkban most egy szénáros lakott. Megkérdeztem tőle:

– Tudod-e, ki vagyok?

– Ismerlek – felelte a szénáros. – Pihenj meg nálunk!

Bementem a kunyhóba, aztán szüleim szobájába, és megint könnyekre fakadtam. Amikor lejöttem, a szénáros azzal fogadott:

– Ülj le az asztalhoz! Nesze, kenyér, sajt és sör.

– Köszönöm, jóember, nem vagyok sem éhes, sem szomjas.

Átmentünk Katheline viskójához, a szamarakat odakötöttük a sövényhez, és beléptünk.

Ebédidő lévén keresztanyám éppen evett, zöldbabot, nagy szemes babbal keverve. Nele ott állt, és éppen ecetes mártást kavargatott. Láttomra annyira elámult, hogy az egészet beleöntötte anyja tányérjába, aki savanyú arccal kanalazta a levessé hígult főzeléket, és habókos gyerekhangján sipákolta:

– Tűz marja a fejemet! Vágjatok lyukat, a lelkem szabadulni akar!

Nagy szomorúságomban szerelemtől mosolyogva néztem Nelére.

Milyen gyönyörű! Hogyan? Mindig ilyen szép volt? Arcának olyan a színe, mint az elefántcsont, és rózsás foltok égnek

rajta kétfelől. Ajka sötétbőbor, duzzadt, kissé széles, de finom rajzú rózsa, s alig rejti a fehér zománcú fogakat. Most szenvedélyes örömmel csillant ki az az egyenletes, vakító, hibátlan fog-sor.

Nele szóltanul fonta karját a nyakam köré, csak sírt és nevetett. Bámulva néztem a szemébe, mintha most fedeztem volna föl, milyen nagy, tiszta, bársonyos, ártatlanul, gyermekien ibolyakék. Csak ennyit mondott:

– Thyl! Thyl!

Úgy kapaszkodott belém, akár a vízbe fúló, görcsösen, és egész testével hozzám simult, majd távolabb tartott magától, örvendezve nézett, és onnan újból nekem esett, átölelt, és így tett többször egymás után. Boldogan szorítottam magamhoz, nem tudtam megválni tőle, míg csak egy székre nem hanyatlott, fáradtan és szinte magánkívül. Minden szégyenkezés nélkül hajtogatta:

– Thyl! Thyl! Kedvesem! Hát megjöttél!

Barátom az ajtófélfát támogatva szipákolta, aztán megjegyezte:

– Milyen étvágygerjesztő szaga van annak a kis ecetmártásnak!

– Lamme! – csapta össze a kezét Nele. – Megtaláltad a feleséged?

Pocakos pajtásom csak nemet intett nagy búsán a fejével.

– Én láttam Callekent – újságolta a leány. – Brüggében, ahol teljes jámborságban és ájtatosságban él. Amikor megkérdeztem, miért hagyott el olyan kegyetlenül, így felelt: „Ez Isten akarata és a Bűnbánat Barát szent parancsolata! Szívem az én Lammémé, de sajnos, nem mehetek vissza hozzá!”

– Ki a manó az a fráter? – faggatta Lamme kiguvadt szemmel. Ezt azonban egyikünk sem tudta, ezért potrohos pajtásom újfent csak bűnnek adta a fejét, és elszontyolodva kanalazta az ecetes babot.

Amikor kiörvendtük magunkat, és elvertük éhünket, megkérdeztem:

– Mi újság Damme-ban, édes kincsem?

Nele arcáról lehervadt a mosoly, rémülten összerezett, és torkához kapott:

– Rémfarkas öldököl a környéken, Thyl! – felelte, s ibolyakék szeme elfelhősödött. Ez olyan ijesztően hangzott, hogy Lamme gigáján is elakadt a gigászi korty sör. Tátott szájjal hallgatta a borzalmas történetet. Egy Toria Jansen nevezetű heysti asszony tartozott a nagybátyjának, bizonyos Jan Rapen knokkei lakosnak negyvennyolc ezüstgarassal, és adósságát tizenöt éves kislányával küldte el. Betkin, a lányka legszebb ruháját vette föl, és vidáman indult útnak, fényes nappal, a dűnék közt. Este nem jött haza, de anyja nem aggódott, mert azt hitte, lánya a nagybácsinál alszik. Másnap a halászsok, amikor hallal rakott szekerekön a kagylókkal teleszórt úton döcögtek, a dűnék közt egy kislányt találtak. Szegénykét alvadt vér borította, kitört nyakán hosszú és hegyes fogak nyomai vöröslöttek.

– A felcser megvizsgálta, és kijelentette, a sebeket nem holmi ordas, hanem a rémfarkas foga ejtette – mondta borzadva Nele.

– És mit tett a hatóság? – kérdeztem.

– Imákat és könyörgéseket rendeltek el az egész grófságban, és kiváltképp Heystben, Damme-ban meg Knokkéban.

– Pipogya gazemberek! – csattantam föl. – Ártatlan embereket máglyán, kínpadon ezrével veszejtenek, de a garázdáktól persze nem védik meg a lakosságot! És a nép?

– Sopánkodva ül a templomban. Az anya és fivérei a rémfarkas keresésére indultak ugyan a homokdűnék közt, de nem találták. Aztán még nagyobb lett a rémület, mert nemsokára más leánykákat és fiúkat meg öregeket is megtámadott az a fenevad.

– Bizonyos, hogy a rémfarkas végzett velük?

– Mindnek a tarkóját ugyanazok a hosszú és hegyes fogak harapták át, olyan erővel, hogy valamennyiüknek eltört a nyakszirtje! És még valami! Ezek pénzt akartak vinni Brüggébe, Gentbe vagy máshová, és mindet kirabolták!

Két öklöm közé szorítottam a halántékomat, úgy töprengtem.

– Itt valaki gyalázatos bűntényeket követ el – mondtam kisvártatva –, és a gyanút a nem létező szörnyre tereli!

– Hogyan? – meredt rám Lamme értetlenül.

– Úgy, hogy a farkasok ölnek, de nem rabolnak.

– A tanácsuraknak is szöveget ütött fejébe a dolog, és úgy vélekednek, zsványok jártak a rém nyomában, azok fosztották ki az áldozatokat. Ám erre sem leltek bizonyosságot, semmilyen nyomozás nem segített, de egyre több tekintélyes polgár tűnt el, s a kutyák a barázdákat vagy a fővénysáv hepehupáit kaparászva napvilágra hozták a holttesteket.

– Épségben?

– Épségben. Két tanácsstag, a jegyző meg a felcser kiment a helyszínre, megvizsgálta a hullákat, hogy megállapítsa kiletüket. Minden esetben csodálkoztak, hogy a farkas, amely éhségében öl, egyetlen porcikáját sem falta föl zsákmányának...

– Mert nem rémfarkas az, hanem rablógyilkos! – mondtam. – És még akkor sem kaptak észbe tanácsuraimék?

– Néhány katonát kiküldtek, de azok bottal üthették a nyomát. Egyikük elhatározta, végez a szörnyeteggel. Otthagyta bajtársait a tábortűz mellett, egymaga vágott neki az éjszakának. Rajtavesztett. Amikor a többiek rátaláltak tetemére, három ujj is feküdt mellette, de az erszénye eltűnt...

– Miféle ujjak?

– A felcser szerint olyan öregember ujjai, aki jó ideje sem miféle kézművességet sem űz, mert körmei igen hosszúra nőttek.

– Ugyan már – legyintettem. – Mióta marcangol a topor-

tyánféreg karom helyett aggastyánkörmökkel?

Akkor keresztanyám fölkel a tűzhely mellől, odajött, egészen az arcomba hajolt, és a maga eszelős gyerekhangján így nyekergett:

– Igenis, farkas! Farkas! Láttam a tulajdon két szememmel!

– Mondd el, Katheline! – biztattam.

– A szántóföldek felől távoli kiáltást hallottam, úgy, mint régen. Istenem, gondoltam, Hanském végre-valahára megint vijjog értem, mint a rétisas! Szőlőérés idején történt, a bor havának negyedik napján. Találkoztam is vele, szépséges Hanskémmal, aki aranypaszományos, finom zöld bársonyruhájában pompázott, és hosszú strucctoll lengett a süvegén. Ott sóvárogtam érte a vágtyól, dermedten dideregve a ködös, hideg éjszakában a gátnál, amikor a meredek part mögül fölbukkant a farkas...

– Igazi farkas? – kérdeztem.

– Amolyan zöld emberképű... Fehér szőrében hosszú nád-szálak. Hanském eltűnt abban a minutumban, s én féltém. Kereszt jelét vettem rá, de hiába, láthatóan nem félt tőlem! Teljes erőmből futásnak eredtem, és sikoltoztam! Nyakam mögött úgy csattogott a foga, akár a kelepcevas!

Sejtelmem nem csalt. Egyetlen szót sem szóltam senkinek, csak jelentkeztem a főbírónál:

– Uram, kézre kerítem és ítélszéked elé állítom a rémfarkast.

– Vásárra viszed a bőrödöt! Mi késztet erre a halálmegvető vakmerőségre?

– Apám hamvai itt dobognak szívemen – feleltem. – Adj nekem engedélyt, hogy a községi kovácsműhelyben dolgozhassam.

– Megteheted – mondta.

Én pedig senki mással nem beszéltem tervemről, hanem vadfogásra való, rugós gépezetet alakítottam át titkon sokkal

erősebbé. Másnap, szombaton, a rémfarkas kedves napján útra keltem. Zsebemben lapult a főbíró levele, amelyet a heysti plébánoshoz írt, a csapdát jól elrejtettem bő lebernyegem alá, és fölfegyverkeztem egy jó számszeríjjal meg egy éles késsel. Enyéimnek csak ennyit mondtam:

– Vadászni megyek.

Heyst felé haladva a tengerparton vadul belém mart az Anglia felől süvítő szél. A nyárutói füledt hőséget egyetlen éjszaka elsöpörte a hideg vihar, a tenger mennydörgésként zúgó, hars hullámai tajtékozva törtek a fövénycsíkra. Egy zátonyra futott hajó mellett így panaszkodott egy heysti halász:

– Tönkretesz bennünket ez a komisz idő! Nem vethetjük ki a hálókat ilyen háborgó vízen...

Vigasztaltam szegény embert; engem azonban reménnyel töltött el a hír. Szükség esetén lesz hát, aki segítségemre siet. A főbíró levelét Heystben átadtam a plébánosnak, aki így intett:

– Bátorságod dicséretes, fiam, de figyelmeztetek, szombaton este senki se merészkedik egyedül a dűnék közé. A gátépítők is csak csapatostul járnak. Hallod a szörnyeteg üvöltését a völgyben? Az Isten szerelmére, ne menj oda!

És keresztet vetett.

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen – feleltem. – Csak arra kérek, izend meg Toriának és bátyjainak, hogy az éjjeliőr kürtszavára fölfegyverkezve gyülekezzenek a templomban. Ha majd hallják, hogy sivítok, mint a sirály, verjék félre a harangot, és siessenek a segítségemre...

– Úgy teszek, ahogy akarod, fiam – bólintott a plébános. – Áldjon meg a Mindenható!

Sötétedéskor útnak indultam. Panaszosan süvöltött a szél a homokhalmok szúrós rekettyéi közt, és hébe-hóba száguldó fekete felhőket tereltek a tisztán tündöklő holdkorong felé. Föltekintettem az égre, és megpillantottam édesapámat, ezüstös dicsfényben, Krisztus oldalán. Keresztet vetettem, és ilyen sza-

vakkal köszöntöttem:

– Már nem soká késik a megtorlás! A gyilkosnak nyomában jár a bosszuló!

Úgy támolyogtam, mintha cölöplábak vinnének, kába rézszegeg ülné meg az agyamat, a gyomromat pedig emésztetlen káposzta. És gajdoltam, csuklottam, tántorogtam, ásítottam, köpködtem meg okádást színleltem, de valójában nyitva tartottam a szememet.

Hirtelen éles üvöltés ütötte meg a fületem. Hátrapillantottam, s a ragyogó holdsugárban egy farkas nyúlt alakját láttam meg: szintén a temető felé tartott.

Nem is járt igen messze mögöttem. Tüstént úgy tettem, mintha elesnék. Lebuktam a bokrok árnyékába, elhelyeztem az úton a csapdát, majd kaptos rángatózással továbbbolyogtam. Csak néha lestem vissza. Nem sokat láttam, csak az éj bolondul kergetőző fekete felhőit meg a felém közeledő tömzsi alakot. Nem sokat hallottam, csak a szél panaszos süvöltését, a mennydörögve zúgó tengert és az ösvényen heverő kagylók csikorgását a nehézkes léptek alatt.

Hirtelen sarkon fordultam, térdre zuhantam, és följajzottam a számszeríjat. Abban a pillanatban kemény kattanás hallatszott, dühödtt csörgés és fájdalmas emberi kiáltás. A dúvad törbe hullott. Két mellső lábába belevájt a vaskarom. Üvöltve fölemelkedett, rázta a csapdát, de hiába. Akkor lomhán nekilódult, hogy elfusson. Két lábon.

– Most nem menekülsz! – sziszegtem, és nyilamat a lábikrájába löttem.

Tompa puffanással lerogyott, én pedig fölsivítottam, mint a sirály.

A templom harangja nyomban tűzriadót vert, és a városkában hangzavar kélt, majd zsvajjá erősödött. Éles asszonyhang sikoltotta:

– Ébredjetek! Alvók, talpra föl! Megfogták a rémfarkast!

– Hála Istennek! – sóhajtottam.

Toria Jansen asszony érkezett elsőnek, lámpással a kezében; két fivére lobogó fáklyával követte, mögöttük valóságos ember-sereglet, hosszú sorban. A szövétnekek vöröslő fénykörei közt a rémfarkas hiába fetrengett, nem tudta eltakarni arcát.

– Hajhó! – csattant föl a kiáltás. – Ez itt Grypstuiver! Halászok céhmestere volt hajdan Damme-ban...

– Ó, az én prófétalelkem! – fohászkoztam föl, és lassan oda-lépdeltem. A helybeliek utat nyitottak nekem. S ott szürkéllett a tátongó farkasálarc alatt az az ábrázat! Hányszor rémlett föl lidércnyomásos, lelkifurdalásos álmaimban!

A csorba fogú patkánypofából húsos, konya orr horgadt elő; fölfelé görbülő hegyes, vágott álla mint valami harapófogó, görcsösen nyílt és csukódott. Egyidejűleg szeme is újra meg újra fölpattant és lezárult. Föl s alá hadonászott csapda roncsolta kezével. Az egész embert mintha dróton rángatták volna, lába is görcsösen rugódzott, hogy kitépje combjából a nyílvesző-met. Úgy vonaglott, akár a kígyó, szinte összezsavarodott láthatatlan tengelye, a gerince körül. És huhogott, akár a bagoly.

– Ulenspiegel! Irgalmazz! Könyörülj, Thyl!... Thyl!

– Beszél a rémfarkas! – zúgta iszonyodva a döbbszent tömeg.
– Az ördög néven nevezte Ulenspiegelt!

– Hát hiszen ő juttatta máglyára Thyl apját, a szénárust! – hurrogtá le Toria asszony a rémüldözőket.

A sokadalom háborogva toporgott a csikorgó és ropogó kagylóhéjakon. Fennhangon így szóltam:

– Kértél-e kegyelmet apámért, besúgó? Irgalmaztál-e a leánykáknak, vérszívó? Megkönyörültél-e az utazókon, gyilkos? Emberek, ne féljetek tőle, ez az a halász, aki miatt anyám belehalt a fájdalomába!

Egyik kezemmel megszorítottam a torkát, a másikkal kést rántottam. Toria asszony azonban elrántotta a karomat.

– Ne bántsod, Thyl! Csak hadd éljen, őrizzük! – kiáltotta, és

körmével hasogatta a vénember arcát, és jajveszékelt szomorú haragjában. – Lassú tűzön pörköljék, izzó harapófogókkal!

Lehajoltam, hogy kihúzzam a nyilat a sebből, és tekintetem különös tárgyon akadt meg. Fölemeltem, és szemügyre vettem a szélcibálta lángok közt. Hosszú nyelű ostyasütóvas! A két lapba, mint valami állkapocsba, hosszú, éles fogakat szerelt be ez a szörnyeteg. Kinyitottam, és úgy festett, akár a tátott farkastorok!

Toria Jansen meredt szemmel bámult, aztán kikapta a kezéből, csattogtatni kezdte, és bosszúszomjának keserű fájdalomában nyögve és fogcsikorgatva harapdálta vele a fogoly karját, vállát, főképp azonban a nyakát kereste. És rémületes hangon nyüszítette:

– Így tettél Betkinnel, átkozott! Vérzel, gyilkos?! Ez a rémfarkas marása! Érzed, toportyánféreg?!

– Irgalom, irgalom! – hörögte a halászmester. – Vigyétek innét ezt a némbert! Két aranyat adok annak, aki megszabadít.

Toria asszony azonban szakadatlanul marcangolta, míg csak meg nem elégeltem, és ki nem vettem kezéből az ostyasütőt.

Időközben odaérkeztek a környékbeli halászok, a heysti parasztok és kereskedők. Fáklyával a köpködő, szitkozódó dúvad képébe világítottak, és üvöltözve faggatták:

– Rablógyilkos, hova dugtad apám aranyát?! Hol az öcsém pénze?! Miért ölted meg a fiamat?!

– Nem bántottam soha senkit! – óbégatott Grypstuiver. – Thyl bosszúból rágalmaz, mert feljelentettem az apját, Claest, azt az eretneket! Én csak a rendet szolgálom, az uralkodó híve vagyok!

Szétfeszítettem csuklójáról a csapdát, és fölhúztam jobb kezét, hogy mindenki lássa; és fölkiáltottam:

– Hiányzik három uja! Az a katona vágta le, akivel szintén végzett!

Akkor elhallgatott.

Gúzsba verték, betették egy halászkosárba, és elindultak Damme felé. A szitkozódók, gyalázkodók, panaszkodók is elnémultak lassanként, és a hosszú, négyórás úton nem hallottam mást, csak Toria asszony könnyes lihegését, a tompán csikorgó lábdobogást a fővényen meg a mennydörgőn zúgó tengerárt.

És szívemben megszorodva néztem a mennybolt örülten száguldó felhőit s a halárus sápadt ábrázatát. Grypstuiver vészjóslóan vicsorított, és le nem vette rólam kegyetlen pillantását.

IZZÓ FOGÓK KÖZT

Másnap megkondult a harang, és ítélethozatalra hívott a négy gyepadra, az igazságszolgáltatás szép hársfája alá. A főbíró így köszöntött:

– Győztél, Thyl! Üdv neked!

– Apám hamvai itt dobognak a szívemen – feleltem.

A köszöntés, hadd tegyem hozzá, bizonyos tanulságként hangzott Speelman szájából. Arra vallott, hogy az az ember, aki nemtelen indulattal pálcát tört Katheline fölött, pusztulásra ítélté apámat, kínvallatásra anyámat, s engem sem kímélt, amikor számkivetéssel sújtott, majd iszonyú gyötrelmekre kárhoztatott – most más szemmel nézett rám. Tudtam, ezt nem a magam derekasságának köszönhetem. A Hallgatag Herceg és a Koldusok harca, lám, noha győzelmet nem aratott még, változásokat már hozott. Egyik-másik szélkakas, csikorgás nélkül, suttyomban arra fordul már, amerre az új fuvalom inti.

Kihallgatása során az egykori halászmester nem ismert be semmit. Egyre csak azt hajtogatta sápiítózó hangon:

– Szegény vagyok, ártatlan vagyok, irgalmazzatok! Legyetek tekintettel ősz hajamra...

És zokogott. A nép azonban fölzúdult:

– Átkos rémfarkas! Gyermekes gyilkosa! Ne könyörüljete

rajta!

– Pusztítsátok el a vérszopót! – sikoltozta Toria asszony. – Valljon izzó fogók közt!

– Nem vétettem soha senkinek! Miért ártotok nekem?! – síráncozott Grypstuiver. Az emberek ráripakodtak:

– Nézzétek a siralmas pofáját! Ugye bánod, hogy már nem öldökölhetsz?!

– A légynek se vétettem! – esküdözött a vádlott, és fülemben fölcsendült anyám hangja, aki ezekkel a szavakkal védte apámat.

És mindenki gúnyolódott a halászmesteren, még a bírák is undorodva mérték végig.

– Tettetésből sír, mert irgalomra pályázik – jegyezte meg fitymálkozva a főbíró. – Tekintettel a kínvallatáshoz megkívánt bizonyítékok elégséges voltára, a tanács arra ítéli, hogy vonassék kőpadra, míg csak be nem vallja, miért gyilkolt, hol vannak az áldozatok maradványai, és hová rejtette az aranyát.

A kínzókamrában a főbíró megkérdezte tőle:

– Hogyan sugallta sötét szándékaidat és ocsmány bűneidet a Sátán?

Szemlátomást szívesen, sőt szinte kéjelegve válaszolt:

– Engem már kisgyermek koromban is utáltak. Sem a fiúk, sem a lányok nem álltak szóba velem, mert kilestem beszélgetéseiket, és jelentettem szavaikat apjuknak, anyjuknak, a tanítónak, a tisztelendőnek. A felnőttek megdicsértek, jutalmat adtak, az ostoba kölykök pedig árulkodó Júdásnak hívtak! Jókor megtanultam, hogy mindig annak a kegyét kell keresnem, aki épp hatalmon van, mert az pénzzel fizet szolgálataimért...

– Nem szeretnél soha senkit?

– Csak a pénzt, főbíró uram, meg Károly császár öfelségét és Fülöp király öfelségét, legigazibb jóakaróimat. Az őirántuk való hálából jelentettem fel Claest. Hasznosnak és gyönyörűségessnek találtam, hogy megölsem, és ezért sok-sok arany üsse

a markom...

– Hol rejtéd a vagyonod?

– Azt nem fogjátok megtudni soha!

– Eresszétek alább a csigán, hadd pörzsölje közelebbről a tűz! – mondta a főbíró.

A hóhér és segédje engedelmeskedett, a halárus acsarkodva elbődült:

– Semmit sem mondok! Jajajaj!... Az arany az egyetlen barátom a világon! Hahh! Vegyetek el a tűztől! Átkozott hóhér, ne égess, beszélék! A pincém jobb alsó sarkában ástam el, kettős fenekű ládában!...

– Miért nem érted be azzal, hogy kifosztod áldozataidat? Miért ölted meg őket? – vallatta tovább a főbíró.

Grypstuiver tagadott. Amikor pedig láng mardosta a húsát, az eget káromolta, és irtózatot gáztettekről adott számot. Nem sorolom föl őket, mert borzadok emléküktől is. A főbíró fölszólitotta:

– Bánd meg bűneidet, és imádkozzál Istenhez!

– A Mindenható teremtett ilyenek, amilyen vagyok! – fakadt ki tájtékozva, és taknyos-sírós hörkentést hallatott. Vastag ajka lefittyedt. – Én ártatlan vagyok! Mindent akaratom ellenére tettem, az Úr óhaja szerint... Igazságtalanul sújtasz büntetéssel, te bíró...

Mint iszonyú gyilkost, rablót és istenkáromlót arra ítélték, hogy nyelve izzó tüvel átszúrassék, vérontó jobb keze levágassák, őt magát lassú tűzön mindaddig égessék, míg csak pokolra nem száll a lelke.

Amikor visszavezették a tömlöcbe, ott húst és bort adtak neki; gúnyosan kiköpött, és savanyú heherészéssel így gúnylódott:

– Javaim örököse, őfelsége igazán megfizetheti értem ezt a pazar vendéglátást...!

Másnap, kora hajnalban, amikor kivégzésre vezették, dül-

ledt szeme pillantása megakadt rajtam, és szikrát hányt a gyűlölettől:

– Ott a gyilkos! Fogjátok el! Bedobott a csatornába, amikor följelentettem az apját...

– Hazudsz! – ripakodtak rá mindenfelől. – Hamis vád, aljas féreg!

– Bár csak vízbe fojtott volna, akkor ma is élne a kislányom! – sikoltotta Toria asszony, szinte tébolyultan.

Én nem szóltam semmit.

– Ulenspiegel megtámadott! – rikácsolta fröcsögve a halászmester, és fölszittyentette szája sarkán a nyálhabot. – Hiába könyörögtem neki, hogy ne bántson, belelökött a habokba. Átáztam, meghültem, lázbeteg lettem...

– Tűzre a rémfarkast! – vágott a szavába Toria. – Fojtsátok bele a szót, mert mielőtt pokolra jut, még egy utolsó ártatlan áldozat kell neki...

Ekkor megzendültek a Míasszonyunk-templom harangjai.

– Teérted is kongnak, Thyl! – kiáltotta a halászmester. – Gyilkossági kísérletért kötélen végzed, semmirekellő! Én Fülöp király bizalmas embere vagyok!

– Szállj magadba, lator! – lohasztotta le őrzöngését a főbíró. – Ulenspiegel akkor se kárhoztatható, ha netán valóban vízbe lökött volna merő fiúi szeretetből...

– Éljen a törvény! – kiáltotta a nép. – Hosszú életet a bírónak!

És a fogoly vicsorogva csikorgatta csorba fogait, lehorgasztotta fejét, és elsírta első könnyét. Mielőtt kimúlt, eltorzult arccal hörögte:

– Nem kaparintja meg aranyamat a király! Hazudtam nektek...

– Nézzétek, füstöl a gyilkos teste! – sikoltozta Toria. – Po-fáján ég már a sörte, az a hiénaszőr!

A halászmester olyan huhogó üvöltéssel halt meg, akár egy

hiéna.

A LEVÁGOTT KÉZ

Megjött január hava, foga lett a szélnek. Havazott és utána fagyott. A kisiúúk léppel fogták a verebeket. A farkasfényű mennyboltba mozdulatlanul markoltak bele a gallyak karmai, fehér párnák borították a faágakat és a kunyhók nádtetejét, ahol macskák talpnyomai kereszteződtek: azok is verebekre vadásztak. Nagy messze a mezők megbújta a csodálatos gyapjú alatt, amely langyosan tartja a földet a tél keserves hidege ellen.

Nele meg én a tűzhelynél melegedtünk, Katheline az ablaknál állt, és sipákoló gyerekhangján mondogatta szokott bűvölő igéit:

– Vágjatok lyukat a fejemen! A tűz! Jaj, Hanske, gyere vissza hozzám! Meg kell adnod a hétszáz aranyat Thylnek, Soetkin fiának...

Akkor fullajtár futott el a ház előtt, övén csörömpöltek a csörgők.

– Jön a főbíró! – kiáltozta.

Aztán harsona zendült, és valamennyien kiálltunk a kapuba. Ragyogó uraságok érkeztek, csapatostul, hímzett, paszományos, szalagos öltözékben, lengő strucctollas süveggel, paripáik patái alatt ropogtak a porca havak. Előttük, szintén lóháton jött a nagy személyiség. Nyusztprémes, fekete bársonyköponyeg borította, ujjasát finom aranyzsinórzat díszítette.

Amikor elvonult előttünk, Katheline hirtelen fölsikoltott, s örömeben őrgöngve így kiabált:

– Hanske! Szerelmesem! Tudtam, hogy visszajössz! Elhoztad nekem a hétszáz aranyat?

A főbíró megállította a nemesurak csapatát. Keresztanyám megragadta az egyik lovag hátasának a kantárját, s ábrándosan

kérdezte:

– Kedvesem, ma miért nem vijjogtál, mint a rétisas?

A savanyú arcú lovag elsápadt, még keselyűcsőrre emlékeztető orra is fehér lett. Vörös haja és szakála még alig őszült. Színtelen szája keskeny csíkká vált, úgy összeszorította. Aztán ráförmedt keresztanyámra:

– Hallgass!... – majd bosszúsan elfordult, és méltatlankodott: – Mit akar tőlem ez a koldusasszony?!

Katheline azonban lelkendezve mutatott Nelére, s így folytatta:

– Hankém, édesem, nézd, milyen szép leánnyá cseperedett a gyermekünk!...

A sasorrú uraság Katheline-re emelte ostorát. Nele szilajon szikrázó szemmel ugrott anyja elé, hogy megvédje. Keresztanyám elpittyedt.

– Hankém, miért haragszol reánk?

– Takarodj! – pattogott dühösen a selyemben – bársonyban pompázó, nyalka férfiú. És megsarkantyúzta paripáját. Keresztanyám leeresztette a kantárszárat, és fölbukott, a büszke almás deres patája pedig sebet ejtett a homlokán. A főbíró akkor összehúzta szemöldökét, s így szólt:

– Joos, ismered ezt az asszonyt?

– Sosem láttam még ezt a bolond szipirtyót! – dörmögte mogorván a lovag.

Talpra segitettem Katheline-t, Nele pedig a főbíró elé perdült, és nagyot kiáltott:

– Bolond?! Hát én nem vagyok az, nagyuram! És esküszöm mindenre, ami szent, hogy ez az uraság igenis ismerte anyámat, kölcsönkért tőle minden pénzét, és ellopta Claes bácsi hétszáz Károly-aranyát!

– Hans, drágám, már nem szeretsz? – zokogta Katheline, és kötényével törölgette vérző homlokát. – Féltékenységből nemrég még a pajtásodat is ledöfted miattam! Nem emlékszel? Ott,

a töltés mentén... Akkor még mennyire szeretted...

Reszkető kézzel végigsimított a nemesúr térdén, odahajolt nyusztprém szegélyű kordován csizmájához, és megcsókolta.

– Miféle gyilkosságról beszél ez az asszony? – kérdezte a főbíró.

– Sejtelmem sincsen, nagy jó uram – legyintett a lovag. Ugyan mi gondod efféle badarságokkal? Gyerünk már!

– Én tudom, főbíró úr – szoltam akkor jó hangosan.

Egy pillanatra vágni lehetett a csöndet, szinte a lehetetek párája is mozdulatlaná dermedt a levegőben. Akkor már egyre többen gyűltek körénk, polgárok, nemesek, parasztok, és így kiáltottak:

– Igazságot, nagyságos főbíró úr! Igazságot!

Speelman rám vetette komor tekintetét:

– Ki az a megölt ember? Beszélj, Thyl!

– Majd Nele elmondja igazság szerint: ő szemtől szemben látta – feleltem.

A leány a sápadt nemesúrra mutatott, és így szólt:

– Ez a férfi egy időben minden szombaton idejött, hogy elvegye anyám pénzét! Hilbert nevezetű barátját férjül akarta adni hozzám. Vижjogtak, mint a rétisas, úgy jelezték érkezésüket...

– Hazudsz, kis cafka! – ripakodott rá a lovag.

Nele feléje fordult.

– Mi az oka, hogy arcod már nem ragyog? Miért nem kenedsz bűvös kotyvalékokkal, hogy fénylőnek tessék? Átkozott boszorkánymester, miattad tébolyult meg az anyám, te okoztad Soetkin halálát, te juttattad koldusbotra Thylt, az árvát! Hol van a cimborád?!

A sápadt lovag göggel, némán nézett farkasszemet a leánnyal.

– Majd én megmondom – vetettem közbe. – Ott van eltemetve a töltésnél, Van der Vichte telkének a lábában...

Döbrent csönd támadt, aztán az emberek valamennyien a

főbíróra néztek, és fennszóval így kérlelték:

– Igazságot, nagyságos főbíró úr, igazságot!

A községi poroszlók a lármára odajöttek. Speelman intett nekik, majd így szólt fényes kíséretéhez:

– Nemzetes és vitélő uraim! Mindama kiváltságoknak ellenére, amelyek Flandriában a nemesi rendet megilletik, a Joos Damman úr őkegyelme ellen szavahihető tanú által emelt vádakra kötelességem nevezettet őrizetbe venni mindaddig, amíg ártatlanságáról vagy bűnösségéről bizonyság nem adódik.

– Főbíró úr! – fortyant föl a lovag, és két vörös folt izzott föl pofacsontján. – Ez törvénysértés! Kegyelmed nem ítélőszék élén áll! Barátaim, védelmezzetek meg engem!

Néhány nemesúr a kardjához kapott. Speelman azonban keményen rájuk szólt:

– Urak, én grófkotokat képviselem itt, aki egyedül jogosult királyunk nevében dönteni! Parancsolom, tegyétek le a fegyvert!

Engedelmeskedtek. Joos Damman azonban habozott még.

– Igazságot! – kiáltott föl a nép. – A lovag adja át a kardját!

Úgy is lett.

A nemesurat két poroszló a tömlöcbe vezette. Másnap pedig a főbíró, a törvényszéki jegyző, két tanácsstag és a felcser társaságában elindultunk a gáthoz. Odavezettem az öregedő, göthös férfiakat – fekete árnyakként bóklásztak a fehér síkságon –, ahol Damman meggyilkolta Hilbertet.

Megálltunk a gát mellett, végigpillantottam a jéggé fagyott felszínű hómezőn – és nyomban odalettem minden tudományom.

– Itt esett meg a gaztett – mutattam a töltés mentére.

– Hol ástad el a holttestet? – faggatta a főbíró a vádlottat, ő azonban arcátlanul tagadott. Pökhendien lökte oda a szót:

– Nem öltem meg senkit! Engedjétek szabadon!

– Hanském! – kiáltott föl ekkor Katheline kísérteties vékony hangján. – Ne félj! Megváltalak a halott levágott kezével!

Erre nem számítottam. Hiába mozdultam, hogy befogjam a száját, visongó csitrihangja pengeként hasított át az igazságügyi tisztviselők mormogásán. Szívemre futott a vér. Ebből baj lesz! Nele kedves arca, amelyet rózsaszínre csípett a hideg levegő, szürkére sápadt. Elhalványult azonban a fölényeskedő lovag is. A főbíró töprengve vonta össze szemöldökét, majd intett a poroszlóknak:

– Engedjétek el azt az asszonyt!

Katheline pedig az alvajárók biztonságával balra ment a töltés aljáiig, beletérdelt a hóba, és háromszor az ég felé kiáltott:

– Szólítalak, szellem! Siess, siess, siess!

Átvette a poroszlótól az ásót, háromszor keresztet vetett rá, majd koporsó alakot karcolt élével a jégre, és három dült keresztet – az egyik kelet, a másik nyugat, a harmadik észak felé nézett –, majd hátborzongató gyerekhangján fölszivított:

– Takarodj, gonosz szellem, aki a tetemet őrized!

Aztán összetette kezét, és halkán súgta a talaj felé:

– Hilbert, én most uram és parancsolóm kedvéért vágom le a kezed, ne haragudj hát, amiért megbolygatom a sírodat!

Nekilátott a munkának. A koporsóidom vonalán megtörte a vékony jégpáncélt, elkaparta a havat, gyors csapásokkal lehántotta az aszott pázsitot, fölhányta a homokot, és csakhamar szemünk elé tárult a fiatalember holtteste. Szinte meszesen fehérlett. Szürke posztóujjasban és ugyanolyan köpönyegben feküdt. A mellébe markolatig döfött tör gyilkosságról tanúskodott.

– Ez elegendő bizonyság! – zavartam meg a csöndet, amelyben csak köhögés és a gémberedett lábak topogása hallatszott. Speelman főbíró azonban erélyesen megrázta fejét, Katheline pedig levágta a kezét, és zsákocskába tette.

A főbíró akkor megparancsolta, hogy a poroszlók szedjék össze a halott minden holmiját. Amikor pedig a fogdmegek visszavezették Dammant a börtönbe, keresztanyám utána ment,

és Speelman szólt a porkolábnak, hogy zárja be a nyugati pincébe.

Nele szívszaggatóan sírt a küszöbön, a két karomban kellett hazavinnem azon a zimankós délutánon. Az emberek azt rebesgették, hogy Katheline számára nincs többé kegyelem, minket kettőnket pedig szörnyű balsejtelem kínozott.

HALÁL A BOSZORKÁNYMESTERRE!

Télvíz idején, amikor a gyepadok nedvesek, a bírák jókora fészkerben ülnek törvényt. Joos Damman a bizonyítékok súlya alatt annyit elismert, hogy párbajban megölte a barátját, Hilbertet.

– Törpárbajt vívtatok? – kérdezte gúnyosan a főbíró. A lovag nem felelt...

A jegyző ekkor engem szólított.

– Thyl Ulenspiegel mint tanú, jelentkeztek!

Beszámoltam mindenről, amit azon a lidércnyomásos éjszákán láttam és hallottam. Ezután a keresztanyámat kérdezték ki, ő azonban se látott, se hallott, csak a lovagot bámulta:

– Milyen szép vagy, Hanske! Most miért nem villog olyan zölden az arcod, mint a villámfényben viharzó tengerár?

Akkor Nelét szólították, aki így védelmezte Katheline-t:

– Szegény jó anyámnak nincs mit bevallania, nagyságos uraim. Nem boszorkány ő, csupán tébolyult, ennek a gonosz embernek az áldozata...

Akkor a főbíró emelkedett szólásra, és ekként magyarázott:

– Boszorkány az, aki tudván alkalmazott pokoli eszközökkel igyekszik elérni célját. A férfi tehát boszorkánymester, mert sugárzó kenőccsel mázolta be arcát, hogy pénz szerezzon. Boszorkány azonban az asszony is, hiszen alávetette magát Joos Damman akaratának. Igaz, hogy nem gyilkolt és nem lopott,

nem babonázott meg sem embert, sem állatot, viszont az ördög kezére akarta adni a lányát. Istennek hála, hogy Nele zsenge kora ellenére szembeszegült a gonosszal, és elűzte szilárd bátorsággal. Törvényszéki urak, vessük-e hát kínvallatás alá Dammant is, Katheline-t is?

És – hangozzék mégoly hihetetlenül is – a tanácstagok akként nyilatkoztak, hogy Katheline-t illetően nem kívánják a tortúráát. Speelman így folytatta beszédét:

– Engem is szájalom és könyörület hat át a szerencsétlen örült asszony iránt, mivel azonban Damman lovag a gyilkosságon kívül semmit sem akar bevallani, Katheline pedig nem beszél, a birodalmi törvények kötelességünkké teszik, hogy mindkettőt kínvallatás alá vettessük.

És a tanácstagok kelleetlenül bár, de megszavazták keresztanyám meggyötretését. Nele fölkiáltott:

– Kegyelem, nagy jó uraim!

És a nép is fölzúdult, de hiába. Speelman másodszor is törleszt, amiért Katheline hajdanában elutasította szerelmét, gondoltam, és tehetetlenül rágtam a szájam szélét.

A foglyokat visszavezették a börtönbe, a főfoglár mindkettőjük mellé két-két őrt állított, hogy verjék őket, valahányszor elszunnyadnak. Katheline-t azonban az örök aludni hagyták, Dammant viszont irgalmatlanul arcul csapták, valahányszor lehunyta a szemét. Enni pedig csak sós halat adtak mindkettőnek, és a vizet megtagadták tőlük.

Három nap múlva már ordítottak a szomjúságtól, amikor a poroszlok a „gyehenna szobájába” kísérték őket. Ott egymással szemben kínpadra kötözték mindkettőt. Dammant, akinek szemhéja leragadt az álmoságtól, csattanós pofonokkal fölébresztették. Katheline így könyörgött:

– Né üssétek, kérlek, hiszen nagyon fáj szegénynek. Egyetlen bűnt követett el csupán, azt is az irántam való szerelemből...

– Dögölj meg, rút boszorkány! – ripakodott rá Damman.
Égessétek el!

A jegyzők minden szavát fölírták. A főbíró rászólt:

– Vallj!

– Nincs semmi mondanivalóm! – üvöltötte Damman.

– Minthogy megátalkodottan tagad, addig csigázátok étlenszomjan, amíg töredelmesen nem vall – rendelte el Speelman.

– Ne bántsátok szegény Hanskémat! – jajdult föl Katheline.
– Kínozzatok inkább engem, mert értem vétkezett!

– Ezt az asszonyt kegyetlen téboly sanyargatja! – szólalt meg az egyik tanácsstag. – Engedjük el a szerencsétlent!

– Semmivel sem bolondabb, mint én! – rikácsolta rekedten a lovag. – Csak komédiázik a vén kerítő!

És fogcsikorgatva nevetett kegyetlen hazugságán.

– Miért ölted meg Hilbertet? – kérdezte tőle Speelman.

– Mert elcsábította szeretőmet, egy szép és előkelő heysti lányt! – felelte ajkbiggyesztve Damman. Keresztanyám akkor halálos keserűséggel kitört:

– Megcsaltál, te ördög?! Nem igaz! Hétszáz aranyat raboltál el tőlem, átkozott!

– Hallgass, boszorkány! – horkant föl rekedten Damman. – Sosem találkoztunk, repedsarkú banya! Arcod akár a naspolya, tested mint a rőzsényaláb! Ki hiszi el neked, hogy nemesember megszerethet ilyen rongyot?!

– Nagyságos főbíró uram – sikoltott föl Katheline –, bizonyítani tudom, hogy ismerem őt! Szőrös, barna anyajegy van az ágyékán, akkora mint a babszem!

Speelman szeme baljósan villant. Úgy pillantott a lovagra, mint akit legfeketébb emlékében sértettek vérig. Halkan, vészjósló hangon csak annyit mondott:

– Ha ez az állítás igaz, megállapítható, hogy a nemes lovag azonos azzal a Hanske nevezetű ördöggel, akibe Katheline belehabarodott.

A hóhér lemeztelenítette Dammant, és valamennyien láttuk a barna és szőrös anyajegyét. A hóhér hosszú tüvel beleszúrt, de nem vérzett.

– A tanácstagok összesúgtak:

– Ördög ez! Joos Damman bőrébe bújt, úgy szédíti a világot!

A jegyző írt, és a főbíró így szólt:

– Oldjátok le az asszonyt a kínpadról!

A hóhér és segéde engedelmeskedett. Katheline fölállt, két lépést támolgott, és összeesett. Speelman odaszólt nekem meg Nelének:

– Elvihetitek, Thyl.

A lovag ekkor dühöngve fölüvöltött:

– Miért hagyjátok elmenni?! Bűdös bugrisok, összejátszotok ezzel a boszorkánnyal!

A főbíró homlokredői megvonaglottak; szinte suttogva kérdezte:

– Miért csavartad el Katheline fejét?

– Én nemesúr vagyok, és nem koslatok paraszt lotyók után! – vágta oda vicsorogva Damman. Speelman vastag pofazacskója megrándult, mintha arcul csapták volna. Hidegen csak annyit mondott:

– Vigyétek vissza a tömlőcbe! Ott szomjazzék tovább, és nem alhat, amíg be nem vallotta ördögös varázslatait.

– Koncra hánylak benneteket mind! Alja népség! Király urunk színe elé hurcollak, ott tesztek panaszt ellenetek! – acsarkodott a lovag.

VÍZPRÓBA

Vallani nem vallott be semmit.

Elviharzott fölöttünk a tél dandárja, langyos szellők csöpö-
rögtették a jégcsapokat, néhány rügy kipattant már az igazság
hársfáján, és zsenge fűszálacskák zöldelltek a gyeppadokon,
amikor összeült a bíróság, hogy kihallgassa Nelét, aki fontos
fölfedezést tett.

Damme lakosai körös-körül ott álltak a bágyatag télutói
napsütésben, amikor a lovagot a törvényszék elé vezették. Most
még sápadtabbnak látszott a szomjan s álmatlanul töltött éjsza-
kák után. Barátai, a Damme-ba idézett nemesurak, valamennyi-
en megjelentek. A főbíró talányos arccal emelkedett szólásra:

– Nele, aki oly dicséretes bátorsággal védelmezi anyját,
Katheline ünneplő szoknyája zsebében levelet talált Joos
Damman aláírással; Hilbert Ryvish tarsolyában is akadunk
egyre. Most vizsgáljuk meg az utóbbit.

Speelman ki akarta bontani a többszörösen összehajtogatott
pergament, de nem sikerült. A lovag gúnyosan a szemébe neve-
tett. A tanácstagok teljesen tanácstalanok lettek.

Zavarodott, bosszús susmorgás támadt a sokadalomban.
Akkor úgy éreztem, itt az idő, hogy megszólaljak:

– Nagyságos főbíró úr, bízva rám a hártya fölbontását.

A bírák előbb akadémakodtak, aztán – mi mást tehettek
volna? – megszavazták.

Speelman kijelentette:

– Thyl figyelemre méltó ügyességének adta tanújelét több
ízben is, legutóbb például a rémfarkas elejtésénél. A bíróság
ezennel megengedi, hogy segédkezet nyújtson a bizonyítási
eljárásnál.

Utasítottam a porkolábokat, vizet hoztak, a hóhér tüzet ra-
kott, a füst kéken szállt a tiszta ég felé, az igazság fájának tar-
gallyai közt.

– Most vízbe helyezem a sokrétegű papírt, aztán az üstöt közelebb viszem a lángokhoz... – magyaráztam. Roppant figyelemmel követtek.

– Hohó, ne tedd a levelet az edénybe! – okoskodott az egyik tanácstag. – Mert ha vízben oldott ammóniákkal írták, elmosódnak a betűk!

A fázósan toporgó tömeg ingerülten lehurrogta.

– Csak addig áztatom, amíg a víz meg nem puhítja a ragasztékot, hogy sértetlenül szétfejtthessem a hajtogatást.

Amikor megpuhult a pergamen, óvatosan kisimítottam, s így szóltam:

– No, most pedig szárítani kezdem...

– Igen, igen, csak tartsd a tűzhöz! – csendült a fülembe Nele hangja. – Jó úton vagy, Thyl, mert a gyilkos sápadozik s a lába reszket!

– Ne merj gyalázni engem, a nemesembert, te kis paraszt cafrinka! – horkant föl a lovag. – Megrothadt a földben az a pergamen!

– Semmi baja sem esett – szóltam fennhangon, hogy a város népe is jól hallja. – A szarvasbőr erszényt ezüst tarsolylemezek védik, s ez egészket viaszosvászon tokban hordta az áldozat. Sem nedvesség, sem féreg nem fért a levélhez...

– Van Isten az égben! – sóhajtotta Nele, s engem megborzongatott egy gondolat. Hátha igaz, amit keresztanyám állít? Ez a lány talán a tulajdon apja ellen fenekedik? Nem értem rá azonban ezen töprengeni. Óvatosan közelítettem a nyirkos hárttyát a tűzhöz. Ügyelnem kellett, hogy bele ne kapjon holmi kósza, szikra. Nele fölkiáltott:

– Nagyságos főbíró úr! A melegtől előtűnik a tinta!

Speelman megparancsolta, hogy olvassam föl az írást. Belekezdtem:

*Nemes Hilbertet, Willem Ryvish fiát,
üdvözli nemes Joos Damman...*

Eddig jutottam.

Abban a pillanatban a lovag kitepte magát a két foglár markából, bár kezének nem vette hasznát, odaugrott a tűzhöz, és belerúgott. Záporozott rám a lobogó fahasáb, izzó parázs, hajam bozontját sziszegve pörzsölte a zsarátnok, hamu és pernye szállongott rám, én azonban villámgyorsan sarkon fordultam, és irhaujjasom alá rejtettem a levelet. Nem esett baja.

– Ezzel súlyosbítottad helyzetedet – lökte oda a szót kurtán Speelman a lovagnak, és gúzsba verette. Majd megkért: – Folytasd, Thyl...

Kedves barátom, kártyára, kockajátékra vagy egyéb haszontalanságra ne vesztegesd a pénzedet. Ímhol, elárulom neked, miképpen nyerhetsz teljes bizonyossággal. Tégy úgy, mint én. Álcázd magad ördöggé, szép ördöggé, majd szeretnek az asszonyok és lányok! Dörzsöld be orcádat foszforral, majd hódítóan fénylik! A szaga rossz ugyan, de a nők azt hiszik majd, hogy a pokol kénkőbűze, s annál jobban szeretnek! Elviszlek majd Katheline-hoz, a jószívű néemberhez. Lánya, Nele, meglehet, az én gyermekem. Megnyerő és kedves hajadon, megkaphatod, ha kedved szottyan rá. Katheline nagy kincset rejteget, Claesnak, a megégetett eretneknek a hagyatékát, hétszáz Károly-forintot. Csiklandozzuk ki Katheline-ből, hogy hol a pénz, és megosztunk rajta. Segíts, cimborá! A szerencse a vakmerő széptevőkre mosolyog, miként V Károly császár őszentfelsége mondta, aki ezrével cicerélte a cemenéket, és soha meg nem hátrált holmi szüzességi gyeptörés elől...

– Felséggyalázás! Vérlázító aljasság! – kiáltották a tanács-
tagok.

– Halál a gyilkosra! Akasztófára a zsványt! – zúdult föl a
nép.

– Hamisítvány! Silány mesterkedés! – üvöltötte torkaszakadtából Damman. – Tiltakozom! Nem én írtam!

– Van még egy bizonyíték a bíróság birtokában – szólalt meg Speelman. – Szintén levél. Nele a Katheline szoknyájába bevarrott zsebben találta. Ekképpen hangzik:

Katheline, édes boszorkám, íme, a keverék, Lucifer macája maga is ezt használja. Ha megiszod ezt a vegyületet, részt vehetsz a szellemek szombatján, így készítsd: zúzz porrá beléndeket, ópiumot, friss kenderhajtásokat, belladonnát és maszlagot. Ne légy szűkmarkú velünk! Áruld el, hol rejtegeti Claes kincsét Soetkin és Thyl. Ugye, szeretsz? Szép ördögöd, Hanske...

– Halál a boszorkánymesterre! – harsogta a nép.

– Uraim – szólította föl Speelman a tanácsstagokat –, hasonlítsátok össze a két írást!

– A két levelet ugyanaz a kéz vetette papírra! – jelentették ki valamennyien. A főbíró ekkor a tanúkhöz fordult.

– Fölismeritek a vádlottban Joos lovagot, Diederich Damman genti tanácsúr fiát?

– Fölismerjük – mondták.

– Emlékeztek-e Hilbert úrra, Willem Ryvish fiára?

Az egyik tanú így szólt:

– Van der Zickelen a nevem, Gentből származom, Willem Ryvish genti tanácsstag a barátom. Néhány esztendeje elvesztette egyetlen fiát, a huszonhárom éves, kicsapongó, mihaszna Hilbertet.

– Ismered-e ezeket a tárgyakat? – kérdezte a főbíró, és eléje rakatta a halott kardját, törét és tarsolyát.

– Hogyne, ez itt a Ryvish család címere a kard és a tör markolatgombján: három ezüsthál azúrkék mezőben. Igen, ugyanez a címer látható a tarsolylemezen is.

– És ezt a tört ismered-e, uram? – kérdezte tovább

Speelman.

– Természetesen – felelte Van der Zickelen. – A Dammanok címere ékeskedik rajta: lőrések csipkézte bástyatorny, ezüstmezőben.

– Ezt a tört – emelte föl Speelman – Hilbert Ryvishnek, Willem fiának a testébe döfve találtuk.

A többi nemesúr is szemügyre vette a fegyvereket. Mind-egyik így szólt:

– Fölismerem a Ryvishek és Dammanok jelvényeit, Isten engem úgy segítsen!

A főbíró akkor kijelentette:

– A törvényszék által hallott és látott bizonyítékok szerint Joos Damman boszorkánymester, asszonyok bolondítója, a király javainak tolvaja, felségsértő, rablógyilkos.

– Ha én boszorkánymester vagyok, akkor ez a némben itt boszorkány! – csattant föl a lovag. – Ivott a varázsitalból, boszorkányszombaton vett részt, szándék és cselekedet szerint vétett Isten és a Szentlélek ellen. Katheline-t küldjétek máglyára, ne engem!

– Bíró urak! – sikoltott föl Nele, és szorosan átölelte keresztanyámat. – Ne hallgassatok erre a sápadt gonosztevőre! Ez az istenátká megégetné anyámat, bár annak csak az a bűne, hogy Isten tébollyal sújtotta. Eléggé megbűnhődött már testben is, lélekben is. Ne ítéljétek el! Hadd élje szomorú életét békében az ártatlan!

Katheline bágyadtan révedezve zsörtölődött:

– Ne beszélj ilyen csúnyán, Nele! Ne bántsd Hanskémat, az én édes uramat...

A néptömegben az asszonyok sírtak, a férfiak pedig így kiáltottak:

– Kegyelmet Katheline-nak!

A bíróság arra ítélte Joos Dammant, hogy nemességétől megfosztassék, lassú tűzön halálra égettessék. Másnap a köz-

ségháza előjárói előtt végig is szenvedte a büntetést. Közben őrjöngve hajtogatta:

– Öljétek meg a boszorkányt! Átkozottak legyetek valamennyien!

– Nézzétek, úgy döglik meg, mint egy kutya! – mondogatták az emberek.

A törvényszéknek döntést kellett hoznia Katheline ügyében is. Úgy határoztak, hogy vízpróbának vetik alá a brüggei csatornában. A bíró kihirdette:

– Ha fönnmarad a habokon, boszorkánynak tekintjük, és máglyán végzi. Ha elmerül, olybá vesszük, hogy keresztényi halállal halt meg.

Másnap keresztanyámat fekete vászoningbe öltöztették, és díszes menetben a csatorna partjára vezették. Kezében lobogó gyertyával, mezítláb tipegett a faszorban. A Miasszonyunk-templom dékánja és káplánjai haladtak előtte, halotti imákat énekelve, s az egyházi vitte a keresztet. Hátul pedig a damme-i főbíró s a tanácsstagok, jegyzők, poroszlók csoportja ballagott. A két parton nagy tömeg síró asszony és zúgolódó férfi gyűlt össze. Mind részvétet éreztek Katheline iránt, aki úgy ment ott, mint egy bárány. Hagyta, hogy vezessék, és csak azt hajtogatta:

– Oltsátok el a tüzet a fejemen! Hanském, kedvesem, hol vagy?

Nele tíz ujjal tépte a haját, és sikoltozott:

– Dobjatok be velem engem is!

Én azonban szoroson átöleltem, nyugtattam, amennyire lehetett, és nem engedtem közelébe sem keresztanyámnak.

Csípős szél fújt a tenger felől, finom szemű jég permetezett a hullámokra. Ütött-kopott bárka ringatózott a szürkén gomolygó felhők alatt: a hóhér és a két pribék lefoglalta a király nevében. Úgy szorítottam magamhoz Nelét, hogy ne lássa, amint a hóhér két karjában tartja Katheline-t, majd a porkoláb intésére a csatornába taszítja. A törvénypálca jelére kereszt-

anyám úgy hullott a vízbe, mint valami tört szárnyú fekete madár.

A szerencsétlen fuldokolva vergődött, de nem soká. Bugyborogva fölajdult vinnyogó gyermekhangján:

– Hanském, Hanském! Segítség!

És fuldokolva alámerült.

– Nem boszorkány! Nem boszorkány! – kiáltozták az emberek.

Nelét a szomszédasszonyok gondjára bíztam, belevetettem magam a csatornába, néhány karcsapással odaúsztam, ahol buborékok pattogtak pezsegve a felszínen, lebuktam, és sikerült belemarkolnom keresztanyám hajába. Úgy húztam ki, hogy nyitott szeme a borús mennyboltra meredt. A parton eszméletlenül feküdt, mereven, akár a halott.

– Kegyelmezzetek Katheline-nak! – zúdult föl Damme népe. Pillantásom találkozott Speelmanéval. Egyetlen szót sem szóltam, a főbíró lehunyta a szemét, megrázkódott, majd intett.

– Vigyétek haza!

Futva siettem keresztanyámmal a közeli csapszékbe, és lefektettem a nagy tűz elé; Nele száraz ruhát adott rá. Amikor magához tért, reszketve és fogvacogva motyogott, mint valami beteg kislány:

– Hanském, kedvesem, takarj be meleg köpönyeggeddel!...

Nem bírt többé fölmelegedni. Nele meg én hiába ápoltuk, egy tündöklő májusi napon örök álomba merült, és elment a minden élők örök útján oda, ahonnan nincs visszatérés. Az elárvult Nelét Hollandiába vittem, ott pedig rábíztam valamelyik távoli rokona oltalmára. Nem maradhattunk együtt, engem harcba hívott a Hallgatag Herceg.

HORDÓHAS FŐSZAKÁCS

Tengerre keltünk hát. Zélandi hadigályákon, naszádokon, bárkákon szántottuk a habokat. Szabad hullámok hordozták kétárbocosunkat, ágyúink halált okádtak a spanyolokra. Nemsokára avatott tüzerként lődöztem a hóhérok hajóira. Nemezkalpagunokon ezüst félholdat viseltünk, ezzel a fölirattal: INKÁBB A TÖRÖK, MINT A PÁPA. Vitézi harcok közepette, vidám nótaszóval jártuk az óceánt és a Scheldét.

Egy koromszín éjszakán, amikor vihar rongyolta felhők viszesre fenték vitorláinkat, ott kapaszkodtam Lamméval együtt a fenyegetően suhogó vásznak előtt, a csarnakkötélzetbe.

– Mi lesz most, komám? – kérdezte tétován potrohos pajtásom, és sós húst rágesált. – Miért oltottuk ki minden tüzünket?

– Mert rókák vagyunk, s az erre ellopakodó spanyol baromfit lessük éjnek évadján. Én mondom neked, Lamme, a balsors csillagai azok a lámpák, amelyek önekik világitanak!

– Brrr! – borzongott meg Lamme, mert vastag párafoszlánnyágott át rajtunk. – Micsoda boszorkányéjszaka! Az ég fekete, akár a pokol torka, a villámok a vigyorgó Sátán fogsoraként ragyognak!...Jézusom, milyen tompán dübörög az égiháború!

Rémülten elhallgatott. Torkán akadt a falat. Abban a különös pillanatban hullámhegy hömpölygött a hajó bal oldalának, csapásába süket morajjal beledöndült a raktér legalja is, a habtaréj tajtékja pedig messze fejünk fölé fecskendezett és jócskán eláztatott. Maga a tengerár azonban egyáltalán nem háborgott. Áthajoltam a korláton: a falzatot még mindig tajtékozva ostromolta a víz. Mintha titkos erőtől vagy megmagyarázhatatlan természeti tüneménytől magasba lendített roppant szökőár zúdított volna rajta széjjel.

– Mi ez, Thyl? – makogta Lamme. Összerázkódtam.

– Vajon lehetséges– e, hogy tengerfenékre temetett halottak tetemei elhagyják nyughelyük mélységes bugyrait, és fölbuk-

kannak a felszínre, hogy segítsenek nekünk?...

– Miféle holtakról beszélsz?

– Azokról, akik bosszúlatlan lelték halálukat...

Elhallgatott. Baljával megragadta a vállamat, jobbával előremutatott. Arra néztem, amerre az ujjai közül kiálló csülökcsont meredt, és megláttam a kísérteties zöld színben derengő habok fölött a vörös sziporkaláncolatot. Megkongattam a vészharangot.

– A spanyol! A spanyol! – harsogtam.

A Koldusok hajóin dobok perdültek, sípok süvítettek.

– A Hallgatag Herceg nevében, utánuk!

Kilenc hajónk kapitánya mind fölkiáltott:

– Utánuk! Éljen a Koldus!

Trés-Long gályája, a *La Briele*, amelyen tüzerkedtem, nyomában a *Johannával*, a *Hattyúval*, hatalmába kerített négy elenséges naszádot. Amikor orrárboca belegabalyodott a spanyol vezérhajó farvitorlájának csarnakkötézetébe, karddal kezemben leszökkenem a tatfedélzetről.

– Csákllyázásra! – adtam ki a parancsot.

A legénység egy emberként tódult utánam. Torkuk szakadtából üvöltöztek, hogy mennél nagyobb rémületet támasszanak. A horgokat már pontos hajítással átvették, hogy a két hajót közelebb húzzák egymáshoz, de az orrárbocra fölkésző Koldusok türelmetlenségükben átlendültek a lánctekercseken, és az orrvitorlákba kapaszkodtak, úgy huppantak le a vezérhajó fedélzetére.

Ott nyomban nem várt erős ellenállással találták szemközt magukat. A fedélzeti lejárók nyílásain a spanyolok villogó fegyverekkel és bösz vicsorgassal rontottak elő a fődött ütegállásokból. Szempillantás alatt szétszóródtak, fölhágtak az orrfedélzetre, ránk vetették magukat. Mások a tatemelvényre kapaszkodtak föl, közvetlen közlelről ránk sütöttek két tarackot. Amikor eldördült a kartácstűz, nem haboztam tovább. A két

hajó akkor már oldalvást egymáshoz simult, összerántották őket a hajítóhorgok szorosra rántott huzalai. Egyetlen szökkenéssel átvetettem magam a mellvédeken, a vezérhajó fedélzetére patantam, s így bömböltem:

– Koldusok, utánam!

Lamme üvöltözve követett, nyomába rajzottak harcosaink, az árbockezelő matrózok pedig fölkúsztak a terebekre, a keresztrudakra és a hágsókra: onnan robbanó cserepeket hánytak a spanyolok közé, muskétájukkal pedig pokoli tűzzel pász-tázták őket.

A harc borzalmassá vált.

Három ízben ragadtam magammal katonáinkat a középső fedélzet elleni támadásra, három ízben vertek vissza. Mindkét fél egyforma hévvel viaskodott. A spanyolok hősiezen ellensze-gültek. Halottak és sebesültek egymásra roskadtak körülöttük, ám Spanyolhon nagy lobogója – napsugarakban lángoló ke-resztjével – kevélyen lengedezett a főárbc csúcsán. Ellenállá-suk azonban nem tarthatott sokáig. A Koldusokat szilaj haragra lobbantotta az ellenség csökönyössége, és végső rohamra indultak.

Bevetettem magam a küzdők utolsó csoportjának kellős kö-zepébe, és szétzúztam az emberi testekből emelt falat. Pengém szíszsent, akár a kígyó, visszaverte a mellemnek irányuló vasa-kat. Rövidesen úr tátongott körülöttem, lábam a földézet ferde síkján patakokban csörgedező vért tapodta. A *La Briele* kapitá-nya akkor megostromolta és bevette az orrfedélzetet; arra ké-szült, hogy lemészárolja azt a néhány életben maradt spanyolt, akik a kétségbeesés elszántságával védelmezték a vezérhajó csonka vitorlájának csúcsán lobogó zászlót.

– Lekaszabolni az utolját! – harsogta. Ez volt a végső szava. Egy spanyol hajóács irtózatossá csapása valóságos letaglózta. Fölrivalltam:

– Tengerjárók! A Koldus győz, de nem gyilkol!

Harcosaink irama megtorpant, sújtásra kész fegyvereiket leengedték:

– Adjátok meg magatokat! – kiáltottam. – Megkímélem bátor ellenfeleim életét! Adjátok meg magatokat!

A vitéz hajóács előlépett, és ledobta vérmocskos szekercéjét.

– Levertetek! – mondta rekedten. – Tégy velünk, amit akarsz.

– Vedd föl a fejszéd – feleltem. – Vitéz férfiak vagytok, állhatatosan védelmeztétek hazátok zászlaját, megérdemlitek, hogy becsüljelek benneteket!

A spanyolok álmélkodtak. Efféle harcok során a Koldusok vajmi ritkán irgalmaztak nekik, most komor beletörődéssel várták, mit hoz a sorsuk.

– Lamme – mondtam –, bocsásd vízre a csónakokat.

– Szélnek ereszted őket? – csodálkozott potrohos pajtásom.

– Menjenek Isten hírével. Szeretem jutalommal vigasztalni a balszerencsés bátorságot.

A hajóács akkor így szólt:

– Köszönöm. Sosem fogjuk elfeledni, milyen nagylelkűen bántál velünk... Köszönöm.

Nyomban a többi tizennyolc spanyol naszád üldözésére indultunk. Erős szél fújt Antwerpen felől. Gyors hajóink falzata a habok fölé dőlt a vízázttatta vitorlák súlya alatt: oly fényesen dagadtak, mint Lamme pofazacskója, ha végre-valahára jóllakott.

Egészen a middelburgi révbe követtük a spanyolokat, az erődök ágyútüze alatt. Ott véres csata bomlott ki. Fittyet hánytunk a füttyögő golyóbisoknak, elfoglaltuk valamennyi ellenséges naszádöt, kiürítettük őket, löport, ágyút, golyót, búzát, sózott húst, mindent összeszedtünk, majd fölgyújtottuk őket, s otthagytuk a füstölgő és lángoló roncsokat.

A Koldusok hajóin, fénylő hullámok fölött, sivítottak a sí-

pok, bugyborogtak a butykosok, összekoccantak a kupák.

– Nos hát – mondtam –, verjük az öröm dobját! Éljen a Koldus! Megfékeztek a spanyol fenevadat! Miénk a tengerpart! A hóhérok kiürítik Amszterdamot. Még nem szereztük meg Amszterdamot meg néhány más várost, idővel azonban mindent elérnek a türelmes pengék. Szeretett hazánkban, Flandriában bosszúkiáltás kél a porból. Miénk az Északi-tenger és Zéland! Miénk Briele! Fülöp, véres király, hol vagy?! Álba, hol vagy?!

Farkas havába, vagyis decemberbe fordult a világ. Csípős eső hullt, mintha megannyi tű szúrt volna a tengerbe. A tenger-nagy úr trombitaszóval hívatta össze vitézeit.

– Nos hát – mondta, és hozzám fordult –, a Hallgatag Herceg ezennel megjutalmazza számtalan jószolgálatodat, tántoríthatatlan hűségedet, és kinevez a *La Briele* gálya kapitányává. Thyl Ulenspiegel, ímhol átadom a pergamenre írt megbízást!

– Köszönöm, Trés-Long uram – válaszoltam –, s ígérem, minden tehetséggel tovább szolgálom a mi urunkat. Nagy a reménységem, hogy Krisztus segítségével fegyverletételre kényszerítem ellenségeinket Flandriában és Hollandiában egyaránt. Szabad-e most kérnem valamit katonáim érdekében?

– Ki vele! – biztatott a tengernagy.

– Mivel a legutóbbi összecsapásban elveszett háromszáz katonánk közt ott van a *La Briele* főszakácsa, valamennyien nagyon szeretnénk, ha utódjául kinevezhetném oroszláni bátorságú barátomat, Lammét, aki köztudomásúlag kiváló tudora a pecsenyesütésnek.

– Úgy legyen – bólintott a tengernagy. – Legyen ő a konyhamester, annál is inkább, mert az elhunyt, Isten nyugosztalja, jobban aprította az ellenséget, mint a vagdalt húst!

– Éljen Lamme, az Oroszlán! – rivalogtak a Koldusok.

– Kapitány úr, bajtársaim és barátaim – szónokolt megatottan Lamme –, látjátok, sírok örömben, amiért méltóztatatok csekélységemhez folyamodni. Ígérem, mindent elkövetek, hogy

kiérdemeljem ezt a nagy megtiszteltetést. Van azonban egy alázatos kérelmem. Mivel a szakácművészet nemes feladatköre igencsak megerőltető, és drágalátos nejeckém (akit szüntelenül keresek szárazon és vízen) mindig két adaggal jutalmazta főzési tudományomat, kérlek, engedélyezzétek nekem itt is e kedvezményt...

– Megkapod a dupla porciót, Lamme! – vágtuk rá valamennyien.

A hars üdvrivalgás közepette pocakos pajtásom könnyeit törülgette, és remegő potrohhal mormogta:

– Szerelmetes kicsikém, Calleken, hitvesem! Csak azt sajnálom, hogy nem láthatod az én nagy dicsőségemet!

– No, pajti, most föl kell ám esküdnöd! – kiáltottam. – Féltre véled, búbánat! Ide a nagy fakanállal meg a nagy rézüsttel!

És Lamme megérintette eme fegyvereit, majd így szólt:

– Fogadom mindenre, ami szent, hogy főbenjáró gondom lesz a ti nemes gyomrotok táplálása. Ígérem, jól tartom Trés-Long tengernagy urat, valamint szárnysegédjét, az én Thyl Ulenspiegel barátomat, és benneteket valamennyien, dicső étvágyú bajtársak, vitorlamesterek, révkalauzok, katonák, matrózok, hajóinasok, trombitások és egyéb cimborák! Isten engem úgy segítjen ebben az életben s az utána következőben...

– Éljen a főszakács! – harsogta hadunk. – Foglalja el trónusát a konyha királya, a kamra császára! Vasárnaponként pedig kapjon három adagot kettő helyett!

És Lamme ugyanolyan kiváló szakácművésznek bizonyult, mint amilyen hős hadfiként szabdalta az ellenséget. Mindenki igen megszerette. Csak a birodalmába nem hatolhatott be senki illetéktelen, mert tüstént eleven ördöggé változott, és könyörtelesenül forgatta a koponyákon keményen kopogó fakanalát. Az egész hajóraj csak úgy hívta őt nemsokára, hogy Lamme, az Oroszlán.

A TENGERNAGY FIA

Amikor az antwerpeni kikötőben cirkáltunk, különös kalandunk esett. Hol havas eső hullongott, hol meg hó, és a pilinkéz pelyhek hályogosan olvadtak el a hideg hullámokon.

Sajka simult gályánk oldala mellé a homályos alkonyatban, és a hírnök széleseben kúszott föl a hágcson, és lihegve jelentette a parancsnoki kabinban:

– Thyl kapitány úr, a tengernagy most értesült arról, hogy a fiát foglyul ejtették, s a bíró házában őrzik. Ki kell szabadítani, mielőtt...

– Értem – válaszoltam. – Várj meg itt, bajtárs!

Hívtam Lammét. Tüstént álruhát öltöttünk, és nesztelenül suhanó lélekvesztőn kieveztünk a partra, jó távol a kikötőtől. Föld alatti rejtékúton sikerült bejutnunk a városba, a silbakok vigyázta falak alatt. A titkos folyosó egy hittestvérünk pincéjébe torkollott. Ott megtudtuk, hogyan juthatunk el a főbíró házáig. Amikor a baráti házból kisurrantunk az utcára, már úgy megvastagodott a sötétség, hogy húslépcsnyi távolságból nem lehetett fölismerni senkit. A városban mélységes csönd honolt, csak a bírói ház – mit ház, valóságos palota – előtt föl s alá kullogó strázsa léptei koppantak egyhangúan. Lamme halkán zsörtölődött:

– Ezer sült ökör és söröshordó! Mi legyen ezzel a silbakkal?

– Elnémítom – feleltem közönyösen.

– Lyukat bök ám a hasadba, komám! – mormogta. – Tudod, mit? Bízd rám!

Hurokban végződő vékony, fonott bőrszíjat tekert le vaskos derekáról, majd macskatalpon elosont. Leheletnyi neszt sem ütött. A pellengér ott meredt a közelemben; meghúzódttam az árnyékában, onnan figyeltem feszülten. Mikor kell közbeavatkoznom? Hogyan száll szembe ez az úgyszólván fegyvertelen

pókhas az állig fölfegyverzett őrrrel?

A katona eltávolodott a szeglettől, s a főkapu felé lépdelt. Kezében alabárdot tartott, oldalát kard verte. Amint háttal fordított Lamménak, barátom villámgyorsan mögötte termett, elhajította a hurkot. Halk szisszenés hallatszott, majd elfojtott kiáltás, és az őrral összeroskadt, elejtette az alabárdot, eszeveszetten hadonászott és rúgkapált. Lamme valóban úgy vetődött rá, mint az oroszlán. Kendőjével keményen betömni a száját, összekötözni a csuklóját, mindez néhány pillanat műve volt csupán. Megdicsértem:

– Nevedhez méltó tett! No de most hogyan jutunk be a házba?

– Semmi az egész – felelte magabiztosan. Fogta a strázsa elejtett alabárdját, s egyetlen mozdulattal fölpattintotta a ház kapuját. Odabenn a vaksötétben botorkálva csakhamar belebotlottunk a lépcsőbe. Habozás nélkül föllépkedtünk. Meg sem álltunk, csak a felső fordulóban.

– Kössünk ismeretséget a háziakkal? – kérdezte suttogva Lamme.

– Inkább ne... Pszt, itt valaki horkol...

– Jó jel. Nyugodt lelkiismeretre vall. Nézzünk csak körül!

Tűzszerszámot kotorásztam elő a zsebemből meg egy ujjnyi ágyúkanócot; rácsiholtam, aztán megfújáltam a pörzsöt, hogy föllobbanjon a láng.

– Ni, ott az ajtó!

Benéztünk. Odabenn a bíró aludt jóízűen, észre se vette, hogy világos lett a szobában. Halkan rázártuk az ajtót, s így tettünk a többivel is, egészen a leghátsó kamráig. Ott leltük a tengernagy fiát.

Nem silbak őrizte, hanem szerzetes. Még Lamménál is kövérebb pókhas. Roppant pocakja csak úgy rengett a horkolástól. Olyan hangosan húzta a lóbőrt, hogy semmi mást nem hallottunk. Megragadtam a karját, nyersen megráztam. Elsőre nem

jártam sikerrel, végre a gorombább harmadik rángatásra fölriadt. Szeme kiguvadt ijedtében

– Végem van! – hápogta.

– Ej, pajti, odébb van az még, hogy beadd a kulcsot – kedélyeskedett Lamme. – No, mondd csak meg szépen, ki vagy?

– Cornelis Adriansen – felelte fogvacogva a dagadt barát.

– Hehehe! Behemót Bitangsen! – rikoltott föl Lamme. – No, tápáskodj! Aló mars!

A tengernagy fiát, a siheder Rochust kegyetlenül gúzsba verve találtuk. Szegény kölyök alig bírta megállni a zsibbadt lábán. Csuklóját, bokáját dörzsölve elpanaszolta, hogy a szerzetes milyen komiszul bánt vele, éheztetéssel akarta visszatéríteni az óhitre. Lammét ez igencsak szíven ütötte. Megragadta Adriansen kámzsáját, nagyot lódított rajta.

– No, Bitangsen, ezért meglakolsz! Indulj, puffadt ártány, de szökni ne próbálj, mert csapra verem a potrohodat!

– Megyek, Koldus úr, megyek! – morgott dühösen a szerzetes. – Hanem tisztesség ne essék szólván, kegyelmed se vékonydongájú ám! Szintazonképp pocakos zabazsák, mint jómagam...

– Hogy mered te a haszontalan hájadat az én flamand szalonnámhoz hasonlítani?! – mordult rá Lamme. – Én száz csatát vívtam szárazon és vízen, úgy gyarapítottam becsülettel a hasamat! Meg se mukkanj, mert...

Fenyegetően rázta az alabárdot. Nekieredtünk, gyors léptekkel, hogy mihamarabb kijussunk a városból, ahol immár semmi keresnivalónk. Végigsiettünk már három vagy négy sikátoron, amikor egy kapu sötétlő ívboltozata alatt félig-meddig elrejtőzött árnyakat vettem észre.

Vigyázat! – suttogtam társam felé. – Bele ne fussunk az őrárat markába!

– Fogd be a szád, Bitangsen! – szólt rá halkán Lamme a barátára, és figyelmeztetőn bökött alabárdcsúccsal rengeteg ülepé-

be; de elkésett. Adriansen zsíros hangja fölbödült, és az utca öblösen visszhangozta:

– Segítség! Jóemberek!

Csak ennyi fért ki a torkán, Lamme máris kupán nyomta, hogy elhallgatott. Hanem akkor már csörtetve rontottak ránk a spanyolok. Öten. Pillanatok alatt utunkat szegték.

Egy lépéssel társaim előtt termettem.

– Táguljatok! – sziszegtem vészjóslóan.

– Hátrább az agarakkal! – szólt rám vezetőjük, aki törve beszélt anyanyelvemet. – Kíváncsiság furdalja oldalunkat. Ki vagy, flamand?

– Olyasvalaki, aki fölkoncolja az arcátlan útonállót! – vetetem oda foghegyről. – Hát ti miért csellengtek itt?

– Minket a városbíró úr szolgálatára rendelték... Ki óbégatott segítségért?

– Megtámadtak – hörögte félig-meddig fölocsúdva a szerzetes. – Kiszabadították Trés-Long tengernagy fi...

Puff! Pocakos pajtásom pufók vasökle lesújtott. Ismét csak későn.

– Caramba! – kiáltotta a tiszt, és reám rontott. Úgy hadonászott hosszú, egyenes karjával, akár az eszelős. Két társa ádáz vicsorgassal követte, másik kettő Lamménak esett.

Szablyámmal gyors csapásokat mértem jobbra-balra; de a kövér komának sem szállt inába a bátorsága. Alabárdjával akkorát sózott ellenfele kezére, hogy az ordítva elengedte a kardmarkolatot. Fegyverét tüstént fölkapta Rochus, a gyerekeMBER, és marcona hadfiakat megszegyenítő bátorsággal rohamozott.

Lamme kellemetlen, villámgyors döfésekkel tartotta távol tőlem harmadik támadómat. Kettővel már könnyűszerrel elbántam magam is, noha rendkívül fürge vívónak bizonyultak. Tomboló indulattal, de némán küzdöttünk mind a heten, feszült figyelemmel mélyültünk el a csapások kivédésébe és osztogatásába. Előretörtünk, hátráltunk, hol jobbra, hol meg balra szök-

kentünk, vasaink kemény kocogással szikrát szórtak.

Rochus akkor halk kiáltást hallatott, és homlokához kapott, amelyet előntött a vér. Ellenfele diadalittasan fölkacagott, és önhittén végső döfésre készült. Szemvillanásnyi időre nem moccant, hogy kiélvezze győzelmét.

– Sose igyál előre a medve bőrére! – mondtam, és belekanyarítottam a karjába. Szitkozódva elejtette kardját, és összerogyott.

Viharos lendülettel törtem újfent a velem szembeszegülő két spanyolra; ők azonban nem rémültek meg, nem hátráltak, sőt a serényebbik váratlanul lekushadt a kövezetre, majd hirtelen ugrással úgy pattant föl, mint valami tigris, és szilaj lendülettel felém szúrt.

Könnyedén oldalt perdültem, és visszavágtam, szablyám azonban belegabalyodott a másik lebernyegébe. Védőállásba visszakoztam, hogy fölfogjam csapását: akkor lekanyarította válláról vastag köpönyegét, s a súlyos posztóba akadt pengét egyetlen vetődéssel kettétörte. Szablyám csonkjával elhárítottam vágásaikat, falnak vetett háttal fölkiáltottam:

– Lamme!

Potrohos pajtásom hátrálásra kényszerítette akkor már ellenfelét, egészen az utcasarkig; most onnan futott felém.

– Szép kis csávába keveredtél, koma! – szuszogta. – No de mindjárt lerázzuk nyakunkról ezt az acsarkodó kopófalkát!

Gigászi sziklatömbként gördült rá két ellenfelemre, veszekedett dühvel csépelte őket. A nyomorultak szempillantás alatt földre buktak, ki betört fejjel, ki repedt bordákkal. Amolyan választékosan vívó népség lévén nem szoktak Lamme durva, ám hathatós harcmodorához.

– Köszönet, Oroszlán! – intettem pocakos pajtásomnak, majd megkérdeztem a tengernagy fiától:– Súlyos a seb, Rochus?

– Katonadolog – legyintett –, csak a bőrömet karcolták meg,

s a vérem elvakított...

– Akkor oldjunk kereket! – ajánlotta Lamme. – Itt már semmi keresnivalónk!

Azzal eszméltre pofozta Behemót Bitangsent, és nagy sebbel-lobbal a sikátor sarka felé eredtünk. Az ötödik őrszem azonban már segítségért üvöltözött, s a szomszédos házak lakóit fölverte a sebesültek óbégatása. Ablakok, ajtók nyiladoztak. A keresztutca szögletén Rochus megtorpant.

– Újabb járőr!

– Akkor forduljunk ebbe a sikátorba! Utánam, vitézek!

A szakasz rohamléptekkel közeledett. Mi azonban nyakunk közé kaptuk a lábunkat, széleseben surrantunk a házfalak mentén. Vagy százötven lépést tehattunk meg, amikor meghallottuk egy másik őrzőjárat ütemes talpcsattogását.

– Ezer ökör nyárson meg száz akó sör! – fortyant föl Lamme. – Mindjárt közrekapnak!

– Thyl kapitány úr – jelentette Rochus –, nyolc muskétás tart felénk!...

– Barátaim – mondtam –, drágán adjuk életünket! Lamme, menj, vezesd a fiút a hajóra, aztán holnap gyere vissza, nézz utána, élek-e, vagy fűbe haraptam.

– Nem visz rá a lélek, hogy magadra hagyjalak...

– Eredjetek! Ez parancs!

– No, akkor lódulj, hájfej! – ripakodott rá Lamme dühösen a barátára, és alabárdcsúccsal nem kímélte a vastaghúsát. – Miatad estünk pácba, ördögfajzat! Ha Thylnek egyetlen haja szála görbül, gulyáspörköltet főzök belőled, sok borssal meg hagyományával, hogy elnyomja a bűzöd!

– Siessetek! – kiáltottam rá. Futásnak eredtek, de hallottam, hogy Lamme tovább zsémbelődik, és ekként szidja a barátot:

– Előbb azonban megcsapolum azt a telhetetlen bendődet is! Akkora lyukat bökök rajta, hogy mind kifolyik az a bevedelt töméntelen vinkó!

Mire elhalkult a lábdobogásuk, fölbukkant a nyolc muskétás. Lassan lépdeltek, parancsnokuk intette is őket:

– Óvatosan, legények! Jókora csapat kötélrevaló garázdálkodik ám itt! Túlerőben vannak, és itt kell lappanganiuk...

– Éljen a Koldus! – harsogtam torkom szakadtából, és rohamra lendített szablyával – sebesült ellenfelemtől zsákmányoltam – föltartóztathatatlan iramban rontottam közéjük. Elszántan vagdalkoztam jobbra-balra, sebesen, akár a mennykőcsapás.

Meglepte őket a váratlan támadás, nem bírtak ellenállni, ki erre hullott, ki arra bukott, csakhogy elkotródják a jégeső módjára zuhogó pengezivatar elől. Mire valamelyest fölocsúdtak döbbenetükből, már messze jártam. Ám amint észrevették, hogy csupán egyvalakivel akadt dolguk, nyomomba törtek, rikoltozva:

– Fogják meg! Koldus! Fogják meg!

Mindenre eltökélten rohantam, de rövidesen már nem sejtettem, hová. Szűk sikátorok útvesztőjébe bonyolódtam, pillanatonként más és más ház szegletén fordultam be, de a városfalig sehogyan sem sikerült eljutnom.

Az vigasztalt csupán, hogy Lamme azóta bizonyára elterelte már két barikáját – a fehéret is meg a feketét is – hittársunk hajlékába. A lakosokat fölverte az őrjárat ordítózása, roppant riadalom tört ki, s időről időre eldőrdült egy-egy puskalövés is.

Helyzetem néhány pillanat alatt válságosra fordult. Ha az ordítás meg a durrogtatás továbbterjed, föllármázhatja az egész várost, és idecsődítheti az egész helyőrséget. Tudtam, szerét kell ejtenem, hogy kisurranjak Antwerpenből, mert különben még bitófán végzem, jó szívós kötéllel a nyakamon!

Megtorpanás nélkül száguldottam tovább, és bekanyarodtam egy szűk kis zsákutcába. Az nekivezetett a kert kerítéséül szolgáló magas kőfalnak. Fölkapaszkodtam a tetejére, és körülnéztem.

Úgy tetszett, hogy messze elnyúlik a város széle felé. Vé-

gigosontam rajta, macskatalpon, akár valami szélelbélelt kandúr. Jól gyanítottam: túlsó vége nekitámaszkodott a városfalnak. Akkor már elhalt mögöttem az üldözők lármája.

Épp arra készültem, hogy leereszkegyem, amikor hosszú csövű flintával fölfegyverzett strázsa bukkant elő a bokorból, s rám rivallt:

– Állj, vagy lövök!

A testem gondolkodott helyettem: úgy estem a nyakába, mint valami kölönc.

Szó nélkül elterült. Gyorsan becipeltem a fal melléki cserjék közé, lehántottam ékes spanyol egyenruháját, fölhúztam rá gönceimet, majd vállhoz emeltem a puskát, és cammogó léptekkel elballagtam az északi kapuig. Mire odaértem, virradt. Nagy tömeg környékbeli vásározó várt bebocsátásra. Amikor kitérültek a kapuszárnyak, úgy bandukoltam a tengerszegély felé, mint aki parancsot hajt végre – ahogy voltaképpen végrehajtottam is. Még arra is maradt időm, hogy jókora számarfület mutassak a lóvá tett városi őrségnek.

Sikerült egy apályban megfeneklett csónakot vízre löknöm, és még hajnalszürkületkor odakötöttem hajóm tatjához, majd úgy surrantam föl a hágcson, akár az evet.

– Thyl kapitány, barátom, köszönöm, amit értem tettel! – fogadott Trés-Long tengernagy. – Tudom, ezt meg nem cselekedte volna senki más! Visszaadtad az egyetlen fiamat. Ezért hálával tartozom neked, amíg csak élek.

BEHEMÓT BITANGSEN

Több rendbéli csoda is esett azon a télen.

Amint befutottunk Wieringenbe, hajóinkat körülzárta a jég. Körös-körül csakhamar vidám élet pezsdült. Rókamállal szegett és bélelt bársonyzubonyokban, skarlát és azúr színnel hímzett

szoknyákban lánykák és bönadrágú fiúk korcsolyáztak arra, libasorban vagy párosával siklottak, betértek enni-inni a zászló-díszes lacikonyhákba, míg körülöttünk kis és nagy vitorlás szánok sarkantyúi csikorgatták a jeget.

Hogy megöntözsem torkomat, betértem egy rakparti kis kocsmába. Csinos fiatal nő lépett hozzám, és aranyosan mosolygott, majd nyíltan rám nevetett. Fölálltam, meghajoltam előtte.

– Nem állhatom meg, hogy ne mondjak rólad dicséretet – bókkoltam. – Valamennyi fogad fehéren tündököl, két ajkad olyan piros, mint a hasadt cseresznye. Nekem szól ez az édes és hamiskás mosoly?

– Csak közvetve – felelte talányosan. – Mondd csak, hol az a jól megtermett, testes szép ember, akivel gyakran portyázol együtt?

– Lamme, az Oroszlán? Sebesülten fekszik főszakácsi birodalmában, mert legutóbbi kiruccanásunkkor megsebesült... De nem a sérülése miatt kesereg, hanem mert sehol nem leli a feleségét...

Az asszony elsápadt, és keresztet vetett.

– Ugye, nem nagybeteg? – kérdezte, és olyan aggodalommal pillantott rám, hogy azonnal tudtam, hányadán állunk. És nyomban fölszállt fejemben a gyertya: hiszen ez a takaros menyecske nem más, mint...

– Bizony, fölöttébb szenved – jegyeztem meg gondterhelten. – Ösmered tán hűtlen hitvesét?

– Az az asszony vétkezett, és kegyetlen bűnhődésre ítéltetett – rebegte a nő, és lehorgasztotta bájos fejecskéjét. – És nagyon aggódik az uráért, mert az eretnekség diadaláért szállt tengerre... Miért nem tértek vissza Anyaszentegyházunk kebelébe?

– Mert megeszi gyermekeit – válaszoltam. Összeborzadt, és így szólt:

– Valóban olyan súlyos az állapota?

– Mármin a barátomnak? Hát, igencsak emészti a sebláz...

– Ápold, kérlek, Thylken – suttogeta könnybe lábadt szemmel. – A felesége hagyta meg nekem, hogy arra kérjelek, viseld gondját!

– Haj, haj – bólogattam sóhajtozva –, nagy a baj! Ámbár persze megteszek én mindent a barátoméért, de hát semmi sem pótolhatja a jótékony asszonyi kezet... No és hol talállok, ha üzennem kell, mert hogy már a legjobb felcser sem segít...?

– Itt szolgálok föl kosztért és kvártélyért, ebben a fogadóban. Azért szegődtem el ide, hogy a közelében lehessenek...

És fölzokogott.

Siettem vissza a hajóra. Ott izgalmas kalandunk óta víg mulatságok közt telt-múlt az idő. Lamme foglya ugyanis, amikor észrevette, hogy a Koldusok nem bántják, hanem még a széltől is óvják – mert váltságdíjat kívánnak érte –, kezdte fennen hordani az orrát.

– Sötét, aljas és mocskos gyalázatosságok örvényébe zuhantam, midőn lábamat eme fateknőbe tettem – mondogatta Beheimót Bitangsen, és dühös fejrázással lötyögtette a tokáját. – Rühös, sovány horpaszú kutyák! Elhagyátok Anyaszentegyházunk kies ösvényét, hogy az eretnekség kietlen dűlőjén a pokolba jussatok, a Sátán birodalmának a fenekére! Átkozott országrombolók! Köpök rátok! Hitvány, büdös mételye vagytok a világnak! A lóköttő kapitányotokkal, gaz főszakácsotokkal és istenkáromló jelszavaitokkal együtt!...

A Koldusok végre is megelégelték a dörgedelmes gyalázkodást, és fölzúdultak:

– Miért etetjük ezt a sértéseket okádó naplopót?! Akasszuk föl!

Amikor már feje fölött himbálódzott a hurokra csomózott kötél, s árboznak támasztották a létrát, a barát észbe kapott és följajdult:

– Irgalmazzatok, Koldus urak! A harag démona beszélt be-

lőlem, szánom és bánom. Könyörüljetek rajtam! Tönjétek be a számat bárminő pecekkel, hogy ne locsoghassak, csak ne kösse-tek föl!

A Koldusok azonban már nyakába vetették a hurkot. Akkor olyan síri asszonyhangon siránkozott, hogy Lamme vigyorogva megjegyezte:

– Azt hittem, kan disznót raboltunk, pedig csak ártány... Vagy emsét szúrtok nyakon? Sok fokhagymával szereted-e a barátokbászt, Thyl?

A szerzetes megpillantott minket. Térdre borult, felém tárta mindkét karját, úgy rimánkodott:

– Thyl úr, vitéz Koldusok kapitánya, vétkeztem a nyelvemmel, de csak a fecsegés ördöge ragadott magával... Bocsáss meg!

– Isten neki, fakereszt, megajándékozlak az életeddel – dörmögte Lamme –, ámulásodért azonban fizetned kell. Hogy ne okozz galibát a gályán, szellős ketrecet ácsolunk neked itt a fedélzetten, amolyan kappanoknak valót...

– És ki fog táplálni? – sivalkodott rémulten Bitangsen.

– Majd én, bízd csak rám...

S úgy is lőn. Bár amolyan maródi módon vonszolta sebes lábát Lamme, naponta hétszer új tál ételt vitt a barátoknak, s emígy buzdította:

– Nesze, jó kövér flandriai vajjas bab, nehogy lefogyj! Reng, ugye, a pofazacskód?

Második étkezéskor így noszogatta:

– Ihol– e, palacsinta, csurog belőle az olaj! Nőttek– e hátadon a zsírpárnák?

– Nem vagyok éhes – nyafogta a szerzetes.

– Azt hiszed tán, ezt a tésztát hajdinából gyúrtam? Ugyan már, tiszta lánglisztből, négytokájú atyám! Látom, búvik már alul az ötödik is! Szívem örvendez!... No, egyél!

– Hagyj békén, dagadt! – böfögte a barát.

– Hehej, Behemót Bitangsen! Jobban szereted a kenderkötelet, mint a borsópürét gombóccal? Ne add ám a csömörödöttet!

– Jó, jó – sóhajtott a barát, és falt.

Egy óra múlva Lamme odasántikált a következő tállal. Erélyesen nógatta foglyát:

– Zabálj! Mert fogadra való ám itt ez a kilenc galamb! Kenyérmorzsából és fűszerekből gyúrt töltelket dugtam a bögyükbe. Hé, te, ne szuszogj, mintha már degeszre tömted volna a bendőd!

Ötödik étkezésre halpörköltet vitt neki csuporban. Így biztatta:

– Derék, derék, vastagodik a derék! Szépen előgömbölyödött az ötödik tokád is... Hatodjára finom fekete kagylót főzök neked, Flandria népének osztrigáit. Serpenyőben párolom őket, mártásukat sörből, lisztből, szegfűszeggel habarom! Ne mereszd mérgesen a szemed, hálával tartozik a beled.

– Menj, és hagj Istenhez fohászkodnom – nyámmogta jólakottan a szerzetes.

– Imádkozz csak – nógatta Lamme –, mert mindjárt hozom a sörből és lisztből kavart leveskét, jó cukrosat, attól szundi-kálsz majd édesdeden, mert, hallga, fújják már a takarodót!

A matrózok és katonák untalan faggatták:

– Miért táplálsz azt a hízót, aki egyáltalán nem szível téged?

– Bízátok rám, nagy művet hajtok végre! Még jó hasznát veszitek!

És szombatoként hosszú szíjjal megmérte a szerzetes derekát. Első alkalommal így szólt:

– Négy láb.

Saját magát is megmérte, és lógó orral dünnyögte:

– Négy és fél láb.

Hanem a nyolcadik szombaton jókedvűen rikkantott a barát hasa mellől, a mérőszíjat nézegetve:

– Négy és háromnegyed láb! Vivát!

Vígsága nőttön-nőtt, egészsége azonban rosszabbodott, sebe megnyílt, magas láza lett. Aznap, amikor a takaros menyecskevel beszélgettem a csapszékben, szerfölött vörös orcával és hidegleléstől vacogva fogadott. Lelkendezve újságolta:

– Képzeld, Thyl, csodálatos álmot láttam az éjjel! Az én Callekenem ajka érintette kicserepesedett szájamat, hűvösen, akár a nyíló rózsa szirma. Aztán elbűvölt csókjaival, és könnyeivel öntözött. Éreztem balzsamos illatát, és folyékony tűz csapott át testemen. Majd édes hangoस्कáját hallottam: „Bekötözöm sebedet, és meggyógyítlak! De most hadd távozzam. Aki elvett tőled, ott van a hajón, ha meglát, elátkoz, s én a pokol örök tüzeiben égnék!” S eltűnt. Én azonban azóta sokkal jobban vagyok...

– Hm, be fura lázálom! – tanakodtam elképedve. – Mondd csak, pajti, valóban elég erősnek érzed magad?

– De még mennyire! – kurjantotta. – Miért, Thyl? Jó hírt hoztál?

– Üzenetet – feleltem. – Lamme, öregem, szedd össze magad, tápáskodj föl, támaszkodj a vállamra...

– Micsoda?! – rikkantotta, és kedves szeme fölcshellant, – Hát valóra válik az álom?! Istenkém, boldog vagyok, meggyógyultam!

Azzal fölpattant, és még a bicebóca léptekről is megfeledkezett, úgy rohant a korláthoz. Pillanatok alatt a vitorlás szánunkban termett, alig értem a nyomába. Olyan mozdulattal feszítette szélnek a vásznat, mint amikor följazott új húrja kilövi a nyilat.

Úgy száguldottunk a part felé, hogy csillogó jégpor csóvaként kavardott a magasba, és a lankás fővénycsíkon is csúszunk még fölfelé jó darabot. Ahogy a csapszék felé viharzottunk, Lamme ujjongva fölkiáltott:

– Igen, ő az! Ott áll a fogadó ajtajában az én aranyos párom!

Az aranybarna hajú, az aranybarna szemű! Milyen üde az arcocskája! Röpülj, szánkó!

Akkorát zökkentünk valami homoktúráson, hogy orra bukunk, fölhemperedtünk, de aztán Lamme olyan délcegen szökdelte előre, mint a szarvas. Én fülig havasan caplattam utána.

CALLEKEN, A MENTŐANGYAL

Az asszonyka szinte örömtől ájultan ölelte Lammét.

– Édes uracskám, ne vegyél vissza! Jaj, megesküdtem a papnak, hogy nem élek többé veled, bűnhődöm helyetted is! Istenem, mennyire szeretlek. Ó, mennyire szeretlek, drága Lamme!

– Tehát jól emlékeztem – köszöntöttem. – Te vagy a szépséges Calleken.

– Én vagyok, Thyl – mondta, és megcirógatott –, de hajh, szépségemnek elmúlt a dele már.

– Megint csak színt vetsz! – fakadt ki Lamme félig megrendülten, félig szemrehányón –, hisz gyönyörűbb vagy, mint valaha! Miért hagyta el?

– Ne haragudj rám, elmondok mindent... Tudod, a barátok Isten emberei...

– Micsoda?! – hüledezett Lamme. – Azok az álszent semmi-rekellők, akik békét papolnak, és másra se vágnak, csak hogy vérünket vegyék?!

– Lehet, hogy ilyenek is akadnak köztük, őt azonban ne sértegesd, mert ő szent férfiú... Az erény útjára vitt!

– Még hogy! – jajdult föl Lamme, és öklözni kezdte kínjában a fejét. – Még hogy az erény útjára! Hiszen elcsábított!

Az asszony megölelte, és úgy vigasztalta, mint valami dacos kisfiút:

– Lamme, aranyom, ne sírj! Nem voltam soha azé a szerze-

tesé!

– Hazudsz! – kiáltotta Lamme. – Ó, hogy mardos a féltékenység, és te csak mosolyogsz!

Calleken alázatosan kérlelte:

– Hallgass meg. Sürget az idő! Főbenjáró veszedelem fenyeget...

– Mit bánom én! – dühöngött Lamme. – Ne vess csak, együgyű vagyok haragomban, tudom jól... Nosza, rajta, gúnyolódj!

– Komám, megvesz az Isten hidege itt a kocsmajtóban – szóltam közbe. – Gyertek, ülünk már le odabenn...

Letelepedtünk egy asztalhoz a terem sarkában, és Calleken szégyenkezve folytatta elbeszélését:

– Nagy csapást kell elhárítanom a fejetek felől, de még fontosabb az, hogy előbb megnyugtassalak. Az a pap nagy híré szónok, velem együtt sok más tisztességes asszonyt is meggyőzött, hogy tartsunk ki híven a magányos imádkozásban, akkor bizonyosan a mennyországba jutunk. Megalapította az ájtatos nők rendjét, és valamennyiünket megeskettetett, hogy nem válasszunk más gyóntatót, csak őt...

– S te annak a disznónak a fülébe súgtad a titkainkat?! – suttogta Lamme vádlón és keserűen.

– Meg is bántam! – válaszolt a menyecske, és összeráncolta szemöldökét. – Mert az első gyónás után rám parancsolt, hogy mérjek magamra számtalan vesszőcsapást!

– Szegénykém! – csapta össze kezét a Lamme. – S te hallgattál a gyalázatosra?!

– Meg kellett tennem, mert csak így nyertem oktatást a Szent Fegyelemben és Szent Vezeklésben. Teérted is szenvedtem, hogy bűnbánatommal megváltsalak. Hanem aztán hallottam, hogy a barát Brüggében becstelenségekbe keveredett, Antwerpenbe menekült, de ott is paphoz méltatlan életet élt, elraboltatott valamilyen fiút, és kegyetlenül zsarolta az apát, valamilyen tengernagyot... Akkor elfordultam tőle szívem-

ben...

– Hogyan?! – ugrott föl Lamme, hogy megdobbant belé az ivó. – Hol az a barát?!

– Másról se beszélnek ezen a télen a vendégek itt az asztalok mellett, csak arról, hogy Lamme, az Oroszlán milyen vitézül ejtette foglyul ökelmét...

– Tehát ő az a kappan a ketrecben, akit én hizlalok? – ámuldozott Lamme, és leesett az álla.

– Úgy bizony – pöntyögte Calleken, és pironkodva elrejtette arcát.

– Szekercét ide! Thyl, rohamra! – vezényelte pocakos pajtásom olyan oroszlánhangon, hogy a kocsmában döbrent csönd támadt. – Nyársra húzom azt a buja barmot!...

– Hitványság foglyot ölni – jegyeztem meg halkán.

– Tán megakadályoznál benne? – kérdezte Lamme.

– Meg én – feleltem.

– No, jó – vont vállat morcosan. – Bánom is én. Végtére igazad van. Nem illenék hozzám efféle hentesmunka. Elvégre főszakács vagyok, nem pedig mészáros... Hanem azért ugye, beszélhetek a fejével? Hol az a szán?

A szánt egykettőre kiszabadítottuk a havas homokbuckából, jégre toltuk, és villámsebesen siklottunk a hajó felé; Lamme viharos vitorlarántásokkal irányította, és közben folyt a könnye.

– Miért sírsz? – kérdezte Calleken.

– Szomorú vagyok, valahányszor eszembe jut, hogy szépséges vállad kitetted annak a gyalázatos vesszőzésnek. Szerelmünk szép tavasza elmúlt, soha többé vissza nem jön, és szürke lesz az ősze.

– Nem tudod, hogy mennyire szeretlek! – suttogta Calleken, és nála is eltörött a mécses.

– Igazat beszélsz? – kiáltotta Lamme. – Gyere, édes kicsikém! Nincs többé szürke ősz, sem sírásó halál!

Mire a hajóhoz értünk, már egészen vidámnak látszott.

Azonnal a ketrechez rohant, és csörgő kulcsokkal kinyitotta. Fülénél fogva akarta kihúzni a barátot, nem bírta. Oldalvást akarta kinyomni, nem ment.

– Szét kell törni a kalitkáját! Belehízott a kappan! – kiáltotta. Ekkor nagy keservesen szuszakodva kimászott Behemót Bitangsen. Két marokra kapta potrohát, és ülepére zuttyant. Lamme ráripakodott:

– Fogsz– e még dagadtnak csúfolni, ebadta?!

– Hallgass, dagadt! – zihálta a barát.

– Dagadt, dagadt – utánozta Lamme mérgesen. – Én Lamme vagyok, az Oroszlán, te meg Püffedt-zsák, Hájas-zsák, Hazug-zsák, Aljas-zsák, Buja-zsák! Pofád úgy reng, akár a disznókocsonya! Tudd: a gutaütés a hetedik tokával jön meg, és neked már hat és fél van! Koldusok! Adjatok neki tágasabb ketrecet, etessétek naponta ne hétszer, hanem tizenhétszer, hizlaljátok akkorára, mint az elefánt, és aztán fontjáért tíz arany váltságdíjat fizettessetek érte! Ez a mi bosszúnk!

És boldog nevetéssel magához ölelte Callekent. A pap dühbe gurult, és ráförmedt az asszonykára:

– Elmégy hát, hús rabja, a Paráznság ágyába?! Hűtlenül megcsalod a mennyei vezeklést?! Visszautasítottad az én magasztos szeretetemet?! Takarodj a szemem elől!

Dúlva-fúlva elfordult, Lamme pedig boldogan ugrálva lelendezett:

– Éljen Calleken, aki hű maradt hozzám, szeret engem! A barát maga mondta! Hanem mi legyen mármost az asszonykámmal?

Calleken elpirult, és szerény mosollyal hozzám fordult:

– Kapitány uram, túl sok a munkája ennek a maródi főszakácsnak! Ha kegyelmed is úgy akarja, szívesen szolgálok a keze alatt, kuktaként, a konyhán.

– Akarom – válaszoltam nevetve, és körös-körül a Koldusok harsány üdvivalgásra fakadtak.

Bitangsen barát még dohogott valameddig, és zsémbesen lötyögtette irdatlan tokáit, aztán legyintett, és csöndes rőfögéssel falni kezdett egy kolbászt.

(Úgy szól a fáma, hogy amikor váltságdíj fejében szabadon engedték, háromszáztizenhét fontot és öt latot nyomott, flandriai súlymérték szerint...)

FARKASFALKA A JÉGEN

– Most azonban hallgassatok meg végre – folytatta Calleken elkomolyodva, amikor elcsitult az éljenzés. – Fontos hírem van, fontosnál is fontosabb!

– Nos, akkor fáradjatok be énhozzám – tessékeltem a boldog párt a kabinomba, aztán amikor magunkra maradtunk, megkérdeztem: – Mit tartogatsz számunkra, galambom? Látom, igencsak nyomja már a begyed.

– Thyl, ennek a fele sem tréfa – felelte Calleken aggódó arccal. – Erről súgtak-búgtak némelyek egész reggel. Most érkezett a hír, még nem késő. A halál tolvajként oszon mögétek!

– Nem értelek, beszélj világosabban.

– Simenon-Bol harcosai jönnek, Alba herceg küldte őket. Meg akarnak lepni benneteket!

– De hiszen az ő hajóraja is belefagyott a tengerbe!

– Jégszánokon törnek rátok! – kiáltotta Calleken, és szeme könnybe lábadt.

– Mikor?

– Ügynökeik, akik ideszivárogtak már, úgy számítják, hogy éjfél után, amikor a legmélyebben alusztok, Jaj, Istenem, miért csak az imént tudtam meg a dolgot!

Elnémultunk. A kabinban megpendült a csönd, mint amikor az első nyílvesző csúcsa mellvértnek koccan, és eláll a szívverés. Aztán megszólaltam:

– A legjobbkor figyelmeztetél.

Azonnal intézkedtem, hogy értesítsék Trés-Long tengernagyot, jómagam meg a legénységemmel együtt korcsolyán elsiklottunk minden csapszékbe, fogadóba, lebujsza és lacikonyhába, fülébe súgtuk tengerészeinknek és katonáinknak:

– Jön a spanyol!

Este pedig, napszállat után ismét korcsolyára keltünk, és a koromsötét éjszakában csákányokkal, szekercékkel hajórajunk körül óriási félkörben széles sávon föltörtük a jégpáncélt.

Utána lámpásokkal, fáklyákkal fényesen kivilágítottuk valamennyi gályánkat, és várakoztunk. Lamme előzőleg igen jó vacsorát rittyentett nekünk, cukorral forralt bort is ittunk, és valamiképpen nagyon kimelegedtünk.

– Híjnye, be cudarul ég az arcom! – jegyezte meg potrohos pajtásom, aki jól bebugyolálta élete meglelt párját vastag posztóköpönyegébe, és pufók képe elégedetten ragyogott a szövéténekek világánál. – Nini csak, komám, egy hópihe!

És csakugyan. A bakacsinfekete égbolt felé fordított ábrázaton abban a pillanatban megolvadt egy puha pehely, aztán egy másik. A hajókra, léksorokra hullt, hullt a hó, nemsokára vastag fehér leplébe burkolta az egész végeláthatatlan jégmezőt.

Egyszer csak fekete pontokat vettem észre a távolban. Vilálmgyorsan, jó széllel közeledtek. Látszott, amint egymás után kioltják fáklyáikat, de akkor már tudtam, hogy sejtelmem nem csalt. Tengernagyunk parancsát azonnal továbbították, a riadójel végigfutott hajóinkon. Vitéz tüzeink – kezükben kanóc – a láncos golyóbisokkal töltött ágyúk mellett virrasztottak. Suttogva lebbent Trés-Long parancsa:

– Halálfia, aki hangosan beszél!

– Hallod a spanyol jégészánok vasának csikorgását? – kérdezte Lamme, olyan hangon, mint a kísértet lehelete. – Szinte értem a beszédüket is! Azt mondják: „Alszanak a naplopó Koldusok!”

– Figyelj csak! – intettem. – Most!

Innen is, onnan is félkörben roppant ropogássorozat zendült föl, és azzal egyetemben tompa loccsanások morajlottak, spanyol nyelvű káromkodás harsant, szitokszó, jajveszékelés és halálhörgés. Képtelen tervemet siker koronázta. A súlyosan vasalt jégszánok egymás után szakadtak be a hófölte táblák peremén, recsegve tördösték a jeget.

A legelől száguldók mind az öböl vizébe vesztek. Az utánuk suhanok irtózatossal lövedékeként csaptak a dermesztő hideg habokban evickélő katonák fejére, magukkal sodorták azokat a szerencsétleneket is, akik a tenyérszabdaloan éles szélekbe kapaszkodva épp a felszínre evickéltek, csuromvizesen, fogva-cogva, rémült óbégatással.

Pokoli jelenetek játszódtak le szemünk előtt. Csak az utolsó jégszánokat tudták annyira lefékezni, hogy rohamuk megtorpant a végzetes rianás hosszú csíkjánál. A lóvá tett ravaszdiak dühe nem ismert határt.

– Tűz! – zendült föl akkor a csatorna repesztette hómezőn a spanyol vezényszó, és nyomában sárgászörös torkolattüzek villantak.

– Ezek a gazfickók ágyúval keltek útra! – ordította hitetlenkedve Lamme. – No, ezt is megbánják, mint a kutya, amelyik hatot kölykedzett!

– Kartács! Láncos golyó! – szóltam oda tüzérimnek.

A sortűz iszonyú rendet vágott ellenségeink közt. Számos szán fölfordult a becsapódás után, akadt olyan is, amelyik alatt beroppant a jég. Fenyegető kiáltás hasított a nehéztüzérség dühödt dörgésétől zengő-bongó éjszakába:

– Ezt még megtoroljuk! Jaj neked, Trés-Long! Meglakolsz, Ulenspiegel!

– Tűzet nyiss! – parancsoltam válaszul, és bömbölve robantak ki hatalmas ágyúink golyói, sivítva íveltek a támadókig.

A súlyos vastekék útját az előzőnél is irtózatosabb robaj je-

lezte, amint belesapódtak a jégbe, szánba, lövegbe. A megmaradt jégszánok akkor riadt sietséggel mind elkanyarodtak, és laffogó vásznakkal visszavitorláztak oda, ahonnan érkeztek, a tompán borongó téli éj sötétben.

– No, ezek aztán fölkötötték a nyúlcipőt! – jegyezte meg Lamme.

Összeszedték az ordítózó és jégen fetregő sebesülteket, kihalásztunk a rianásból mindenkit, elevent és holtat egyaránt.

A tengernagy másnap reggel díszszemlét tartott, elismerő szavakat ejtett vitézeink helytállásáról, majd külön dicséretben és pénzjutalomban részesítette Goedzakné asszonyt. Amint ő mondotta:

– A legnagyobb elismerés illeti a szépséges Callekent, a mi mentőangyalunkat!

A győzelmünk utáni harmadik napon azonban Trés-Long nyugtalankodni kezdett. Újabb támadástól tartott. Komoran fürkészte a láthatárt. Lamme vidor képpel kihallgatásra jelentkezett:

– Tengernagy uram, szabad-e figyelmeztetnie nagyságodat csekélységemnek?

– Beszélj, konyhamester!

– Nagy jó urak, a fagyott víz olvad a korsókban, a szárnyasok már nem kőkemények, a kolbász veszíti zúzmarás penészét, a vaj kenhető, az olaj folyékony megint, a só könnyezik. Csakhamar esni fog, és mi megmenekülünk.

– Honnan tudod ezt, főszakács?

– Ha a nagy bölcsek oly jól olvasnának a csillagokban, ahogyan én olvasok mártásaimban, ők kötnék orrunkra, hogy ma éjjel olvadás áll be, hatalmas égiháborúval, jégesővel. Az olvadás azonban nem lesz tartós...

Déltájt így szóltam pocakos barátomhoz:

– Kenyeres és húsos pajtásom, te próféta vagy! Az ég feketül, viharos szél fúj, meleg eső zuhog! A jégen már lábmagasan

áll a víz...

Este örvendezve rohant hozzám:

– Duzzad a tenger! A dagály órája ez! A föltorlódó hullámok összetörik a jeget. A hideg páncél darabokra reped, morzsolgatja a hajók szintvonalát... És itt a jégeső is...

És a tengernagy elrendelte, hogy bontsunk vitorlát. Amikor pedig befutottunk az enckhuyseni öbölbe, a tenger megint fagyott. Itt, a jó biztonságban Trés-Long ismét díszszemlére fúvott, majd nyilvános dicséretben és tetemes pénzjutalomban részesítette Lamme Goedzak főszakácsot. Amint ő mondotta:

– A legnagyobb elismerés illeti a mi Oroszlánunkat, aki nemcsak vérfagyasztó csaták bátor hőse, nemcsak ételreemek ihletett alkotója, hanem egyszersmind csillagászati lángész is. ő a mi megmentőnk!

Háromszoros éljen harsogott a vidám Koldus-torkokból, és a szépséges Calleken meghatott csókot nyomott pajtásom piros-pozsgás pufók ábrázatára.

Valami úgy megfacsarta a szívemet. Istenem, vajon hol van az én Nelém?

AKASZTÓFA TÖVÉBEN

A tél végén jártunk, ha jól emlékszem, februárban, amikor elfoglaltuk Gorkumot. A város főparancsnokául Marin kapitányt nevezték ki. Ez a hajdani gátépítő munkás olyasfajta díszkatona lett, aki szerfölött tetszeleg önnön nagyságában. Nagy kegyesen aláírta, hogy Gorkum védője, Gaspard Turc meg a polgárok, hadfiak, szerzetesek szabadon elvonulhatnak – aztán megszegte az egyezséget, és fogolyként visszatartott tizenhárom barátot. Fölháborodva tiltakoztam eljárása ellen:

– Kutya kötelességed, hogy álljad a szavad!

– A szerzetesek a Sátán talpasai – felelte. – Mióta megérke-

zett Alba herceg, nagyon fennhordják az orrukat, némelyik gögösebb a pávánál, és kegyetlenebb a tigrisnél. Rosszindulatuknak sok nagy nyomorúság, megégetés, irgalmatlan büntetés a következménye. Azért ejtettem rabul őket, mert ha a többi hásonszőrűvel együtt bejárnák a falvakat, városokat, máglyára küldenék szegény újhítű testvéreinket. Lánkra hát velük!

– Igen ám – vetettem vissza –, de Orániai Vilmos, a mi szabadságunk Hallgatag Hercege azt akarja, hogy azokkal szemben, akik megadják magukat, tartassék tiszteletben a magántulajdon és a lelkiismereti szabadság!

– Lumey tengernagy parancsát teljesítem – hárított el fennhéjázó modorban.

Meghökkenem.

Lumeyről évek óta vérfagyasztó mendemondák keringtek. Bárhová ment, előtte járt veszett híre. Magam is láttam már szálfatermetét, medvemancsán a kampós körmöket, hosszú, hegyes szakállát: erről azt rebesgették, hogy addig növeszti, amíg valamennyi szerzetest és papot föl nem akasztott. Tudtam, jobb az ilyen dúvadat elkerülni, mégis kötöttem az ebet a karóhoz:

– Katonaszó aranyszó!

– Ki tudja?! – felelte Marin, és vállat vont. – Lumey úr üzent, hogy a tizenhárom foglyot küldjük el hozzá Briele-be. Felkötik őket...

– Nem addig, amíg én élek! – vágtam rá konokul.

– Ha azt hiszed, hogy megmenthetők, szállítsd őket magad. Azt azonban nem ajánlom, hogy feleselj a tengernagy úrral, mert föllógat téged is! Ha néhanap józan, elbűvölő és nagylelkű úr, de ha felönt a garatra, könyörtelen zsarnok. És úgy vigyázz, újabban mindig mélyen néz a pohár fenekére!

A bárka a Zöld Rakparthoz simult, a tizenhárom fogoly beszállt, a révkalauz a kormánykerékhez állt.

Utasítottam Lammét, hogy adjon ennivalót az éhes barátok-

nak. Léhűtő katonák, akik fosztogató szándékkal szegődtek a Koldusok közé, zúgolódni kezdtek:

– Ez áruló! – mutogattak rám. – A barátokat hizlalja! Föl kell jelenteni! Hajítsátok őket a Maasba, ott friss heringet fahatnak...

A szerzetesek lapítottak és dideregtek a tündöklő napsütésben. Parancsot adtam, elindultunk. Enyhe szellő dagasztotta vitorlánkat, a nagy hasú bárka súlyosan siklott a zöld hullámonkon. Akkor az egyik szerzetes öklét rázta Gorkum felé, és kifakadt:

– Átkozott város! Szárba szökkentetted falaid közt az eretnokség magvát!

– Csak ne hajigálózz azzal a szóval, együgyű! – intettem. – Átkozott-e az a fésű, amelyik Flandria üstökéből kikotorja a spanyol tetveket?

A barát lecsüggesztette fejét, némán pukkadozott alázatos gyűlöletében. Amikor hajnalban Briele-be érkeztünk, az odaválósiaik ujjal mutogatva fenyegetőztek a kikötőben:

– No, itt majd fölmagasztalnak benneteket, gézengúzok, kövér tigrisek és pocakos sakálok!

Elkergettem a gyalázkodó mihasznákat, és védőőrizetben vezettem a foglyokat Lumey úr palotájához.

És akkor újra láttam a kegyetlen tengernagyot. A szép szál, jó negyvenes, széles vállú, marcona és kevély férfiú fejjel magasodott fölém. Koromfekete szeme, köldökéig érő dús fekete szakállá csak fokozta külseje harciasságát. Balját kardmarkolata kosarára támasztotta, és ingerült hangon pattogott:

– Üdv, szerzetes uraim! Mutassátok csak a mancsotokat! Szép, puha, fehér! Hova tűnt róla Egmont és De Hoorn urak vére?...

– Tégy, amit akarsz – felelt az egyik pap –, senki se fogja számon kérni a sorsunkat...

– Nem úgy van! – kiáltottam. – Én szót emelek a barátokért!

Gorkum feladásakor Marin főparancsnok aláírta, hogy ezek az egyháziak éppoly szabadok lesznek, mint a katonák és polgárok! Katonaszó aranyszó! Engedd el hát őket, nagy jó uram...

– Ki vagy te? – kérdezte Lumey, és öldöklő tekintetet vetett rám.

– Thyl Ulenspiegel vagyok, a flamand – feleltem. – Apám hamvai itt dobognak a szívemen. Éppen azért nem akarom, hogy oda sülyedjünk, ahová ellenségeink. Tiltakozom a kivégzés ellen! Katonaszó aranyszó!

– Hogy mersz te szájaskodni énvelem?! – ripakodott rám gögösen Lumey. – Ezért velük együtt te is kötélre kerülsz!

Mielőtt pribékjei lefogtak, odasúgtam Lammének:

– No, kenyeres, most aztán siess lóhalálban, hívd ide Trés-Long tengernagyot, mert országra szóló gyalázat van készülőben! Fuss, egyik lábad itt, a másik ott!

Amilyen testes az én pocakos pajtásom, olyan észrevétlenül somfordált el.

A barátokat egy pajtába vezették, engem betuszkoltak a palota lovagtermébe. Ott ácsorogtam a fal mellett, míg Lumey úr borral és hússal rakott asztalához ült, és olyan mohón falt, hogy én még Lamme szájából sem hallottam soha olyan csámcsogást és bugyborgást. Egyik kupa bor a másik után csobbant a gyomrában...

Később futár érkezett.

– Marin főparancsnok úr küldött Gorkumból – jelentette. – Orániai Vilmosnak a rendeletével. Íme, a Hallgatag Herceg levelének a másolata!

– Hol az eredeti?! – vágott a szavába Lumey, és agyarszerű, sárga fogaival cuppogva marcangolt egy zsíros cobákat.

– Marin főparancsnok úrnál – válaszolt a küldönc.

– Az a paraszt a másolatot küldi nekem? – vicsorgott a nagyúr. – No, hát akkor kézbe se veszem... Olvasd föl!

Az Orániai herceg a városok és a falvak helytartóinak ezennel megparancsolja, hogy az egyházi személyeket ugyanolyan olgalomban, biztonságban és kiváltságban részesítsék, mint a többi népet.

– Hol az a másolat? – bödült el Lumey.

– Tessék, nagyságos uram – nyújtotta át a futár. A nagyúr széttépte, majd csontzúzó öklével az asztalra csapott.

– Azt a keserves Úristenit! Mibe nem üti bele orrát az a Marin, az a rongyos?! Üzenem a gazdádnak, hogy ezért az arcátlanságért a barátokat holnap hajnalban fölakasztják, de te is mindjárt lógni fogsz, ha nem hordod el az irhádát!

És farba rúgva kibillentette a teremből.

– Adj innom, gyerek! – vakkant rá az apródjára. – Mindjárt kiokádóm az ebédemet, úgy fölbőszített Marin, az a lafanc jöttment!

Roppant csattogás-csörömpölés közepette padlóhoz vágta a fémtálat meg a cserépedényeket. Az inasok gyakorlattan ugrottak söprűvel, hogy fölszedjék a törmeléket, de ő csak védelt, akár az eszeveszett, döngő léptekkel rohangászott föl s alá, s őrzöngve tiporta a cserepeket.

Úgy aludt el, akárha agyonütötték volna, egyszer csak ledőlt, és dobhártyarepesztő horkolással álomba merült.

Rabtartóim a pajtába vittek, ahol a szerzetesek hittudományi, nyomós érvekkel megtérítésemén fáradoztak, én azonban édesdeden elszenderültem.

Másnap reggel Lumey kopói jó korán fölverték, és goromba ordítózasok, ökölcsapások meg rugdosás közepette a Nagy Piacra hajszoltak valamennyiünket.

A várost akkorra már bejárta a hír, hogy tömeges akasztással pirkad a hajnal, az emberek seregestül tódultak a térre. A barátok rémült hápogással torpantak meg, amikor megpillantották a tizennégy akasztófa sorát. Lumey akkor elém rúgtatott

rókavörös kancáján, és gúnyosan rám ripakodott:

– Hé, inadba szállt a bátorság, híres hadfi?!

– Nincs jogod becsmérelni engem, gyáva hóhér! – kiáltottam vissza.

– Szembeszállsz velem, hitvány? – nézett rám kajánul, vérben forgó szemmel. – Ezért elsőnek téged lógatlak föl, világcsavargó!

– Szégyen terád és szégyen reánk! – mondtam messze hangzó szóval, és fitymálón biggyesztettem a szájam. – Katonaszó nem aranyszó!

Akkor lefordult a lováról, és tántorgó léptekkel reám rohant. Karját emelte, hogy megüssön. Éktelen haragra gerjedtem.

– Üss csak! – harsogtam indulatosan, és fintorogtam pálinkaszagú leheletétől. – Milyen bátran fenyegeted megkötözött foglyod, vitéz uraság!

Irtózatos dühbe gurult, szeme szinte szikrát hányt. Kardot rántott, és bizonyára ledöf, ha föl nem zendül mögöttünk a jól ismert hang:

– Megállj! Lefegyverezni!

Lumey katonái csak bambán bámultak, nem mozdultak tapodtat sem. Ezért Trés-Long tengernagy, az én jó uram, aki abban a pillanatban tudott csak átvergődni a sokadalmon, frissen leugrott paripája nyergéből, megragadta a dühöngő csuklóját, és metsző hangon rászólt:

– Mit jelentsen ez?! Önbíráskodás?!

Lumey zavarba jött.

Pengéjével lábszárát lapogatta, bal kezével csomóra tekerte szakállá csücskét.

– Thyl Ulenspiegel derék és vitéz kapitányunk! Hercegünk bizalmát élvezi – folytatta Trés-Long. – Semmi bünt nem követte el...

– Sértegetett! – horkant föl Lumey. – Kövessen meg!

– Engem ért bántalom! – mutattam föl összehurkolt csuk-

lómat. – Nem kérek bocsánatot!

– Akkor kössétek föl! – intett Lumey a hóhéroknak.

– Tiltakozom! – csattant föl Trés-Long. – Fölakasztanád a legjobb katonánkat csak azért, mert őszinte, könyörületes és őrzi legszentebb törvényeinket?! Ki hallott ilyet!

Az egész piactér embertömege fölmorajlott.

– Irgalom! Lumey úr, kegyelmezz Ulenspiegelnek!

A hangáradatban tisztán hallottam Lamme barátom kedves hazai tájszólását:

– Sose félj, pajti, amíg engem látsz!

Ez úgy meghatott, hogy szemem sarka viszketett a bizsergető sírhatnéktől.

Lumey ógott-mógott, mord arccal vonogatta vállát.

– Ha, legyen, de mondja illő tisztelettel legalább azt, hogy szánja-bánja arcátlanságát – dörmögte kelletlenül. – Aztán lásunk neki a barátok fölmagasztalásának...

– Nem nyalom nagyurak talpát! – löktem oda megvetően. – Katonaszó aranyszó!

– No, hát akkor majd megérted a kender szavát! – vicsorgott rám vészjóslóan. Majd a pribékekhez fordult: – Húzzátok föl!

A hóhér nyakamba vetette a hurkot.

Akkor azonban mint valami tünemény, fehér ruhás teremtés – virágkoszorúval a fején – úgy szaladt fölfelé a veszthely lépcsőjén, mint tavaszistennő a hegyoldalra. Nyakamba ugrott, szorosán átkarolt, és fölsikoltott:

– Thyl az enyém! Férfjemül fogadom!

Megdöbbenve néztem hamvas szőke selyemhaját, amely most borzas fürtökben keretezte bársonypuha arcát. Ellágyultam szeme csillámos kéksége láttán, fitos kis orra, elragadóan finom ajka, vakító gyöngy fogsora láttán. Fülembé zavaros lárma csapott. A nép tapsolt, és az asszonyok ujjongtak:

– Éljen, éljen! A hajadon megmenti Ulenspiegel!

– Mi ez?! – hőkölt hátra Lumey úr önnagysága.

– A város bevett szokásai szerint egy szűz leány megválthat valakit a kötélről, ha az akasztófa tövében férjül fogadja! – jelentette ki Trés-Long. – S ezt jóváhagyta jog és törvény! Te is tudod!...

Lumey földhöz vágta tollas kalpagját, rátaposott, és így szólt:

– Isten vele van! Oldjátok föl!

– Nemhiába ért hatszor is keresztvíz! – sóhajtottam.

Nele kezében – honnan, honnan nem – kés villant, és nyiszálni kezdte a kötelet, de nem a csuklómon, hanem a nyakamon. Ezzel mély sebet ejtett a helyi hóhér szakmai önérzetén.

– Hohó, kisasszonykám – méltatlankodott –, ki fizeti meg, ha elvágod? I...

Nele azonban rá se hederített. Míg az elmetszéssel bajlódott, Trés-Long – látva, hogy milyen fürge, szerelmes és ügyes – egészen elérzékenyült.

– Ki vagy, szentem? – kérdezte.

– Réges-rég óta az ő menyasszonya – válaszolt Nele talpraesetten, és összecsókkolt, és mosolygott, és hullt a könnye, mint a zápor.

– Elég, elég! – ordította Lumey. – Takarodjatok innét, mielőtt megbánom engedékenységemet! Hé, legények, csomózzátok csak a nyakravalókat!...

És intett a fogdmegeknek, hogy lássanak neki a barátok kivégzésének.

– Hej, ha itt lenne a kardom, most móresre tanítanálak! – tört ki belőlem a harag, és Nele elé dugtam a kezem, hogy vágja már el a kötelékem.

Trés-Long magasra fölhúzta sűrű szemöldökét a homlokán, hamiskásan csippentett sólyomszemével, és fölkacagott, zengett tőle a tér.

– Használd addig az enyémet! – kiáltotta, és odahajította nekem a hírneves toledói vasát. Lumey úr önagysága dühösen

fölvakkant:

– Ohó, te szélhámos, mit agyaltál ki már megint?! Fölcsapsz orvtámadónak?! No, ezért kicifrázom a füledet!

– Ha tudni akarod, azt eszeltem ki – feleltem mosolyogva –, hogy megváltom a szerzetesek életét.

– Hahaha – kaffogott epésen –, tán feleségül veszed őket?

– Eszem ágában sincs. Összemérem kardomat a tiédde! Védekezz, mert rövidesen a másvilágra küldelek!

A sokadalom tetszéssel kiáltozott, éljenzett. Lumey vállat vont, aztán kényszeredetten így szólt:

– No, Isten neki, fakeseszt, legyen, ha mindenáron mégis csak ma akarsz búcsút mondani életednek, vakmerő fattyú!

Könnyedén meghajoltam, majd szélesebben leszaladtam a vérpad durván ácsolt lépcsőfokain, és olyan hévvel törtem rá, hogy kénytelen-kelletlen két lépést hátrált.

Meglehet, feje még nem tisztult ki egészen, de az is igaz, hogy zsibbadt kezemmel egyáltalán nem forgattam jól a kardot. Ezért jó ideig más nem hallatszott a téren, mint pengecsattogás meg a nézők fojtott hűhózása. Lamme remegő pocakkal ugrált az izgalomtól, mint akinek parazsat ejtettek a nadrágjába. Nele könnyein át figyelt.

Lumey káprázatosan vagdalkozott, annyi szent. Mint afféle vérbeli kardforgató, hidegvérrel háritott, és pompásan célzott csapásokkal sújtott le. Pillanatok alatt meg kellett győződnöm arról, hogy a legfélelmetesebb ellenfelek egyikével állok szemközt, acélos izmú bajvívóval.

Az első suhintások után azonban én is visszanyertem nyugalmamat. Már csak hébe-hóba támadtam. Védekezésre hagyatkoztam, hogy kifáraszam Lumeyt, és tanulmányozzam rátermettségét. A vad nagyúr a lépcsőzet felé próbált szorítani, nyilván azt remélte, hogy fölbuktathat. Ezért záporként zúdította rám vágásait, de minden kísérlete meddő maradt. Tapodtat sem hátráltam, villámgyorsan vertem vissza rohamait, aztán egyszer

csak nekirugaszkodtam, és ellentámadásba dobbantam. Váratlanul lecsaptam Lumey pengéjét, félrekanyarítottam. Hideg csörgéssel koppant a kövezeten.

Lumey fegyvertelenül maradt. Fölkiáltott. Addigra teljesen kijózanult. Kardhegyem még nekifeszült, a mellét fenyegetve, aztán tüstént visszavontam.

– Kegyelmed nagyszerű bajvívó – mondtam, és feszes mozdulattal tisztelegtem előtte. – Íme, nagy jó uram, meghagyom életedet.

Mozdulatlanul meredt álltó helyén, arcára mély döbbenet vésődött. Talán azt találta lehetetlennek, hogy még él?

Udvariasan lehajoltam, hegyénél fogva úgy adtam vissza kardját, hogy megragadhassa a markolatot. Bal kézzel vette át, jobbját felém nyújtotta, és így szólt:

– Ellenségeink azt állítják, hogy a Koldusok olyan emberek, akiket nem zaboláz sem hit, sem törvény, egyetlen céljuk a fölforogtatás, rendzavarás. Én most kijelenthetem, köztük is lehetnek vitézek, akik lovagiasság és nagylelkűség dolgában példát mutatnak Európa legudvarképesebb nemesurainak is, emberiségben pedig tanítómesterei még ezeknek a barátoknak is, akiket ezennel, íme, szabadon bocsátok.. Thyl lovag, itt a kezem... Köszönöm a leckét!

Szívélyesen kezet ráztam vele. Óriási üdvrivalgás harsant föl a téren, a sokadalom lelkesen integetett.

– Éljen Ulenspiegel lovag! Éljen a furfangos Thyl!

Trés-Long kézen fogva vezette hozzám Nelét, és megkérdezte:

– Nos, Thyl kapitány, mi lesz, ha megnősülsz? Szolgálsz-e tovább a hajómon?

– Mindhalálig, nagyuram – feleltem.

– Hát te, leányka, mit csinálsz majd az embered nélkül?

– Ha kegyelmed is úgy akarja, sípos leszek az ő hajóján – válaszolta Nele.

– Legyél hát – bölintott Trés-Long. – Áldásom rátok. És két forintot adott a lakodalomra.

– Ehol még három forint! – rikkantotta Lamme, sírva és nevetve örömeiben. – Megesszük az egészet, én fizetek! Menjünk az Aranyfésűbe!

És a nép tapsolt. Lumey úr azonban fölemelt karral csöndet kért.

– Keményen bántam veled, Thyl lovag – mondta –, hadd tegyem jóvá azzal, hogy meghívlak benneteket a palotámba. Legyetek vendégeim, szívesen látlak benneteket. Ünnepeljük meg együtt a kézfogót!

KÁPRÁZATOS MENYEGZŐ

Szó, ami szó, fényes lagzit csaptunk. Ezt azért még el kell mondanom. Hol is kezdjem?

A következő órákban száz szorgalmas kéz üldözte még a legparányibb porszemecskét is a kastély rengeteg sok szobájában. A tágas csarnokban fenyőágakból és tarkabarka szalagokból füzérekkel aggattak föl a kandallóktól, a fáklyatartóktól a falakat díszítő szarvasagancsokig és más vadásztróféákig. Ropant tölgyfa asztalokra ünnepién elrendezték a tékákról leszedett drága ezüstedényeket. Még a bőrrrel bevont székek támláját is megkoszorúzták.

A karácsonyfaágak és lucfenyőgallyak fűszeres illata összekeveredett a kastély konyhájából fölfelé szállongó pecsenyeszaggal. Az utóbbi áldott jó párázatoktól Lamme olyan magasztos lelkiállapotba jutott, hogy másnap, amikor a pap összeadott Nelével, esküvőm templomi szertartásán állítólag sokkal átszellemültebben viselkedett, mint jómagam.

Legalábbis Trés-Long tengernagy ezt dörmögte kajánul a bajsza alatt, amikor mint násznagyunk visszakísért a lakodalmi

menet élén a kastélyba. Óriási tömegű násznép hömpölygött a nyomunkban. Azt hiszem, Briele város fele lakossága ott kacagott és mókázott a sokadalomban.

Nem hagyhatom említetlen, hogy akkor is huncut mosoly suhant a tengernagy szájára, amikor az én rengő pocakú Lamme pajtásom – karján az ő szemérmes hitvesével – olyan délcegen vonult a nyomunkban, mint valami páva. Fején akkora kalpag billegett, akár a kocsikerék, és szédítő nyaláb piros-kék-sárga pelyhes strucctoll lengedezett rajta, valóságos piherengeteg. Délies divatú, hatalmas nyakbodor habzott alá hasított ujjú, méregzöld zekéjére, és lila selyem csillant ki a hasítékából. Tűzvörös nadrágját széles sárga övkendő tartotta nagy nehezen a potroha fölött. Csatos cipőjén tenyérnyi ezüstsarkantyú pengett, és tenyérnyi széles fringia fityegett az oldaláról. Mindezekkel a kellékekkel megjelenése úgy hatott, mint valami álarcosbálba készülő hadistené. Én tudtam, hogy mindez hadizsák-mány. Trés-Long bólogatva dicsérte:

– Nagyszerű jelenség vagy, főszakács uram! Ebben az öltözékben egymagad megfutamítasz egy egész spanyol hajórajt!

Amikor a díszlakoma csarnokába léptünk, Lumey úr őnagysága, noha már bemutattam neki Lammét, most mégis meghökkenve hátrált előle:

– Csatába készülsz, Oroszlán? – kérdezte. Pocakos pajtásom komoran keresztbe vetette karját a mellén, ünnepélyesen meghajolt, már amennyire hasa engedte, és méltóságteljesen így szólt:

– Igenis, nagyuram, a sült és főtt borjúhúsok, vadkanok, kappanok, kacsák és csibék ellen!

– Fegyvereid kísérje győzelem... és szerelem! – köszöntötte Lumey, és gálánsán bókkolt a szépséges Calleken előtt, e szavakkal: – Nem járja, hogy oly szerényen megbújj e természetes hős mögött!

Aztán hát megültük a lakodalmat. Lumey harsány trombita-

harsogás közt foglalt helyet mellettünk az asztalfőn, és jelt adott. A nagy lakoma megkezdődött. Ilyen ünnepélyt, ekkora lakmározást és kupacsengést, ilyen csilingelő kacagást és ennyi tréfát nem látott a Lumey-palota tágas terme soha még.

A kukták, rettentő nagy óntálakon, művészien földíszített egész vadkant adtak föl, mindenféle peccsenyéből egész hegyeket kínáltak körbe Lamme zsírosan zengő parancsszavára, és alig győzték elég gyorsan utánatölteni a sebesen ürülő boroskannákat.

Hirtelen újra meg újra fölharsant a toronyőr mély szavú kürtje, és a várkapolna ormáról panaszosan kondult szerte a vészharang jajgatása. Lumey úr fölugrott, kihúzta kardját, és kapatosan akadozó nyelvvel habogta:

– Itt vannak a spanyolok! No, most mutassátok meg, hogyan tudnak vívni a Koldusok szárazföldön is!

Akkor kitarultak a magas ajtószárnyak, és belépett – Marin főparancsnok. Nyilván nem értette, miért fogadja olyan megkönnyebbült ujjongás. Az asztalfőhöz sietett, és így szólt:

– Hála Istennek, mégiscsak idejében érkeztem! Az ifjú párnak a legszívélyesebb jókívánságokat, és mindazoknak, akik Thyllel harcoltak, sok üdvözetet kell átadnom a mi urunk, Orániai Vilmos, a Hallgatag Herceg nevében! Rövidesen ideérnek az ajándékok is...

Akkor megint fölegyenesedett Lumey úr súlyos alakja. Arca vöröslött a hatalmas evéstől és a nehéz boroktól.

– Mi se mondunk le a felköszöntőről! – bömbölte olyan hangon, amely mintha hordóból zendült volna. – Isten éltesse soká házam híres vendégét, Thyl kapitányt és világszép hitvesét, Nelét!

Ezután Trés-Long állt föl, teli serleggel a kezében:

– Most én emelem serlegem hősínekre, mindama hajók legvitézesebb kapitányára, mely hajók a Koldusok zászlai alatt szelik a tenger habjait... Éljen!

A fáklyalángok sercegve meglobbantak a most kitört ujjongó hangzavartól. A tengerésztisztek vállukra kapták Trés-Longot, Lumeyt meg jómagamat, és diadalmenetben vittek körül a falak mentén. Lamméval is megpróbálkoztak, de majd megszakadtak bele, ezért pocakos pajtásom is inkább előttük haladt peckesen. Hódítóan csipkés selyemkendővel újra meg újra megtörölte égő arcát, és titokban a szemét is. Amikor aztán már ismét mind a helyünkön ültünk, nem állotta meg, hogy takaros kis szónoklatot ne rittyentsen:

– Magam is szeretnék, tisztelt uraim, minden jót kívánni kenyeres pajtásomnak, Thylnek sorsa eme főbenjáró fordulatához, meg ahhoz a magas kitüntetéshez, hogy ilyen fényességes körben, ennyi megbecsülés közepette kezdődhet remélhetőleg hosszú házassélete, és nem fojtotta torkára a szuszt tegnap hajnalban holmi ostoba kenderkötél. Hajózzanak hát tovább az emberi kor legvégső határáig!

Akkora éljenzés támadt, hogy a falak is megremegtek a tomboló ujjongástól. Amikor elhalkult a lárma, megköszöntem jószágukat:

– Barátaim, emeljük most kupánkat a szeretetre, hűségre, bátorságra, bajtársiasságra, értelemre és állhatatosságra, mert ezek teszik csak emberré Isten teremtményeit, és csupán ezekért érdemes élnünk és harcolnunk... Egészségetekre!

A másnap reggeli pirkadat egymás mellett talált minket, Nelét meg engem, menyegzői ágyunkban. Kedvesem hamvas szőke fejecskéje a vállamon pihent. És amikor a napfény sugárától fölserkent, így szóltam hozzá:

– Feleség, katonaruhát csináltatok neked! Jó?

Nelé megcsókolta, és azt duruzsolta a fehér gyolcsok közt:

– Bolondos fej és erős kar! Remélem, Isten megáldja mindkettőt!

– Csodálatos! – lelkeztem. – Ki az a hitetlen, aki azt meri állítani, hogy télvíz idején nem terem meg a szá móca?! Hi-

szen a te ajkad az! És még annál is jobban ízlik!

TARTALOM

Hányszor is ért keresztvíz?	4
Flandria égboltja beborul	7
Az én faramuci bácsikám	10
Első csínytevésem	13
Nele	16
Újabb csínytevésem	18
Kötéltánc	20
Szabad madár, szolga város	24
Száműzetés	28
A tizenkét vak	33
Egy bolond százat csinál	39
Ördögűzés	44
Májas hurka meg árpasör	47
Főúri hasonmások	50
Kortyondi kompánia	58
A csodafelcser	61
Rómában	65
A feltámadt eb	70
Feljelentés	76
Tárgyalás	81
Claes kincse	85
Ítélet	89
Siralomházban	91
Szellemórán	94
Kótyavetye	97
Császár és vértanú	101
Isten, ördög és boszorkány	106
Elmaradt bosszú	113
Keresd a szabadságot!	116
Fülöp király s a koldusok	123
Kéménykürtőben	127

Egmont gróf	134
Cselszövény	136
Söprúpárbaj	144
Véres herceg, mulya, te...	149
Erős Péter	159
A rémfarkas	166
Izzó fogók közt	176
A levágott kéz	180
Halál a boszorkánymesterre!	185
Vízpróba	189
Hordóhas főszakács	196
A tengernagy fia	202
Behemót Bitangsen	209
Calleken, a mentőangyal	215
Farkasfalka a jégen	219
Akasztófa tövében	223
Káprázatos menyegző	233